

เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏใน กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

พระศุภวัฒน์ สุขวฑฺฒโน (เกตุกระทึก)

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๗

เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏใน
กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

พระศุภวัฒน์ สุขวฑฺฒโน (เกตุกระทึก)

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๗

THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA

PHRASUPAWAT SUKHAWATTANO (KETKATUK)

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DOCTOR DEGREE OF PHILOSOPHY
PROGRAM IN BUDDHIST AND PHILOSOPHICAL RESEARCH
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2024

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร
ชื่อนักศึกษา	:	พระศุภวัฒน์ สุขวฑฺฒโน (เกตุกระทึก)
ชื่อปริญญา	:	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	:	วิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา
ปีพุทธศักราช	:	2567
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ :
ประธานกรรมการ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....
(ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ)

กรรมการ .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ .....
(พระมหาสมบัติ คุเณสโก, ดร.)

กรรมการ .....
(ดร.วรธนัท พรมศรี)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dissertation Topic	:	The Life Goals According to Maha Panidhana Appeared in Kasitigarbha Bodhisattava Purva Panidhana Sutra
Student's Name	:	Phra Supawat Sukhawattano (Ketkatuk)
Degree Sought	:	Doctor of Philosophy
Program	:	Buddhist and Philosophical Research
Anno Domini	:	2024
Advisor	:	Prof.Dr.Prayong Saenpuran

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor Degree of Philosophy (Buddhist and Philosophy Research)

Dean of Graduate School .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Dissertation Committee :
Chairman .....
(Assoc.Prof.Praves Intongpan)

Member (Advisor) .....
(Prof.Dr.Prayong Saenpuran)

Member .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Member .....
(Phramaha Sombat Khunesako, Dr.)

Member .....
(Dr.Worathanat Promsri)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์ : **เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร**
ชื่อนักศึกษา : **พระศุภวัฒน์ สุขวฑฺโน (เกตุกระทึก)**
ชื่อปริญญา : **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**
สาขาวิชา : **วิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา**
ปีพุทธศักราช : **๒๕๖๗**
อาจารย์ที่ปรึกษา : **ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ**

ดุษฎีนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน ๒) เพื่อศึกษามหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ๓) เพื่อวิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร และ ๔) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลักและการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑๗ รูป/คน แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มพระภิกษุมหายาน จำนวน ๕ รูป กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนามหายาน จำนวน ๖ รูป/คน กลุ่มผู้ศรัทธาพระกษิติครรภโพธิสัตว์ จำนวน ๖ คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลจากการวิจัยพบว่า:

๑. เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานในพระพุทธศาสนามี ๓ ระดับ ดังนี้ ๑) ระดับปุถุชน เป็นชีวิตที่มุ่งแสวงหาความสุข (โลกิยสุข) ไม่ได้ปรารถนาความหลุดพ้น ๒) ระดับพระอริยบุคคล เป็นชีวิตที่มั่นใจในศักยภาพของตนเองและแสวงหาความหลุดพ้นเพื่อพระนิพพาน (โลกุตรสุข) เกิดจากการเห็นภัยในวัฏสงสาร และ ๓) ระดับพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า เป็นชีวิตเพื่อการสร้างสมบารมีและตั้งใจอุทิศตน เพื่อผู้อื่นเป็นสำคัญกว่าตนเอง กระทำอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ไม่ละทิ้งความตั้งใจ มีอดทน พากเพียรมุ่งบำเพ็ญสมณะธรรม เพื่อการตรัสรู้และประกาศพระสัจจธรรมแก่พุทธบริษัทให้เป็นแนวทางสู่พระนิพพาน

๒. มหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร มี ๕ ประการ ดังนี้ ๑) จะใช้อุบายวิธีการนานาประการ เพื่อสรรพสัตว์ทั้งหกภูมิให้หลุดพ้นจนหมดสิ้นเสียก่อน ส่วนตนเองจึงสำเร็จบรรลุเป็นพระพุทธเจ้า ๒) ตลอดสิ้นกัลป์ในอนาคตจะใช้วิธีการต่าง ๆ จะช่วยสรรพสัตว์ผู้มีบาปทั้งหลายได้หลุดพ้นวัฏสงสาร ๓) ตราบใดสรรพสัตว์ยังไม่ได้สำเร็จบรรลุโพธิญาณ ตราบนั้นจะไม่ขอสำเร็จพระอนุตตรสัมโพธิญาณ ๔) จะช่วยสรรพสัตว์ให้ไกลจาก นรก ทุคติ เดรัจฉาน เปรต ไปจนกว่าสัตว์เล่านี้สำเร็จบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมด แล้วค่อยสำเร็จพระโพธิญาณและเข้าสู่พระนิพพานเป็นคนสุดท้าย และ ๕) จะโปรดสรรพสัตว์อย่างไพศาล ไร้ขอบเขต

๓. เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรเป็นความแน่วแน่ เพื่อให้สรรพสัตว์พ้นจากสงสารวัฏและสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมด โดยอาศัยอุบายวิธีการต่าง ๆ ด้วยการอนุโลมปฏิโลม ตามเป้าหมายทั้ง ๕ ด้าน คือ ๑) เพื่อตนเอง เว้นการทำ

บาปมุ่งสร้างกรรมดี ๒) เพื่อการงานวิชาชีพ นำความถนัดใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ๓) เพื่อพัฒนาความก้าวหน้า การพัฒนาศักยภาพนำทักษะให้เกิดประโยชน์และพัฒนาเพื่อยกระจิต ๔) เพื่อด้านร่างกาย ใช้ร่างกายสร้างความดี พิจารณาสังขารตามกฎไตรลักษณ์ ๕) เพื่อจิตวิญญาณ เป็นการดำเนินชีวิตในทุก ๆ กิจกรรมอย่างมีความสุข อิ่มเอม เบิกบาน ทำให้จิตใจพร้อมที่จะน้อมรับธรรมะเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและตั้งเป้าหมายสู่ความพ้นทุกข์

๔. องค์ความรู้ใหม่เรียกว่า “SSTICA MODEL” โมเดล S มาจาก Self-confidence มีความมั่นใจในศักยภาพของตนเอง S มาจาก Setting goals เป็นการตั้งเป้าหมายเพื่ออนาคต T มาจาก Take action เป็นการลงมือปฏิบัติ I มาจาก Intend to continue ตั้งใจกระทำอย่างต่อเนื่อง C มาจาก Consider check มีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน และ A มาจาก Application เป็นการประยุกต์ให้เหมาะสมตามเป้าหมายของแต่ละบุคคล เป็นความรู้ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่ออนาคตได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : เป้าหมายในชีวิต, มหาปณิธาน, กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

ABSTRACT

Dissertation Topic	**: The Life Goals According to Maha Panidhana Appeared in Kasitigarbha Bodhisattava Purva Panidhana Sutra**
Student's Name	**: Phra Supawat Sukhawattano (Ketkatuk)**
Degree Sought	**: Doctor of Philosophy**
Program	**: Buddhist and Philosophy Research**
Anno Domini	**: 2024**
Advisor	**: Prof.Dr.Prayong Saenpuran**

The objectives of this dissertation were: 1) to examine life goals in relation to the concepts of high perseverance, 2) to study the extraordinary goals found in the Kasitigarbha Bodhisattva Purvapanidhana Sutra, 3) to analyze life's objectives in light of the Maha Pranidhana 's principles, as seen in the scriptures of the Kasitigarbha Bodhisattva Purvapanidhana Sutra, and 4) to present knowledge about life goals according to the Maha Panidhana appeared in Kasitigarbha Bodhisattva Puravapanidhan Sutra. The researcher examined and evaluated data from the Kasitigarbha Bodhisattva Purvapanidhana Sutra, significant literature, and in-depth interviews with 17 monks/people, categorized into three groups: 5 Mahayana monks, 6 monks/people, 6 Kasitigarbha Bodhisattva devotees, and a group of academics studying Mahayana Buddhism examined content data and presented descriptive information.

The results of the research showed that :

1. Life goals according to the Great Aspiration in Buddhism have three levels, as follows: 1) the life of ordinary people is one that focuses on seeking happiness (worldly happiness), not liberation, 2) the level of noble persons. It is a life that is confident in one's own potential and seeks liberation for Nirvana (lokuttara-sukha), arising from seeing dangers in the cycle of rebirth, and 3) the level of Bodhisattvas and Buddha. It is a life of making merit and intending to dedicate yourself regularly and continuously to make others more important than yourself, to not abandon your intentions, to rely on patience, diligence, and to focus on practicing the Dhamma for enlightenment and proclaiming the truth to Buddhists as a guide to Nirvana.

2. The Maha Panidhana that appears in the Kasitigarbha Bodhisattva Puravapanidhan Sutra has five aspects, as follows: 1) for every living affected by sin and suffering across the six planes of existence, there will be a variety of techniques that help with full release, and after that the person will attain Buddhahood, 2) a variety of techniques will be applied assisting the afflicted individuals in achieving freedom, 3) I shall not want to become a Buddha if I am unable to achieve the enlightenment of all impure beings, 4) to assist all living things in escaping hell, creatures of evil, and spirits in becoming Buddha, and 5) helping everyone can be extremely fulfilled.

3. Life goals according to the Mahapanidhana shown in the Kasitigarbha Bodhisattva Puravapanidhan. It is the determination to enable all sentient beings to escape the cycle of Samsara and attain Buddhahood through employing various methods, with the aim of achieving goals in all five areas: 1) for oneself, refraining from committing sin, and aiming at creating good karma, 2) for professional work, putting your aptitudes to benefit society as a whole, 3) to develop progress, developing the potential to bring skills to benefit and raise the mind, 4) for the physical aspect, using your body to create good deeds and considering the body according to the three characteristics, and 5) for the soul, living one's life with happiness, contentment, and cheerfulness. It makes the mind ready to embrace Dhamma as a guideline and set goals for freedom from suffering.

4. This new information is referred to as the 'SSTICA GOALS.' Model 'S' comes from self-confidence, which a 'S' comes from setting goals-setting goals for the future, a 'T' comes from taking action, an 'I' comes from intending to act continuously, a 'C' comes from consider checking and carefully examining, and an 'A' comes from application that are able to apply suitably for each person's goals. It is knowledge that can be used as a guideline for setting goals in life for the future additionally.

Keywords : Life goals, Maha Panidhana, Kasitigarbha Bodhisattva Purva Panidhana Sutra

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิความรู้ทางการศึกษาด้านวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา ระดับปริญญาเอก

ขอบกราบขอบพระคุณ พระเทพวัชรเมธี, ผศ.ดร. อธิการบดี และ พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาตลอดหลักสูตรระดับดุษฎีบัณฑิต ขอเจริญพรขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ ที่กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา กราบขอบพระคุณ พระมหาสมบัติ คุเณสโก, ดร. และขอเจริญพรขอบคุณ ดร.วรธนัท พรมศรี กรรมการสอบ และ กราบขอบพระคุณ พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร., เจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร. อัครเดช นีละโยธิน อาจารย์ประจำสาขาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับดุษฎีบัณฑิต ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มดุษฎีนิพนธ์ด้วยดี และขอขอบพระคุณ/เจริญพร ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ หลวงจีนวิศวภัทร ปัทมเกตุ อย่างยิ่งที่เมตตาอนุเคราะห์หนังสือกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ตลอดจนถึงพระภิกษุมหายานทุกรูป นักวิชาการ และศาสนิกชนผู้ศรัทธาพระโพธิสัตว์มหายานและพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ที่เมตตาอนุเคราะห์ยินดีให้สัมภาษณ์ข้อมูลเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัยครั้งนี้

ขอเจริญพรขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีตลอดมาตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาเอกทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอเจริญพรขอบคุณครอบครัว และญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากดุษฎีนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิประสาทความรู้ที่มีค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

พระศุภวัฒน์ สุขวฑฺฒโน (เกตุกระทึก)

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ช
กิตติกรรมประกาศ..... ฌ
สารบัญ..... ญ
สารบัญภาพ..... ฐ
บทที่ ๑ บทนำ..... ๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... ๑
๑.๒ คำถามการวิจัย..... ๒
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย..... ๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย..... ๓
๑.๕ วิธีการดำเนินงานวิจัย..... ๔
๑.๖ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... ๕
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... ๑๒
๑.๘ นิยามศัพท์เฉพาะ..... ๑๒
๑.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย..... ๑๓
บทที่ ๒ เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน..... ๑๔
๒.๑ ความหมายและความสำคัญเป้าหมายในชีวิต..... ๑๔
๒.๑.๑ ความหมายของเป้าหมายในชีวิต..... ๑๔
๒.๑.๒ ความสำคัญของเป้าหมายในชีวิต..... ๑๕
๒.๑.๓ ประเภทของเป้าหมายในชีวิต..... ๑๖
๒.๑.๔ องค์ประกอบของเป้าหมายในชีวิต..... ๑๘
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายในชีวิต..... ๑๙
๒.๓ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา..... ๒๐
๒.๓.๑ เป้าหมายในชีวิตของปุถุชน..... ๒๐
๒.๓.๒ เป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล..... ๒๔
๒.๓.๓ เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์ และพระพุทธเจ้า..... ๓๑
๒.๔ เป้าหมายของมหาปณิธานพระโพธิสัตว์..... ๔๑
๒.๔.๑ เป้าหมายมหาปณิธานของพระโพธิสัตว์เถรวาท..... ๔๒
๒.๔.๒ เป้าหมายมหาปณิธานของพระโพธิสัตว์มหายาน..... ๔๔
๒.๕ สรุป..... ๕๖
บทที่ ๓ มหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร..... ๕๘
๓.๑ ความหมายและความสำคัญของมหาปณิธาน..... ๔๘

๓.๑.๑ ความหมายของมหาปณิธาน..... ๔๘
๓.๑.๒ ความสำคัญของมหาปณิธาน..... ๕๙
๓.๒ ประวัติกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร..... ๖๐
๓.๓ มหาปณิธานพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ๕ ประการ..... ๖๑
๓.๓.๑ มูลเหตุของมหาปณิธาน..... ๖๑
๓.๓.๒ มหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์..... ๖๖
๓.๔ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์..... ๗๐
๓.๕ สรุป..... ๗๕
บทที่ ๔ วิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร..... ๗๖
๔.๑ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อตนเอง (Personal goals)..... ๗๖
๔.๑.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์..... ๗๖
๔.๑.๒ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา..... ๗๗
๔.๒ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อการงานวิชาชีพ (Professional goals)..... ๘๐
๔.๒.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์..... ๘๐
๔.๒.๒ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา..... ๘๑
๔.๓ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อพัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals)..... ๘๔
๔.๓.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์..... ๘๔
๔.๓.๒ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา..... ๘๕
๔.๔ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อด้านร่างกาย (Physical goals)..... ๘๗
๔.๔.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์..... ๘๗
๔.๔.๒ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา..... ๘๘
๔.๕ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อจิตวิญญาณ (Spiritual goals)..... ๙๑
๔.๕.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์..... ๙๑
๔.๕.๒ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา..... ๙๒
๔.๖ สรุป..... ๙๕
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ..... ๙๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย..... ๙๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย..... ๑๐๑
๕.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย..... ๑๐๘
๕.๔ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป..... ๑๐๙
๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย..... ๑๐๙
๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย..... ๑๐๙
บรรณานุกรม..... ๑๑๐
บุคลานุกรม..... ๑๑๗

ภาคผนวก..... ๑๑๙
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย..... ๑๒๐
ภาคผนวก ข หนังสือขอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย..... ๑๒๑
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์..... ๑๒๘
ภาคผนวก ง หนังสือรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์..... ๑๓๓
ภาคผนวก จ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์..... ๑๓๕
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ..... ๑๓๘
ประวัติผู้วิจัย..... ๑๕๖

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย..... ๑๓
๕.๑ ภาพแสดงกรอบแนวคิด SSTICA MODEL..... ๑๐๘

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการกำเนิดชีวิตของมนุษย์ไว้ว่า แรกเริ่มมีสัตว์ประเภทหนึ่งมีภาวะความเป็นทิพย์ มีแสงสว่างในชั้นอาภัสสรพรหม ลงมากินง้วนดินอันมีรสชาติหวาน อร่อย และติดในกลิ่นหอมอันมีรสชาติอหร่อย ส่งผลให้กายที่เคยเป็นทิพย์อับเฉาและเป็นกายที่หยาบมีน้ำหนัก ท้ายสุดสูญเสียภาวะความเป็นทิพย์ จากนั้นเริ่มบริโภคข้าวสาลีแทน แล้วหันมาบริโภคกามระหว่างเพศชาย เพศหญิง สืบเผาพันธุ์ต่อ ๆ กันมา มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องมีวิวัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งคำว่า ชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ตรงข้ามกับความตาย มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีว่า ชีวะ แปลว่า อยู่หรือเป็นอยู่[๑] ประกอบด้วย ขันธ์ ๕ คือ รูปขันธ์เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์[๒] เมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันเกิดเป็นสังคมขนาดใหญ่ขึ้น เกิดการแข่งขันในทางสังคมมากยิ่งขึ้น ซึ่งแต่ละบุคคลมีความคาดหวังที่เหมือนหรือต่างกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขทางร่างกายและทางจิตใจ มีทั้งที่เป็นเป้าหมายในชีวิตเพื่อปัจจุบัน เป็นความสุขเพื่อตนเองหรือเพื่อผู้อื่นและเพื่อความสุขในอนาคต ที่เป็นความสุขภายหลังจากสิ้นชีวิตในสัมปรายภพอันเป็นสุคติภูมิ

มนุษย์มีเป้าหมายของชีวิตที่เกิดจากปัจจัยภายนอกเป็นแรงกระตุ้นให้มีความปรารถนาในการตั้งเป้าหมาย แต่สำหรับบุคคลใดที่ไม่มีการวางแผนชีวิตหรือไม่มีตัวอย่างแนวทางสู่เส้นชัยที่ไม่มีความหนักแน่น มั่นคง ไร้จุดยืน ไม่มีอุดมการณ์ ไม่รู้ว่าตนเองควรกำหนดเป้าหมายในชีวิตอย่างไรที่จะนำพาชีวิตของตนเองสู่ความประสบผลสำเร็จในชีวิต เนื่องจากขาดความเชื่อมั่น ไขว้เขว เพราะบางเหตุการณ์เกิดความท้อแท้ รู้สึกหดหู่ ห่อเหี่ยว สิ้นหวังในชีวิตจนทำให้ไม่กล้าเผชิญกับสิ่งที่เข้ามากระทบทางความรู้สึกหรือไม่มีภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ หากมีไอดอล (Idol) หรือผู้ที่เป็นแบบอย่างให้มีกำลังใจสำหรับชีวิตในการตั้งเป้าหมายก็จะกลับมามีชีวิตชีวาหรือความสดชื่น[๓] ความหวังในความสำเร็จเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตในอีกรูปแบบหนึ่งที่หลายคนมองข้าม หากจะทุ่มเททำงานหนักเพียงใดถ้าเป้าหมายไม่ชัดต่อให้มีความขยันมากเพียงใดก็อาจทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ สูญเวลาโดยเปล่าประโยชน์ซ้ำยังเสียสุขภาพจิตอีกด้วย ปัญหาทั้งทางตรงและทางอ้อมเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากการไม่ได้กำหนดตั้งเป้าหมายหรือไม่วางแผนกับอนาคตไว้ แต่เป็นการใช้ชีวิตแบบไร้จุดมุ่งหมาย

การมีชีวิตที่ดีควรมีการวางรากฐานด้วยการตั้งเป้าหมายในชีวิตที่จัดเจนและแน่วแน่ในปณิธานว่าอนาคตควรทำสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่น เป็นเข็มทศเพื่อช่วยในการตัดสินใจหยุดหรือจะก้าวไปข้างหน้าในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ที่เต็มไปด้วยเป้าประสงค์ในการ

---

[๑] ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๓๘๓.

[๒] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม (ฉบับเดิม),* (กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

[๓] พุทธทาสภิกขุ, *ชีวิตคืออะไร*, (กรุงเทพฯ: เพชรประกาย, ๒๕๔๙), หน้า ๕๘.

เพิ่มพูนคุณภาพของชีวิต ทั้งที่ช่วยให้เกิดความสำเร็จและช่วยให้คนอยากทำสิ่งที่ดีในชีวิต เป็นแผนที่มีขั้นตอนสามารถนำไปสู่เป้าหมายอื่น ๆ อีกด้วย[๔] การตั้งเป้าหมายเกิดจากมนุษย์มีความคาดหวังผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างแน่นอน เพราะมีการกำหนดทิศทางเดินด้วยการกระทำภายหลังจากมีกระบวนมโนทัศน์ เพื่อให้ทราบว่าชีวิตควรเดินได้ถูกทางและทำเป้าหมายให้สำเร็จมากขึ้นเรื่อย ๆ[๕] เป็นการสร้างความสุขกับเป้าหมายให้เกิดความสมดุลในชีวิต การรู้สึกว่าตนเองมีเป้าหมายชีวิตเป็นการทำให้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวจะยิ่งมีความหมายและความสำคัญต่อชีวิตอย่างยิ่ง ที่สามารถช่วยปรับมุมมองของการเปลี่ยนแนวความคิดและพฤติกรรม อีกประการหนึ่งหลายคนอาจไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องที่ว่าการเปรียบเทียบตัวเองกับผู้อื่นถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากเป็นการกระตุ้นไม่ให้หยุดนิ่งอยู่แต่ที่เดิม ๆ เพื่อพัฒนาตนเองให้เห็นคุณค่าในการเอาใจใส่ที่ตนเองคาดหวังในเป้าหมายและจะเริ่มต้นการวางแผนดำเนินชีวิตอย่าไร การตั้งคำถามในวัตถุประสงค์ของเป้าหมายเพื่อจะช่วยให้มองเห็นแนวทางที่จะก้าวเดินหน้าได้อย่างชัดเจนมากขึ้นอย่างไม่หลงทาง

ในระหว่างที่ดำเนินชีวิตด้วยความคาดหวังผลสำเร็จ ธรรมดาต้องมีอุปสรรคขวางกั้นย่อมเป็นเรื่องปกติของชีวิตมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทดสอบท้าทายศักยภาพของแต่ละบุคคลที่ส่งผลให้เกิดความสิ้นหวัง ไร้หนทาง ไม่มีอุดมการณ์ รวมทั้งไม่มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ไม่รู้ว่าตนเองควรกำหนดเป้าหมายในชีวิตอย่างไร จึงจะนำพาชีวิตของตนสู่ความสำเร็จ[๖] จึงจำเป็นต้องมีแบบอย่างเพื่อเป็นแนวทางในการลงมือปฏิบัติ ดังในพระพุทธศาสนามหายานมี กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วย การประกาศสัจจมหาปณิธานในอดีตชาติของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ที่เป็นแนวทางของการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ สามารถนำไปเป็นแนวทางเพื่อการปรับให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตและเพื่อเป็นการตั้งเป้าหมายสู่ความสำเร็จในชีวิตของบุคคลทั่วไปได้

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้กล่าวถึงการตั้งเป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์และเป้าหมายในชีวิตของพระพุทธศาสนา แต่ยังขาดการวิเคราะห์ตามประเภทเป้าหมายในชีวิตที่เป็นภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษางานวิจัยเรื่องเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ มหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรเป็นอย่างไร

๑.๒.๓ ผลการวิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรเป็นอย่างไร

๑.๒.๔ องค์ความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรเป็นอย่างไร

---

[๔] Rouillard, L. A. *Goals and goal setting*, (London: Kogan Page, 1993), p. 31.

[๕] Brecht, G. *Sorting out goals*, (Sydney: Prentice Hall, 1996), p. 2.

[๖] เหลาจื่อ, *วิถีแห่งเต๋า*, เรียบเรียงโดย นิโรธ จิตวิสุทธิ์, (กรุงเทพฯ: ก้าวแรก, ๒๕๖๔), หน้า ๒๖๑.

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน

๑.๓.๒ เพื่อศึกษามหาปณิธานที่ปรากฏในในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

๑.๓.๓ เพื่อวิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

๑.๓.๔ เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวมูลปณิธานสูตร ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑. ศึกษาเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน ประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญเป้าหมายในชีวิต แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายในชีวิต เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา เป้าหมายของมหาปณิธานพระโพธิสัตว์ และสรุป

๒. ศึกษามหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของมหาปณิธาน ประวัติกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร มหาปณิธานพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ๕ ประการ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ และสรุป

๓. วิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ประกอบด้วย การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อตนเอง (Personal goals) การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อการงานวิชาชีพ (Professional goals) การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อพัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals) การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อด้านร่างกาย (Physical goals) การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อจิตวิญญาณ (Spiritual goals) และสรุป

๔. นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

ปฐมภูมิ

ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก ธัมมนันทา สามเณรี, (๒๕๔๕), พระกษิติครรภมหาปณิธานสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยปณิธานแลกการปฏิบัติของพระกษิติครรภ์มหาโพธิสัตต์, กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. โจว ชิง ฟ่ง, (๒๕๕๗), พระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, สมุทรปราการ: ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์ (๑๙๘๘). และ พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, (๒๕๖๔), กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร, นครราชสีมา: มูลนิธิพุทธจักษุวิชชาลัย.

ทุติยภูมิ

ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก พระสูตรมหายาน เช่น สัทธรรมปุณฑรีกสูตร (妙法蓮華經 เมี่ยว ฝ่า เหลียนฮวา จิง) มหาสุขาวตีวยูหสูตร อมิตาพุทธสูตร สมันตภัทรจริยาปณิธานวรรค-มัญชุศรีปารมิตาสูตร-มัญชุศรีวิหรสูตร วิมลเกียรตินิทเทสสูตร ศรีมาลาเทวีศรีหนาทสูตร ปรัชญาปารมิตา-หฤทัยสูตร

และ อมิตายุรฺธฺยานสูตร พระสูตรว่าด้วยการเพ่งสมาธิถึงสุขาวดีพุทธเกษตร รวมทั้ง หนังสือ ตำรา ทางพระพุทธศาสนามหายาน หนังสือทั่วไปที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลด้านเนื้อหา

๑.๕ วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยใช้การศึกษาวิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานข้อมูลจากกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร พระสูตรมหายาน ตำรา หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลักเพื่อศึกษาถึงแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร” และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องแม่นยำ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Fied study) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากพระภิกษุมหายาน ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนามหายาน และ ศาสนิกชนผู้ศรัทธาในพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ที่ให้ข้อมูลเชิงลึก และสามารถนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ซึ่งมีกระบวนการและขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาจากเอกสาร

การศึกษาจากเอกสารเพื่อสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยซึ่งมีการดำเนินการในขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน และการตั้งเป้าหมายในชีวิต ๕ ด้าน

๒. ศึกษาเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ที่เป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ ธัมมนันทา สามเณรี, (๒๕๔๕), พระกษิติครรภมหาปณิธานสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยปณิธานและการปฏิบัติของพระกษิติครรภมหาโพธิสัตว์, กรุงเทพฯ: ส่องสยาม, พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, (๒๕๖๔), กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร, นครราชสีมา: มูลนิธิพุทธจักษุวิชชาลัย และ โจว ชิง ฟ่ง, (๒๕๕๗), พระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, สมุทรปราการ: ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์ (๑๙๘๘) ส่วนในเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ พระสูตรมหายาน หนังสือ ตำรา งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียน เว็ปไซต์ที่เกี่ยวข้อง

๓. นำข้อมูลที่ได้มาจัดประเภท ศึกษาวิเคราะห์ แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยและนำเสนอองค์ความรู้เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรต่อไป

๔. ขอคำแนะนำปรึกษาความเห็นจากคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์และจากท่านผู้รู้ที่มีความชำนาญการและแตกฉานเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่ทำการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพ

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนามหายานและกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร จำนวน ๑๗ รูป/คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑) พระภิกษุมหายาน ๒) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนามหายาน และ ๓) ศาสนิกชนผู้ศรัทธาในพระกษิติครรภโพธิสัตว์และสำหรับการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัย ดำเนินตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑. การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนั้นผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนามหายาน ทั้งที่เป็นพระภิกษุและฆราวาส รวม ๕ รูป/คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Relibility) ของคำถามสัมภาษณ์ในภาคสนามตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและมีความน่าเชื่อถือได้มากที่สุด

๒. จากนั้นยื่นเอกสารขอรับรองจากสถาบันจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ วันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เมื่อได้แบบสัมภาษณ์ที่ตรวจสอบความเชื่อมั่นและรับรองจากสถาบันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงติดต่อขออนุญาตสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่ผู้ทรงคุณวุฒิสะดวกในการให้สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล

๓. เมื่อเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัย จึงนำข้อมูลที่ได้จาการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถืออีกครั้ง เพื่อความสอดคล้องเชิงเนื้อหาและนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดระเบียบ โดยแบ่งเป็นส่วน ๆ ทำการแยก จัดประเภท และเรียงลำดับตามความเหมาะสมให้เป็นหมวดหมู่ โดยพิจารณาว่ามีความสอดคล้องหรือเป็นไปในแนวทางเดียวกันหรือไม่ แล้วจัดประเภทเรียบเรียงเป็นงานวิจัยเพื่อนำไปสู่การสรุปผล

ขั้นตอนที่ ๓ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางนำเสนอรูปแบบเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ผู้วิจัย เสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในเชิงคุณภาพตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาในบทต่าง ๆ ตามลำดับและเรียบเรียงออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่

๑.๖ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการศึกษาเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ดังนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

วิเชียร ชาบุตรบุณฑริก ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ พุทธศาสตร์ ว่าความแตกต่างของพุทธนิกายเถรวาทกับพุทธฝ่ายมหายาน คือ มหายานจะเน้นการสร้างบารมี ๖ คือ ทาน ศีล สมาธิ วิริยะ ขันติฌาน ปัญญา เป็นสำคัญด้วย ส่วนเถรวาทจะเน้นที่อริยสัจ ๔ โดยมหายานจะยึดหลักปริมาณก่อนคุณภาพ ส่วนเถรวาทยึดคุณภาพเป็นอันดับแรก ด้วยการถืออัตตัตถจริยา คือ ถือประโยชน์ตนเอง ก่อนส่วนมหายานถือประโยชน์ส่วนรวมหรือโลกัตถจริยา เป็นสำคัญ ซึ่งมหายานถือว่ามีพระพุทธเจ้าหลายพระองค์ด้วยมี ๓ กาย แต่เถรวาทมีเพียงพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวมีธรรมกายกับนิรมาณกายเท่านั้น และมหายานจะอาศัยคัมภีร์ที่เป็นภาษาสันสกฤตเป็นหลัก ส่วนเถรวาทจะใช้ภาษาบาลี[๗]

เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ เรื่องพระโพธิสัตว์ ว่ามีพระโพธิสัตว์องค์หนึ่งถ้าถึงเวลาทำพิธีเช่นวิญญาณมักจะมีการสวดอ้อนวอนบูชาให้ปลดเปลื้องทุกข์ของสัตว์ในนรก

---

[๗] วิเชียร ชาบุตรบุณฑริก, *พุทธศาสตร์*, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๖๔.

พระโพธิสัตว์องค์นี้ ชื่อ พระกษิติครรภ เป็นพระโพธิสัตว์ที่นับถือกันมากในประเทศจีนและญี่ปุ่นถัดจากพระอวโลกิเตศวร รูปลักษณ์ของพระกษิติครรภเป็นชายหนุ่ม สวมหมอกเป็นรูปใบไม้ห้าแฉก นั่งอยู่แท่นคล้ายบุษบก[๘]

ปัญญา ใช้บางยาง ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ พระโพธิสัตว์เป็นมาอย่างไร ว่าพระโพธิสัตว์ก็อยู่กับความดีในระดับที่มนุษย์จะรู้กันนี่ถึงขั้นสูง แต่ก็ไม่ถึงโพธิ ความดีของพระโพธิสัตว์จึงเป็นความดีตามที่ยึดถือกันในโลกมนุษย์ แต่พระพุทธเจ้าทรงพ้นเลยจากความยึดถืออันนี้ เพราะรู้ว่าอะไรเป็นความดีที่แท้โดยสัมพันธ์กับสัจจธรรม จนกระทั่งอยู่พ้นบาปเหนือบุญได้ พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์องค์อื่น ๆ ทำความดีบริสุทธิ์ล้วน ๆ เพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ ไม่เห็นประโยชน์เฉาะเพราะไม่มีปัจจัยที่จะให้ทำความชั่วเหลืออยู่เลย[๙]

ประยงค์ แสนบุราณ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ พระพุทธศาสนามหายาน ว่านิกายมหายานได้พัฒนาการมาจากนิกายใหญ่ คือ มหาสังฆิกะและกิ่งนิกายต่าง ๆ ซึ่งได้รวบรวมหลักธรรมคำสอนสาระสำคัญทั้งนิกายเถรวาทและอาจาริยวาท ส่งผลให้เกิดหลักการและความเชื่อที่แตกไปจากนิกายอื่น ๆ คือ หลักแห่งโพธิสัตวภูมิ ที่เป็นบ่อเหตุสำคัญยิ่งของมหายานที่ให้เกิดพุทธภูมิขึ้น สำหรับบุคคลที่จะบรรลุพุทธภูมิจะเป็นต้องผ่านการบำเพ็ญจริยธรรมของพระโพธิสัตว์ก่อน มีความยินดีในการเวียนว่ายตายเกิด เพื่อช่วยเหลือเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายพ้นทุกข์เสียก่อน ส่วนตนเองจึงจะบรรลุตามทีหลัง และให้สัตว์ทั้งหลายได้รู้สัจธรรมตามด้วย เช่น การรู้อริยสัจ ๔ ว่าเป็นทุกข์ ควรกำหนดรู้ สมุทัย นิโรธ มรรค[๑๐]

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ ชีวิต คือ อะไร ว่าชีวิตตามที่มีกันอยู่รู้จักกันอยู่นั้นเป็นชีวิตปลอม ที่ไม่มีความหมายแห่งชีวิตที่แท้จริง เพราะไม่มีความสดชื่น ความหมายแห่งชีวิตมันเป็นความสดชื่นทางร่างกาย ทางเนื้อหนัง ซึ่งไม่มีความหมายอะไรแก่จิตใจ ถ้าจิตใจมันร้อน จะต้องมีความสดชื่นทางจิตและทางวิญญาณ เรียกว่า เป็นชีวิต ที่จำเป็นต้องอาศัยอยู่บนร่างกายเป็นของธรรมดาในระบบร่างกาย เพื่อให้เกิดการรับรู้หรือรับความรู้สึกได้โดยผ่านทางร่างกาย ดังนั้น จึงมีความเร่าร้อน ไปหมด เมื่อทางจิตทางวิญญาณเร่าร้อนส่วนทางร่างกายก็เร่าร้อนด้วย[๑๑]

ปรีชา ช้างขวัญยืน ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ ปรัชญากับวิถีชีวิต ว่าความสุขของมนุษย์อัน เป็นทางกาย ได้แก ความสุขทางตา หูจมูก ลิ้น และกาย เรียกว่า ความสุขทางประสาทสัมผัส ซึ่งมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยได้สร้างสรรค์ขึ้นและพัฒนาให้ซับซ่อนประณีตเพื่อตอบสนองในสิ่งที่เป็น ความพึงพอใจ มากกมายนับไม่ถ้วน ความสุขเหลานี้จึงได้กลายเป็นยอดปรารถนาในเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ เพื่ออำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตที่เป็นความสุขหรือความพึงพอใจทางกาย ถือเป็นสิ่งที่ตอบโจทย์ของความต้องการพื้นฐานของมนุษย์[๑๒]

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือแปลชื่อ วิถีชีวิตของพระโพธิสัตว์ ว่าผู้ที่ปรารถนาจะเอาชนะต่อความทุกข์ทั้งปวงของเหล่าสัตว์ได้ และผู้ที่ปรารถนาจะรับรสแห่งปีติอันไพศาล

---

[๘] เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป, *เรื่องพระโพธิสัตว์,* (กรุงเทพฯ: ส่องศยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๕.

[๙] ปัญญา ใช้บางยาง, *พระโพธิสัตว์เป็นมาอย่างไร*, (นครปฐม: รติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๙๖.

[๑๐] ประยงค์ แสนบุราณ, *พระพุทธศาสนามหายาน*, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗.

[๑๑] พุทธทาสภิกขุ, *ชีวิตคืออะไร*, (กรุงเทพฯ: เพชรประกาย, ๒๕๔๙), หน้า ๖๘.

[๑๒] ปรีชา ชางขวัญยืน, *ปรัชญากับวิถีชีวิต,* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ๒๕๔๙), หน้า ๗๓.

ไม่สมควรเลยที่จะละเลิกโพธิจิต เพราะเมื่อโพธิจิตบังเกิดขึ้นแล้วบรรดาสัตว์ที่ตกทุกข์เวียนว่ายในสังสารวัฏ คือ บุตรธิดาของพระพุทธเจ้าที่จะต้องฉุดช่วยให้พ้นจากความทุกข์ หากแม้ว่าโพธิจิตปรากฏในสัตว์ที่ยังไม่บริสุทธิ์ สัตว์นั้นจะต้องมีการเปลี่ยนภาพอันหาค่าไม่ได้ของพระชินเจ้า เพราะเหตุนี้จึงไม่ควรที่จะเลิกละ ทิ้งไปจากโพธิจิต จึงควรที่จะยึดตั้งมั่นไว้ไม่มีวันเสื่อมสลาย และบำเพ็ญให้เจริญงอกงามขึ้น เพื่อให้โพธิจิตเผาผลาญอกุศลกรรมกิเลสทั้งปวงให้สิ้น[๑๓]

พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ มหาสุขาวตีวยูหสูตร ว่าบรรดาพระพุทธเจ้าทั้งปวงกล่าวสรรเสริญให้แก่สาวกของพระองค์ได้สดับฟังว่า มีพระพุทธเจ้าประทับอยู่ทางทิศบูรพาพระนามว่า พระอมิตาภะพุทธเจ้าที่เปล่งรัศมีสว่างไสวอย่างประมาณไม่ได้และพระองค์ทรงมีมหาเมตตา กรุณา ต่อเหล่าสรรพสัตว์น้อยใหญ่เมื่อได้สดับ และเปล่งพระนามพระอมิตาภะพุทธเจ้าเท่านั้น จะบังเกิดจิตศรัทธาแล้วถวายสักการะเลื่อมใสตั้งมั่นว่าจะไปบังเกิด ณ ดินแดนสุขาวดีย่อมสามารถจะบรรลุถึงความตั้งใจนั้นได้ เมื่ออุบัติในแดนนี้แล้วบรรดามหาสัตว์เหล่านั้นก็จะสำเร็จบรรลุยังพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณได้[๑๔]

ธนเดช ธนเดชสวัสดิ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ มหาเมตตาจากสวรรค์พระโพธิสัตว์กวนอิม ว่าการบำเพ็ญเป็นพระโพธิสัตว์มี ๓ ระดับ ดังนี้ ๑) ระดับต้นหรือบำเพ็ญอย่างธรรมดา เรียกว่า บารมีระดับต้น ๒) ระดับกลาง ผู้บำเพ็ญจะต้องยอมเสียเลือดเนื้อ เสียอวัยวะน้อยใหญ่ เรียกว่า อุปบารมี และ ๓) ระดับสุงสุด ผู้บำเพ็ญจะต้องยอมเสียสละแม้ชีวิต เรียกว่า ปรมัตถบารมี ผู้ที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ต้องพยายามบำเพ็ญจิตของตนให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ความเป็นพระโพธิสัตว์นั้นต้องใช้ทุกวินาทีให้เป็นประโยชน์ต่อสัตว์โลกและต่อตนเอง พระโพธิสัตว์ต้องมีอารมณ์แห่งความแน่วแน่ที่จะทำทุกวิถีทางให้จิตวิญญาณของสัตว์โลกสูงขึ้น มีคุณธรรมแห่งการรับกระแสโพธิญาณ คือ อารมณ์และสัจจะของพระโพธิสัตว์[๑๕]

ภิกษุณีธัมมนันทา ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ บนเส้นทางโพธิสัตว์ ว่าก่อนที่จะเป็นโพธิสัตว์หรือไม่เป็นโพธิสัตว์จะมีเงื่อนไขสำคัญก็คือ ในจิตใจของบุคคลนั้นมีสิ่งที่เรียกว่า โพธิจิต เกิดขึ้นแล้ว โพธิจิต คือ จิตที่ยึดมั่นใน โพธิ มีความรู้แจ้งเริ่มต้นจาก พุทธพีชะ ซึ่ง พีชะ แปลว่า เมล็ดพืช อุปมาเปรียบเทียบว่าในจิตของเราแต่ละคน ล้วนแล้วมีพุทธพีชะในตัวทั้งสิ้น เพียงแต่ว่า พุทธพีชะนี้ตกลงไปในดินดี มีน้ำสมบูรณ์ก็จะแตกใบแตกหน่อ แม้ว่าเราทุกคนจะมีเหมือนกัน แต่ทำอย่างไรที่จะให้พุทธพีชะนี้งอกงามอยู่ในจิต เรียกว่า โพธิจิต ต้องอาศัยการปฏิบัติ อยู่ในศีล สมาธิและปัญญา[๑๖]

จงเหว่ยจี ได้กล่าวไว้ในหนังสือ เทคนิคการตั้งเป้าหมาย เพื่อชีวิตใหม่ในการทำงาน ว่าอาศัยประสบการณ์ค้นหาเป้าหมาย คือ ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญอย่างที่สุด เพราะอะไรคนมากมายจึงไม่มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต นั่นเป็นเพราะไม่มีประสบการณ์ที่จะมาช่วยในการค้นหาความชอบและไม่ชอบของตัวเองเป็นพื้นฐาน เป้าหมายนั้นคนเราเป็นผู้กำหนดขึ้น เปลี่ยนแปลงได้ เพราะฉะนั้น

---

[๑๓] โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, *วิถีชีวิตของพระโพธิสัตว์*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๗-๓๘.

[๑๔] พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก, *มหาสุขาวตีวยูหสูตร*, (กรุงเทพฯ: ส่องศยาม, ๒๕๕๑), หน้า ๖๓-๖๔.

[๑๕] ธนเดช ธนเดชสวัสดิ์, *มหาเมตตาจากสวรรค์พระโพธิสัตว์กวนอิม*, (ชลบุรี: ยอดมาลา, ๒๕๕๒), หน้า ๖๖-๖๗.

[๑๖] ภิกษุณีธัมมนันทา, *บนเส้นทางโพธิสัตว์*, (กรุงเทพฯ: ส่องศยาม, ๒๕๕๔), หน้า ๓๐-๓๑.

การเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ และอาจเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนได้เสมอ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลถึงเป้าหมายทั้งสิ้น และควรมีทิศมีทางใหญ่ที่พอจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามจึงจะถูกต้อง[๑๗]

โรเบิร์ต เทอร์แมน ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ สาระพระพุทธศาสนาของธิเบต ว่าการอธิฐานเพื่อเจริญโพธิสัตว์บารมีในหลายต่อหลายชาติอย่างหาที่สุดมิได้ โดยยินดีไปเกิดในภพชาติต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลช่วยเหลือสัตว์ด้วยการสะสมบารมีในทาน ศีล ขันติ อุปายะ เป็นส่วนสำคัญทั้งสิ้น เพื่อเข้าสู่กายอันเป็นพุทธะ และพุทธกายแบ่งออกเป็น สัมโภคกายและนิรมาณกาย ช่วยเหลือเกื้อกูลสัตว์ให้พ้นทุกข์ และเพื่อแปรสภาพของสากลจักวาลให้เป็นพุทธเกษตรที่เป็นไปเพื่อความสุขของสรรพสัตว์ทั้งหลาย[๑๘]

ลามะ เยเช่ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ บทเริ่มต้นสู่ตันตระทรรศนะแห่งความบริบูรณ์ ว่าทัศนคติทางการอุทิศตนของพระโพธิสัตว์ เป็นพลังงานอันทรงพลานุภาพที่สามารถเปลี่ยนจิตใจเราอย่างสิ้นเชิง สามารถแสดงให้เห็นจริงผ่านประสบการณ์ของเราเองไม่ใช่สิ่งที่เราต้องเชื่อด้วยศรัทธาที่มืดบอด เมื่อท่านพัฒนาความเป็นพระโพธิสัตว์ไว้ในหัวใจ สิ่งที่ดีทั้งหลายในชีวิตก็จะถูกดึงดูดมาที่ท่าน และเทลงดั่งสายฝนอย่างไม่ต้องพยายาม ปัจจุบัน เพราะจิตเต็มไปด้วยความคิดทางด้านการยึดมั่นในตัวเองดูเหมือนสิ่งที่เราดึงดูดมาทั้งหมดที่เป็นความหายนะ แต่ด้วยโพธิสัตว์บารมีสามารถแต่สิ่งที่ดี ๆ[๑๙]

เซเล่ นัทซอก รังดรอล ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ ประทีบแห่งมหามุทรา ประทีบอันบริสุทธิ์ที่ส่องความหมายแห่งมหามุทราอย่างหมดจดและสมบูรณ์ แก่นแท้แห่งปรากฏการณ์ทั้งปวง ว่าแก่นแท้แห่งคำสอนซึ่งมีมากมายประมาณไม่ได้ของพระพุทธองค์ คือ สติปัญญาแห่งตถาคตซึ่งมีอยู่ในตามธรรมชาติแล้วในสรรพสัตว์ทั้งหลาย คำสอนและมรรค เป็นยานที่แท้ตามคำสอนเพื่อให้เห็นธรรมชาตินี้ว่ามีประตูสู่ธรรมะสำหรับสรรพสัตว์อยู่มากมายเท่าอุปนิสัยของสรรพสัตว์ที่เกิดจากพลญาณจาก

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคมว่า เข้าถึงจุดหมายระดับโลกียะนั้น สามารถทำได้โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์สุขที่ เป็นจุดหมายของการมีชีวิตของความเป็นปุถุชนที่เป็นประโยชน์สุขในปัจจุบันและอนาคต คือ ๑) ทิฏฐธัมมิกัตถะ มีเป้าหมาย ดังนี้ (๑) การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง การมีอายุยืนยาวไร้โรคภัย (๒) การมีเงิน ร่ำรวยเงินทองจากอาชีพสุจริต (๓) การมีสถานภาพ มีเกียรติยศนับหน้าถือตาและเป็นที่ยอมรับในสังคม และ (๔) การมีครอบครัวที่สมบูรณ์แบบดำเนินชีวิตอย่างผาสุก รวมทั้งดำรงวงศ์สกุลสืบไป และ ๒) สัมปรายิกัตถะ เป็นเป้าหมายคาดหวังประโยชน์สุขในเบื้องหน้า ดังนี้ (๑) มีความซาบซึ้งใจ การจากความศรัทธา (๒) ความภูมิใจในชีวิตที่บริสุทธิ์ มีความประพฤติตนอยู่ในกรอบของ

---

[๑๗] จงเหว่ยจี, *เทคนิคการตั้งเป้าหมายเพื่อชีวิตใหม่ในการทำงาน*, แปลโดย ทิภาพร เยี่ยมวัฒนา, (กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙-๓๑.

[๑๘] โรเบิร์ต เทอร์แมน, *สาระพระพุทธศาสนาของธิเบต*, แปลโดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์, (กรุงเทพฯ: ส่องสยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๕๓.

[๑๙] ลามะ เยเช่, *บทเริ่มต้นสู่ตันตระทรรศนะแห่งความบริบูรณ์*, แปลโดย ทาคินี, (กรุงเทพฯ: ส่องสยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๕๐.

ความดี (๓) มีความแกล้วกล้ามั่นใจ มีสติปัญญาในการแก้ปัญหาในชีวิตและกระทำความดี เพื่อสู่ภพที่ดีหรือสุคติภูมิ[๒๐]

จงมั่นคง ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ เข็มทิศความสำเร็จ ว่าชีวิตของคนเรานั้นจะดีขึ้นได้มากน้อยแค่ไหนที่แสดงถึงการมีศักยภาพความสามารถ ความคิด ความรู้ ปฏิภาณไหวพริบ ความฉลาด และสุดท้ายเป็นเป้าหมายในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ ที่สามารถช่วยให้ชีวิตดีขึ้น แต่ละอย่างก็จะมีวิธีการของมันซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้แน่นอน แนวทางต่าง ๆ นั้นก็จะมีทั้งที่อยู่ในแง่บวกและแง่ลบ จำเป็นต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันออกไป ไม่มีใครสามารถใช้แนวทางเดียวกันเพื่อที่จะก้าวไปประสบความสำเร็จเหมือนกันได้[๒๑]

คาร์ดอน แกรนท์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ ไปไกลกว่าที่คิดไว้แค่ตั้งเป้าหมายให้ใหญ่กว่าเดิม ว่าเหตุผลหลักข้อหนึ่งที่ทำให้คนเราไม่ยึดมั่นในเป้าหมายและไปไม่ถึงเป้าหมาย เป็นเพราะไม่ได้ตั้งเป้าให้สูงพอตั้งแต่แรก และบางคนตั้งเป้าหมายแล้วไม่เคยเริ่มปฏิบัติเพื่อไปให้ถึงหรือล้มเลิกเป้าหมายนั่นไปเสียเฉย ๆ เช่น หากเริ่มตั้งเป้าหมายเล็กสุดท้ายก็กลายเป็นคนเล็ก ๆ เมื่อไม่คิดให้ใหญ่พอก็จะไม่ลงมือทำให้ใหญ่พอ ดังนั้น ต้องตั้งเป้าหมายให้ใหญ่พอที่มันจะดึงความสนใจเราไว้ เป้าหมายธรรมดาหรือเป้าหมายที่สมจริงเป็นสิ่งที่ทำให้คนที่ตั้งเป้าหมายผิดหวัง และจะไม่สามารถปลุกเร้าจิตใจและลงมือทำเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายของตัวเอง[๒๒]

ปีเตอร์ เดลลา สันตินา ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ ต้นไม้แห่งโพธิ ว่าแนวปฏิบัติเบื้องต้นอันแรกคือ การปลูกศรัทธา เพราะศรัทธาเป็นเช่นกับเมล็ดพืชเป็นสิ่งที่มีมาก่อนทุกสิ่งทุกอย่าง การปลูกศรัทธาจึงเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าสู่มรรคาของมหายาน สามารถแบ่งศรัทธาออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) ศรัทธาที่ชัดแจ้ง เป็นความรู้สึกชื่นชมต่อคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ที่ชัดเจน ๒) ศรัทธาที่เป็นแรงใจ เป็นความรู้สึกชื่นชมพระรัตนตรัยได้เต็มที่แล้ว มีความมุ่งหวังที่จะเข้าถึงคุณภาพนั้น ๆ เสียเอง ๓) ศรัทธาที่มั่นคง เมื่อศรัทธามีระดับชัดเจนและศรัทธาที่เป็นแรงใจตั้งมั่นมั่นคง ไม่หวั่นไหว โดยศรัทธา ๓ ระดับนี้ จากระดับชื่นชมสู่ระดับแรงใจถึงระดับเชื่อมั่นอย่างไม่คลอนแคลน ศรัทธาได้พัฒนาไปสู่ขั้นที่ว่าความก้าวหน้าและผลลัพธ์เป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง[๒๓]

ไบรอัน เทรซี ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ Brian Tracy on Goals 21 หลักการตั้งเป้าหมายที่ใช้ได้ผลตลอดชีวิต ซึ่งแปลโดย วิญญู กิ่งหิรัญวัฒนา ไว้ว่า เป้าหมายจะทำให้คุณรู้สึกถึงชีวิตที่มีความหมายและจุดมุ่งหมายรวมถึงมีทิศทางที่ชัดเจน ขณะก้าวไปยังเป้าหมายของตัวเอง จะรู้สึกมีความสุขและเข้มแข็งขึ้น มีพลังและมีประสิทธิภาพมากขึ้น รู้สึกว่าตัวเองมีศักยภาพทั้งยังมั่นใจใน

---

[๒๐] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ ๖,(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

[๒๑] จงมั่นคง, *เข็มทิศความสำเร็จ*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์Dดี, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗-๑๘.

[๒๒] คาร์ดอน แกรนท์, *ไปไกลกว่าที่คิดไว้ แค่ตั้งเป้าหมายให้ใหญ่กว่าเดิม*, แปลโดย ต่อคำ, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแลนด์พับลิสชิ่ง, ๒๕๕๙), หน้า ๙๑.

[๒๓] ปีเตอร์ เดลลา สันตินา, *ต้นไม้แห่งโพธิ*, แปลโดย สมหวัง แก้วสุฟอง, (เชียงใหม่: โพธิบัณณ์, ๒๕๖๑), หน้า ๑๙๘.

ตัวเองและความสามารถของตัวเองมากขึ้นด้วยทุกครั้งที่ก้าวเข้าใกล้เป้าหมายมากกว่าเดิม ยิ่งรู้สึกเชื่อมั่นว่าตัวเองจะสามารถตั้งเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ขึ้นและไปถึงปลายทางที่ต้องการได้ในอนาคต[๒๔]

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรชัย หะพินรัมย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สมาธิราชสูตร” ผลวิจัยพบว่า ในสมาธิราชได้กล่าวถึงเรื่องสนับสนุนให้เกิดในพุทธเกษตร คือ ผู้ที่ได้ฟังคัมภีร์นี้แล้วเมื่อตายไปจะได้ไปบังเกิดในโลกธาตุ ชื่อว่า สุขาวดี ในพุทธเกษตรนี้ทรงมีพระพุทธเจ้านามว่า พระอมิตาภะพุทธเจ้าและกล่าวถึงอานิสงส์ของสมาธิราชสูตรว่า หากยินดีหรือเข้าใจในนี้จะสามารถได้เห็นพระอักโษภยพุทธเจ้าที่ประทับในพุทธเกษตรทิศตะวันออก พร้อมกับพระโพธิสัตว์ คือ พระมหาสถามปราปต์กับพระอวโลกิเตศวร เมื่อได้ฟังธรรมอันเลิศของพระอมิตาภพุทธเจ้าแล้วก็จะได้รับกษานติในอนุตปาทธรรมทั้งหลายและชนเหล่านั้นก็จะไม่ละจากพุทธเกษตร ปิดอบายภูมิได้เด็ดขาด[๒๕]

ชัชฎาภรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลวิจัยพบว่า มนุษย์เรามีความต้องการในเป้าหมายเพื่อการมีชีวิตที่สามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนทางด้านการมีอยู่มีกินและพยายามยุติความยากจน สนับสนุนให้มีสุขภาพดี มีการศึกษาอย่างมีคุณภาพ มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เศรฐกิจดี รวมไปถึงการมีความเป็นอยู่ทางสังคมที่เป็นไปในทิศทางที่ดี เพื่อให้สังคมมีความสุขที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการพื้นฐานให้แก่ประชาชนได้[๒๖]

พระปรีชา เถี่ยนกือ (โพธิ์เงิน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนามหายานตามแนวพุทธจิตวิทยา” ผลวิจัยพบว่า จริยธรรมของพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพุทธมหายาน ที่เป็นความประพฤติที่ดีงามในศีลและธรรมอัน เป็นเบื้องต้นเรียกว่า บารมี ๖ และต้องบำเพ็ญประโยชน์ของตนให้ถึงพร้อมและเพื่อผู้อื่นด้วย โดยใช้หลักธรรมเป็นแนวเสริมสร้างความเป็นพระโพธิสัตว์ได้อย่างสมบูรณ์ จริยธรรมมีอยู่ ๓ ข้อ คือ ๑) มหาปรัชญา เป็นปัญญาอันรู้แจ้งในสัจธรรม ๒) มหากรุณา ต้องเป็นจิตกรุณาอันอย่างใหญ่ปราศจากขอบเขตเพื่อช่วยเหลือสัตว์ทั้งหลาย ๓) มหาอุบาย ต้องมีในพระโพธิสัตว์เพื่อใช้วิธีการอันชาญฉลาดในการสั่งสอนอบรมผู้อื่นให้เข้าถึงสัจธรรม[๒๗]

พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดพุทธภาวะในพุทธปรัชญา” ผลวิจัยพบว่า ตามแนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ของพุทธปรัชญามหายานจะระบุเจาะจงชัดเจนว่าพระโพธิสัตว์จะเน้นที่บุคคลผู้ซึ่งบำเพ็ญบารมีที่จะสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ด้วยการตั้งมั่นในความปรารถนาอย่างแรงกล้า แน่วแน่ มั่นคงในพุทธภูมิเพื่อช่วยเหลือ

---

[๒๔] ไบรอัน เทรซี, *Brian Tracy on Goals 21 หลักการตั้งเป้าหมายที่ใช้ได้ผลตลอดชีวิต*, แปลโดย วิญญู กิ่งหิรัญวัฒนา, (กรุงเทพฯ: วีเลิร์น, ๒๕๖๔), หน้า ๒๑.

[๒๕] พรชัย หะพินรัมย์, “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สมาธิราชสูตร”, ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๘, ๘๙๔ หน้า.

[๒๖] ชัชฎาภรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข, “การศึกษาพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๖๑, ๑๕๓ หน้า.

[๒๗] พระปรีชา เถี่ยนกือ (โพธิ์เงิน), “แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนามหายานตามแนวพุทธจิตวิทยา”, ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาพุทธจิตวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๖๑, ๒๓๕ หน้า.

สรรพสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งจะไม่รู้สึกถึงความเบื่อหน่ายหรือย่อท้อต่อการบำเพ็ญบารมี แม้แต่น้อย มหายานจะสนับสนุนให้พุทธศาสนิกชนมุ่งเน้นบำเพ็ญตน เพื่อเป็นพระโพธิสัตว์ช่วยเหลือเหล่าสรรพสัตว์ โดยไม่เลือกว่าอยู่ในฐานะหรือสถานที่ใด ๆ จนกลายเป็นแนวคิดหลักการที่สำคัญที่สุด จนเป็นเหตุให้มีมุมมองต่อพุทธปรัชญาเถรวาทที่เน้นการประพฤติตน เพื่อบรรลุพระอรหันตผลซึ่งเป็นหนทางที่คับแคบและเห็นแก่ตัวอย่างยิ่ง[๒๘]

พระมหาพยุงศักดิ์ ธมฺมวิสุทฺธิเมธี (โสภาสาย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธปรัชญา” ผลวิจัยพบว่า มนุษย์ที่มีความสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธปรัชญาจะมีคุณลักษณะผ่านความประพฤติ คือ มีจิตสำนึกเห็นคุณค่าและรู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่ใช่ประโยชน์ มีการแยกแยะรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลและรู้จักการตัดสินใจเลือกกับสิ่งที่เกิดประโยชน์สูงสุดหรือสิ่งที่เป็นสาระ รวมทั้งการฝึกฝนอบรมในด้านสติปัญญาพัฒนาตนเองให้ก้าวสู่การบรรลุธรรมและทำให้แจ้งชัดในพระนิพพาน[๒๙]

ทศพร คุ้มภัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติตามแนวทางคฤหัสถ์โพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนามหายาน” ผลวิจัยพบว่า คฤหัสถ์เป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามโพธิสัตวมรรค หรือคฤหัสถ์โพธิสัตว์ เพื่อรักษา เผยแผ่ปกป้อง พระพุทธศาสนา ควบคู่กับการใช้ชีวิตทางโลกวิถีการดำเนินอย่างนี้เกิดจากพัฒนาการของการปฏิบัติธรรมแบบคฤหัสถ์โพธิสัตว์ มีมูลเหตุจากความสนใจโพธิสัตวจริยาที่มีปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนายุคต้น ซึ่งต่อมาได้ถูกผสานเข้ากับแนวคิดและอุดมคติของพระพุทธศาสนามหายาน และมีการวางแบบแผนหรือวิธีการ เพื่อให้เป็นทางเลือกในการปฏิบัติของคฤหัสถ์ และนำไปสู่วิถีปฏิบัติอันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในประเทศจีน ภายหลังต่อมาจึงเป็นพระพุทธศาสนาแบบจีน[๓๐]

พระเทวะฤทธิ์ กวินฺโท (เหมือยประกาย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาภาวะความเป็นพระอริยบุคคลแบบอุภโตภาควิมุตติในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท” ผลวิจัยพบว่า พระอริยบุคคลมี ๔ ระดับ คือ ระดับพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ มีเป้าหมายสูงสุดคือความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงไม่เกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป เป็นผู้ดำเนินรอยตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างสมบูรณ์และยังสามารถก่อประโยชน์ เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่เหล่าสรรพสัตว์อื่น ๆ สามารถดำเนินแบบอย่างสู่ความหลุดพ้นได้[๓๑]

---

[๒๘] พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดพุทธภาวะในพุทธปรัชญา”, ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๖๑, ๒๑๕ หน้า.

[๒๙] พระมหาพยุงศักดิ์ ธมฺมวิสุทฺธิเมธี (โสภาสาย), “การศึกษาวิเคราะห์มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธปรัชญา”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔, ๙๖ หน้า.

[๓๐] ทศพร คุ้มภัย, “รูปแบบการปฏิบัติตามแนวทางคฤหัสถ์โพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนามหายาน”, ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๖๕, ๕๒๙ หน้า.

[๓๑] พระเทวะฤทธิ์ กวินฺโท (เหมือยประกาย), “ศึกษาภาวะความเป็นพระอริยบุคคลแบบอุภโตภาควิมุตติในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา, (บัณฑิตวิทยาลัม: หาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๖๐, ๒๒๔ หน้า.

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แนวคิดว่า ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ส่วนหนึ่งอาศัยกำลังใจจากการตั้งเป้าหมายในชีวิต รวมทั้งการวางแผนระยะสั้น ระยะกลางหรือระยะยาว ในแต่ละช่วงของชีวิตควรทำอย่างไร เป็นเข็มทิศหรือแนวทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนสู่การลงมือปฏิบัติจนกระทั่งประสบความสำเร็จในชีวิต สำหรับปุถุชนทั่วไปปรารถนาความสุขอันเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันไป ทั้งนี้ ความสุขนั้นยังเป็นขั้นของเป้าหมายในชีวิตที่ยังไม่หลุดพ้นจากสังสารวัฏ เป็นเพียงการตอบสนองความต้องการเฉพาะตนเองเท่านั้น แต่สำหรับพระอริยบุคคล พระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้า มีเป้าหมายอันยิ่งใหญ่เพื่อนำพาตนเองสู่ความพ้นทุกข์จากสังสารวัฏและนำพามวลมหาชนเวไนยสัตว์ทั้งหลายให้เข้าสู่กระแสแห่งพระธรรมเป็นเบื้องต้นหรือบังเกิดโพธิจิต เพื่อดำเดินตามมรรค จนกระทั่งเข้าสู่กระแสพระนิพพานหรือโพธิสัตวยาน แม้ต้องใช้ระยะเวลาจะยาวนานสักเพียงใดก็ไม่ลด ละ เลิกในความแน่วแน่ ไม่สั่นคลอน เพราะอาศัยมหากรุณา มหาเมตตา ต่อมวลสรรพสัตว์และจะขอเป็นคนสุดท้ายที่เข้าสู่พระนิพพาน จึงเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยต่อไป

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบเรื่องเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน

๒. ทำให้ทราบเรื่องมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

๓. ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์และองค์ความรู้ใหม่ของเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

๔. ทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร สามารถนำความรู้ไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการค้นคว้าเพื่อประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ต่อสังคม และประเทศชาติต่อไป

๑.๘ นิยามศัพท์เฉพาะ

เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรนี้เพื่อความสะดวกและง่ายต่อความเข้าใจ ในที่นี้ผู้วิจัยได้นำเสนอนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อใช้ในการวิจัย ดังนี้

เป้าหมายในชีวิต หมายถึง การแสวงหาความเป้าหมายเพื่อความสำเร็จ ๓ ระดับ คือ ๑) ระดับปุถุชน มุ่งแสวงหาความสำเร็จในด้านความสุขทั่วไป ไม่มุ่งความหลุดพ้น ๒) ระดับพระอริยะบุคคลและพระพุทธเจ้า เผยแผ่หลักธรรมและมุ่งแสวงหาความหลุดพ้นจากวัฏสงสาร และ ๓) ระดับพระโพธิสัตว์ มุ่งสั่งสมบำเพ็ญบารมีและมีมหากรุณาช่วยเหลือสรรพสัตว์หลุดพ้นให้หมดไปจากสังสารวัฏ และมีเป้าหมายในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านส่วนตัว ด้านวิชาชีพ ด้านพัฒนาความก้าวหน้า ด้านร่างกายและด้านจิตวิญญาณ

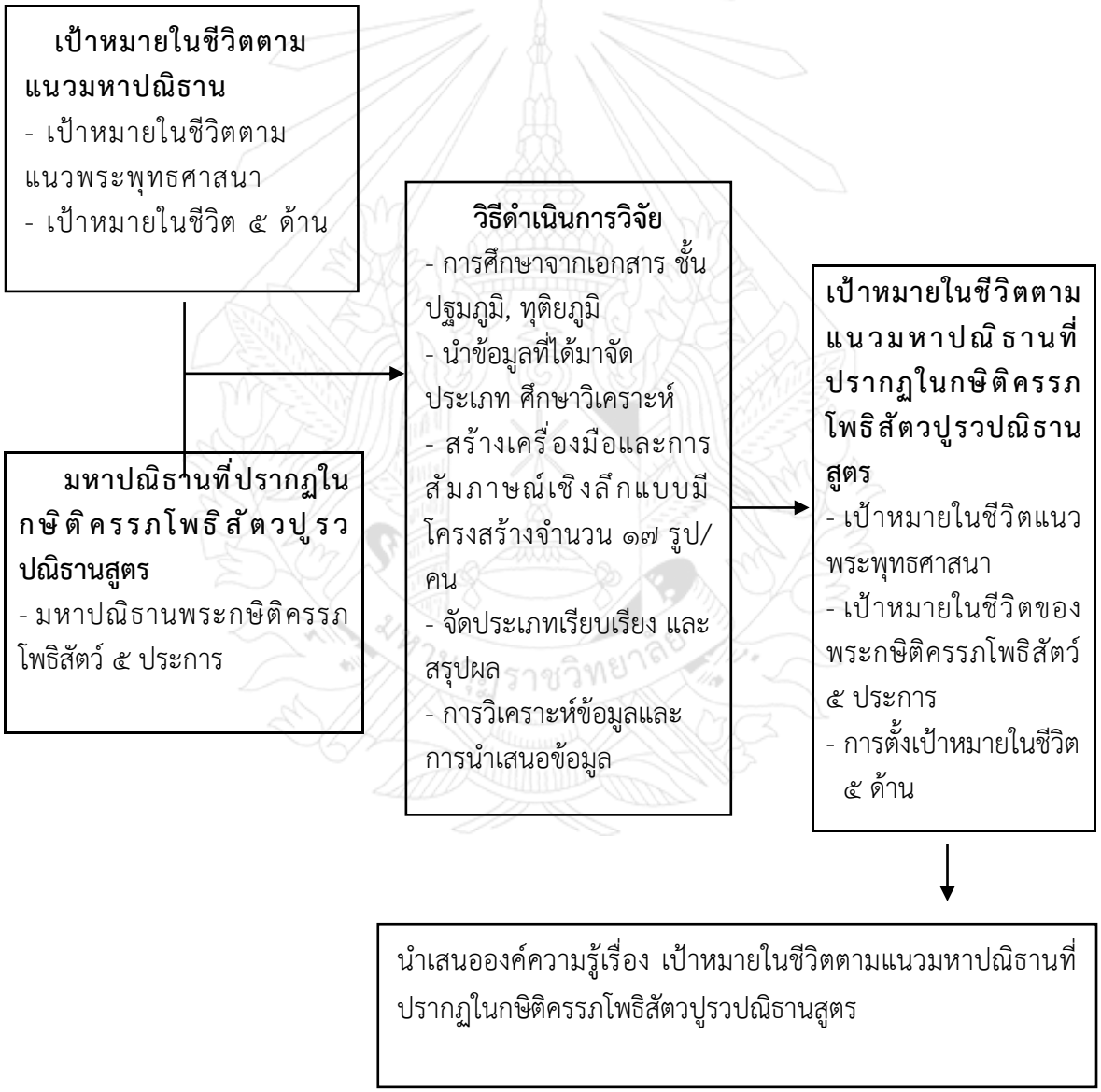
มหาปณิธาน หมายถึง เป้าหมายสูงสุดของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ มี ๕ ประการ คือ ๑) จะใช้อุบายต่าง ๆ ให้หมู่สรรพสัตว์ทั้งหกภูมิหลุดพ้นจนหมดสิ้น จากนั้นจึงจะสำเร็จพุทธมรรค ๒) ในอนาคตกาลเบื้องหน้าจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หมู่สัตว์ผู้มีบาปทุกข์ได้ถึงการหลุดพ้น ๓) หากไม่อาจโปรดสัตว์ให้บรรลุพระโพธิญาณได้ จะไม่ขอสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ๔) ช่วยเหลือ

สรรพสัตว์ไกลจากอบายภูมิ และสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมด จึงจะขอสำเร็จพุทธภูมิ และ ๕) จะโปรดสรรพสัตว์อย่างไพศาลไม่มีประมาณ

กษิติครรภโพธิสัตว์ปูรวปณิธานสูตร หมายถึง เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องอดีตชาติของพระกษิติครรภโพธิสัตว์มีเนื้อหาที่กล่าวถึงมูลเหตุแห่งการตั้งสัจจมหาปณิธาน เพื่อจะโปรดสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากทั้งหกภูมิ มีสถานที่จำเพาะในการรื้อขนสัตว์ผู้มีบาปให้หมดจากอบายภูมิและให้ผู้มีบาปได้สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมด ส่วนตนจะขอเข้าสู่พระนิพพานเป็นคนสุดท้าย

๑.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนไว้ดังนี้

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๒
เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน

ในบทนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมจากหนังสือพระสูตร ตำรา คัมภีร์ เป็นหลักจึงได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมผลงานให้ได้ข้อมูล เพื่อตอบคำถามของวัตถุประสงค์ในการศึกษาเป้าหมายชีวิตตามมหาปณิธาน รายละเอียดดังนี้

๒.๑ ความหมายและความสำคัญเป้าหมายในชีวิต

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายในชีวิต

๒.๓ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา

๒.๔ เป้าหมายของมหาปณิธานพระโพธิสัตว์

๒.๕ สรุป

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ ความหมายและความสำคัญเป้าหมายในชีวิต

สำหรับการมีชีวิตของที่สมบูรณ์แบบของความเป็นมนุษย์นั้น สิ่งสำคัญที่สุด คือ การมีเป้าหมายของการดำเนินวิถีของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นตัวชี้ให้เห็นชัดเจนว่าทิศทางหรือแนวทางอันนำไปสู่ความสำเร็จสักหนึ่งเรื่อง ย่อมต้องอาศัยความตั้งใจเพื่อก้าวไปสู่เป้าหมายสูงสุด ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมความหมายและความสำคัญของเป้าหมายไว้ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของเป้าหมายในชีวิต

การที่จะเข้าใจในเนื้อหาสาระเบื้องต้นควรทำความรู้จักกับความหมายของเป้าหมายว่าอย่างไรเป็นอันดับแรก แล้วจึงศึกษาถึงความสำคัญของเป้าหมายเป็นลำดับต่อไป ดังผู้ วิจัยได้รวบรวมต่อไปนี้

แอลดาร์กและคาซูฮารา ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับเป้าหมายไว้ว่า เป้าหมาย หมายถึงผลตอนสุดท้ายหลังที่ต้องการ จากการทุ่มเทพลังบางอย่างไป[๑] ความปรารถนาเริ่มแรกและลงมือทำผลได้ที่รับเป็นผลสำเร็จในตอนท้ายของผลงาน

เบรชท์ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเป้าหมายไว้ว่า เต็มไปด้วยเป้าประสงค์เพิ่มพูนคุณภาพชีวิต ช่วยให้คนได้รับความสำเร็จในชีวิต ช่วยให้คนอยากทำสิ่งที่ดีในชีวิต เป็นความท้าทาย เป็นแผนเป็นขั้นเป็นตอนที่จะนำไปสู่เป้าหมายอื่น ๆ[๒] เป็นแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นให้นำไปสู่ชีวิตที่ดีของคุณภาพชีวิตโดยมีขั้นตอนกระบวนการที่สามารถนำพาไปสู่จุดเป้าหมายให้ประสบผลสำเร็จในชีวิต

---

[๑] Aldag & Kazuhara, *Organizational behavior and management: anintegrated skills approach*, (Australia: South-Western, 2001), p. 253.

[๒] Brecht, *Sorting out goals*, (Sydney: Prentice Hall, 1996), p.13.

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเป้าหมายไว้ว่า การปฏิบัติงานของบุคคลถูกจูงใจจากการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนและเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลเกิดความพยายามในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบผลสำเร็จ[๓]

วาล์แลสและมาสเตอร์ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเป้าหมายไว้ว่า เป็นความฝันที่มีเส้นตาย คือ ฝันว่าต้องการได้[๔] เป็นการตั้งจุดมุ่งหมายว่าสิ่งที่คาดหวังนั้นจะต้องเป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

ศรีเรือน แก้วกังวาน ได้ให้ความหมายเกี่ยกับเป้าหมายไว้ว่า ความสำเร็จที่ชัดเจน สามารถวัดผลได้ ภายในระยะเวลาที่กำหนดเป็นการลำดับขั้นตอนของเหตุการณ์ที่ทำให้เป้าหมายที่ต้องการเป็นจริงได้สามารถปฏิบัติได้จริง[๕]

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทุกคนมีความคาดหวังว่าสิ่งนั้นจะต้องประสบความสำเร็จผลตามที่ตนเองปรารถนา แต่ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยแรงกาย แรงใจที่เป็นแรงผลักดันให้ขับเคลื่อนสู่ชีวิตที่ดีในตอนท้ายหลังจากลงมือทำ

๒.๑.๒ ความสำคัญของเป้าหมายในชีวิต

สิ่งใดก็ตามความคาดหวังอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไป แต่สิ่งที่คล้ายกัน คือ เป้าหมายมีความสำคัญหรือมีอิทธิพลส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยได้รวบรวมดังต่อไปนี้

เบรชท์ ได้อธิบายความสำคัญของเป้าหมายเกี่ยวกับจุดหมายในชีวิตไว้ว่า เมื่อคนรู้ว่าต้องการอะไรจากชีวิตจะพยายามทำอย่างดีที่สุดในการบรรลุสิ่งนั้น เพราะรู้ว่าสิ่งนั้นจะให้ผลประโยชน์ รวมทั้งเป้าหมายช่วยให้บรรลุดุลยภาพแห่งชีวิตไว้ว่า ชีวิตมีเป้าหมายหลายอย่างที่ต้องทำให้สำเร็จ การตั้งเป้าหมายที่คลุมทุกด้านของชีวิต เช่น ร่างกาย-สุขภาพ, สติปัญญา-การศึกษา, การเงิน-อาชีพ ครอบครัว-บ้านเรือน, ทำให้ชีวิตได้ไปอย่างสมดุลในด้านต่าง ๆ ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง[๖]

มิลล์ ได้อธิบายความสำคัญของเป้าหมายไว้ว่า มนุษย์มีเป้าหมายเป็นความสุข แต่ความสุขจะเกิดได้นั้นจะต้องอาศัย “แรงจูงใจ” (motive) ให้สู่จุดหมาย แม้ว่าจุดหมายนั้นไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางศีลธรรมของความประพฤติ เช่น บุคคลใดก็ตามที่ช่วยคนในขณะที่กำลังจมน้ำ ในทางศีลธรรมถือว่าถูกต้องที่สุดและควรอย่างยิ่งที่จะกระทำเช่นนั้น ไม่ว่าจะเกิดจากแรงจูงใจมาจากความรู้สึกรู้ที่มีต่อหน้าที่หรือการตอบแทนได้มาซึ่งรางวัลก็ตาม[๗]

---

[๓] จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์, *จิตวิทยาทั่วไป*, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๙.

[๔] Wallace& Masters, *Personal development for life and work*, (8th ed.), (OH: South Western, 2002), p.19.

[๕] ศรีเรือน แก้วกังวาล, *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ,* พิมพ์ครั้งที่ ๑๖ (กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๔),หน้า ๑๔๗.

[๖] Brecht, *Sorting out goals*, ibid, pp. 2-5.

[๗] Mill, John Stuart. *Utilitarianism 1863*. In john gray (Ed.), On Liberty and Other Essays, (Oxford New York: Oxford University Press, 1991), p.149.

ธนาวรรณ ธนพรดี ได้กล่าวถึงความสำคัญของเป้าหมายไว้ว่า ชีวิตที่มีการวางแผนมักเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตล้วนเป็นผลมาจากการกระทำในปัจจุบัน บุคคลที่ไม่มีการวางแผนในชีวิต ปล่อยชีวิตไปตามชะตากรรมบุคคลนั้นยากที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิต[๘]

สุนันทา คาเนโกะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายไว้ว่า สำหรับบุคคลที่เห็นถึงความสำคัญของเป้าหมายว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้บังเกิดผลสำเร็จได้ต้องมีการทำงานอย่างชัดเจน มีกรอบระยะเวลาให้สำเร็จลุล่วงได้ผลอย่างแท้จริง รวมทั้งการกำหนดเป้าหมายไว้เป็นข้อมูลและสามารถนำมาปรับปรุงประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์อันนำไปสู่การสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี[๙]

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การตั้งเป้าหมายในชีวิตชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและมีอิทธิพลต่อความประสบผลสำเร็จ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นได้มีการวางรากฐานที่มีแบบแผนเส้นทางเดินของชีวิตที่ชัดเจน หากไม่มีอาจส่งผลให้การดำเนินชีวิตแบบไร้จุดหมายปลายทาง ซึ่งทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาส่งผลให้ไม่สามารถจัดการปัญหาได้

๒.๑.๓ ประเภทของเป้าหมายในชีวิต

จากการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับเป้าหมาย ได้มีการกล่าวถึงประเภทของเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงรวบรวม เพื่อสะดวกต่อการศึกษาและทำความเข้าใจให้ชัดเจน ดังต่อไปนี้

เป้าหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์เกิดมาต้องมีทิศทางของชีวิต ดังนั้น จัดประเภทของเป้าหมายไว้ ๕ ด้าน[๑๐] ดังนี้

๑. เป้าหมายส่วนตัว (Personal goals) หมายถึง เป้าหมายที่บุคคลต้องการประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต เช่น ด้านครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคม

๒. เป้าหมายทางวิชาชีพ (Professional goals) หมายถึง เกี่ยวกับการประกอบอาชีพในปัจจุบัน อาชีพที่ต้องการทำและประสบความสำเร็จในสายงานที่จบการศึกษามาหรือประกอบอาชีพอิสระที่ตนเองชื่นชอบ

๓. เป้าหมายการพัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals) หมายถึง ต้องการพัฒนาตนเองให้มีความเจริญงอกงามก้าวหน้าในอาชีพ เรียนรู้และแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ

๔. เป้าหมายทางด้านร่างกาย (Physical goals) หมายถึง ต้องการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง หน้าตาสดใส มีรูปร่าง และบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ

๕. เป้าหมายทางจิตวิญญาณ (Spiritual goals) หมายถึง ต้องการพัฒนาตนเองให้มีความจิตใจแจ่มใส เบิกบานผ่องใส ไร้กังวล

---

[๘] ธนาวรรณ ธนพรดี, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อเป้าหมายในชีวิตของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร”, (กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๕๑, หน้า ๑๓.

[๙] สุนันทา คาเนโกะ, “อิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ การตั้งเป้าหมายในการทำงาน และการรับรู้ความสามารถของตนเอง ในการสอนที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๔, หน้า ๕๑.

[๑๐] รวงรัชต์ บัณฑิตยารักษ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การทำหน้าที่ของครอบครัว อัตมโนทัศน์และการตั้งเป้าหมาย กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”, ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗, หน้า ๒๖, อ้างอิงจาก ณรงค์ศักดิ์ จันทร์นวล, ๒๕๔๖.

นอกจากนี้เป้าหมายที่มุ่งเน้นเพื่อเป็นประโยชน์หรือเรียกว่า ชื่อ อรรถประโยชน์นิยม ยังจัดว่าเป็นความดี คือ เป็นสิ่งเดียวกันกับความสุข แต่ความสุขนั้นมีทั้งความสุขระดับขั้นต่ำ และความสุขระดับขั้นสูง[๑๑] ซึ่งมีทฤษฎีจริยศาสตร์ของปีเตอร์ ซิงเกอร์ มีลักษณะสำคัญ ๔ ประการ[๑๒] ดังนี้

๑) ตั้งอยู่บนฐานคิดของลัทธิอรรถประโยชน์นิยมซึ่งเขานิยามว่า เป็นอรรถประโยชน์นิยมแบบการชอบสิ่งหนึ่งมากกว่าสิ่งอื่น

๒) ให้ความสำคัญกับมโนทัศน์เรื่องความเสมอภาคและแผ่ขยายความเสมอภาคนั้นไปยังสายพันธุ์อื่นนอกเหนือจากมนุษย์

๓) การรับผิดชอบทางศีลธรรมไม่ใช่เฉพาะเรื่องที่ลงมือทำ แต่รวมถึงเรื่องที่ไม่ได้ลงมือทำด้วย

๔) การให้เหตุผลทางจริยธรรมสองระดับ คือ ระดับของการหยั่งรู้และระดับของการวิพากษ์

ในด้านศาสนาตะวันออกหากมองเป็นภาพรวมจะมีทัศนะที่สอดคล้องในระบบความเชื่อและประเพณีหรือรูปแบบที่เป็นลักษณะเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิต[๑๓] หากจะมุ่งไปยังศาสนาตะวันออกแล้วย่อมหนีไม่พ้นศาสนาฮินดูที่ได้กล่าวถึงชีวิตเพื่อเป็นเป้าหมายที่ชัดเจน เรียกว่า อาศรม ๔[๑๔] ดังนี้ ๑) พรหมจรรย์ ช่วงที่ ๑ ของชีวิต จะนำทารกเข้าไปศึกษากับครู ถึงอายุ ๒๕ ปี ๒) คฤหัสถ์ ช่วงที่ ๒ ของชีวิต สำเร็จการศึกษาแล้วต้องแต่งงาน ตั้งครอบครัว เพื่อแบ่งเบาภาระจากบิดามารดา ทำหน้าที่ตามระบบวรรณะถึงอายุ ๕๐ ปี ต้องบำเพ็ญมหายัญ ๕ คือ การบริจาคทรัพย์แก่พราหณ์ การบวงสรวงเทวดา การบูชาบรรพบุรุษที่ล่วงลับ การเลี้ยงดูสัตว์ให้สมบูรณ์ ต้องเลี้ยงดูแขกผู้มาเยือนและให้ทาน ๓) วานปรัสถ์ ช่วงที่ ๓ ของชีวิต บุตรธิดาโตและมอบทรัพย์สมบัติให้ ทำงานเพื่อสังคมถึงอายุ ๗๕ ปี และ ๔) สันยาสี เป็นระยะสุดท้ายของชีวิต อายุ ๗๕ ปี ต้องดำรงชีวิตมุ่งบำเพ็ญเพื่อความหลุดพ้น เรียกว่า โมกษะ จะเห็นได้ว่าแนวคิดหลักการดำเนินชีวิตของศาสนาฮินดูจะแบ่งเป็นแต่ละช่วงที่เป็นเป้าหมายในชีวิตอย่างชัดเจน ซึ่งง่ายและเป็นหลักการที่ทุกคนควรประพฤติตาม รวมทั้งสามารถวางแผนชีวิตในอนาคตได้อีกด้วย

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การตั้งเป้าหมายในชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไปจะมุ่งเน้นที่ประโยชน์เพื่อความสุขของตนเอง สำหรับประโยชน์เพื่อผู้อื่นมีน้อย สำหรับพื้นฐานของการตั้งเป้าหมายเพื่อความสำเร็จ แบ่งออกตามประเภทหลักออกเป็น ๕ ด้าน ๑) เป้าหมายส่วนตัว ๒) เป้าหมายทางวิชาชีพ ๓) เป้าหมายการพัฒนาความก้าวหน้า ๔) เป้าหมายทางด้านร่างกาย

---

[๑๑] ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ, ความสัมพันธ์ระหว่างหลักแห่งอรรถประโยชน์ของจอห์น สจ๊วต มิลล์กับประชาธิปไตย, *การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล ครั้งที่ 5* "การบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล: กฎหมาย ความเป็นธรรม และการกลับคืนสู่ประชาธิปไตย", วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า บทคัดย่อ.

[๑๒] ณัฐพล โสตถิรัตน์วิโรจน์, ความคิดทางจริยศาสตร์ของปีเตอร์ ซิงเกอร์ในงานจริยศาสตร์เชิงปฏิบัติ, *วารสารประวัติศาสตร์*, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ ๔๑ (๑), ๒๕๕๙ (สิงหาคม ๒๕๕๙ - กรกฎาคม ๒๕๖๐), หน้า บทคัดย่อ.

[๑๓] สุนทร ณ รังษี, *ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๕.

[๑๔] วิโรจ นาคชาตรี, *ศาสนาเปรียบเทียบ*, พิมพ์ครั้งที่ ๙ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๒), หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

๕) เป้าหมายทางจิตวิญญาณ ถือว่าเป็นการตั้งเป้าความสำเร็จได้ทั้งบรรพชิตและฆราวาสที่สามารถจะนำไปปรับประยุกต์ได้ตามเหตุปัจจัยของแต่ละบุคคล

๒.๑.๔ องค์ประกอบของเป้าหมายในชีวิต

จากการศึกษารวบรวมเอกสารเกี่ยวกับเป้าหมาย พบว่าสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้น ยังมีองค์ประกอบของเป้าหมาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สไนเดอร์ & โลเปซ ได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของเป้าหมายไว้ดังนี้

๑) ความยากและความเฉพาะเจาะจง (Difficulty and Specificity) สำหรับบุคคลที่สามารถกำหนดเป้าหมายด้วยตนเอง เป็นธรรมดาที่เป้าหมายนั้นจะต้องมีทั้งความยากและเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ทั้งนี้เพื่อมีทิศทางของเป้าหมายที่ชัดเจน

๒) การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นการชี้ให้เห็นว่าการที่จะบรรลุเป้าหมายนั้นเกิดจากการกระทำ ที่เป็นตัวชี้ถึงข้อมูลย้อนกลับ และแสดงถึงความเชื่อมั่นที่เพิ่มขึ้นอันเป็นการเสริมสร้างที่ทำให้บุคคลเกิดการพัฒนายิ่งขึ้น และสามารถนำไปต่อยอดในเป้าหมายอื่น ๆ ที่ตั้งใจไว้ได้

๓) ความมุ่งมั่นหรือพันธะผูกพัน (Commitment) สำหรับบุคคลที่มีความมุ่งมั่นพยายามมานะบากบั่น ตั้งใจและแน่วแน่ ความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายนั้นขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นของแต่ละบุคคลโดยบุคคล และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น คือ ต้องมั่นใจว่าและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าจะต้องประสบความสำเร็จให้จงได้

๔) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) การรับรู้หรือองค์ความรู้ของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันจึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะเข้าใจในกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีต่างเกี่ยวกับการเรียนรู้ให้เกิดปัญญาที่สามารถเข้าใจตนเองและทางสังคม[๑๕]

ล๊อคและลาแทม ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเป้าหมายที่นำไปสู่ความสำเร็จไว้ ๔ อย่าง ดังนี้

๑) เป้าหมายเป็นตัวชี้นำ (Directive Function) คือ เป็นตัวการที่ควบคุมความตั้งใจและความพยายามที่มีผลต่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย

๒) เป้าหมายเป็นตัวกระตุ้น (Energizing Function) คือ หากตั้งเป้าหมายที่สูงมากเท่าไหร่ก็สามารถทำให้เกิดความพยายามมุ่งมั่นมากกว่าเป้าหมายที่ต่ำกว่าหรือเป้าหมายธรรมดาทั่วไป

๓) เป้าหมายส่งผลต่อเนื่อง คือ สามารถควบคุมเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เป้าหมายที่ยากจะขยายเวลาของความพยายามออกไป

๔) เป้าหมายส่งผลโดยตรงต่อการกระทำทางอ้อม คือ เป้าหมายเป็นตัวกระตุ้นการค้นพบการใช้กลยุทธ์และความรู้ในงาน[๑๖]

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า องค์ประกอบของเป้าหมายมี ๔ ประการ คือ ๑) ความยากและความเฉพาะเจาะจง (Difficulty and Specificity) ๒) การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ๓) ความมุ่งมั่นหรือพันธะผูกพัน (Commitment) และ ๔) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) เป็นองค์ประกอบของเป้าหมายที่สำคัญอย่างยิ่งในการก้าวไปสู่ความสำเร็จ และ ต้องอาศัย

---

[๑๕] Snyder, C. R.; & Lopez, Shane J. *Handbook of Positive Psychology*. (Madison: Oxford University Press, 2002). p. 305-306.

[๑๖] Locke, E. A., & Latham, G.P. *Goal Setting a Motivation Technique that Works*. (New Jersey: Prentice Hall, 1984). p.706-707.

การตั้งเป้าหมายเป็นตัวชี้นำ เพื่อเป็นตัวกระตุ้น คือ เป้าหมายยิ่งสูงมากเท่าไหร่ความเพียรพยายามก็จะมากและมุ่งให้สำเร็จโดยเร็วจะต้องตั้งเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง หากเป็นเป้าหมายที่ยากยิ่งจะขยายเวลาของความพยายามออกไป เป้าหมายส่งผลโดยตรงและทางอ้อม

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายในชีวิต

วิถีดำเนินชีวิตอย่างมีระบบหรือแนวทางที่ชัดเจน ซึ่งนักวิชาการได้เสนอแนวคิดหรือทฤษฎีเพื่อกำหนดในการตั้งเป้าหมายที่สามารถนำพาสู่ความประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ ผู้วิจัยจึงรวบรวม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ล๊อค ได้กล่าวถึงทฤษฎีการกำหนดเป้าหมายในการทำงานไว้ว่า มนุษย์มีความเชื่อพื้นฐานว่าพฤติกรรมของพนักงานหรือลูกจ้างอันเกิดจากการกำหนดเป้าหมายและความตั้งใจ ซึ่งเป้าหมายในการทำงานของพนักงานนั้นเป็นตัวกลางระหว่างพฤติกรรมกับลักษณะของงาน เกิดจากแรงจูงใจการให้ข้อมูลสะท้อนกลับเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน โดยเชื่อว่าพนักงานจะรักษาพันธะสัญญาในการบรรลุเป้าหมาย[๑๗]

กรีนเบิร์ก และบารอน ได้กล่าวถึงการกำหนดเป้าหมายไว้ว่า สำหรับการกำหนดเป้าหมายนั้นเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนของแต่ละบุคคลในการตัดสินใจที่เกี่ยวกับระดับของผลการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลมีความต้องการหรือปรารถนา ซึ่งเป้าหมายแต่ละอย่างนั้นจะทำให้บุคคลนั้นๆ เกิดการเปรียบเทียบระหว่างระดับความสามารถหรือศักยภาพของตนเองกับความสามารถที่จะทำให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายที่ตนเองต้องการ[๑๘]

ศรีเรือน แก้วกังวาล ได้อธิบายทฤษฎีของเมอร์เร่ยเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ว่า ความต้องการ ๒๐ ประการ ของมนุษย์หนึ่งในนั้น คือ ด้านใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement) สำหรับความต้องการของมนุษย์ที่อยากจะทำงานที่ยาก และเป็นสิ่งที่ท้าทายสมรรถนะของตนเองและอยากที่จะเอาชนะความกลัวของตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ หากต้องการจะทำสิ่งอื่น ๆ ได้รวดเร็วทันใจและจะต้องมีผลออกมาที่ดียอดเยี่ยม ด้วยความสามารถของตนเอง เพราะอยากเอาจะชนะอุปสรรคต่าง ๆ และเทียบกับผลงานเดิม ๆ ที่ผ่านมาของตนเองรวมทั้งและผลงานของผู้อื่น เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถหรือสมรรถนะของตนเองและเทียบกับผู้อื่น[๑๙]

พาสนา นิยมบัตรเจริญ ได้เสอนแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายไว้ว่า เป็นการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการกระทำที่ชัดเจนยิ่งขึ้น มีความจำเป็นและ

---

[๑๗] Locke, 1968 cited in Luthans, F. *Organizational Behavior*. 7th ed. Singapore: McGrew-Hill, (Inc. Locke, 1995), p. 186.

[๑๘] Greenberg, J., & Baron. R. R. *Behavior in Organization*. 8th ed. (New Jersay: Prentice Hall, 2003). p. 196-197.

[๑๙] ศรีเรือน แก้วกังวาล, *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ: รู้เขารู้เรา*. (กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๑.

สำคัญในการวางแผน ทิศทางหรือการตั้งจุดมุ่งหมายอันเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการปฏิบัติ หรือกระทำที่ถูกต้องอย่างเหมาะสม เพื่อจะให้เป้าหมายสำเร็จบรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่แรกเริ่ม[๒๐]

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การกำหนดหรือการตั้งเป้าหมาย สำหรับมนุษย์เป็นสิ่งที่จำเป็นในการประพฤติหรือกระทำ เพื่อให้ความตั้งใจสำเร็จบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ตนเองคาดหวังให้บังเกิดขึ้น และเป็นบทที่พิสูจน์สมรรถนะหรือศักยภาพของตนเองที่สามารถจะพัฒนาต่อยอดจากความสำเร็จที่ผ่านมาและเป้าหมายที่ใหญ่กว่าเดิม เป็นเป้าหมายที่ท้าทายอย่างยิ่ง

๒.๓ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา

แนวคิดการศึกษาพระโพธิสัตว์เป็นการศึกษาถึงความหมายของพระโพธิสัตว์ จากหลักฐานที่ปรากฏของนักวิชาการและตามคัมภีร์ต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนามหายานจึงมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัย ได้รวบรวม เนื้อหา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๓.๑ เป้าหมายในชีวิตของปุถุชน

มนุษย์ทั่วไปที่ยังไม่ได้สำเร็จเป็นพระอริยเจ้า เป็นธรรมดาที่ต่างมุ่งหวังในความสำเร็จในด้านต่าง ๆ มากมาย แต่ถึงกระนั้นจำเป็นต้องมาการตั้งเป้าหมายให้เป็นแนวทางหรือเส้นทางสู่ผลสำเร็จ ดังนั้น จึงรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตของปุถุชน รายละเอียดดังนี้

ความจริงของโลกใบนี้ประกอบด้วย ๒ สิ่งหลักใหญ่ คือ ๑) สิ่งที่มีชีวิต เช่น มนุษย์ สัตว์ พืช และ ๒) สิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น ดิน น้ำ หิน เป็นต้น โดยเฉพาะสิ่งมีชีวิตประเภท มนุษย์ ที่ถูกยกให้เป็นสัตว์ที่ประเสริฐเพราะมีความคิด พัฒนา สติปัญญาที่สูงกว่าสัตว์ทั้งปวง ในขณะเดียวกันก็เป็นการดำรงอยู่ของชีวิตด้านจิตใจอย่างหนึ่ง เช่น เราสามารถเป็นตัวของตัวเองและมีพลังสร้างสรรค์ได้ ไม่ใช่เพียงแค่ดำรงชีวิตอยู่ให้มีลมหายใจรู้ว่ายังมีชีวิตเท่านั้น[๒๑] ในมุมมองของพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการกำเนิดมนุษย์ซึ่งมีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ “มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และคันธัพพะก็ปรากฏเมื่อนั้น เพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกัน การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้” ซึ่งการกำเนิดสามารถแบ่งออกได้ ๔ ประเภท คือ ๑) เกิดในไข่ ๒) เกิดในครรภ์ ๓) เกิดในเถ้าไคล ๔) โอปปาติกะ ด้วยเหตุของการกำเนิดที่แตกต่างกันส่งผลให้ “ชีวิตหรือชาตินี้” มีชาติกำเนิดไม่เหมือนกัน[๒๒] จะเห็นได้ว่า ความแตกต่างกันในระหว่างชนชั้น วรรณะ ฐานะในสังคม ส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันเกิดขึ้นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และมีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องเผชิญ ต้องดิ้นรนขนขวายให้ได้มาเพื่อสนองและเสนอความต้องการของตนเอง ไม่ว่าจะเพื่อตนเองหรือเพื่อผู้อื่น ต้องอาศัยแนวทางให้ไปสู่ความสำเร็จเรียกว่า เป้าหมาย ที่พยายามทำอย่างดีที่สุดในการบรรลุสิ่งนั้น เพราะรู้ว่าสิ่งนั้นจะให้ผลประโยชน์[๒๓]

---

[๒๐] พาสนา นิยมบัตรเจริญ, “ผลของโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาและอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนโพธิสารพิทยากร”, วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๑, หน้า ๙.

[๒๑] เจิงซื่อเฉียง, *อี้จิง ศาสตร์พื้นฐานแห่งชีวิต*, (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๒.

[๒๒] สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชฯ, *ชีวิตนี้สำคัญนัก*, (กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันลือธรรม, มปป.), หน้า ๗.

[๒๓] Brecht, G. *Sorting out goals*, pp. 2.

เป็นสิ่งที่ทำให้มีแรงขับเคลื่อน มีกำลังใจต่อสู้ แต่เป้าหมายก็ยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมออาจเป็นเพราะเหตุปัจจัย เช่น อารมณ์ อายุ สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น ที่เป็นตัวแปรหลักในการทำให้เป้าหมายเปลี่ยนทิศทาง หรือส่งผลให้ไม่ได้ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ชี้ให้เห็นว่า ความต้องการนานาประการเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน เพียงจะต่างกันในรูปแบบใดก็ตาม เช่น ตำแหน่ง หน้าที่ เงินเดือนสูง บ้านหลังใหญ่โต มีรถขับราคาแพง ๆ ย่อมต้องฝ่าฟันอุปสรรคด้วยกันทั้งสิ้นที่กว่าจะได้มา ต้องมีความแน่วแน่ มั่นคง วิริยะอุตสาหะเป็นอย่างยิ่ง แม้สิ่งเหล่านี้ในมุมมองของคนทั่วไปหรือปุถุชน ถือว่าเป็นสิ่งที่ให้ความสุขที่แท้จริง ซึ่งเป็นสิ่งอยู่ในอุดมคติของปุถุชนทั่วไป เป็นเรื่องธรรมดาต่างก็แสวงหาความสุขในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ชีวิตของตนเองสมบูรณ์แบบให้ได้มากที่สุด คือ ความสุข ตรงกับภาษาบาลีว่า สุขะ แปลว่า ความสุข ความสะดวก ความสบาย ความสำราญ ความผาสุก[๒๔]

ความสุขที่เกิดจากความตั้งใจมุ่งมั่นให้ก้าวขึ้นสู่ความสำเร็จในชีวิตอันเป็นเป้าหมายสูงสุด เกิดจากการกระทำของปัจจุบันดังที่ว่า “สิ่งที่กำหนดอนาคตของคุณ ไม่ใช่สิ่งที่เคยทำมาในอดีต แต่เป็นสิ่งที่คุณเต็มใจจะทำในปัจจุบัน”[๒๕] จะเห็นได้ การตั้งเป้าหมายเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จ แล้วจึงค่อยลงมือทำอย่างมีความเต็มใจและมีความสุขที่ได้ลงมือกระทำ แต่ถึงกระนั้นความสำเร็จก็ไม่ได้หมายความว่าจะราบรื่นเสมอไป จะมีอุปสรรคกีดขวางบ้างภายหลังจากที่ได้เลือกและกำหนดเป้าหมายไว้แล้ว เพียงไม่นานอาจพบว่าตนเองกำลังเผชิญหน้าอยู่กับปัญหาอีกหนึ่งอย่างและมีเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งมาทำให้เป้าหมายนั้นเกิดขัดแย้งกัน[๒๖] แม้จะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจให้มี แต่ทั้งนี้หากว่ามีเป้าหมายหลักที่ชัดเจนที่สุดยังช่วยกระตุ้นจิตใต้สำนึกด้วย ความคิดแผนหรือเป้าหมายต่าง ๆ ที่วาดภาพขึ้นมาอย่างแจ่มแจ้งชัดจะถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นความจริงทันทีโดยจิตใต้สำนึก[๒๗] อุปสรรคเป็นบททดสอบความสำเร็จ จึงเป็นสีสันของชีวิตให้เป็นประสบการณ์ที่ต้องจารึกในความทรงจำอันดีงาม

ความสุขมีอิทธิอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต เรียกว่า ชีวิตที่มีความสุข (Happy life) หมายถึงชีวิตที่มีลักษณะสำคัญทั้ง ๔ ประการ คือ ๑) เป็นชีวิตที่มีความสุขสบายทั้งทางกายและทางจิตใจ ๒) เป็นชีวิตที่ปราศจากความทุกข์ ไม่มีทุกข์หรือความทุกข์เกิดขึ้นไม่ได้ ๓) เป็นชีวิตที่เป็นบุญ และ ๔) เป็นชีวิตในระดับทั่วไปหรือระดับชาวบ้าน (ระดับปุถุชน)[๒๘] ความสุขเป็นสิ่งที่ต้องการของมนุษย์ทั่วไปที่ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ไม่ว่าจะชนชาติใด ศาสนาใดหรือจะยุคใดสมัยใดความสุข เป็นสิ่งที่หอมหวาน ดังนั้น ความสุขในฝั่งของตะวันตกเกี่ยวกับความสุขที่ได้เสนอกรอบแนวคิดไว้ว่าในความสุขที่แท้จริงนั้นดูเหมือนว่าจะอธิบายอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ชัดเจน จับต้องไม่ได้ แม้แต่คำว่า

---

[๒๔] พระมหาโมคคัลลานะ, *คัมภีร์อภิธานวรรณนา*, แปลโดย พระมหาสมปอง มุทิโต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: บริษัท ประยุรวงศ์พริ้นท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔๐.

[๒๕] โจอาคิม เดอ โพซาด้า และ เอลเล็น ชิงเกอร์, *วิธีคิดที่ทำให้ชีวิตคุณประสบความสำเร็จและแตกต่างกว่าคนอื่น*, แปลโดย เนืองนันต์ สำรวจรวมผล, (นนทบุรี: บี มีเดีย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๙.

[๒๖] จงเหว่ยจี, *เทคนิคการตั้งเป้าหมายเพื่อชีวิตใหม่ในการทำงาน*, แปลโดย ทิภาพร เยี่ยมวัฒนา, (กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, ๒๕๓๘), หน้า ๓๑.

[๒๗] ไบรอัน เทรซี, *Brian Tracy on Goals,* แปลโดย วิญญู กิ่งหิรัญวัฒนา, (กรุงเทพฯ: วีเลิร์น, ๒๕๖๔), หน้า ๙๖.

[๒๘] พระมหาโมคคัลลานะ, *คัมภีร์อภิธานวรรณนา*, อ้างแล้ว, หน้า ๒๑๓.

สุข (Happy) ก็กลายมาจากรากศัพท์ภาษาของชาวไอซ์แลนด์ คือ คำว่า “happ” หมายถึง โชคดีหรือโอกาสในบางส่วนเหมือนว่าธรรมชาติของความสุขเป็นเรื่องลึกลับ[๒๙] เป็นสิ่งที่ไขว่คว้าแสวงหาให้ได้มาซึ่งความสุขที่แท้จริง ในแต่ละบุคคลก็จะนิยามให้ความหมายของชีวิตที่มีความสุขต่างกันออกไป คือ เป็นพื้นฐานของความสุขในมนุษย์ระดับปุถุชน ในพระพุทธศาสนามีทัศนะเกี่ยวกับปุถุชนไว้ว่า “ปุถุชนผู้ประกอบด้วย ทิฏฐิสังโยชน์ ผู้ยังไม่ได้สดับย่อมไม่พ้นจากชาติ (ความเกิด) ชรา (ความแก่) มรณะ (ความตาย) โสกะ (ความเศร้าโศก) ปริเทวะ (ความคร่ำครวญ) ทุกข์ (ความทุกข์กาย) โทมนัส (ความทุกข์ใจ) และ อุปายาส (ความคับแค้นใจ) ย่อมไม่พ้นจากความทุกข์” คำว่า “สังโยชน์” หมายถึง เป็นเครื่องผูกพันน้อยใหญ่ ถึงแม้ว่าความสุขของปุถุชนคนธรรมดาจะมีมากสักเพียงใดแต่นั่น เป็นความสุขที่เจือไปด้วยสังโยชน์ทั้งสิ้น เป็นตัวผูกมัดอย่างแนบแน่นจึงยากต่อการ ละ วาง ปล่อย ในความสุขหรือสิ่งที่จิตเข้าไปยึด

พระพุทธศาสนาแบ่งระดับของความสุขไว้เป็น ๓ ระดับ คือ ๑) กามสุข สุขเกิดจากกาม ๒) ฌานสุข สุขจากฌานสมาบัติ และ ๓) นิพพานสุข เป็นบรมสุขที่พ้นการเวียนว่ายในสังสารวัฏ นอกจากนี้ ความสุขที่อธิบายสอดคล้องกัน ดังนี้ ๑) กามสุข เป็นสุขเกิดจากการบำรุงบำเรอประสาทสัมผัสทั้งหลาย เช่น ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ๒) สมาธิสุข เป็นสุขที่เกิดจากการบำเพ็ญสมาธิ และ ๓) นิพพานสุข หรือวิมุตติสุข บางทีเรียกว่า สันติสุข เป็นสุขที่เกิดจากความสงบของกิเลส[๓๐] ความสุขแบ่งได้เป็น ๒ ระดับใหญ่ ๆ คือ ระดับของโลกิยะสุขกับระดับโลกุตระสุข ดังนั้น ความสุขของปุถุชนจึงเป็นเป้าหมายหลักในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ในทางพระพุทธศาสนายังมีวิธีหาความสุขในเทวหสูตรไว้ว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่เอาทุกข์ทับถมตนที่ไม่มีทุกข์ทับถม ๑ ไม่สละความสุขที่เกิดโดยธรรม ๑ ไม่เป็นผู้หมกมุ่นในความสุขนั้น ๑” จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ปุถุชนทั่วไปต้องการ และมีแรงปรารถนาอย่างแรงกล้า หากว่าประพฤติปฏิบัติต่อความสุขอย่างไม่ถูกต้อง ความสุขนั้นก็กลับกลายมาเป็นความทุกข์โทรมนัสและก่อให้โทษต่อตัวของบุคคลนั้น ๆ ได้ ดังนั้น เป้าหมายในชีวิตของมนุษย์ มี ๓ ระดับ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ สัมปรายิกัตถประโยชน์ และปรมัตถประโยชน์ ซึ่งในที่นี้เป้าหมายระดับของปุถุชนมีเพียง ๒ ระดับ คือ ระดับต้น ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์หรือทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔ คือ ธรรมที่เป็นไป เพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น ดังนี้ ๑) อุฏฐานสัมปทา ๒) อารักขสัมปทา ๓) กัลยาณมิตตตา ๔) สมชีวิตา จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ ว่าเป้าหมายมีไว้สำหรับแนวทางนำไปสู่ความประสบความสำเร็จ และต้องอาศัยความขยันมั่นเพียรพยายามให้ได้ผลที่ดี ควรที่จะเก็บรักษาทรัพย์สมบัติที่ตนหามาได้จากความขยัน ทั้งนี้ ในการเลือกคบมิตรที่ดีก็จะสามารถผลักดันให้เป้าหมายที่ตั้งไว้สัมฤทธิ์ผลได้ไวขึ้นด้วย ดังที่กล่าวมา ประโยชน์ทั้ง ๔ นี้ เป็นความปรารถนาเป้าหมายในระดับต้นที่ใช้สำหรับปุถุชนทั่วไปที่ยังมีกิเลสอยู่ ถือว่าเป็นแรงขับเคลื่อนให้ชีวิตขึ้นสู่ความสุขที่มนุษย์เราโหยหาเป็นพื้นฐานขั้นต้น นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายในระดับปุถุชนที่ไขว่ขว้าความสุขอีกอย่าง เรียกว่า สุขของคฤหัสถ์ หรือ คิหิสุข หรือ กามโภคีสุข ๔ สุขของชาวบ้าน, สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข่าถึงให้ได้สม่ำเสมอ, สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ดังนี้

---

[๒๙] ทะไลลามะ และ โฮวาร์ด ซี คัทเลอร์, *ศิลปะแห่งความสุขคู่มือเพื่อการดำเนินชีวิต*, แปลโดย จรรยา ยิ้มประเสริฐ, (กรุงเทพฯ: ส่องศยาม, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

[๓๐] ว.วชิรเมธี, *เรียนรู้ทุกข์ ได้สุขเป็นกำไร ฉบับปรับปรุงใหม่*, (นนทบุรี: ปราณ, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖๕.

๑) อัตถิสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนมีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตนโดยชอบธรรม

๒) โภคสุข สุขเกิดจากการใช่จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น

๓) อนณสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจ

๔) อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนมีความประพฤติสุจริตทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ[๓๑] สุขที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรง ความขยัน ตั้งมั่นในเป้าหมายในชีวิตเพื่อความสุขที่แท้จริงของตนเอง ที่เป็นสิ่งของ เกียรติยศ ชื่อเสียง ตำแหน่งหน้าที่การงาน ความมั่นคง ได้รับการยกย่อง สรรเสริญจากสังคม กล่าวคือ การได้รับผลประโยชน์ เป็นการตอบแทนที่ให้ในรูปของความสุขที่เป็นวัตถุหรือความสุขทางใจ ทั้งนี้ ควรอยู่ในจริยธรรมที่ถูกต้อง มีความชอบธรรม สุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น ถัดมาประโยชน์ในระดับกลาง คือ สัมปรายิกัตถประโยชน์ หรือสัมปรายิกัตถะ อาจกล่าวได้ว่า เป็นความสุขที่ส่งผลในอนาคตภายหลังจากที่สิ้นชีวิตไปแล้วก็จะได้เสวยผลกรรมจากที่ตนได้กระทำไว้ ครั้นยังมีชีวิตในภาวะความเป็นมนุษย์ เช่น ทำบุญกุศลด้วยการถวายทาน อธิฐานตั้งเป้าหมายว่าจะต้องได้ไปบังเกิดจุติบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นต้น ในสุขปัตถนาสูตร ว่าด้วยผู้ปรารถนาความสุข ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตเมื่อปรารถนาความสุข ๓ ประการนี้ พึงรักษาศีล ความสุข ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑) เมื่อปรารถนาความสุขว่า “ขอความสรรเสริญจงมาถึงเรา” พึงรักษาศีล ๒) เมื่อปรารถนาความสุขว่า “ขอโภคสมบัติทั้งหลาย จงเกิดขึ้นแก่เรา” พึงรักษาศีล ๓) เมื่อปรารถนาความสุขว่า “หลังจากตายแล้ว เราจักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์” จากข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ความสุขมี ๓ อย่าง คือ ความสุขที่เกิดจากความชื่นชมยินดี สรรเสริญ ความสุขที่เกิดการขอให้มีทรัพย์สมบัติ และความสุขที่เกิดจากการกระทำคุณงามความดี เมื่อตายแล้วจะไปบังเกิดบนสวรรค์ซึ่งความสุขทั้ง ๓ นี้บังเกิดขึ้นก็เพราะการรักษาศีล

องค์ประกอบพื้นฐานของชีวิต คือ การแสวงหาความสุข วิสัยทัศน์แห่งความสุขเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตก้าวต่อไปของเรา คือ จะทำอย่างไรถึงจะบรรลุเป้าหมายนั้นที่จะทำให้ชีวิตของเรามีความสุขมากขึ้น เรียนรู้วิธีที่จะพบกับความสุขพร้อมทั้งการหยิบยื่นความสุขนั้นให้กับผู้อื่นด้วย ซึ่งไม่ใช่ปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่รวมไปถึงครอบครัวของพวกเขาและสังคมเป็นวงกว้างด้วยเช่นกัน[๓๒] มนุษย์ต้องการความสุขสูงสุด แต่ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าจะต้องหยุดเพียงเท่านั้น เพราะเมื่อบรรลุถึงเป้าหมายหรือสิ่งที่ตัวเองต้องการแล้ว ชีวิตของคนเราคงไม่หยุดอยู่แค่นั้น ยังต้องมองต่อไปอีกว่าชีวิตที่เหลืออยู่นั้น ยังต้องทำอะไรอีกหรือไม่[๓๓] ชี้ให้เห็นว่า ชีวิตของคนเรานั้นสามารถทำคุณประโยชน์ให้ตนเองได้อย่างไม่หยุดเพียงแค่เรื่องเดียวที่สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างลึกซึ้งด้วยความฝันแห่งความต้องการสมบูรณ์ พร้อมด้วยความรักอันบริสุทธิ์ที่จำเป็นต้องแสดงออก เมื่อนั้น

---

[๓๑] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๓๔, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ, ๒๕๕๙), หน้า ๑๔๗.

[๓๒] ทะไลลามะ และ โฮวาร์ด ซี คัทเลอร์, *ศิลปะแห่งความสุขคู่มือเพื่อการดำเนินชีวิต*, อ้างแล้ว, หน้า ๖-๗.

[๓๓] จงมั่นคง, *เข็มทิศความสำเร็จ*, (กรุงเทพฯ Dดี, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๔.

สามารถดำรงอยู่กับชีวิตที่แท้จริง[๓๔] ดังนั้น เมื่อมนุษย์เกิดมาจึงตั้งคำถามว่าเกิดมาเพื่ออะไร อะไรที่ทำให้ชีวิตเรามีความหมาย เรียกว่า เป้าหมายการดำรงอยู่ก็เพื่อความสุข และนักคิดชาวตะวันตกว่าสิ่งนี้เป็นจิตสำนึกร่วมของมนุษย์ทุกคน[๓๕] ผู้วิจัยมีทัศนะว่า ปุถุชนทั่วไปมุ่งแสวงหาความสุขอันเป็นสิ่งที่ตนเองปรารถนาอยากได้ อยากมี อยากเป็น เพื่อตอบสนองความต้องกันเท่านั้น แต่ไม่ได้ยินดีกับสิ่งที่ควรละ ควรปล่อยวาง สำหรับเป้าหมายของสิ่งเหล่านี้กลับกลายทำให้เกิดการยึดยึดในสิ่งนอกกายที่เป็นวัตถุเสียอีก ซึ่งความสุขอย่างนี้ในพระพุทธศาสนา เรียกว่า โลกียสุข ไม่มีเป้าหมายเพื่อการหลุดพ้นภัยจากวัฏสงสาร และมีพุทธศาสนิกชนบางกลุ่มที่เป็นระดับบปัญญาชนมีจิตโน้มไปทางการพ้นทุกข์เนื่องจากการได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดการพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงของโลกธรรม เกิดความเบื่อหน่ายในสังขารที่ต้องเวียนตายเกิดในภัยแห่งสังสารวัฏ เมื่อมีโอกาสได้ศึกษาคำสอนตามพระพุทธศาสนา จึงมีความตั้งใจ มุ่งมั่น บำเพ็ญเพื่อเพียรละสังโยชน์อันเป็นเครื่องร้อยรัดกับโลกธรรม จึงตั้งเป้าหมายสูงสุดเพื่อขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์ตามกำลังอันพึงมีที่จะประพฤติได้ เพียรศึกษาตามอริยสัจสี่เพื่อแจ้งแทงตลอดและสามารถเข้าสู่กระแสแห่งธรรม เพื่อมรรคผล นิพพาน เรียกว่า โลกุตรสุข

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า เป้าหมายในชีวิตของปุถุชนเป็นพื้นฐานของมนุษย์เกิดมาไม่ว่าจะยุคไหนหรือสมัยไหน เทคโนโลยีจะก้าวหน้าสักพียงใดความสุขก็ยังเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานหลักเพื่อการดำเนินชีวิตของปุถุชน เพราะการดำรงชีพต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัย ๔ ให้สนองความต้องการของมนุษย์ หากแต่ถ้าขาดไปก็จะต้องแสวงหาให้ได้ซึ่งความสุขนานาประการให้บังเกิดมีขึ้นในแต่ละบุคคล เพราะความเป็นปุถุชนมีความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งความสุข (Happy) คือ โลกียสุข เกิดจากความอยากทั้งหลาย คตินิยมจึงถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต และมีพุทธศาสนิกชนที่เป็นปุถุชนบางกลุ่มที่มีความปรารถนาและพึงปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้มีความตั้งใจอยากจะหลุดพ้นและมุ่งแสวงหาเพื่อสัจจธรรมที่เป็นความสุขเพื่อพ้นทุกข์ คือ โลกุตรสุข

๒.๓.๒ เป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล

พระสาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นแนวทางสู่ความพ้นทุกข์จากการสังสารวัฏจากการแบ่งตามการละสังโยชน์ ดังผู้วิจัยได้รวบรวมจากหนังสือ ตำรา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

สามัญชนทั่วไปจะทราบกันเป็นอย่างดีว่าคำว่า พระอริยบุคคล เป็นคำเรียกเฉพาะผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น หากถ้าพิจารณากับศาสนาอื่นที่เป็นเทวนิยมก็อาจจะมีเพียง มนุษย์กับเทพเจ้าเท่านั้น เป็นเป้าหมายจะต้องแสวงหาด้วยวิธีใดก็ตามจะได้ไปอยู่กับพระเจ้าหรือรวมกับพระผู้เป็นเจ้าในทัศนะของศาสนาจำพวกเทวนิยม แต่ในศาสนาพุทธแล้วพระอริยบุคคล หมายถึงบุคคลผู้ประเสริฐ ทางพุทธศาสนาถือว่าความเป็นพระอริยบุคคลนั้น กำหนดได้ด้วยการ ละสังโยชน์ (กิเลสที่ผูกมัดสัตว์) ไว้ในภพ ใครละได้น้อยก็เป็นอริยบุคคลชั้นต่ำ เมื่อละได้มาก ก็เป็นพระอริยบุคคล

---

[๓๔] เดวิด โมลเดน & เดนิส ปาร์คเกอร์, *พิชิตเป้าหมาย คุณทำได้ Beat You Goals*, แปลโดย อังศุธร ศรีพรหม, (กรุงเทพฯ: กู๊ด มอนิ่ง, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕.

[๓๕] ทะไลลามะ และ โฮวาร์ด ซี คัทเลอร์, *ศิลปะแห่งความสุข คู่มือเพื่อการดำเนินชีวิต*, อ้างแล้ว, หน้า ๕.

ชั้นสูงขึ้น[๓๖] ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ “พระอริยบุคคล” ไว้ว่า เป็นชื่อของพระอริยบุคคลชั้นสูงสุดใน ๔ ชั้น คือ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และสุดท้ายพระอรหันต์[๓๗] นอกจากนี้ พระอริยบุคคล หมายถึง ท่านผู้ประเสริฐ คือ มีความประพฤติทาง กาย วาจา ใจ ดีงามด้วยอำนาจแห่งศีล สมาธิ ปัญญา และในอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง ท่านผู้ไกลจากข้าศึก คือ ไกลจากกิเลส มีความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นต้น[๓๘] ด้วยเหตุนี้พระอริยบุคคลสามารถแบ่งออกเป็น ๒ จำพวก คือ ๑) พระเสขะ พระผู้ยังต้องศึกษาอยู่ ๒) พระอเสขะ พระผู้ไม่ต้องศึกษาอีกไปต่อ ซึ่งเป็นบุคคลผู้รู้ชัดในอริยสัจ ดังที่จะกล่าวต่อไปว่า “เมื่อใด บุคคลพิจารณาเห็นอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความพ้นทุกข์และอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ด้วยปัญญาอันชอบ เมื่อนั้น บุคคลนั้น แล่นไปแล้วอีก ๗ ชาติเป็นอย่างยิ่งก็จะทำที่สุดทุกข์ได้ เพราะสังโยชน์ทั้งปวงสิ้นไป” จะเห็นได้ว่า พระอริยบุคคลตั้งแต่ ชั้นต้นขึ้นไปการละกิเลสมากหรือน้อยก็ขึ้นกับลำดับขั้นของสภาวะอารมณ์ที่บังเกิดขึ้นหรือจาก การละสังโยนชน์ ๑๐ ประการ คือ ๑) สักกายทิฐิ ๒) วิจิกิจฉา ๓) สีลพัตตปรามาส ๔) กามฉันทะ ๕) พยาบาท และ สังโยชน์เป็นไปในส่วนเบื้องบน ๕ ประการ คือ ๑) รูปราคะ ๒) อรูปราคะ ๓) มานะ ๔) อุทธัจจะ และ ๕) อวิชชา จะเห็นได้ว่า การละสังโยชน์นั้นเป็นการละที่แบ่งออกเป็นสองส่วนอย่างชัดเจน และบุคคลใดที่สามารถละสังโยชน์ได้มากเท่าไหร่ลำดับขั้นของความเป็น พระอริยบุคคลก็จะยิ่งสูงขึ้นตามลำดับไปจนถึงพระอริยบุคคลชั้นสูงสุด เรียกว่า พระอรหันตผล ที่รู้แจ้งชัดในทุกข์ทั้งปวง ดังในพระพุทธพจน์ความว่า เหล่าภิกษุทั้งหลายรู้ชัดตามความเป็นจริงว่านี้ คือ ทุกข์ ฯลฯ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความเป็นอริยะ ซึ่งมีปรากฏในมหาสีหนาทสูตร ได้อธิบายอริยะไว้ว่า บุคคลที่ได้ชื่อว่า อริยะ เป็นเพราะบุคคลนั้นปราศจากโทษหรือปาบทั้งหลาย และต้องมีความเพียรด้วยวิปัสสนา จะเห็นได้ว่าพระอริยบุคคลสามารถเป็นได้ทั้งฆราวาสและบรรพชิต คือ สาวกผู้เดินตามรอยบาทของพระพุทธเจ้า ทั้งนั้น เช่น อริยบุคคล ๔ คู่ และอริยผล ๔ คู่ ดังนี้ ๑) บุคคลที่สำเร็จในโสดาปตติมรรค และบุคคลที่ดำรงอยู่ในโสดาปตติผล ๒) บุคคลที่สำเร็จในสกทาคามิมรรค และบุคคลที่ดำรงอยู่ในสกทาคามิผล ๓) บุคคลที่สำเร็จในอนาคามิมรรค และบุคคลที่ดำรงอยู่ในอนาคามิผล และ ๔) บุคคลที่สำเร็จในอรหัตมรรค และบุคคลที่ดำรงอยู่ในอรหัตผล ในพระพุทธศาสนาได้มีการแบ่งพระอริยบุคคลซึ่งเป็นผลสำเร็จจากมรรควิธีนำไปสู่ผลสำเร็จตามระดับ ชั้นภูมิ ทั้งนี้เป็นผลจากการที่ได้บรรลุธรรมเป็นการรวมคำว่า “บรรลุ” และ “ธรรม” ซึ่งคำว่า “บรรลุ” หมายถึง ถึง, สำเร็จ[๓๙] และคำว่า “ธรรม” หมายถึง สภาพที่ทรงไว้, ธรรมดา, ธรรมชาติ, สภาวธรรม สัจจธรรม, ความจริง, เหตุ, ต้นเหตุและ

---

[๓๖] สมบัติ จำปาเงิน, *ความรู้สารพัดชื่อ ด้านภาษา วัฒนธรรมไทย และ สังคมศึกษา*, (พระนคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๕), หน้า ๕๔.

[๓๗] ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๓๖.

[๓๘] พระสัทธัมมโชติกะธัมมาจริยะ, *ปรมัตถโชติกะ อภิธัมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๙ เล่ม ๒ วิปัสสนากรรมฐาน*, (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพยวิสุทธิ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๔.

[๓๙] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, อ้างแล้ว หน้า ๑๗๔.

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า[๔๐] เมื่อรวมกันแล้วได้ความหมายว่า ผลสำเร็จการเข้าถึงสภาวะธรรมที่ทรงไว้ซึ่งสัจจธรรมที่เป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ ที่เป็นคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นอกจากนี้การบรรลุธรรมยังมีความหมาย คือ มีปีติปราโมทย์ทำให้เกิดความแจ่มใส สดชื่น มีใจสงบเป็นปัสสัทธิ เป็นเหตุให้มีสมาธิตามธรรมชาติอยู่อย่างอัตโนมัติ จนเห็นความจริงที่ว่าไม่มีอะไรที่น่ายึดเอาไว้จิตก็หน่ายคลายกำหนัดจากสิ่งที่เคยยึดถือไว้[๔๑] บุคคลที่เข้าถึงสู่ความเป็นผู้บรรลุธรรมได้นั้น มี ๒ ประเภท ดังนี้

๑. เจโตวิมุตติ คือ ความบริสุทธิ์หมดจดแห่งจิต หลุดพ้นด้วยกำลังของจิตที่ผ่านการฝึกจนมีกำลังสมาธิแก่กล้า สามารถกำจัดกิเลสลงได้ เช่น สมาบัติ ๘ เป็นเจโตวิมุตติชนิดละเอียดและประณีตมาก โดยอาศัยการเจริญสมถกรรมฐาน จนสามารถพัฒนาจิตให้ถึงขั้นอัปปนาสมาธิเพื่อให้เกิดองค์ฌาน สงบจากกิเลสนิวรณ์ ๕

๒. ปัญญาวิมุติ คือ ความหลุดพ้นด้วยปัญญา โดยการเจริญวิปัสสนาล้วน ไม่ได้รูปฌานหรือรูปฌานมาก่อน ปัญญาที่เจริญแล้วย่อมละอวิชชาได้ เมื่อละอวิชชาได้แล้ว จึงมีปัญญาวิมุต

นอกจากนี้ทางพระพุทธศาสนาได้จัดจำแนกพระอริยบุคคลที่สำเร็จบรรลุธรรมตามระดับชั้นภูมิและการละสังโยชน์ออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑. พระโสดาบัน

ในพระอริยบุคคลเบื้องต้นที่ได้บรรลุธรรมมีทั้งบุคคลที่เป็นเพศบรรพชิตและเพศฆราวาส เรียกว่า โสดาบัน อันหมายถึง ผู้ถึงกระแสที่จะนำไปสู่นิพพาน[๔๒] ซึ่งพระโสดาบัน สามารถละสังโยชน์ได้ขาดจากสันดาน ๓ ประการคือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส โดยเด็ดขาดตลอดกาล[๔๓] ซึ่งแบบอย่างบุคคลเหล่านี้แม้จะได้บรรลุธรรมแล้ว แต่ยังมีกิเลสขั้นละเอียด เมื่อประสบความพลัดพรากยังโศกเศร้าร่ำไห้ ยังมีรักมีโกรธดังสามัญชน แต่ละเอียดเบาบางกว่า และจะไม่ทำความชั่วความผิดที่เสียหายร้ายแรง และความทุกขที่เหลืออยู่ก็มีเพียงเล็กน้อยยเมื่อเทียบกับความทุกขสวนใหญ่ที่ละได้แล้ว เป็นผู้มีพื้นฐานอันมั่นคงที่จะนำชีวิตของตนเดินทางก้าวหนาไปในมรรคาแห่งความสุขที่ไรโทษและกุศลธรรมที่ไพบูลย์[๔๔] โดยฐานะเป็นการเข้าถึงกระแสพระนิพพาน อันเป็นจุดหมายของชีวิต ขณะเดียวกันในด้านวิถีชีวิตพระโสดาบันในฐานะที่เป็นพระอริยบุคคล อยู่ในสถานภาพที่เป็นได้ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ภาวะที่เป็นสาธารณะสามารถทำน่าที่ของตนได้ตามปกติและมีวิถีชีวิตที่เป็นอริยะ ละกิเลสอย่างหยาบในเบื้องตนได้[๔๕] บุคคลที่สามารถบรรลุธรรมในขั้นต้นของพระอริยบุคคลครั้งในสมัยพุทธกาล เช่น นางวิสาขามหาอุบาสิกา อนาถบิณฑิกเศรษฐี

---

[๔๐] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๑-๑๔๒.

[๔๑] พุทธทาสภิกขุ, *วิธีฝึกสมาธิวิปัสสนา ฉบับสมบูรณ์*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๐๕.

[๔๒] พระเทพเวที (ประยุทธ ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท*, พิมพครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หนา ๓๕๒.

[๔๓] พร รัตนสุวรรณ, *พระอริยบุคคล,* พิมพครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ: สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ, ๒๕๓๕), หนา ๓.

[๔๔] พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หนา ๓๙๕–๓๙๖.

[๔๕] พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, อ้างแล้ว, หนา ๒๘๖.

และพระอริยบุคคลอื่น ๆ อีกมากมายที่เป็นฆราวาสแต่ก็ยังคงทำงานประกอบอาชีพ[๔๖] ซึ่งภายหลังจากที่สำเร็จเป็นพระโสดาบันแล้ว ถือว่าเข้าสู่กระแสแห่งพระนิพพานเป็นเบื้องต้น และบำเพ็ญสมณะธรรมอีกต่อไป ซึ่งเป็นผู้เที่ยงแท้ที่จะเขาสู่นิพพานภายในเวลาไม่เกินอีก ๗ ชาติ[๔๗]

บุคคลที่จะสำเร็จเป็นพระโสดาบันได้นั้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่สนับสนุนให้บรรลุมรรคผลได้ เรียกว่า องค์ของการบรรลุโสดาบัน ๔ อย่าง ดังนี้ ๑) สัปปุริสสังเสวะ คือ การคบสัตบุรุษ ๒) สัทธัมมัสสวนะ คือ การฟังพระสัทธรรม ๓) โยนิโสมนสิการ คือ การกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย ๔) ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ คือ การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม สำหรับหลักธรรมที่ส่งผลให้บรรลุสำเร็จเป็นพระโสดาบันได้นั้นอาศัยหลักธรรม คือ โพธิปักขิยธรรม หมายถึง ธรรมที่เกื้อกูลให้เกิดการรู้แจ้ง หรือธรรมที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรค[๔๘] นอกจากดังที่กล่าวมาในข้างต้นพระโสดาบันสามารถแบ่งออกได้อีก ๓ ประเภท ดังนี้ ๑) พระเอกพีชีโสดาบัน หมายถึง ผู้มีพืช คือ เกิดเพียงอีกครั้งเดียว ๒) โกลังโกละโสดาบัน หมายถึง พระโสดาบัน ผู้เกิดในตระกูลสูงในสุคติภพเป็นมนุษย์ในตระกูลที่มีโภคสมบัติมาก หรือภูมิของเทวดาได้ ๒ หรือ ๓ ภพ เท่านั้น จะบรรลุพระอรหันต์ ๓) สัตตักขัตตุปรมโสดาบัน หมายถึง พระโสดาบัน เกิดในภพใหม่ เป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็จะเกิดได้ไม่เกิน ๗ ครั้ง นอกจากนี้ยังกล่าวถึง พระธัมมานุสารีโสดาบัน หมายถึง ผู้แล่นไปตามธรรมปฏิบัติเพื่อบรรลุโสดาปัตติผล มีปัญญาแก่กล้า และ พระสัทธานุสารีโสดาบัน หมายถึง ผู้แล่นไปตามศรัทธาเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุโสดา ปัตติผล งามในเบื้องต้นที่ละสังโยชน์ได้ในขณะที่ยังเป็นผู้ครองเรือน ย่อมเป็นผลที่สามารถเข้ายังกระแสพระนิพพานเบื้องต้นได้ และยังสามารถปิดอบายภูมิ พร้อมที่จะพัฒนามรรคผลเข้าสู่ พระสกิทาคามีผล และก้าวสู่ความเป็นพระอนาคามี ท้ายที่สุดแห่งเป้าหมาย คือ การหลุดพ้นจากสรรพทุกข์นานาประการ ไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดเป็นเป้าหมายสูงสุด เรียกว่า พระอรหันตผล

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า เป้าหมายในชีวิตของพระโสดาบัน ซึ่งจัดเป็นพระอริยบุคคลชั้นเริ่มต้นหรือเป็นผู้แรกถึงกระแสธรรม สามารถสำเร็จอริยผลทั้งเพศบรรพชิตและคฤหัสถ์ เพราะเป็นผู้สะละเครื่องผูกมัดพันธนาการของเหล่าสรรพสัตว์ทั้งปวงออกจากจิตใจได้ ๓ สังโยชน์ คือ ๑) ละสักกายทิฏฐิที่มีความเห็นผิดเกี่ยวกับความเห็นว่าเป็นตัวของตนให้มีความเห็นถูกต้อง เป็นต้น ๒) ละวิจิกิจฉา ไม่มีความสงสัยและยึดมั่นในคุณของพระรัตนตรัยและกุศลธรรมทั้งหลาย ๓) ละสีลัพพตปรามาส จิตไม่มีความวิตกกังวลเข้าไปยึดมั่นถือมั่นและไม่เป็นมิจฉาทิฏฐิในข้อปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งพระโสดาบันสามารถจำแนกออก ๓ ประเภท คือ ๑) เอกพีชีโสดาบัน เกิดอีก เพียง ๑ ชาติ จะสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ๒) โกลังโกลโสดาบัน เกิดอีก ๒-๓ ชาติเท่านั้น จะสำเร็จเป็นพระอรหันต์ และ ๓) สัตตักขัตตุปรมโสดาบัน เกิดอีกไม่เกิน ๗ ชาติ จะสำเร็จเป็นพระอรหันต์

๒. พระสกิทาคามี

ในชั้นภูมิแห่งพระอริยบุคคลทั้งหมดมี ๔ นั้น ลำดับจากชั้นแรกถัดไปคือลำดับที่ ๒ เรียกว่า พระสกิทาคามีผล ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิบัติมรรคผลและสามารถละสังโยชน์ ๒ คือ กามราคะสังโยชน์ ปฏิฆสังโยชน์ ส่วนหยาบ ๆ อนุสัย ๒ นี้ คือ กามราคานุสัย ปฏิฆานุสัย ส่วนหยาบๆ ย่อมสิ้น

---

[๔๖] พร รัตนสุวรรณ, *พระอริยบุคคล*, อ้างแล้ว, หนา ๖๖.

[๔๗] สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปฎก*, พิมพครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หนา ๕๑๐.

[๔๘] พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๙๗.

ไปด้วยสกทาคามิมรรค นอกจากนี้สามารถอธิบายความหมายของพระสกิทาคามีได้ว่า ผูกลับมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียว จะสามารถกำจัดทุกข์ไปได้ ผู้ได้บรรลุธรรมระดับนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำได้พอประมาณในสมาธิและปัญญา นอกจากนี้สามารถทำลายสังโยชน์ ๓ อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาสให้หมดสิ้นไป และยังทำราคะ โทสะ โมหะให้เบาบางลง นอกจากนี้สกิทาคามีผล สามารถแบ่งได้ ๕ ประเภท ดังนี้ ๑) พระสกทาคามี บางจาพวกสำเร็จเป็นพระสกทามีบุคคลในโลกมนุษย์นี้แล้วไปบังเกิดเป็นเทพเจ้า ณ เทวโลก เมื่อจุติจากเทวโลกกลับมาเกิดในโลกมนุษย์นี้อีกครั้งหนึ่งจะได้บรรลุอรหัตตผลและดับขันธปรินิพพานในมนุษย์โลกนี้ ๒) พระสกทาคามี บางจำพวกสำเร็จเป็นพระสกทาคามีบุคคลในมนุษย์โลกนี้แล้ว กระทำความเพียรเจริญวิปัสสนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง จนกระทั่งได้บรรลุอรหัตตผล และดับขันธปรินิพพานในโลกมนุษย์นี้ ๓) พระสกทาคามี บางจำพวกสำเร็จเป็นพระสกทาคามีบุคคลในมนุษย์โลกนี้แล้ว ไปบังเกิดเป็นเทพบุตร ณ เทวโลก และจะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วดับขันธปรินิพพาน ณ เทวโลก ๔) พระสกทาคามี บางจำพวกเป็นเทพเจ้า สำเร็จเป็นพระสกทาคามีบุคคล ณ เทวโลกแล้วได้บรรลุอรหัตตผลและดับขันธปรินิพพาน ณ เทวโลก และ ๕) พระสกทาคามี บางจาพวกเป็นเทพบุตร สำเร็จเป็นพระสกทาคามีบุคคล ณ เทวโลกแล้ว จุติมาบังเกิดในมนุษย์โลกนี้แล้ว ได้บรรลุอรหัตตผล และดับขันธปรินิพพานในมนุษย์โลก[๔๙] สำหรับพระอริยบุคคลชั้นสกิทาคามีผล อันเป็นผลเนื่องมาจากการละสังโยชน์ให้เหลือระดับกลางนั้น เป้าหมายต่อไปจะต้องบำเพ็ญเพื่อให้ได้บรรลุมรรคผลชั้น พระอนาคามีต่อไปและท้ายที่สุด คือ พระอรหันตผล

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า เป้าหมายในชีวิตของพระสกิทาคามี เป็นพระอริยบุคคลชั้นภูมิที่ ๒ สามารถละเครื่องร้อยรัดพันธนาการของเหล่าเวไนยสัตว์ได้ ๒ ประการ คือ ๑) กามราคสังโยชน์ เป็นการละหรือตัดความพึงพอใจในกามได้ ๒) ปฏิฆะสังโยชน์ การทำให้กาย วาจา ใจมีความบริสุทธิ์มากขึ้น อันเป็นผลจากการละความกระทบกระทั่งทางใจที่เบาบาง จางคาย จนกระทั่งขาดจากเครื่องร้อยรัด ซึ่งสามารถแบ่งพระสกิทาคามีออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้ ๑) เมื่อครั้งครั้งเป็นมนุษย์ได้สำเร็จเป็นพระสกิทาคามีบุคคลแล้วไปอุบัติในเทวโลก และกลับมาเกิดใหม่เป็นมนุษย์อีกหนึ่งชาติแล้วก็สำเร็จเป็นพระอรหันตผลและดับขันธ์เข้าสู่พระนิพพาน ๒) บุคคลที่สำเร็จเป็นพระสกิทาคามีครั้งเป็นมนุษย์ และมุ่งมั่นตราบจนกระทั่งสำเร็จเป็นพระอรหันต์ แล้วดับขันธ์เข้าสู่พระนิพพาน ๓) บุคคลที่สำเร็จเป็นพระสกิทาคา ครั้งเป็นมนุษย์ และอุบัติเป็นเทวดาจากนั้นบำเพ็ญสมณะธรรมจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ แล้วดับขันธ์เข้าสู่พระนิพพานในชั้นเทวโลก ๔) เทวดาที่บำเพ็ญสมณะธรรม จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในเทวโลก แล้วดับขันธ์เข้าพระนิพพานในชั้นเทวโลก และ ๕) ท่านที่สำเร็จเป็นพระสกิทาคาผลในขณะที่เป็นเทวดา เมื่อหมดอายุขัยลงมาจุติเกิดเป็นมนุษย์ และบำเพ็ญเจริญภาวนาจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ แล้วดับขันธ์เข้าพระนิพพานในมนุษยโลก

๓. พระอนาคามี

ลำดับขั้นของพระอริยบุคคลลำดับที่ ๓ คือ พระอนาคามี เป็นผู้จะปรินิพพานไม่เวียนกลับมาอีก คือ ไปอุบัติในพรหมโลกชั้นสุทธาวาส ซึ่งเป็นพระอริยบุคคลที่สามารถละเครื่องร้อยรัดที่ผูกพันธนาการทั้ง ๕ ได้ ที่เป็นการละสังโยชน์เบื้องต่ำและยังสามารถละอกุศลกรรมบถได้อีก ๒ คือ พูด

---

[๔๙] พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, *วิปัสสนากรรมฐาน*, (กรุงเทพฯ: เฉลิมชาญการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๓๑๖–๓๑๗.

คำหยาบ และโกรธเคืองได้เด็ดขาด นอกจากนี้มีสังโยชน์ที่เหลืออยู่ เรียกว่า อุทธัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ ๑) ความพอใจในรูปฌานหรือรูปภพ ๒) ความพอใจในอรูปฌานหรืออรูปภพ ๓) ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ๔) เป็นความฟุ้งของจิต และ ๕) เป็นความที่ยังไม่รู้แจ้ง แม้ยังเหลือเครื่องร้อยรัดอยู่แต่เป็นกิเลสที่ละเอียดอ่อนกว่าของปุถุชน ซึ่งพระอนาคามีถือว่าเป็นโอปปาติกะ สำหรับผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีลและสมาธิ มีปัญญามากขึ้นการบรรลุธรรมระดับนี้ ในระดับมรรค เรียกว่า อนาคามิมรรค ส่วนในระดับผล เรียกว่า อนาคามิผล พระอนาคามี มี ๕ ประเภท ดังนี้ ๑) ผู้ปรินิพพานในระหว่าง คือ เกิดในสุทธาวาสภพใดภพหนึ่งแล้ว ๒) ผู้เกิดในสุทธาวาสภพใดภพหนึ่งแล้วจวนจะถึงปรินิพพาน คือ อายุพ้นกึ่งแล้วจวนจะถึงสิ้นอายุ จึงปรินิพพาน ๓) ผู้เกิดในสุทธาวาสภพใดภพหนึ่งแล้วปรินิพพานโดยไม่ต้องใช้ความเพียรมาก ๔) ผู้เกิดในสุทธาวาสภพใดภพหนึ่งแล้วปรินิพพานโดยต้องใช้ความเพียรมาก และ ๕) ผู้มีกระแสเบื้องบนไปสู่การเกิดในสุทธาวาสจนถึง อกนิฏฐภพแล้วปรินิพพานในภพนั้น พระอนาคามี ผู้ที่แก่กล้าในสัทธินทรีย์ เกิดในพรหมโลกชั้นอวิหาภูมิ ผู้ที่แก่กล้าในวิริยินทรีย์เกิดในชั้นอตัปปาภูมิ ผู้ที่แก่กล้าในสตินทรีย์ เกิดในชั้นสุทัสสาภูมิ ผู้ที่แก่กล้าในสมาธินทรีย์เกิดในชั้นสุทัสสีภูมิ ผู้ที่แก่กล้าในปัญญินทรีย์เกิดในอกนิฏฐาภูมิ การที่ได้สำเร็จบรรลุธรรมและละสังโยชน์ได้แต่ยังหลงเหลือเพียงเล็กน้อย เป้าหมายสูงสุดต่อไปก็พัฒนาจิตให้ละสังโยชน์ให้เหลือน้อยที่สุดเพื่อจะให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในกาลต่อไป

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า เป้าหมายในชีวิตของอนาคามี เป็นพระอริยบุคคลชั้นที่ ๓ ที่สามารถละสังโยชน์อันเป็นเครื่องผูกพันธนาการได้ แต่ก็ยังเหลือสังโยชน์ที่ละเอียดอ่อน เรียกว่า อุทธัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ คือ รูปราคะ ๒) อรูปราคะ ๓) มานะ ๔) อุทธัจจะ และ ๕) อวิชชา ซึ่งพระอนาคามีผลยังสามรถแบ่งออกได้ ๕ ประเภท คือ ๑) นตราปรินิพพายี ๒) อุปหัจจปรินิพพา ๓) อสังขารปรินิพพายี ๔) สสังขารปรินิพพายี และ ๕) อุทธังโสตอกนิฏฐคามี ถือได้ว่าเป็นผู้ใกล้ความสำเร็จในอริยผลสูงสุด แม้ส่วนมากพระอนาคามีส่วนมากจะบังเกิดในชั้นของพรหมโลก เพราะเป้าหมายสูงสุดต่อไป คือ การสำเร็จมรรคผลนิพพานในชั้น พระอรหันตผล เบื้องหน้าต่อไป

๔. พระอรหันต์

ในระดับภูมิธรรมของพระอริยบุคคลลำดับที่ ๔ เป็นลำดับสูงสุดที่พระอริยสาวก คือ พระอรหันต์ ภาษาบาลีว่า อรหตฺต (ตฺต) เป็นบุคคลที่สามารถพัฒนาศักยภาพด้วยการละสังโยชน์ทั้งปวง คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามฉันทะ พยาบาท รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะและอวิชชาให้หมดสิ้นไป ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้บรรลุมรรคผลขั้นสูงสุดเป็นพระอรหันต์ จะเป็นผู้ที่มีจิตบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลส ไม่โลภ โกรธหลง ไร้ความทุกข์ทางจิต ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม ดวงจิตมีความสงบอย่างสมบูรณ์ ไม่ผลักไม่รัก ไม่ชัง จิตตั้งอยู่ท่ามกลางความยินดี ยินร้าย อยู่กับโลกได้ สัมผัสสัมพันธ์กับโลก ได้ทำประโยชน์ให้กับโลกได้ แต่จิตอยู่เหนือความยึดติดใด ๆ ทั้งสิ้นของโลก ถ้าผู้ปฏิบัติได้บรรลุญาณต่าง ๆ อย่างละเอียด ชัดเจนที่สุด และมีคุณธรรมครบถ้วนดังกล่าวนี้ ก็ตัดสิน ตนได้ว่าสำเร็จบรรลุมรรคผล ขั้นสูงสุดเป็นพระอรหันต์แล้ว พระพุทธเจ้าจึงได้กล่าวถึงภาวะของ พระอรหันต์ไว้ว่า “พระอรหันต์ทั้งหลาย มีความสุขหนอ เพราะท่านไม่มีตัณหาตัดอัสมิมานะได้เด็ดขาด ทำลายข่าย คือ โมหะได้แล้ว พระอรหันต์เหล่านั้น ถึงซึ่งความไม่หวั่นไหว มีจิตไม่ขุ่นมัว ท่านเหล่านั้นไม่แปดเปื้อนแล้วด้วยเครื่องแปดเปื้อนคือตัณหาและทิฏฐิในโลก เป็นผู้ประเสริฐ ไม่มี อาสวะ เป็นสัตบุรุษ เป็นพุทธบุตร เป็นพุทธโอรส” ซึ่งเป็นผู้ที่ห่างไกลจากกิเลสบาปที่ก่อเกิดความเศร้าหมอง สามารถละ

กิเลสที่นำไปเกิดในภพใหม่ได้ โดยที่ไม่เหลือเชื้ออาสวะกิเลสทั้งปวงหรือเป็นผู้จบสิ้นภพชาติของการเกิดอีกต่อไป นอกจากนี้ในสัมโมหวิโนทนี ได้กล่าวถึงพระอรหันต์ไว้ว่า “ชื่อว่า ภิกษุ เพราะละกิเลสสโดยไม่จำเพาะส่วนด้วยมรรค ๔ หาใช่ละไปด้วยเขตแดนแห่งมรรคอันเดียวไม่ แดนแห่งกิเลสแม้สักอย่างหนึ่งชื่อว่า ตั้งอยู่มิได้ (ในพระอรหันต์) ชื่อว่า อเสขะ เพราะไม่ต้องศึกษาเป็น พระขีณาสพ ดำรงอยู่ในผลอันเลิศไม่มีเสขธรรมที่ต้องศึกษาให้ยิ่งกว่านั้น[๕๐] ดังนั้น คำว่า อเสขะ[๕๑] นอกจากนี้พระอรหันต์สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑) สุกวิปัสสก ผู้เจริญวิปัสสนาล้วน

๒) เตวิชชะหรือผู้ได้วิชชา ๓ (ญาณ ๓) คือ

๒.๑ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ เป็นผู้มีญาณสามรถระลึกชาติได้

๒.๒ จุตูปปาตญาณ เป็นผู้มีตาทิพย์ มีญาณหยั่งรู้การเกิดสัตว์ทั้งหลาย

๒.๓ อาสวักขยญาณ เป็นผู้มีญาณหยั่งรู้ในธรรม สามารถทำให้สิ้นอาสวะ

๓) ฉฬภิญญะ เป็นผู้ได้อภิญญา ๖ คือ ๑) อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ ๒) ทิพพโสต มีหูทิพย์ ๓) เจโตปริยญาณ รู้จิตใจคนอื่นได้ ๔) ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ระลึกชาติได้ ๕) ทิพยจักขุ มีตาทิพย์ และ ๖) อาสวักขยญาณ ทำให้สิ้นอาสวะ

๔) ปฏิสัมภิทัปปัตตะ ผู้บรรลุปฏิสัมภิทา ๔ อย่าง คือ ๑) อัตถปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในอรรถ ๒) ธัมมปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในพระธรรม ๓) นิรุตติปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในภาษา และ ๔) ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ[๕๒] ดังนั้น ผู้วิจัย มีทัศนะเห็นว่า เป้าหมายในชีวิตของพระอรหันต์ เป็นบุคคลเดิมสำเร็จพระอริยบุคคลในขั้นก่อนหน้าที่แล้วและพัฒนาศักยภาพด้วยการละสังโยชน์ทั้งหมด คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามฉันทะ พยาบาท รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะและอวิชชาให้หมดสิ้นไป และพระอรหันต์สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ๑) สุกวิปัสสโก ๒) เตวิชโช ๓) นิรุตติปฏิสัมภิทา และ ๔) ปฏิภาณปฏิสัมภิทา พระอรหันต์เป็นผู้สำเร็จมรรคผล เป็นผู้ถึงพร้อมสมบูรณ์อย่างสูงสุดในบรรดาพระอริยบุคคลทั้ง ๔ และเข้า พระนิพพานได้

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า เป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล ซึ่งมี ๔ ประเภท คือ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ ล้วนแล้วแต่ที่จะมุ่งบำเพ็ญสมณะธรรมตามฐานะธรรมในการลด ละ วาง ในสังโยชน์ ตามลำดับตั้งแต่พระอริยบุคคลชั้นต้นไปจนถึงพระอริบุคคลชั้นสูงสุด เพื่อหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่มีที่สิ้นสุดลงได้ และเข้าสู่พระนิพพานอย่างสมบูรณ์

---

[๕๐] สมพร ศรีวารทิตย์, *คัมภีร์สัมมหวิโนทนี อรรถกาพระวิภังคปกรณ์แปล ตอน สติปัฏฐานวิภังค์-ฌานวิภังค์,* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๑๙), หน้า ๑๖๗.

[๕๑] วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี, *คู่มือศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ ๑ จิตปรมัตถ์*, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิแนบมหานีรานนท์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๙.

[๕๒] สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๒*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๔๑.

๒.๓.๓ เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์ และพระพุทธเจ้า

การศึกษาเกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้าในหัวข้อนี้ เป็นการศึกษาทั้งที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน รวมทั้งเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธเจ้า ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาเพื่อสะดวกในการทำความเข้าใจจึงแยกเนื้อหาออกเป็น ๒ ประเด็น ดังนี้

๑. เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์เป็นยานหรือพาหนะที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำพาเหล่าสรรพสัตว์สู่ความพ้นทุกข์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ดังผู้วิจัยได้รวบรวมจากหนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ก่อนจะบังเกิดผลต้องมีจุดเริ่มต้นก่อนซึ่งพระโพธิสัตว์ก็เช่นกันต้องมีกำลังแรงใจที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจจะเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งในอนาคต จุดเริ่มแรกต้องได้ริเริ่มคิดปรารถนาพุทธภูมิแล้วเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมี[๕๓] ซึ่งคำว่า ปรารถนา หมายถึง มุ่งหมาย อยากได้ต้องการ[๕๔] คำว่า พระโพธิสัตว์ ที่มีความหมายไว้เป็น ๒ นัย คือ ๑) สัตว์ที่เป็นบัณฑิตที่ฉลาด ๒) ผู้ข้องอยู่หรือมีใจแนบแน่นในมรรคทั้ง ๔ จึงเรียกว่า “โพธิ” ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอ่างไม่มีประมาณ เช่น อดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ได้สั่งสมบารมีมาหลายภพหลายชาติ เพราะเมื่อมนุษย์เกิดจิตเมตตาบังเกิดขึ้นแล้วต้องบำเพ็ญบารมีให้เต็มบริบูรณ์ครบ ๑๐ ประการหรือบารมี ๑๐ และสัตว์ทั้งหลายย่อมปรารถนาอารมณ์ทั้งหลายโดยธรรมชาติ เรียกอำนาจแห่งการตั้งความปรารถนาว่า คือ ปณิธาน ซึ่งเป็นธรรมชาติที่นำไปสู่ภพ เพราะสัตว์ทั้งปวงย่อมถูกธรรมชาตินี้นำไปสู่ที่ที่ตนปรารถนา จะเห็นได้ว่า อารมณ์ของบุคคลที่เต็มเปี่ยมด้วยความปรารถนาดีอันมีมหาเมตตาธิคุณและมหากรุณาธิคุณเป็นอารมณ์ซึ่งบังเกิดมีในเฉพาะผู้ที่ตั้งปณิธานอันแรงกล้า ด้วยภาวะจิตอันบริสุทธิ์ที่ปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาลเบื้องหน้า ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ปรารถนาต่อพระพุทธภูมินั้นต้องประกอบด้วยกองบารมีธรรมซึ่งพระนิยตโพธิสัตว์และอนิยตโพธิสัตว์ทั้งหลายจะต้องเพิ่มพูนบารมีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปและมีน้ำใจที่ประกอบด้วย พระพุทธภูมิธรรมอันยิ่งใหญ่ ๔ ประการ อยู่เสมอมิได้ขาด คือ ๑) อุสฺสาโห ทรงประกอบความเพียรวิริยะอุสาหะอยู่เนืองนิตย์ ให้แนบแน่นอยู่ในดวงฤทัยอย่างมั่นคงเสมอต้นเสมอปลาย ๒) อุมตฺโต ทรงประกอบด้วยพระปัญญา มีปัญญาเฉียบแหลม เชี่ยวชาญกล้าหาญมั่นคงเสมอต้นเสมอปลาย ๓) อวตฺถานิ ทรงประกอบพระอธิฐานบารมี ไม่หวั่นไหวคลอนแคลน มั่นคงตลอดกาลนานด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย และ ๔) หิตจริยา ทรงประกอบไปด้วยเมตตา เจริญจิตเมตตาพรหมวิหารธรรมเป็นปกติมั่นคงตลอดกาลนานด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย[๕๕]

แนวคิดที่ว่าจะนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายพ้นจากสังสารวัฏ บุคคลเล่านั้นจึงพากเพียรสั่งสมบารมีให้เต็มเพื่อรอพุทธพยากรณ์ ปรากฏในหลักฐานทางพระพุทธศาสนาว่า ท่านจงบำเพ็ญความเพียรให้มั่นคงอย่าถอยกลับ จงก้าวไปข้างหน้าเถิดแม้เราทั้งหลายก็รู้ความเพียรนั้นอย่างแจ่มแจ้งว่า

---

[๕๓] สุขพัฒน์ อนนท์จารย์, *กว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์*, (กรุงเทพฯ: ลูก ส.ธรรมภักดี, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

[๕๔] ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*,อ้างแล้ว, หน้า ๗๑๖.

[๕๕] สุขพัฒน์ อนนท์จารย์, *กว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓๖.

ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน จะเห็นได้ว่า เมื่อบารมีเต็มกาลอันเหมาะสมครบถ้วนทุกประการ ดังนั้น ถึงคราวต้องได้รับพุทธพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งในอนาคตเบื้องหน้า แม้ว่ามนุษย์ทุกคนสามารถจะปรารถนาในโพธิญาณได้ทุกคน แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องสำเร็จในพุทธภูมินั้นเสมอไป เพราะในขณะที่ดำเนินตามโพธิมรรคนั้น อาจจะสามารถกลับใจเปลี่ยนเป้าหมายในชีวิตใหม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงสามารถแบ่งประเภทพระโพธิสัตว์ตามที่สร้างบารมี คือ ๑) พระอุคฆฏิตัญญูโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ผู้มีปัญญาแก่กล้า สามารถจะตรัสรู้ได้รวดเร็วถ้าจิตน้อมไปทางสาวกโพธิญาณ ปรารถนาจะใคร่ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในชาตินั้นแล้วก็อาจจะได้ ๒) พระวิปจิตัญญูโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ผู้มีปัญญามัธยม อย่างกลาง ถ้าจิตน้อมไปทางสาวกโพธิญาณ ปรารถนาจะใคร่ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในชาติได้ และ ๓) พระเนยยโพธิสัตว์เป็นพระโพธิสัตว์มีปัญญาอย่างน้อย ต้องสร้างบารมีมาก ๆ ถ้าจิตน้อมไปทางสาวกโพธิญาณปรารถนาจะใคร่ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในชาตินั้นได้ พระโพธิสัตว์สามารถแบ่งได้ ๓ ประเภท คือ ๑) พระมหาโพธิสัตว์ ผู้บำเพ็ญบารมีเพื่อความเป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒) พระปัจเจกโพธิสัตว์ ผู้บำเพ็ญบารมีเพื่อความเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า และ ๓) พระสาวกโพธิสัตว์ ผู้บำเพ็ญบารมีเพื่อความเป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

นอกจากนี้มีการกล่าวถึงพระเจ้าสิบชาติ ซึ่งแต่ละพระชาติของพระพุทธเจ้าจะเน้นหนักของการสร้างบารมีที่ต่างกัน คือ ๑) พระเตมีย์ เน้นเนกขัมมะบารมี ๒) พระมหาชนก เน้นวิริยะบารมี ๓) พระสุวรรณสาม เน้นเมตตาบารมี ๔) พระเนมิราช เน้นอธิษฐานบารมี ๕) พระมโหสถ เน้นปัญญาบารมี ๖) พระภูริทัตต์ เน้นศีลบารมี ๗) พระจันทกุมาร เน้นขันติบารมี ๘) พระนารท เน้นอุเบกขาบารมี ๙) พระวิธุระ เน้นสัจจะบารมี และ ๑๐) พระเวสสันดร เน้นทานบารมี[๕๖] นอกจากนี้อสิ่งที่สนับสนุนธรรมแห่งพระโพธิสัตว์ เรียกว่า อัธยาศัย มี ๖ ประการ ดังนี้

๑. เนกขัมมัชฌาสัย คือ พอใจที่จะออกบวชตลอดทุกชาติ เห็นโทษในการครองเรือน

๒. วิเวกัชฌาสัย คือ พอใจอยู่ในที่เงียบสงัด เห็นโทษในการคลุกคลีกับหมู่คณะ

๓. อโลภัชฌาสัย คือ พอใจในการบริจาคทาน เห็นโทษในความโลภ

๔. อโทสัชฌาสัย คือ พอใจในความไม่โกรธ เห็นโทษในความโกรธ

๕. อโมหัชฌาสัย คือ พอใจในการทำลายโมหะ เห็นโทษในความหลง

๖. นิสสรณัชฌาสัย คือ พอใจที่จะยกตนออกจากภพ เห็นโทษในภพและคติทั้งปวง

จะเห็นได้ว่าพระโพธิสัตว์จะเน้นเรื่องการสร้างบารมีเป็นสำคัญและยังต้องอาศัยหลักธรรมที่หนุนเพื่อให้ศักยภาพในโพธิมรรคนั้นได้เต็มกำลัง และการเกิดเพื่อสร้างบารมีนี้เองเป็นการสื่อที่มีความหมายถึง อดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ผ่านระยะเวลาอันยาวนาน ในปัจจุบันหรือแม้แต่ในอดีตของประเทศไทยเอง ก็นำเอาอดีตชาติครั้งที่เป็นพระโพธิสัตว์เน้นหนักแห่งการบำเพ็ญทานบารมีอย่างยวดยิ่งซึ่งถือว่าเป็นพระชาติสุดท้าย คือ พระเวสสันดร นำมาเป็นประเพณีนิยมที่พัฒนาความเชื่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน เรียกว่า ประเพณีบุญเทศน์มหาชาติ หรือบุญผะเหวด ที่จะเรียกตามแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกันไปบ้าง แต่ทั้งนี้ก็จะเข้าใจได้ว่านั่นเป็นบุญประเพณีที่กล่าวถึงพระชาติในอดีตของพระพุทธเจ้าที่ได้รจนาหรือปริวรรคขึ้นจนกลายเป็น ๑๓ กัณฑ์ แต่ละกัณฑ์ก็จะมีพระคาถามากน้อยไม่เท่ากัน

---

[๕๖] พระเทพเวที (ประยุทธ์ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม,* อ้างแล้ว, หน้า ๒๘๕.

ผู้วิจัยมีทัศนะว่า พุทธศาสนิกชนรับเอาอิทธิพลทางศาสนามาประยุกต์เข้ากับวิถีท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืนแนบแน่นจนก่อให้เกิดประเพณีปฏิบัติสืบทอดและควรจะช่วยกันอนุรักษ์ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงเกิดจินตนาการถ่ายทอดเป็นภาพจิตกรรมฝาผนังตามสถานที่ภาย ในอาราม เช่น ผนังโบสถ์ ศาลา วิหาร เป็นต้น บ้างก็จารึกลงในใบลาน และนอกจากนี้หากกล่าวถึง พระโพธิสัตว์ฝ่ายเถรวาท จะต้องมีมโนภาพถึงพุทธประวัติครั้งที่พระโพธิสัตว์ไปบังเกิดเป็นเทวดา ผู้เป็นใหญ่ปกครองสวรรค์ชั้นดุสิต คือ ท้าวสันดุสิตเทพบุตร จากนั้นพระองค์เมื่อได้รับการอาราธนาให้ลงมาจุติยังโลกมนุษย์แล้ว ปัจจุบันเชื่อกันว่ามีผู้ปกครององค์ใหม่ที่รอจุติลงมาอีกในอนาคตกาลมีพระนามว่า พระศรีอาริยเมตไตรยพระโพธิสัตว์ ซึ่งจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตเป็นองค์ที่ ๕ ในภัทรกัลป์นี้ ดังที่กล่าวมาจะเห็นว่า การเกิดของพระโพธิสัตว์แต่ละชาติล้วนก็เพื่อจะสร้างมหาบารมีให้เต็มมุ่งหวังจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในการช่วยเหลือมวลมนุษย์ได้เห็นซึ่งใน พระสัจจธรรมความเป็นไปของกฎไตรลักษณ์ เข้าถึงความจริงที่ว่าทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค รู้แจ้งชัดในอริยสัจจสี่หลุดพ้นจากสังสารวัฏในเข้าสู่การไม่เกิด ไม่ดับ เป็นบรมสุขอย่างแท้จริงอันเรียกว่า พระนิพพาน

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นผู้ปรารถนาในโพธิญาณและบำเพ็ญบารมีให้เต็มบริบูรณ์ครบ ๑๐ ประการให้เต็มพร้อมเพื่อความสำเร็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งอาศัยพุทธธรรม คือ ๑) อุสฺสาโห มีความเพียรวิริยะอุสาหะอยู่เนืองนิตย์ ๒) อุมตฺโต มีปัญญาเฉียบแหลม ๓) อวตฺถานิ อธิฐานบารมี ไม่หวั่นไหวคลอนแคลนมั่นคงตลอดกาลนานด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย และ ๔) หิตจริยา ประกอบไปด้วยมหาเมตตาธิคุณ นอกจากนี้พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทยังได้จัดแบ่งประเภทของพระโพธิสัตว์มี ๒ ประเภท คือ ๑) พระนิยตโพธิสัตว์ ได้รับพุทธพยากรณ์ และ ๒) พระอนิยตโพธิสัตว์ ยังไม่ได้รับพุทธพยากรณ์ นอกจากนี้ยังแบ่งประเภทพระโพธิสัตว์ตามที่สร้างบารมี แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) พระอุคฆฏิตัญญูโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ผู้มีปัญญาแก่กล้า ๒) พระวิปจิตัญญูโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ผู้มีปัญญาอย่างกลาง และ ๓) พระเนยยโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์มีปัญญาอย่างน้อยต้องสร้างบารมีมาก ๆ แม้พระโพธิสัตว์จะเป็นประเภทใดก็ตามหรือบารมีมากหรือน้อย ต่างล้วนมีมหาปณิธานก็เพื่อจะช่วยให้สรรพสัตว์หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

๑.๒ เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนามหายาน

พระพุทธศาสนามหายานก่อกำเนิดขึ้นราวประมาณพุทธศตวรรษที่ ๕-๗ ได้เกิดนิกายมหายานขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ทันสมัยทันเหตุการณ์และแข่งขันกับศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูซึ่งกำลังเฟื่องฟู[๕๗] แนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์จะโดดเด่นมากและเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในพุทธปรัชญามหายานในสมัยต่อมาเชื่อกันว่าต้นกำเนิดเรื่องพระโพธิสัตว์ เรื่องบารมีของสัจจธรรมอื่น ๆ อันเป็นอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์นั้นได้รับมาจากหลักคำสอนของนิกายสรวาสติวาทและมหาสังฆิกะ[๕๘] ถือได้ว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงโฉมใหม่ของพระพุทธศาสนาเพื่อความอยู่รอดของศาสนาและถือว่า มหายานเป็นกลุ่มของเหล่าคณาจารย์

---

[๕๗] พระสันติ สิทธิสมบูรณ์, “การศึกษาเปรียบเทียบการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔, หน้า ๑๑๑.

[๕๘] บุณย์ นิลเกษ, *พุทธศาสนามหายาน,* (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๕.

รวมกอบกู้วิกฤตในยุคนั้น ส่งความต่อเนื่องในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งโฉมใหม่ของพระพุทธศาสนาที่เป็นรูปร่างชัดเจนในแนวทางของหลักคำสอนที่ต่างจากเดิมหลักจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว เกิดอุดมการณ์ใหม่ คือ ทุกคนสามารถเป็นพระพุทธเจ้าได้แต่ต้องตั้งสัจจปณิธานเพื่อความเป็นพุทธะ ซึ่งทำให้แต่ละคนสามารถตรวจสอบจริตของตนเองว่าเหมาะสมไปในทางใด การให้ความสำคัญกับพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นจุดเชื่อมโยงพระธรรมกับปุถุชนน (ผ่านแนวคิดพุทธะหรือโพธิจิต) ทำให้เรื่องราวของพระพุทธเจ้าสร้างแรงบันดาลใจไม่รู้จบให้แก่ผู้คนในอินเดียตอนเหนือ[๕๙] สำหรับบุคคลที่มีจิตปรารถนาพุทธภูมิจะต้องมีความกล้าหาญไม่ย่อท้อความยากลำบากในสังสารวัฏที่จะต้องทนต่อความทุกข์ในการปลดเปลื้องแทนสรรพสัตว์ทั้งหลาย ถึงแม้ว่าจะต้องตกนรกกี่อสงไขยแสนมหากัลป์ก็ตาม[๖๐]

การตั้งจิตแน่วแน่ในการบำเพ็ญเพียรเพื่อที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต จึงมีการสร้างสมบารมีซึ่งทางพระพุทธศาสนามหายาน เรียกว่า พระโพธิสัตว์ มิได้จำเพราะว่าจะต้องอยู่ในรูปของมนุษย์อย่างตายตัว ในการบำเพ็ญเพียรสร้างสมบารมีนั้นพระโพธิสัตว์จะต้องเวียนว่ายตายเกิดไปในวัฏฏะแห่งภพชาติต่าง ๆ สุดแท้แต่กระแสกรรมของตน ๆ อาจจะเกิดเป็นมนุษย์ เทวดา พรหม เดรัจฉาน เป็นต้น[๖๑] เพื่อการฝึกตนให้เป็นผู้มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่บารมี ๖ เพราะถือว่า เป็นหัวใจสำคัญของการบำเพ็ญเพียรเป็นพระโพธิสัตว์ผู้มีจิตซึ่งเปี่ยมไปด้วยมหากรุณาอันแรงกล้าที่ปรารถนาจะปลดปล่อยสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ ความกรุณาเช่นนี้ทำให้หัวใจชุ่มชื่นและปลุกจริตที่โน้มเอียงเข้าหามรรคาของพระโพธิสัตว์ตื่นขึ้น[๖๒] ทั้งนี้ จำเป็นต้องสั่งสมบารมีเพื่อหวังให้ช่วยนำพาหมู่เหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายพ้นจากความทุกข์ทั่งปวง โดยหลักการที่ว่านี้จะเป็นประโยชน์ของคนอื่นเป็นที่ตั้งส่วนประโยชน์ตนเองเป็นรอง ปฐมแห่งการเริ่มเข้าสู่กระแสแห่งโพธิเกิดจากความเมตตา จากนั้นตั้งสัจจปณิธานและดำเนินตามโพธิสัตวมรรค สู่การสั่งสมบุญกุศลไม่มีขอบเขต นับจากการแสดงความเคารพด้วยสายตาจนกระทั่ง (บรรลุ) โพธิสัตวภูมิ เป็นผลจากพละกำลังแห่งโพธิจิต[๖๓] เพราะทัศนะคติในพระพุทธศาสนามหายานเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีศักยภาพพัฒนาตนให้สูงขึ้น ความปรารถนานั้นจะมุ่งการช่วยเหลือเวไนยสัตว์ ด้วยความมุ่งมั่นที่จะกระทำการให้สำเร็จ เพื่อประโยชน์สุขสูงสุดของสรรพสัตว์ผู้มีคุณค่าเหนือแม้จินดามณีที่อาจขอสิ่งใดได้ตามประสงค์ขอให้ข้าพเจ้าถือพวกเขาไว้อย่างทรงคุณค่าตลอดกาลนาน[๖๔]

สำหรับการมีจิตมุ่งในความปรารถนาอันสูงสุดหวังเพื่อจะฉุดช่วยให้เหล่าสรรพสัตว์ได้หลุดพ้นจากความทุกข์ทรมานทั้งปวงนั้น เป็นสิ่งที่มีค่ามากกว่าอัญมณีแก้วแหวนเงินทองทั้งหลาย

---

[๕๙] ยวาหระลาล เนห์รู, *พบถิ่นอินเดีย,* (กรุงเทพฯ: ศยาม, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔๐.

[๖๐] เสถียร โพธินันทะ, *ปรัชญามหายาน,* พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓), หน้า ๗.

[๖๑] วรทัศน์ วัชรวสี, *เบญมหาโพธิสัตว์ และกฤษดาอภินิหาร "กวนอิม"*, (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๔๐), หน้า ๔๐.

[๖๒] องค์ทะไลลามะ, *ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร*, แปลโดย นัยนา นาควัชระ, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๘), หน้า ๘๖.

[๖๓] คูนุ รินโปเช่, *บทสรรเสริญโพธิจิต (รัตนประทีป),* แปลโดย พระศักดิ์ชัย กิตติชโย, (กรุงเทพฯ: ส่องสยาม, ๒๕๔๔), หน้า ๕๓.

[๖๔] รวมบทปาฐกถาขององค์ทะไล ลามะ, *จิตที่แปรเปลี่ยนใคร่ครวญในสัจจะ ความรักและความสุข*, แปลโดย วิศิษฐ์ วังวิญญู, (กรุงเทพฯ: ส่องสยาม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

ซึ่งการช่วยสรรพสัตว์อื่นเช่นนี้เป็นสิ่งที่ควรยกให้สัตว์เหล่านั้นเป็นผู้มีคุณต่อผู้โปรด เพราะหากไม่มีสรรพสัตว์ก็จะไม่มีพระโพธิสัตว์ เมื่อไม่มีพระโพธิสัตว์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็จะไม่มีอุบัติขึ้นในโลกได้ แต่ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่บันไดแห่งความเป็นพระโพธิสัตว์ได้นั้นจำเป็นต้องกระทำสัตย์ปฏิญาณ ๔ ประการ คือ ๑) ปลดเปลื้องสรรพสัตว์ ๒) ทำลายตัณหาชั่วช้าทั้งมวล ๓) เรียนสัจจะและสั่งสอนแก่บุคคลอื่น และ ๔) นำสรรพสัตว์ไปสู่ความเป็นพุทธ[๖๕] ทั้งนี้เพราะเราทุกคนสามารถล้วนมีจิตที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ด้วยกันทั้งสิ้นและสามารถจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตได้ จึงได้แบ่งเป็น ๒ นัย คือ ๑) เป็นชื่อเรียกบุคคลที่ตั้งปฏิญาณเพื่อการรู้แจ้งอุดมคติสู่ความเป็นพุทธะ และ ๒) บุคคลที่กำลังมุ่งมั่นพยายามช่วยให้สรรพสัตว์อื่นตรัสรู้หรือพ้นทุกข์ทั้งปวง ด้วยการตั้งสัตย์ปฏิญาณ ๔ ประการ และบำเพ็ญบารมี ๖[๖๖] นอกจากนี้ พระโพธิสัตว์ยังมีจริยวัตรต่าง ๆ ๒ ประการ คือ ๑) ผู้ที่ทำสิ่งที่ทำได้ยาก เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ และ ๒) ผู้ที่ยอมทุกข์ทรมานจากทุกข์[๖๗]

เนื่องจากศักยภาพของมนุษย์ที่สามารถจะฝึกฝนพัฒนาตนเองด้วย ดังนั้น พระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนามหายานจะมีจำนวนมากมายจนนับไม่ถ้วนเปรียบดังเมล็ดทรายในท้องมหาสมุทร ด้วยการอาศัยปฐมแห่งโพธิ คือ การบังเกิดของโพธิจิต มีเหตุปัจจัย ๗ ประการ คือ ๑) พระตถาคตทั้งหลายบันดาลให้เกิดโพธิจิต ๒) เห็นธรรมเสื่อแล้วหมายจะปกป้องจึงเกิดโพธิจิต ๓) มีกรุณาที่ยิ่งใหญ่ต่อสรรพสัตว์จึงเกิดโพธิจิต ๔) มีโพธิสัตว์สอนให้เกิดโพธิจิต ๕) พบเห็นจริยวัตรของโพธิสัตว์แล้วประพฤติตามจึงเกิดโพธิจิต ๖) เพราะได้บริจาคทานจึงเกิดโพธิจิต และ ๗) ได้เห็นรูปกายของพระพุทธเจ้า แล้วชื่นชมยินดีจึงเกิดโพธิจิต[๖๘] เพื่อความบรรลุเป็นพุทธะ ยังมีแนวปฏิบัติ เรียกว่า สิกขาบท ในพระปาฏิโมกข์ทางฝ่ายมหายานจำแนกออกเป็น ๒๕๐ ข้อ[๖๙] นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งประเภทพระโพธิสัตว์ คือ ๑) มนุษีโพธิสัตว์ เป็นมนุษย์เราทั่วไปที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นพระโพธิสัตว์ด้วยการปลูกความเป็นมหากรุณาขึ้นภายในจิตของตน ๒) อุตรภาวะโพธิสัตว์ เป็นผู้ที่เข้าถึงบารมีระดับ ๖ หลังจากสิ้นชีวิตแล้วพระโพธิสัตว์ประเภทนี้ปฏิเสธที่จะเข้าถึง นิรวาณชนิดที่หนึ่ง เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลก[๗๐] ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องที่ว่ามีพระโพธิสัตว์อยู่ ๒ ประเภท คือ ๑) ธยานิโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว และสำเร็จเป็นพระธยานิโพธิสัตว์หรือพระโพธิสัตว์ในสมาธิโดยยับยั้งไว้ ไม่เสด็จเข้าสู่พุทธภูมิ และ ๒) มนุษีโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในสภาพมนุษย์ทั่วไป หรือเป็นสิ่งมีชีวิตในรูปแบบอื่น ๆ ยังต้องฝึกอบรม

---

[๖๕] นวม สงวนทรัพย์, *พระพุทธศาสนาลัทธิมหายาน*, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๖๘.

[๖๖] พระมหามิตร ฐตปญฺโญ, *พระพุทธศาสนามหายาน*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๘) หน้า ๑๓๘.

[๖๗] บรรจบ บรรณรุจิ, *พระโพธิสัตว์ในนิกายเถรวาท*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๒๙), หน้า ๙.

[๖๘] พระวิศวภัทร เชี่ยเกี๊ยก, *๑๐๘ ธรรมวจนะในพระสูตรมหายานว่าด้วย “โพธิจิต”,* (กรุงเทพฯ: ส่องสยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓.

[๖๙] อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสต์, *พระพุทธศาสนามหายาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๒๐๓.

[๗๐] ฮันส์ โวล์กัง ชูมันน์, *พุทธศาสนา (คำสอนและปรัชญา),* แปลโดย สมหวัง แก้วสุฟอง, (ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๘๒-๘๓.

ตนเองและทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นไปพร้อม ๆ กัน[๗๑] ตามคติของพระพุทธศาสนามหายานเชื่อว่ากายของพระพุทธเจ้ามีมากกว่าหนึ่งกาย เรียกว่า ตรีกาย ดังนี้ ๑) นิรมาณกาย หมายถึง กายของพระพุทธเจ้าที่ประกอบด้วย ดิน น้ำ ลม ไฟ และขันธ์ ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ยังอยู่ในภาวะของกฎของไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกข์ และอนัตตา ๒) ธรรมกาย หมายถึง พระคุณทั้งหลายของพระพุทธเจ้ามีพระปัญญาธิคุณ พระวิสุทธิคุณ พระมหาธิคุณ และ ๓) สัมโภคกาย หมายถึง กายของพระพุทธเจ้า ที่สำแดงให้เห็นเฉพาะหมู่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เป็นกายทิพย์มีรัศมีรุ่งเรืองแผ่ซ่าน และพระโพธิสัตว์ทั้งหลายยังเห็นพระศากยมุนีพุทธเจ้าในรูปสัมโภคกายสถิตยู่[๗๒] ซึ่งพาหนะที่สามารถขนและรื้อสรรพสัตว์ให้พ้นจากวัฏสังสารนั้นได้จำเป็นต้องอาศัยยานหรือเครื่องนำพา ในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น ๓ ยาน คือ ๑) สาวกยาน (เชียบุ๋งเส็ง) คือ ยานของพระสาวกมุ่งเพียงอรหันตภูมิ ซึ่งรู้แจ้งในอริยสัจ ๔ ด้วยการสดับจากพระพุทธเจ้า ๒) ปัจเจกยาน (ต๊กกักเส็ง) คือ ยานของพระปัจเจกพุทธเจ้า เป็นผู้รู้แจ้งในปฏิจจสมุปบาทด้วยตนเอง แต่ไม่สามารถแสดงธรรมสั่งสอนสัตว์ ๓) โพธิสัตวยาน (พู่สักเส็ง) คือ ยานของพระโพธิสัตว์ ซึ่งได้แก่ผู้มีใจกว้างขวางประกอบด้วยมหากรุณาในสรรพสัตว์ ไม่ต้องการอรหันตภูมิ ปัจเจกภูมิ แต่ปรารถนาพุทธภูมิเพื่อโปรด[๗๓] ชี้ให้เห็นว่าฝ่ายมหายานจะให้ความสำคัญ และยกย่องโพธิสัตวยาน เป็นยานเหนือกว่ายานอื่นใดเพราะเป็นยานที่สามารถขนสรรพสัตว์ได้ทีละจำนวนมาก ๆ ซึ่งผลจากการบำเพ็ญมหาบารมีส่งผลให้ภาวะคุณจิตตามลำดับชั้นภูมิของพระโพธิสัตว์มีอยู่ ๑๐ ภูมิ เรียกว่า ทศภูมิ คือ ประมุทิตาภูมิ วิมลาภูมิ ประภากรีอรจิษมดีภูมิ สุทุรชยาภูมิ อภิมุขีภูมิ ทุรังคมาภูมิ อจลภูมิ สาธุมดีภูมิ และธรรมเมฆภูมิ[๗๔]

การขยายอิทธิพลของอุดมการณ์มหายานมีการแผ่ขยายไปในแถบภูมิภาคเอเชียยตะวันตกเฉียงใต้เคยรุ่งเรืองด้วยลัทธิความเชื่อแบบมันตรยาน มหายานมาก่อนที่มีคติความเชื่อผูกแน่นกับพระโพธิสัตว์มีการแบ่งภาคโดยเฉพาะพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เป็นพระมหากษัตริย์ คือ พระโพธิสัตว์เจ้าผู้อวตารลงมาปราบยุคเข็ญ ในมหายานนั้นมีพระโพธิสัตว์มากมายนับไม่ถ้วนและพระโพธิสัตว์แต่ละพระองค์นั้นถือว่าอวตารแบ่งภาคลงมาจากพระพุทธเจ้า จากนั้นพระโพธิสัตว์จะอวตารแบ่งภาคย่อย ๆ ลงไปอีกจนแตกแขนงออกไปมากมาย[๗๕] จะเห็นได้ว่าแนวคิดสำหรับความเป็นพระโพธิสัตว์จะถูกปรับเปลี่ยนไปตามภูมิภาคที่พระพุทธศาสนามหายานแผ่ไปถึง จนกลายเป็นข้อผูกขาดว่ากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ คือ พระโพธิสัตว์ เท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นผู้บำรุงสุขแก่ประชาชนหมู่มากเพราะสามารถช่วยเหลือผู้คนได้ทีละจำนวนมาก เป็นการรักและช่วยเหลือผู้อื่นก่อน เช่นเดียวกับปณิธานที่ว่าจะต้องทำหน้าที่ชักนำให้สัตว์โลกคนอื่น ๆ หลุดพ้นทุกข์ไปเสียก่อน ขอให้ตนเองเป็นคนสุดท้าย[๗๖] จะเห็นได้ว่า หน้าที่ของพระโพธิสัตว์ คือ การฉุดช่วยเหล่าสรรพสัตว์ให้พ้นจากสังสารวัฏ นอกจากดังที่กล่าวมาพระโพธิสัตว์เปียบดั่งเป็นหมอยาที่รักษาคนไข้ ปรากฏมีในลลิตวิสตระ ไว้ว่า

---

[๗๑] พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ, *พุทธปรัชญา สารและพัฒนาการ*, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๔๗.

[๗๒] ประยงค์ แสนบุราณ, *พระพุทธศาสนามหายาน,* อ้างแล้ว, หน้า ๒๙.

[๗๓] เสถียร โพธินันทะ, *ปรัชญามหายาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๒-๓.

[๗๔] เสถียร โพธินันทะ, *ปรัชญามหายาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๙-๑๐.

[๗๕] ทิพยจักร, *สืบสายพระโพธิญาณ สานปณิธานพระโพธิสัตว์*, อ้างแล้ว, หน้า ๔๕-๔๖.

[๗๖] วรทัศน์ วัชรวสี, *เบญมหาโพธิสัตว์ และกฤษดาอภินิหาร “กวนอิม”,* อ้างแล้ว, หน้า ๙๐-๙๑.

> "...พระองค์เป็นแพทย์ ประทานยา คือ อมฤต พระองค์กล้าในการตรัสเจรจา แสดงลัทธิ ทำให้พวกมิจฉาทิฏฐิเร่าร้อนไปตามกัน พระองค์เป็นพงศ์พันธุ์แห่งพระธรรม ทรงปราดเปรื่องในปรมัตถธรรม..."[๗๗]

จากข้อความข้อต้นจะเห็นได้ว่า พระโพธิสัตว์ยอมเป็นทุก ๆ อย่างให้กับสรรพสัตว์บรรเทาทุกสิ่งทุกอย่างที่เหล่าสรรพสัตว์ขาดแคลนหรือต้องการ เพื่อมุ่งหวังตั้งใจอย่างไม่ย่อท้อในการที่จะฉุดช่วยทุกข์นานาประการอันแสนสาหัสที่สรรพสัตว์ได้รับ ให้หลุดพ้นจากวัฏสังสารว่างเว้นจากสัตว์ทั้งหลาย แม้ว่าพระโพธิสัตว์จะดำเนินวิถีในโพธิมรรคจนกระทั่งบรรลุสูงสุดในภูมิทั้งสิบหรือทศภูมิก็ตาม พระโพธิสัตว์แม้จะเป็นผู้รู้ชัดในธรรมทั้งหลายทั้งปวง แต่ก็จะไม่ด่วนดับขันธปรินิพพาน จะต้องอยู่โปรดสัตว์ในสังสารวัฏต่อไป แม้วาจะมีกิเลสเหลืออยู่ในจิต แต่ก็ต้องถือเอาความกรุณาเป็นเบื้องหน้า[๗๘]

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนามหายานทุกคนรวมทั้งสัตว์สามารถพัฒนาศักยภาพยกจิตขึ้น เรียกว่า โพธิจิต ตั้งความมั่นในการจะช่วยเหลือสรรพสัตว์ และต้องมุ่งเน้นบำเพ็ญบารมีอย่างยิ่งด้วยอาศัยการตั้งสัจจมหาปณิธานเพื่อสรรพสัตว์ ๔ ประการ คือ ๑) ปลดเปลื้องสรรพสัตว์ ๒) ทำลายตัณหาชั่วช้าทั้งมวล ๓) เรียนสัจจะและสั่งสอนแก่บุคคลอื่น และ ๔) นำสรรพสัตว์ไปสู่ความเป็นพุทธะ เพื่อให้เวไนยสัตว์หลุดพ้นจนกว่าจะหมดจากสังสารวัฏ ส่วนตนเองจะขอเข้าพระนิพพานเป็นคนสุดท้ายถึงแม้การเวลาจะนานสักเพียงใดก็ตาม พระโพธิสัตว์ยังแบ่งขั้นของสภาวะธรรมออกเป็นสิบชั้น เรียกว่า ทศภูมิ ประเภทพระโพธิสัตว์ได้อีก คือ ๑) มนุษีโพธิสัตว์ เป็นมนุษย์เราทั่วไปปลูกความเป็นมหากรุณาขึ้นภายในจิตของตน และ ๒) อุตรภาวะโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ที่ปฏิเสธที่จะเข้าถึงนิรวาณ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลกที่สามารถขนรื้อสัตว์ได้จำนวนมากเปรียบได้กับพาหนะ ซึ่งพระโพธิสัตวยานถือว่าเป็นยานสูงสุดอันประเสริฐกว่าพระสาวกหรือพระปัจเจกพุทธเจ้า

๒. เป้าหมายในชีวิตของพระพุทธเจ้า

เนื้อหาในหัวข้อนี้เป็นการศึกษารวบรวมสารัตถะของเป้าหมายในชีวิตของพระพุทธเจ้าทั้งคติพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท (หีนยาน) และแบบมหายาน ไว้ในหัวข้อเดียวกันแต่จะอธิบายในลักษณะทั้งที่มีความเหมือนกันและต่างกัน ผู้วิจัยจึงแยกออกตามแต่ละประเด็นดังนี้

๒.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระพุทธเจ้าตามคติแบบฝ่ายเถรวาท

ในความทรงจำของพุทธศาสนิกชนทั่วไปของพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท พระพุทธเจ้า คือ บุคคลทั่วไปที่เกิดในวรรณะกษัตริย์ นามว่า เจ้าชายสิทธัตถะกุมาร ซึ่งแวดล้อมเพียบพร้อมไปทุกอย่างด้วยเครื่องอำนวยความสบายทั้งที่อยู่อาศัย เครื่องอาภรณ์ นางสนม ฯลฯ อยู่มาวันหนึ่งเกิดความเบื่อหน่ายในชีวิตที่เต็มไปด้วยความสบายทางกาย แต่ด้วยเหตุนี้ภายในใจเกิดความกระวนกระวายที่จะหาสถานที่อันสงบ เพื่อออกบวชบำเพ็ญสมณะธรรมจนกระทั่งสำเร็จบรรลุมรรคผลเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เมืองอุรุเวลาเสนานิคม ตามที่บุคคลทั่วไปรู้จักในนามพระสมณโคดมพุทธเจ้า ได้ประกาศ

---

[๗๗] แสง มนวิทูร, *คัมภีร์ลลิตวิสตระ พระพุทธประวัติฝ่ายมหายาน*, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๑๒), หน้า ๔๘๗.

[๗๘] เสถียร โพธินันทะ, *ปรัชญามหายาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๙

พระศาสนาอย่างแพร่หลายไปทั่วชมพูทวีปเป็นเวลา ๔๕ ปี พระองค์ก็เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เมืองกุสินารา ศาสนิกชนฝ่ายเถรวาทจะให้ความสำคัญพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ (พระโคตมพุทธเจ้า) แม้ว่าจะมรปรากฏในทางศาสนาที่กล่าวไว้ว่า ในภัทรกัลป์นี้มีพระพุทธเจ้าตรัสรู้มาแล้ว ๓ พระองค์ ซึ่งในปัจจุบันที่ยังคงศาสนาอยู่ยุคของพระโคตมพุทธเจ้า และในอนคตกาลเบื้องหน้า ก็จะมีพระศรีอริยเมตไตรยลงมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งเรื่องราวที่กล่าวมานั้นเป็นเพียง ส่วนหนึ่งที่อยู่ในบันทึกความทรงจำที่ถูกบ่มเพราะมาตั้งแต่เยาว์วัย เรียกว่า พุทธวงศ์ (พุทฺธวํส) หมายถึง สายของพระพุทธเจ้า[๗๙] ได้กล่าวไว้ว่าพระพุทธเจ้าในอดีตมี ๒๔ พระองค์ รวมกับ พระโคตรพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน รวมแล้วเป็น ๒๕ พระองค์[๘๐] เริ่มจาก พระทีปังกรพุทธเจ้า ถึง องค์ที่ ๒๕ พระโคตมพุทธเจ้า (พระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบัน) ซึ่งก่อนที่พระพุทธเจ้านามว่า พระทีปังกรพุทธเจ้ามีพระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นแล้ว ๓ พระองค์ ในยุคที่เรียกว่า สารมัณฑกัป มีพระพุทธเจ้าเสด็จมาอุบัติตรัสรู้ในโลกนี้ ๔ พระองค์ คือ ๑) พระตัณหังกรพุทธเจ้า ๒) พระเมธังกรพุทธเจ้า ๓) พระสรณังกรพุทธเจ้า และ ๔) พระทีปังกรพุทธเจ้า[๘๑] จะเห็นได้ว่า รายละเอียด พุทธประวัติของพระพุทธเจ้า ๓ พระองค์ แรกในยุคของสารมัณฑกัปไม่ได้เอ่ยพระนาม ชี้ให้เห็นว่าพระโคตมพุทธเจ้าเมื่อครั้งบำเพ็ญเป็นพระโพธิสัตว์ เกิดเป็นสุเมธดาบส ได้รับพุทธพยากรณ์จาก พระทีปังกรพุทธเจ้า จึงยึดถือเป็นปฐมแรกเริ่มในพุทธวงศ์

การบรรลุเป้าหมายสูงสุดของศักยภาพในมนุษย์ คือ การสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งในบาลี (พุธอวคมเน + ต) มีความหมายวา พระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ มีรูปวิเคราะห์วา พุชฺฌตีติพุทฺโธ แปลวา ผู้ตรัสรู้พระนามวาพุทธะ (อาเทศ ต เป็น ธ, ธฺที่สุดธาตุเป็น ท)[๘๒] สำหรับบุคคลใดที่ตั้งความปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้านั้น จำเป็นต้องบำเพ็ญมหาบารมี ซึ่งกำหนดอย่างต่ำยอมเป็นไป ๔ อสงไขยแสนกัลป์ โดยกำหนดอย่างกลางยอมเป็นไป ๘ อสงไขยแสนกัลป์ โดยกำหนดอย่างสูงยอมเป็นไป ๑๖ อสงไขยแสนกัลป์ สำหรับบุคคลที่ตั้งความปรารถนาของพระปัจเจกสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย โดยกำหนดอย่างต่ำยอมเป็นไป ๒ อสงไขยแสนกัลป์ ไม่อาจต่ำกวานั้น ด้วยการสั่งสมเพียรสร้างบารมีธรรม ๑๐ ประการ คือ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี ซึ่งบารมีทั้ง ๑๐ ประการนี้ เป็นการบำเพ็ญในอดีตของพระพุทธเจ้า ดังนี้ ๑) พระเตมีย์โพธิสัตว์ เน้นเนกขัมมะบารมี ๒) พระมหาชนก เน้นวิริยะบารมี ๓) พระสุวรรณสาม เน้นเมตตาบารมี ๔) พระเนมิราช เน้นอธิฐานบารมี ๕) พระมโหสถ เน้นปัญญาบารมี ๖) พระภูริทัตต์ เน้นศีลบารมี ๗) พระจันทกุมาร เน้นขันติบารมี ๘) พระนารท เน้นอุเบกขาบารมี ๙) พระวิธุระ เน้นสัจจะบารมี ๑๐) พระเวสสันดร เน้นทานบารมี[๘๓]

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้แบงตามประเภทแห่งการสั่งสมบารมีเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) พระพุทธเจ้าผู้เป็นปัญญาธิกะ มีศรัทธาออนมีปัญญากล้าแข็ง ๒) พระพุทธเจ้าผู้เป็นสัทธาธิกะ มีปัญญาปานกลาง มีศรัทธากล้าแข็ง ๓) พระพุทธเจ้าผู้เป็นวิริยาธิกะ มีศรัทธา

---

[๗๙] ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒๙.

[๘๐] หลวงพ่อชุมพล พลปญโญ, *พุทธวงศ์,* (นนทบุรี: สยามคัลเลอร์พริน จำกัด, ๒๕๖๐), หน้า ๑๑๒-๒๙๙.

[๘๑] สุขพัฒน์ อนนท์จารย์, *กว่าจะมาเป็นพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์,* อ้างแล้ว, หน้า ๘๗.

[๘๒] พระมหาสมปอง มุทิโต, *คัมภีรอภิธานวรรณนา*, อ้างแล้ว, หนา ๙-๑๐.

[๘๓] ส. ศิวรักษ์, *ความเข้าใจในเรื่องมหายาน*, (กรุงเทพฯ: ส่องศยาม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๕.

และปัญญา มีความเพียรกล้าแข็ง จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าจะมีจริยาที่ต่างกันออกไปตามจริตที่สั่งสมมาและพระพุทธเจ้าแทบทุกพระองค์ต่างก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะให้สรรพสัตว์ได้หลุดพ้นจากอาสวกิเลสทั้งปวงโดยพระองค์ทรงอาศัยหลักพุทธจริยาหรือพระจริยวัตร เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้ามี ๓ อย่าง คือ

๑) โลกัตถจริยา เป็นการบำเพ็ญประโยชน์โดยประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่มหาชน

๒) ญาตัตถจริยา เป็นการบำเพ็ญประโยชน์โดยประพฤติให้เป็นประโยชน์สงเคราะห์พระญาติโดยฐานะเป็นพระญาติ กลุ่มชนผู้ให้กำเนิด

๓) พุทธัตถจริยา เป็นการบำเพ็ญประโยชน์โดยประพฤติให้เป็นประโยชน์โดยฐานะเป็นพระพุทธเจ้า กล่าวคือ พระพุทธกิจที่พระพุทธเจ้าจะต้องบำเพ็ญ เป็นการงานที่พระพุทธองค์ทรงกระทำ โดยความเป็นประเพณีแห่งพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์[๘๔]

เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธเจ้าที่มีจุดหมายปลายทางแห่งมรรควิถี คือ การพ้นจากเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏเรียกว่า นิพพาน คือ การดับทุกข์ แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ ๑) สอุปาทิเสสนิพพาน หมายถึง การดับกิเลสแต่เบญจขันธ์ยังเหลือ นิพพานชนิดนี้ผู้บรรลุแล้วยังมีชีวิตอยู่ ยังดำเนินชีวิตเหมือนคนปกติทั่วไป แต่จิตใจของท่านไม่อยู่ในอำนาจของกิเลสทั้งปวง เช่น พระพุทธองค์และพระอรหันต์ทั้งหลาย เมื่อบรรลุนิพพานแล้วขันธ์ยังไม่ดับ ได้จาริกสั่งสอนประชานชนให้ได้รับรสพระธรรม ๒) อนุปาทิสเสนิพพาน หมายถึง การดับกิเลสพร้อมด้วยเบญจขันธ์ กล่าวคือ นิพพานชนิดนี้ผู้บรรลุนิพพานแล้วจะตายพร้อม ๆ กับการได้บรรลุนิพพานนั้น ท่านที่บรรลุข้อที่หนึ่ง ต่อมาจะได้นิพพานชนิดที่สอง ส่วนท่านที่บรรลุนิพพานชนิดที่สองจะไม่มีโอกาสช่วยเหลือประชาชนเหมือนท่านที่บรรลุนิพพานชนิดที่หนึ่ง[๘๕] อาศัยความปรารถนาที่เปี่ยมล้นด้วยมหากรุณาธิคุณ มหาเมตตาธิคุณไม่เพียงแต่ตนเองเท่านั้นที่ตรัสรู้แต่ก็ทรงเห็นความสำคัญของผู้อื่นด้วย ดังที่ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “เราตรัสรู้แล้วจะให้ผู้อื่นตรัสรู้ด้วย เราพ้นแล้วจะให้ผู้อื่นพ้นด้วย เราข้ามได้แล้วจะให้ผู้อื่นข้ามได้ด้วย” แม้ว่าการที่จะสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นการยากที่ใคร ๆ จะสามารถสำเร็จได้ต้องอาศัยความเพียรและการสร้างมหาบารมีเป็นเวลานานแสนนาน แต่ก็สามารถจะปรารถนาในมรรคผลนิพพานได้ เช่น หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ปรารถนาพุทธภูมิแต่กลับใจลาพุทธภูมิเพราะว่าท่านเบื่อหน่ายในภพชาติ และครูบาอาจารย์หลายท่านที่ปรารถนาพุทธภูมิและลาพุทธภูมิ และสำเร็จอรหันตสาวก[๘๖]

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า เป้าหมายในชีวิตของพระพุทธเจ้าตามคติแบบฝ่ายเถรวาทในความจรงจำพื้นฐานทั่วไปพระพุทธเจ้าที่พุทธศาสนิกชนทราบแต่เข้าใจเสมอ คือ พระพุทธเจ้านามว่า พระสมณโคดมพุทธเจ้า ที่เกิดเป็นเจ้าชายแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยพระองค์เองจากอริยสัจจ ๔ ปฏิจสมุปปบาท และแสดงธรรมโปรดมนุษย์ที่ธรรมดาจนกลายเป็นพระอรหันต์ เผยแพร่หลักธรรมเป็นเวลา ๔๕ ปี เมื่ออายุ ๘๐ ปี ก็ดับขันธปรินิพพาน จะไม่กลับมาเกิดเวียนว่ายอีกต่อไป ซึ่งพระองค์เป็นองค์ที่ ๔ ใน ๕ ของภัทรกัลป์นี้ นอกจากนี้พระพุทธเจ้าที่สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้ามี ๒๘ พระองค์ แต่ในพุทธวงศ์กล่าวว่ามี ๒๕ พระองค์ นับจากที่พระทีปังกรพุทธเจ้าที่ทรงพุทธพยากรณ์ครั้งที่เสวยพระชาติเป็น สุเมธดาบส และมีพระชาติสุดท้าย คือ พระเวสสันดร

---

[๘๔] สุขพัฒน์ อนนท์จารย์, *กว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๑๗-๑๒๐.

[๘๕] ประยงค์ แสนบุราณ, *ปรัชญาอินเดีย*, อ้างแล้ว, หน้า ๘๑-๘๒.

[๘๖] พระอาจารย์อัครเดช ถิรจิตฺโต (ตั้น), *ถามตอบปัญหาธรรม*, อ้างแล้ว, หน้า ๕๖.

จากนั้นก็ไปบังเกิดเป็น สันดุสิตเทพบุตร ก่อนที่จะลงมาจุติในพระครรภ์ของพระนางสิริมหามายาเทวี ถือได้ว่าการเกิดจำนวนนับพระชาติมากกมายนั้นก็เพื่อจะบำเพ็ญมหาบารมี ๑๐ ให้เต็มบริบูรณ์ แต่ก็ยังมีพระโพธิสัตว์ที่สร้างบารมียังไม่สมบูรณ์ก็ลาพุทธภูมิ แล้วบำเพ็ญสมณธรรมเป็นสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ทั้งนี้เป้าหมายสุงสุด คือ ประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น โดยตนเองสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วประกาศหลักธรรม เผยแพร่ แก่มนุษย์และเทวดา ให้เห็นหลักสัจจธรรม ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติตามเพื่อสำเร็จบรรลุธรรมเข้าสู่พระนิพพาน

๒.๒ เป้าหมายในชีวิตของพระพุทธเจ้าตามคติแบบฝ่ายมหายาน

มนุษย์จัดอยู่ในกลุ่มของสิ่งมีชีวิตที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งมีความแตกต่างจากสัตว์ทั่วไป คือ มีปัญญาอุดมการณ์และมีศักยภาพพัฒนาสู่ความสำเร็จที่สร้างขึ้นจากพื้นฐานความต้องการในชีวิต เบื้องหลังความอยากทั้งปวงของเรา คือ การอยากมีความสุขในส่วนนี้ทุกคนเท่าเทียมกัน คือ ต้องการความสุข ถึงแม้เราจะตีความหมายของความสุขต่างกันและก็ไม่มีใครอยากจะทุกข์หรือความผิดหวังแม้แต่น้อย[๘๗] หากจะกล่าวถึงเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินชีวิตตามแนวทางศาสนา คือ เป้าหมายเพื่อการหลุดพ้นจากสังสารวัฏ การเป็นอิสระจากวงจรของการเวียนว่าตายเกิดอันไม่รู้จักสิ้นสุด[๘๘] นอกจากนี้พระพุทธศาสนามหายานได้กล่าวถึงรายนามของพระพุทธเจ้าไว้หลายแหล่งที่มา ซึ่งผู้วิจัย ขอยกทัศนะเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าที่กล่าวไว้ใน พระอมิตาภสูตร ถึงพระชินพุทธะทั้งห้าพระองค์ ดังนี้

๑) พระอมิตาภพุทธเจ้า เป็นองค์ประธานประทับอยู่พุทธเกษตรทางทิศตะวันตก

๒) พระอักโษภยพุทธเจ้า เป็นองค์ประธานประทับอยู่พุทธเกษตรทางทิศตะวันออก

๓) พระรัตนสัมภวพุทธเจ้า เป็นองค์ประธานประทับอยู่พุทธเกษตรทางทิศใต้

๔) พระอโมฆสิทธิพุทธเจ้า เป็นองค์ประธานประทับอยู่พุทธเกษตรทางทิศเหนือ

๕) พระไวโรจนพุทธเจ้า เป็นองค์ประธานประทับอยู่ศูนย์กลางของพุทธเกษตรทั้ง ๕ ทิศ[๘๙]

พระพุทธศาสนามหายานมีคติเชื่อว่าพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์นี้ล้วนเกิดด้วยอำนาจพระฌานของพระพุทธเจ้าองค์ปฐม แม้ว่ามหายานจะไม่ได้เน้นย้ำพระนิพพานเป็นประเด็นสำคัญมากหนัก ทั้งนี้ ย่อมมีเป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งเป็นการดับทุกข์อาสวกิเลสทั้งปวง ส่วนพระพุทธศาสนานิกายมหายานมีเป้าหมายสูงสุด คือ พุทธภูมิ ได้แก่ ความสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ในช่วงที่ยังไม่ได้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ควรประพฤติตนในหลักของโพธิสัตวจริยาหรือโพธิสัตวธรรมไปก่อนจนกว่าจะบรรลุเป็นพระพุทธเจ้า[๙๐] และมีความเห็นที่สอดคล้องกันที่ว่า เป้าหมายแห่งพระโพธิสัตวภูมินั้น ฝ่ายมหายานแต่ละนิกายต่างยอมรับนับถือ นิกายทุก ๆ ซึ่งนิกายมีจุดมุ่งหมายที่โพธิสัตวภูมิ อันนำไปสู่พุทธภูมิได้และหากว่าบุคคลใดจะสามารถบรรลุถึงพุทธภูมิได้ต้องผ่านการบำเพ็ญจริยธรรมแห่งโพธิสัตว์มาก่อน เพราะโพธิสัตวภูมิเป็นเหตุและเกิดจากความสุขเวทนาของ

---

[๘๗] ลามะ เยเช่, *บทเริ่มต้นสู่ต้นตระ*, (กรุงเทพฯ: ส่องศยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

[๘๘] ปีเตอร์ เดลลา สันตินา, *ต้นไม้แห่งโพธิ = The tree of enlightenment: คำสอนพื้นฐานแห่งพระพุทธศาสนา มหายาน วัชรยาน,* แปลโดย สมหวัง แก้วสุฟอง, (เชียงใหม่: โพธิบัณณ์, ๒๕๖๑), หน้า ๓๒.

[๘๙] สุมาลี มหณรงค์ชัย, *พระชินพุทธะห้าพระองค์ พระพุทธเจ้าในรูปกายทิพย์ตามคติของมหายานและวัชรยาน*, (กรุงเทพฯ: ส่องสยาม, ๒๕๔๗), หน้า ๖.

[๙๐] ประยงค์ แสนบุราณ, *พระพุทธศาสนามหายาน,* อ้างแล้ว, หน้า ๓๔.

สรรพสัตว์ และพุทธภูมิเป็นผล หลักของโพธิสัตว์ภูมิมีหลักการว่าจะต้องโปรดสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์เสียก่อน แล้วจึงค่อยให้ตนเองหลุดพ้นทีหลัง รักผู้อื่นก่อนช่วยผู้อื่นก่อนจะต้องทำหน้าที่ชักนำให้สัตว์โลกคนอื่น ๆ หลุดพ้นทุกข์ไปเสียก่อน ขอให้ตนเองเป็นคนสุดท้าย[๙๑]

ศรีมาลาเทวีสีหนาทสูตร ความตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า นิรวาณ เป็นปฏิสังขยานิโรธ คือ ความพ้นทุกข์ โดยการทำความเข้าใจในธาตุแต่ละชนิดเป็นผลมาจากการใช้ชีวิตเป็นสรณะ เป็นอิสระจากเครื่องเกาะเกี่ยวทางโลกทั้งปวง อิสระจากพลังอันละเอียดอ่อนที่เกิด จากสมาธิ เรียกว่า เป็นนิพพานที่ไร้ร่องรอย ส่วนผู้เข้าถึงพระนิพพาน เรียกว่า เป็นพระอรหันต์ เป็นภาวะที่บริสุทธิ์ซึ่งพระโพธิสัตว์สามารถเข้าสู่นิพพานได้แต่คงอยู่ในสังสารวัฏ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามปณิธานของโพธิสัตว์[๙๒] นอกจากนี้หลักธรรมในนิกายสัตยสิทธิเกี่ยวกับพระนิรวาณหรือพระนิพพาน ความตอนหนึ่งว่า “ผู้ที่จะหลุดพ้นได้จะต้องทำลายยึดถือในตัวกับธรรมทั้งปวงด้วย[๙๓] หากพิจารณาข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ามหายานมีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ พระนิรวาณ ซึ่งเป็นการหลุดพ้นจากอาสาวกิเลสทั้งปวง เพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนาเป็นชีวิตที่มีความหมาย เพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงความสุขอันสูงสุด คือ การรู้ตัวทั่วพร้อมด้วยตนเองและรู้ซึ้งถึงจักรวาลทั้งระบบ[๙๔]

ดังที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัย สรุปเป้าหมายในชีวิตได้ว่า พื้นฐานของมนุษย์ความสุขเป็นพื้นฐานที่ทุกคนต่างต้องการและไขว่คว้าแม่จะวิธีการใดก็ตาม เพื่อปัจจัย ๔ เพราะความเป็นปุถุชนมีความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด ความสุข (Happy) เป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตที่ตอบสนองด้านความสุข แต่มีบุคคลกลุ่มหนึ่งที่เห็นว่าความสุขอย่างปุถุชนทั่วไปนั้นไม่เป็นไปเพื่อความสุขอันแท้จริง จึงพยายามมุ่งบำเพ็ญเพื่อตัดความทุกข์ที่เกิดจากเครื่องร้อยรัดผูกรั้งไม่จบสิ้น คือ พระอริยบุคคล ซึ่งมี ๔ ประเภท คือ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ มุ่งบำเพ็ญสมณะธรรม เพื่อหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่มีที่สิ้นสุดลงได้ และเข้าสู่พระนิพพานอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้บุคคลที่จัดว่ามีคุณต่อสรรพสัตว์ในการนำพาให้พ้นทุกข์ คือ พระโพธิสัตว์พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าถือว่าเป้าหมายสุงสุดเป็นอันเดียวกัน คือ การสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้จะต่างกันที่วิธีการเพื่อสำเร็จเป็นพุทธะ ระยะเวลาแห่งการบำเพ็ญก็ตาม ทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อการพ้นทุกข์ของตนเองและหมู่เหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลาย

๒.๔ เป้าหมายของมหาปณิธานพระโพธิสัตว์

ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานได้ยึดหลักความปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์เป็นสำคัญและมีจำนวนมากมายจนนับไม่ถ้วน ดังนั้น จึงมีการจัดแบ่งประเภทของพระโพธิสัตว์ ผู้วิจัยจึงรวบรวมที่ปรากฏใน หนังสือ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

---

[๙๑] วรทัศน์ วัชรวสี, *เบญมหาโพธิสัตว์ และกฤษดาอภินิหาร “กวนอิม”*, อ้างแล้ว, หน้า ๙๐-๙๑.

[๙๒] อเล็กซ์ และฮิเดโกะ เวย์แมน, *ศรีมาลาเทวีศรีหนาทสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๕๐-๕๑.

[๙๓] เสถียร โพธินันทะ, *ปรัชญามหายาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๒๒๔.

[๙๔] โรเบิร์ต เทอร์แมน, *สาระพระพุทธศาสนาของธิเบต*, แปลโดย ส.ศิวรักษ์, (กรุงเทพฯ: ส่องสยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗.

๒.๔.๑ เป้าหมายมหาปณิธานของพระโพธิสัตว์เถรวาท

การที่บุคคลใดก็ตามมีความปรารถนาในพุทธภูมิจะต้องเริ่มตั้งแต่ความปรารถนาในใจหรือตั้งปณิธานก่อนเป็นอันดับแรก นับเป็นเวลาอย่างน้อยถึง ๗ อสงไขย ปรารถนาด้วยวาจา ๙ อสงไขย และปรารถนาทั้งกายและด้วยวาจา ๔ อสงไขยแสนกัป และในระหว่างที่ทรงบำเพ็ญบารมี เพื่อเป็นพระพุทธเจ้า เรียกว่า พระโพธิสัตว์ ด้วยเหตุนี้เองเมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปในสถานที่ต่าง ๆ ก็เกิดอุดมคติใหม่ขึ้นมา และได้รับการอุปถัมภ์หลักจากผู้มีอำนาจหรือผู้ปกครองชั้นสูงสุดของ แต่ละสถานที่หรือแว่นแคว้นอื่น ๆ กล่าวคือ ในฐานะที่พระมหากษัตริย์ดุจดั่งพระโพธิสัตว์ในโลกมนุษย์เพื่อช่วยเหลือประชาชน ชี้ให้เห็นว่า กษัตริย์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ครั้งเมื่อเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นธรรมเนียมที่พระมหากษัตริย์มีการประกาศเป็นครั้งแรกต่อหน้ามหาสมาคม เรียกว่า พระปฐมบรมราชโองการ เช่น เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จเสวยราชสมบัติในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในวันศุกร์ที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ มีใจความสำคัญว่า *“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”*[๙๕] จะเห็นได้ว่าการประกาศนั้นมีใจความที่สำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับความมุ่งมั่น ความตั้งใจแน่แท้ เด็ดเดี่ยว หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า ปณิธาน เพื่อความผาสุกของประชาชนชาวไทยอย่างแท้จริง ชี้ให้เห็นว่าความสุขหรือความสงบสุขของปวงประชาราษฎร์เป็นที่ตั้ง แต่เป็นสุขแบบปุถุชนที่ต้องการทั่วไป ซึ่งในฐานะของความเป็นพระโพธิสัตว์แล้วการที่ให้มหาชนหรือสรรพสัตว์ทั้งหลายได้ลิ้มรสอันเป็นความสุข แต่เป็นความสุขที่สุดของชีวิต คือ บรมสุข เรียกว่าพระนิพพาน หรือเข้าสู่กระแสธรรม หากเกิดเป็นมนุษย์และในยุคของการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งเป็นสิ่งที่โชคดี แต่หากเกิดในยุคที่ไม่มีพระศาสนาหรือเกิดในภูมิอื่น ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ภูมิแล้วยิ่งน่ากังวล เพราะพระพุทธศาสนาเชื่อว่าการเกิดเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดซึ่งสามารถพัฒนาศักยภาพเพื่อก้าวข้ามวัฏสงสารได้ เพราะเหตุนี้ ผู้ปรารถนาในพุทธภูมิจึงได้ตั้งสัจจปณิธานอันยิ่งใหญ่ก็เพื่อไวนยสัตว์เหล่านี้ที่ยังมีกรรมหนักอยู่

หากบุคคลใดก็ตามที่มีจิตโน้มไปยังความสำเร็จปรารถนามีมหาปณิธานเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้าได้นั้น ความปรารถนาที่ยิ่งใหญ่จะสำเร็จได้ ต้องอาศัยซึ่งธรรม ๘ ประการ ดังนี้ ๑) มนุสสัตตะ เป็นมนุษย์ความปรารถนาย่อมสำเร็จ ๒) ลิงคสัมปัตติ เกิดเป็นชายความปรารถนาย่อมสำเร็จแก่ผู้แม้อยู่ในอัตภาพเป็นมนุษย์ ๓) เหตุ สำเร็จได้ในชาตินั้นความปรารถนาย่อมสำเร็จแม้แก่บุรุษที่ถึงพร้อมด้วยเหตุ ๔) สัตถารทัสสนะ ได้พบพระพุทธเจ้าถ้าบุรุษปรารถนาในสำนักของพระพุทธเจ้า ซึ่งยังทรงพระชนม์ชีพอยู่เท่านั้น ๕) ปัพพชา ได้ออกบวชความปรารถนา ย่อมสำเร็จแม้แก่ผู้ปรารถนาในสำนักของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ๖) คุณสมบัติสมบูรณ์ด้วยสมาบัติ ๘ อภิญญา ๕ ปรารถนาย่อมสำเร็จ ๗) อธิการ ยอมสละชีวิตตนเพื่อพระพุทธเจ้าได้ผู้ใดแม้ถึงพร้อมด้วยคุณ และ ๘) ฉันทตา มีฉันทะ วิริยะ อุตสาหะ แสวงหาอย่างใหญ่ เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชน

นอกจากนี้ ยังต้องบำเพ็ญบารมีธรรม ๓๐ ทัศ สามารถแบ่งระดับขั้นของบารมี เช่น มีทานบารมี เป็นต้น อุกเบกขาบารมีเป็นที่สุดกิริยาที่ทรงสะสมบารมีเพื่อประโยชน์แก่พระโพธิญาณจัดเป็น

---

[๙๕] พระราชพิธีบรมราชาภิเษก, *“พระปฐมบรมราชโองการเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก”*, < http://www.phralan.in.th/coronation/royalcoronationdetail.php?id=66> (๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖).

๓ ประการ คือ บารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ และปรมัตถบารมี ๑๐[๙๖] หากจะกล่าวถึงปณิธานที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ซึ่งในสมัยหนึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงความเป็นมาของกรรมที่ส่งผลให้สำเร็จเป็นพุทธะ ซึ่งเกิดจากความปรารถนาในพุทธภูมิความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังกรรมที่เราทำแล้วของเรา เราเห็นภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตรรูปหนึ่งแล้วได้ถวายผ้าเก่า เราปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก เพื่อความเป็นพระพุทธเจ้าในกาลนั้น ผลแห่งกรรม คือ การถวายผ้าเก่า ย่อมอำนวยผลให้เป็นพระพุทธเจ้า” ซึ่งพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าสัตตุตาปะเห็นโทษของราคะที่ทำให้เกิดทุกข์ ตั้งจิตปณิธานว่า เราได้ตรัสรู้พระโพธิญาณแล้ว ก็จักทำสัตว์ให้ตรัสรู้ด้วย เราพ้นแล้วจากทุกข์ในสังสารวัฏ เราก็จักทำสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏได้ด้วยกัน[๙๗] พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพรหมดาบส สละชีวิตให้ทานแก่แม่เสือ ตั้งจิตปณิธานว่า ด้วยบุญกรรมนี้ขอเราจงได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล ให้เราได้นำสัตว์ทั้งหลายให้ถึงความระงับดับทุกข์ในสังสารวัฏนี้เถิด[๙๘] เมื่อได้รับพยากรณ์เป็นครั้งแรกสำเร็จเป็นพระนิยตโพธิสัตว์แล้ว พระองค์ก็ต้องใช้เวลาสั่งสมพระโพธิญาณให้แก่กล้าอีกไปถึงการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า[๙๙]

ผู้ที่ปรารถนาในโพธิญาณย่อมบังเกิดอานิสงค์ ๑๘ ประการ ดังนี้ ๑) จะไม่เป็นคนตาบอดโดยกำเนิด ๒) จะไม่เป็นคนหูหนวกโดยกำเนิด ๓) จะไม่เกิดเป็นคนบ้า ๔) จะไม่เกิดเป็นคนใบ้ ๕) จะไม่เกิดเป็นคนง่อยเปลี้ย ๖) จะไม่ไปเกิดในประเทศป่าเถื่อน ๗) จะไม่ไปเกิดในครรภ์ทาสี ๘) จะไม่ไปเกิดในตระกูลมิจฉาทิฐิ ๙) จะไม่ไปเกิดเป็นสตรีเพศ ๑๐) จะไม่ทำอนันตริยกรรมห้า ๑๑) จะไม่เป็นคนมีโรคเรื้อน ๑๒) เมื่อเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน จะมีกายไม่เล็กกว่ากระจาบและไม่ใหญ่กว่าช้าง ๑๓) จะไม่ถือกำเนิดเป็นขุปปิปาสิกเปรต นิชฌามตัณหิกเปรตและกาลกัญจิกาสุรกาย ๑๔) จะไม่เกิดในอเวจีมหานรกและโลกันตนรก ๑๕) เมื่อเกิดเป็นเทวดาจะไม่เป็นเทวดาจำพวกมาร ๑๖) เมื่อเกิดเป็นพรหมจะไม่เกิดในปัญจสุทธาวาส พรหมโลกและอสัญญสัตตาภูมิ ๑๗) จะไม่เกิดในอรูป พรหมโลก ๑๘) จะไม่ไปเกิดในจักวาลอื่น”[๑๐๐] จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า อานิสงส์ที่บังเกิดขึ้นภายหลังนี้ ถือว่าเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากกาลเวลาที่บ่มเพาะภายหลังจากตั้งปณิธานแห่งโพธิญาณ

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า มหาปณิธานพระโพธิสัตว์เถรวาท สำหรับมนุษย์ที่ตั้งความปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตจะต้องตั้งสัจจปณิธาน ๑) ตั้งในใจก่อนเป็นอันดับแรกนับเป็นเวลอย่างน้อยถึง ๗ อสงไขย ๒) ปรารถนาด้วยวาจา ๙ อสงไขย และ ๓) ปรารถนาทั้งกายและด้วยวาจา ๔ อสงไขยแสนกัลป์ และจากนั้นบำเพ็ญบารมี ๑๐ ให้สมบูรณ์และอาศัยซึ่งธรรม ๘ ประการ คือ ๑) มนุสสัตตะ ๒) ลิงคสัมปัตติ ๓) เหตุ ๔) สัตถารทัสสนะ ๕) ปัพพชา ๖) คุณสมบัติสมบูรณ์ด้วยสมาบัติ ๘ อภิญญา ๕ ๗) อธิการ และ ๘) ฉันทตา มีฉันทะ วิริยะ อุตสาหะ ครั้งในความเป็นพระโพธิสัตว์นั้นยังแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) พระอนิยตโพธิสัตว์ ยังไม่ได้รับพุทธพยากรณ์

---

[๙๖] สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, *พระปฐมสมโพธิกถา*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๕), หน้า ๓๘.

[๙๗] พระธรรมมหาวีรานุวัตร, *สัมภารวิบาก*, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ส.ธรรมภักดี, ๒๕๐๔), หน้า ๕๗.

[๙๘] พระธรรมมหาวีรานุวัตร, *สัมภารวิบาก*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, อ้างแล้ว, หน้า ๖๗.

[๙๙] บรรจบ บรรณรุจิ, *พุทธประวัติ: ประสูติ–ตรัสรู้*, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

[๑๐๐] สุขพัฒน์ อนนท์จารย์, *กว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๖๓-๑๖๔.

และ ๒) พระนิยตโพธิสัตว์ ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว แบ่งย่อยอีก ๓ ประเภท คือ ๑) อุคฆฏิตัญญูโพธิสัตว์ เมื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เรียกว่า พระปัญญาธิกพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญบารมี ๔ อสงไขยกับอีกแสนกัลป์ ๒) วิปจิตัญญูโพธิสัตว์ เมื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เรียกว่า พระสัทธาธิกพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญบารมี ๘ อสงไขย กับอีกแสนกัป และ ๓) ไนยโพธิสัตว์ เมื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เรียกว่า พระวิริยาธิกพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญบารมี ๑๖ อสงไขยกับอีกแสนกัป ทั้งนี้ก็เพราะเหตุปัจจัยจากมหาปณิธานที่ตั้งไว้ตั้งแต่มีความปรารถนาในโพธิญาณ

๒.๔.๒ เป้าหมายมหาปณิธานพระโพธิสัตว์มหายาน

แนวคิดของพระโพธิสัตว์มหายานเชื่อกันว่ามีมากมายจนนับไม่ถ้วน ซึ่งผู้ปรารถนาช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นสรรพทุกข์จำเป็นต้องโพธิสัตวมรรค ต้องอาศัยหลักการที่สำคัญ คือ ปณิธาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมมหาปณิธานของพระโพธิสัตว์มหายานเป็นที่เคารพและเป็นตัวแทนของพระโพธิสัตว์ของฝ่ายมหายาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในทัศนะของพระพุทธศาสนามหายานการปรารถนาในโพธิญาณถือว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าสาวกยาน ปัจเจกยาน ศาสนาชิกมหายานจึงยกย่องผู้ที่ตั้งจิตมหาปณิธานเพื่อผู้อื่นเป็นสำคัญเรียกว่าพระโพธิสัตว์ซึ่งมีรากศัพท์มาจากสองคำคือ “โพธิ” กับคำว่า “สัตว์” เป็นคำที่สมาสรวมกันอยู่ “โพธิสัตว์” ในภาษาสันสกฤต หรือโพธิสัตว์ ในภาษาบาลี หมายถึง บุคคลผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า[๑๐๑] นอกจากนี้ ยังสามารถนิยามความหมายของพระโพธิสัตว์เป็น ๒ นัยด้วยกัน คือ ๑) นัยแคบ เป็นชื่อเรียกบุคคลผูกระทำปฏิญาณเพื่อรู้แจ้งอุดมคติ อันเป็นวิถีทางไปสู่ความเป็นพุทธของเขา และ ๒) นัยกว้าง หมายถึงบุคคลผู้กำลังพยายามเพื่อความตรัสรู้ของสัตว์อื่น ด้วยการกระทำสัตย์ปฏิญาณ ๔ ประการ และบำเพ็ญบารมี ๖ ซึ่งมหายานต้องการให้สัตว์ทุกประเภทมีสภาพเหมือนพระศากยมุนี ต้องการเฉลี่ยความสุขอันเกิดจากความตรัสรู้ให้แก่สรรพสัตว์อย่างทั่วถึง และต้องการขจัดความแตกต่างกันทั้งหมดที่มีอยู่ระหว่างความเป็นพุทธะและความเป็นสามัญมนุษย์ให้หมดสิ้นไป[๑๐๒] จะเห็นได้ว่า พระโพธิสัตว์เป็นผู้ที่ยึดมั่นในเจตจำนงเพื่อสรรพสัตว์เป็นสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด เพื่อจะให้เหล่าเวไนยสัตว์ทั้งหลายได้หลุดพ้นจากทุกข์นานาประการ เช่น “พระโพธิสัตว์ใดเห็น ทรราชตั้งตนเป็นศัตรูต่อพระศาสนา หากใช้วิธีละมุนละม่อมเกลี้ยกล่อมชี้แจงให้กลับใจไม่ได้แล้ววิธีสุดท้าย คือ จัดการเผด็จชีวิตทรราชผู้นั้นเสีย” แม้กรรมนั้นจะทำให้พระโพธิสัตว์นั้นตกนรกก็ควร แต่บุญที่ทำเช่นนั้นก็มี คือ พระโพธิสัตว์ผู้จะทำต้องปราศจากวิหิงสาวิตก พยาบาทวิตก ตั้งมนสิการว่า “โอหนอสัตว์ผู้เขลานี้กำลังสร้างครุอกุศลกรรมใหญ่ ถ้าเราไม่จัดการชีวิตของเขาก่อน เขาก็สร้างอกุศลกรรมไปเรื่อย ๆ จะต้องทนทุกข์ในอบายเป็นเวลาช้านาน การประหารชีวิตเขาเท่ากับช่วยไม่ให้เขามีโอกาสสร้างอกุศลกรรม” คติธรรมที่ว่านั้นมีปรากฏอยู่ในโยคาจารภูมิศาสตร์[๑๐๓] เพื่อช่วยให้สรรพสัตว์ไม่ต้องกระทำบาปอย่างมหันต์ แม้จำเป็นต้องประหารชีวิตให้สิ้นชีพก็จำต้องยอมทำเช่นนั้น เพราะหากไม่กระทำเช่นนี้แล้วสรรพสัตว์ก็ต้องทำกรรมอยู่เป็นนิตย์ อย่างไม่รู้สึกสำนึกหรือเรียกอย่างว่า ตัดไฟตั้งแต่ต้นลม บางกรณีการกระทำเช่นนี้พระโพธิสัตว์ตระหนักรู้ดีว่าต้องตกนรก เพื่อใช้กรรมที่ประหารชีวิตคน พระโพธิสัตว์ทราบแห่งผลนั้นแต่ถึงกระนั้นก็ไม่หวาดหวั่นกลัวมหาภัยทั้งหลาย

---

[๑๐๑] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๑๗.

[๑๐๒] นวม สงวนทรัพย์, *พระพุทธศาสนาลัทธิมหายาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๖๙.

[๑๐๓] อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสต์, *พระพุทธศาสนามหายาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

ด้วยอาศัยมหาเมตตาธิคุณอย่างประมาณไม่ได้ และอาศัยหลักแห่งความยึดมั่นในหลักมหาปณิธานของตนที่ได้ประกาศสัจจปณิธานได้ในเบื้องต้นนั้น ต้องทำตามสัจจะวาจาหรือสัจจะทางใจ ทั้งนี้ก็เพื่อหมู่เหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลาย

ผู้ปรารถนาโพธิญาณเริ่มต้นจากการที่บังเกิดโพธิจิตแล้วตั้งสัจจมหาปณิธานเพื่อมวลมหาชนได้พ้นทุกข์เป็นหลักสำคัญยิ่ง พระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนามหายานแล้วถือได้ว่ามีจำนวนมากมายจนนับไม่ถ้วนทั้งที่มาตั้งแต่ในอดีตหลายแสนกัลป์ มาจนถึงกระทั่งปัจจุบัน และจะบังเกิดมีพระโพธิสัตว์ในอนาคตกาลเบื้องหน้าสืบต่อไป เหล่าพระโพธิสัตว์ฝ่ายมหายานมีจำนวนมากมาย โดยมีมหาปณิธานพื้นฐานตามคตินิยมของพระพุทธศาสนามหายาน มี ๔ ประการ คือ ๑) ปลดเปลื้อง สรรพสัตว์ ๒) ทำลายตัณหาชั่วช้าทั้งมวล ๓) เรียนสัจจะและสั่งสอนแก่บุคคลอื่น และ ๔) นำสรรพสัตว์ไปสู่ความเป็นพุทธะ เพื่อใช้สำหรับเป็นแบบแผนขั้นพื้นฐานทั่วไป นอกจากนี้ยังมี พระโพธิสัตว์ที่สำคัญศาสนิกชนเคารพนับถือและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับมหาปณิธานพระโพธิสัตว์ เพื่อให้เห็นถึงเป้าหมายสูงสุดของพระโพธิสัตว์ของ แต่ละพระองค์ จำนวน ๕ พระองค์ คือ ๑) พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ๒) พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ ๓) พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ ๔) ท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ และ ๕) พระนางศรีมาลาเทวี เพื่อให้เห็นว่าแต่ละพระองค์เป็นตัวแทนคุณธรรมในแต่ละด้านอย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์ชั้นแนวหน้ามีความสำคัญที่สุดพระองค์หนึ่งในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน คือ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์คู่พระบารมีของพระอมิตาภพุทธเจ้าที่ทรงประกอบด้วยพระเมตตาและมหากรุณา คอยช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ยากโดยเฉพาะในการเดินทางหรือเวลาประสบอัคคีภัย เป็นต้น[๑๐๔] หรือมีอีกชื่อหนึ่งว่า พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร กวนอิม ชาวญี่ปุ่นออกเสียงเป็น แคนนอน โดยปกติพระโพธิสัตว์มักจะเป็นชายแต่กวนอิมนั้นเป็นสตรี มีตำนานที่มาหลากหลายแต่สวนมากเชื่อตามบันทึกที่ พระเจียง จื้อ ชิ เขียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๑๖๔๓[๑๐๕] ซึ่ง คำว่า อวโลกิเตศวร ประกอบด้วยคำสองคำ คือ “อิศวร” แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ และ “อวโลกิตะ” แปลว่า ผู้มองมายังเบื้องล่าง เมื่อรวมกัน อวโลกิเตศวร ที่แปลว่า ผู้มองดูด้วยความเมตตากรุณาหรือมองดูมาจากเบื้องบน หรือมองเห็นทั้งหมด[๑๐๖] นอกจากนี้ยังมีความหมาย คือ พระโพธิสัตว์ผู้ประทานความปลอดภัย และ **圓通** (เหวียน ทง) หมายถึง พระผู้มีความรู้แจ้งโดยสมบูรณ์ พระนามที่ได้รับความนิยมสูงสุด คือ “กวนซื่ออิน” แต่เมื่อภายหลังมานิยมเรียกให้สั้นขึ้นอีกว่า “กวนอิน” ในประเทศไทยซึ่งได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมาแต่ประเทศจีนในหนหลัง จึงมักเรียกพระนามว่าพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรรวมไปกับศัพท์ในภาษาจีนเป็นส่วนมากว่า “พระโพธิสัตว์กวนอิม”[๑๐๗] จากความหมายหรือคุณธรรมดังนี้กล่าวมา พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์จึงตั้งปณิธานไว้ว่า “หากยังมีสัตว์ที่ตกทุกข์ได้ยากอยู่ จักไม่ขอบรรลุพุทธภูมิ” แสดงให้เห็นว่ามีความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยว มีความ

---

[๑๐๔] ฉัตรสุมาลย์ กบิลสงห์ ษัฏเสน, *พระพุทธศาสนามหายานแบบธิเบต*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓๓.

[๑๐๕] เสฐียรโกเศศ, *กวนอิมพระโพธิสัตว์แห่งการุณ*, (กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๙.

[๑๐๖] วรทัศน์ วัชรวสี, *เบญมหาโพธิสัตว์ และกฤษดาอภินิหาร “กวนอิม”*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓๒-๑๓๓.

[๑๐๗] พระวิศวภัทร เชี่ยเกี๊ยก, *อมิตายุรฺธฺยานสูตร พระสูตรว่าด้วยการเพ่งสมาธิถึงสุขาวดีพุทธเกษตร*, (กรุงเทพฯ: ส่องศยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๓๕.

อดทน และความกล้าหาญที่จะเผชิญกับอุปสรรคนานาชนิดโดยไม่ย่อท้อ[๑๐๘] ในพระคัมภีร์สัทธรรม-ปุณฑริสูตร บทที่ ๒๔๙๐ ซึ่งมีชื่อว่า สมันตมุขปริวรรต ได้กล่าวไว้ว่า พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ที่บำบัดความทุกข์ตามเสียงเรียกร้องของสรรพสัตว์ทั้งปวง หากมีกุลบุตรกุลธิดาใด เมื่อยามต้องประสบพบกับอุปสรรคในชีวิต พึงภาวนาพระนามของพระองค์ว่า “ขอความนอบน้อมพึงมีแก่พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์”[๑๐๙] ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา พุทธศาสนิกชนฝ่ายมหายานมีผู้คนนับถือเคารพเป็นจำนวนมากจึงยกย่องให้พระอวโลกิเตศวรจึงโพธิสัตว์ตัวแทนในด้านของความมีมหากรุณาธิคุณต่อสรรพสัตว์

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า พระอวโลกิเตศวร เป็นพระโพธิสัตว์ที่สำคัญอย่างยิ่งและเป็นที่นับถืออย่างแพร่หลายของศาสนิกชนฝ่ายมหายาน โดยเฉพาะในประเทศจีน ธิเบต เป็นต้น และมีรูปลักษณ์ตามจินตนาการของแต่ละประเทศที่ถูกถ่ายทอดออกมาผ่านศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์จาก ผู้สร้างสรรค์ผลงาน ทั้งนี้ ยังคงไว้ซึ่งลักษณะที่เปรียบไปด้วยความเมตตา กรุณา ต่อผู้ที่กราบไหว้ขอความช่วยเหลือตามปณิธานที่พระองค์ได้ตั้งความปรารถไว้ว่า “ยามต้องประสพพบกับอุปสรรค ในชีวิต พึงภาวนาพระนามของพระองค์ว่า ขอความนอบน้อมพึงมีแก่พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์” ซึ่งยังคงไม่ละทิ้งความตั้งใจที่จะฉุดช่วยเหล่าเวไนยสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ “หากยังมีสัตว์ที่ตกทุกข์ ได้ยากอยู่จักไม่ขอบรรลุพุทธภูมิ” ด้วยเหตุนี้พระอวโลกิเตศวรจึงเป็นที่พึ่งพิงของประชาชนจำนวนมากมายที่เดือดร้อนหรือทุกข์จากหลาย ๆ ประการ เพื่อหวังว่าการสวดมนต์หรืออ้อนวอนร้องขอพรจากพระองค์ จะสามารถช่วยให้ชีวิตมีความหวัง ความสุขที่ดีขึ้น และอีกประการหนึ่งเป็นการชักจูงโดยอาศัยหลัก ปณิธานของพระองค์ ที่จะดึงดูดผู้คนจำนวนมากให้หันมานับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนามหายาน ซึ่งมีความคล้ายคลึงไม่ต่างจากการอ้อนวอนจากพระเจ้าของศาสนาฝ่ายเทวนิยม หากมองอีกมุมหนึ่งถือว่าเป็นกุศโลบายที่เป็นแค่เปลือกนอกแล้วค่อยพัฒนายกจิตให้สูงขึ้นเข้าใจในหลักคำสอนอย่างลึกซึ้งต่อไปได้

๒. พระมัญชุศรีโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์ฝ่ายมหายานที่สำคัญอีกหนึ่งพระองค์ คือ พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ผู้เป็นสัญลักษณ์แห่งปัญญา นิยมสร้างรูปสักการะให้ประทับอยู่ด้านซ้ายของพระศากยมุนีพุทธเจ้าคู่กับพระสมันตภัทร คำว่า มัญชุศรี นิยมแปลว่า “ประเสริฐและมีค่ายิ่ง”[๑๑๐] ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีปัญญาสูงสุด ซึ่งมีการถ่ายทอดออกมาในรูปเคารพที่แสดงออกด้วยการที่พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ถือพระขรรค์ แปลปริศนาของความหมายนี้ได้ว่า พระขรรค์ คือ อาวุธสำหรับสังหารแห่งความโง่เขลาหมายถึง ปัญญาเป็นอาวุธนั่นเอง ส่วนหนังสือเป็นเครื่องหมายของปัญญาบารมีสูงสุด[๑๑๑] พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ยังมีความสำคัญปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร คือ “สมัยครั้งนั้น พระศากยมุนีพุทธเจ้า มีพุทธดำรัสกับพระมัญชุศรีโพธิสัตว์มหาสัตว์ผู้เป็น ธรรมราชกุมาร”[๑๑๒]

---

[๑๐๘] ประยงค์ แสนบุราณ์, *พระพุทธศาสนามหายาน,* อ้างแล้ว, หน้า ๔๘.

[๑๐๙] คณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย, *สัทธรรมปุณฑรีกสูตร (妙法蓮華經 เมี่ยว ฝ่า เหลียนฮวา จิง)*, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓๙ .

[๑๑๐] ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ษัฏเสน, *พระพุทธศาสนาแบบธิเบต*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓๗.

[๑๑๑] วรทัศน์ วัชรวสี, *เบญมหาโพธิสัตว์และกฤษดาภินิหาร “กวนอิม”,* อ้างแล้ว, หน้า ๑๗๐.

[๑๑๒] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๓๓.

นอกจากนี้นามของพระมัญชุศรี มีปรากฏในวิมลเกียรตินิทเทสสูตรและยังเป็น ผู้ที่ปุจฉาวิสัชนากับท่านวิมลเกียรติ เช่น “ข้าแต่พระสุคตเจ้า อันอุดมบุรุษผู้นั้นหนอ ยากที่จักมีใครโต้ตอบปุจฉาวิสัชนาด้วย” แสดงถึงความสำคัญอย่างมากในพระสูตรของพระพุทธศาสนามหายาน ตั้งข้อสงสัยได้ว่าพระโพธิสัตว์พระองค์นี้เป็นเปรียบกับพระเถระรูปหนึ่ง คือ พระอานนท์ ทั้งสองรูปที่เหมือนกันคือเป็นผู้ตั้งคำถามระหว่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนความปรารถนาของพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ได้ตั้งปณิธานไว้ ๑๐ ประการ[๑๑๓] ดังนี้

๑) หากสรรพสัตว์ทั้งหลายที่อุบัติขึ้นในสามภพ โดยบุญนำกรรมแต่ง จะเป็นประธานแห่งอรูปพรหมโลก ๔ หรือสุทธาวาส ๕ ชั้น, ประธานแห่งสมาบัติ ๘, จตุตถฌานภูมิ, ท้าวมหาพรหม ประธานแห่งกามาพจร ๖, พระอินทร์ผู้เป็นจอมทัพ, ประธานแห่งจักร ๔ ของเทวดา และมนุษย์, ท้าวจตุมหาราชา ประธานแห่งคติทั้ง ๘

๒) หากสรรพสัตว์ใดให้ร้ายต่อเราเคียดแค้นเดือดดาลต่อเรา ทำร้ายต่อเราบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีความจงเกลียดจงชังเป็นผู้มีความพยาบาทเป็นอาจิณที่ไม่อาจแก้ไขได้ให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น จงเป็นผู้มีบุญสัมพันธ์ต่อเราและให้บังเกิดโพธิจิตขึ้นในสรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น

๓) หากสรรพสัตว์ใดระลึกถึงเรา มีจิตใคร่พบเราใคร่ขอพรจากเรา โดยใช้การสอพลอหรืออธรรมวิถีต่อเราหรือต่อผู้อื่น คือ ผู้ที่หลงใหลการเกิดในแดนพิสุทธิ์ แต่การปฏิบัติหาได้พิสุทธิ์ไม่สร้างแต่บาปเวรโดยไม่คำนึงถึงกุศลบุญ ให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นจงเป็นผู้มีบุญสัมพันธ์ต่อเราและให้บังเกิดโพธิจิตขึ้นในสรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น

๔) หากสรรพสัตว์ใดเย่อหยิ่งต่อเรา เคลือบแคลงในเราชิงชังต่อเรา บุ่มบ่ามต่อเรา ให้ร้ายต่อองค์พุทธะชิงชังต่อผู้ดีมีคุณธรรม เมตตาธรรม ระรานสรรพสัตว์ฝักใฝ่ในบาป ให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นจงเป็นผู้มีบุญสัมพันธ์ต่อเราและให้บังเกิดโพธิจิตขึ้นในสรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น

๕) หากสรรพสัตว์ใดเหยียดหยามเรา เย็นชาต่อเราสร้างความอับอายแก่เรา เคารพนบน้อมต่อเราไม่เคารพนบน้อมต่อเรา คอยขัดขวางเรา ไม่ขัดขวางเราใช้เรา ไม่ใช้เรา แสวงหาเรา ไม่แสวงหาเราขอความช่วยเหลือจากเรา ไม่ขอความช่วยเหลือจากเราเรียกหาเรา ไม่เรียกหาเรา เชื่อฟังเราไม่เชื่อฟังเราพบเรา ไม่พบเรา ให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นจงเป็นผู้มีบุญสัมพันธ์ต่อเราและให้บังเกิดโพธิจิตขึ้นในสรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น

๖) หากสรรพสัตว์ใดเข่นฆ่าชีวิตเป็นเนืองนิตย์เป็นพรานล่าสัตว์ จับปลา ชอบตัดพ้อต่อชีวิตปัจจุบัน เอาแต่เข่นฆ่าไม่วายเว้น ทุกภพทุกชาติไฟอำมหิตในใจอันรุนแรงไม่เสื่อมถอย ไม่สำนึกขายเนื้อสัตว์เพื่อทรัพย์ เพื่อเลี้ยงชีพตนผู้มีจิตสำนึกเหล่านี้ย่อมสูญเสียความเป็นมนุษย์เป็นวิบากที่ไม่อาจจะหลีกพ้น ให้โพธิจิตจงได้บังเกิดขึ้นหากมีใครหยิบฉวยทรัพย์สินของเรา ให้ทรัพย์สินแก่เราหรือบริจาคทรัพย์สินแก่เรา หรือเราบริจาคแก่เขาผู้ได้รับและผู้ไม่ได้รับทั้งหลาย จงมีบุญสัมพันธ์กับเราและให้โพธิจิตจงบังเกิดขึ้นกับสรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น

๗) หากสรรพสัตว์ใดเลี้ยงดูเรา หรือเราเลี้ยงดูสรรพสัตว์ใดหรือเราสร้าง, เขาสร้างวัดวาอาราม สังฆาวาส เจดีย์ อารามห้องปฏิบัติธรรม ลานสงบ หรือเราสร้าง,ท่านสร้างสิ่งที่เป็นบุญกุศลทั้งหลายทั้งปวง รวมทั้งการหล่อสร้างพระปฏิมาทั้งหลายเพื่อพุทธคุณจะได้เบ่งบานไปทั่วทุกมณฑลบุญกุศล

---

[๑๑๓] วรวรรธน์ ชื่นโชคสันต์, *มัญชุศรีปารมิตาสูตร-มัญชุศรีวิหรสูตร*, มปพ, มปป, หน้า ๔๗-๕๐.

ทั้งหลายทั้งปวงนี้ องค์พุทธะทุก ๆ พระองค์ล้วนโมทนาในกุศลบุญกับทุกท่านโดยทั่วหน้ากันและผู้ใดไม่ว่าจะเป็นตัวเอง เพื่อนสนิทมิตรสหายครูบาอาจารย์ หรือศิษยานุศิษย์ กระทำทุกขกริยาอดอาหาร ถือศีล ละศีล ปฏิบัติ งดปฏิบัติพระภิกษุผู้เป็นอาจารย์ได้สั่งสอนไว้ว่าผู้ใดที่รับการสั่งสอนจากเรา หรือสั่งสอนให้กับเราโดยสายงานอาชีพเดียวกัน จงมีบุญสัมพันธ์กับเราและให้โพธิจิตจงบังเกิดแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น

๘) หากสรรพสัตว์ต้องตกนรกด้วยมหันตบาปโดยไม่มีวันหลุดพ้นทนทุกข์ทรมานนับไม่ถ้วน จากขุมนรกไปเกิดใน ๕ ภูมิ (นรก, เปรต, เดียรัจฉาน,อสูรกาย, มนุษย์) ให้เป็นสัตว์ก่อน เพื่อชดใช้หนี้ชีวิตแล้วให้ไปเกิดเป็นสัตว์สี่เท้า จำพวก อูฐ ลา หมู หมาแพะ ช้าง ม้า ข้าทาส เพื่อชดใช้หนี้กรรมด้วยแรงงาน แรงกาย แม้กระทั่งชีวิต เพราะเคยได้ไปปล้นชิงเขาเป็นดั่งนี้ไม่มีสิ้นสุด จาก ๕ ภูมิ ก่อเป็นร่างรับการกล่อมเกลาเป็นนิจ เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีในการเป็นคน บางครั้งก็ต้องเกิดเป็นคนยากจนค่นแค้นตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ เป็นขอทานขั้นต่ำสุด อาศัยเพื่อนร่วมโลก ร่วมชะตา ร่วมวาสนาร่วมงาน ร่วมอาชีพ ชักพาเข้าหาทางพุทธะให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นจงมีบุญสัมพันธ์กับเราและให้โพธิจิตจงบังเกิดแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น

๙) หากสรรพสัตว์ใดปล่อยตัวปล่อยใจ ให้กำเริบเสิบสานเรียกหาแต่เครื่องเซ่นสักการะ จัดเป็นโคลนตมในพระพุทธศาสนา ทั้งครูบาอาจารย์,ลูกศิษย์ ล้วนไร้ซึ่งความละอายต่อบาปใช้เงินปัจจัยของพระ, ของโพธิสัตว์, เข่นฆ่า, ปล้นชิง, เดียรถีย์พฤติกรรม, วาจาสามหาว, ปากหวาน, ปากร้าย, ลิ้นสองแฉก, ก่อความวุ่นวาย, ปล่อยตัวปล่อยใจ, ตาวาวด้วยโลภะ, ไม่เลือกสิ่งดีงาม, ปล้นชิงทรัพย์ผู้อื่น,หยิ่งยโสโอหัง, ไม่ยำเกรงผู้อื่น, ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี, ก่อกรรมทำเข็ญสารพัด ความผิดทั้งหลายเหล่านี้ต้องลงนรกอเวจี จากนรกไปเวียนว่ายใน ๖ ภูมิ วนเวียนในวัฏฏะ ล้วนอยู่ในภูมิต่ำทั้งสิ้น ให้มีวาสนาแปรเปลี่ยนชะตากรรม ช่วยให้หลุดพ้นให้มีบุญสัมพันธ์กับเราและให้บังเกิดโพธิจิตใฝ่หามรรคผลนิพพาน

๑๐) หากสรรพสัตว์เข้าถึงปณิธานของเราแม้จะมีบุญสัมพันธ์ก็ดี ไร้บุญสัมพันธ์ก็ดี เพียงใฝ่ในปณิธานของเรา ก็เปรียบเป็นตัวเรา หาแตกต่างจากเราไม่ปฏิบัติ ๔ ไพศาลจิต ทุกจิตว่างเปล่า อยู่ในโลกิยะ ไม่อาจพักหยุดให้โพธิจิตพาเดินเข้าสู่วิสุทธิมรรคอานุภาพแห่งมหาปณิธานของมหาบุรุษมัญชุศรีไม่เข้าสามภพ และไม่ออกสามภพ ด้วยสูญญจิตมักจะประทับอยู่ในแดนวิสุทธิแห่งพุทธะด้วยความรู้แจ้ง แดนธรรมล้วนอยู่ในจิตสำนึกของสรรพสัตว์

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระโพธิสัตว์ด้านปัญญาซึ่งพระองค์เป็นสาวกของพระไวโรจนพุทธเจ้าประทับคู่กับพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ หากพิจารณาเปรียบเสมือนพระสารีบุตรที่ยกย่อกว่าเป็นผู้เลิศด้านปัญญา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาพระมัญชุศรีโพธิสัตว์จะเป็นผูกราบทูลถามปัญหาต่าง ๆ สำหรับพุทธศาสนิกชนใดที่ทำกิจการงานทางด้านการใช้สติปัญญามากจึงนิยมเคารพองค์พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ เพราะเชื่อว่าเมื่อใดที่นึกคิด ตรึกตรอง ใคร่ควรปัญหาไม่ออกก็จะระลึกนึกขอพรจากองค์ท่าน เพื่อขจัดความไม่รู้นำพาสู่ปัญญาอันสว่างแจ่มแจ้งได้ตามคติความเชื่อศรัทธาของแต่ละบุคคล ที่ปลูกฝังมาว่าหากใครเดือดร้อนเพียงให้ตั้งจิตขอพรให้พระโพธิสัตว์ช่วย

๓. พระสมันตภัทรโพธิสัตว์

ในพระสูตรของมหายานด้านจริยาวัตรแม่บทของผู้ที่ปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในอมิตาพุทธสูตร สมันตภัทรจริยาปณิธานวรรค ไว้อย่างละเอียดดังต่อไปนี้

๑) การเคารพในพระพุทธเจ้าทั้งปวง คือ ในสากลจักวาลมีพระพุทธเจ้าจำนวนมากมายดุจเม็ดทรายในมหาสมุทร ล้วนคือผู้ที่ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่อดีตกาลและยังอนาคต ไม่ได้จำเจียดเฉพาะพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ในความนอบน้อมเสมอทุกพระองค์

๒) การสรรเสริญพระตถาคต คือ เป็นสัพพัญญุตญาณ จึงควรระลึกถึงพระคุณ เพราะเป็นผู้ชี้ทางดำเนินวิธีการสู่ความพ้นทุกข์จากการเวียนว่าย ตาย เกิดในวัฏสงสาร

๓) การสักการะอย่างไพบูลย์ คือ ทำการสักการะด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ด้วยการปฏิบัติบูชาหรือบูชาด้วยสิ่งของที่เป็นวัตถุอย่างปราณีต

๔) สำนึกกลับใจต่อวิบากกรรม คือ การพิจารณาโทษของการกระทำที่เป็นอกุศลกรรมทั้งหลาย และผลของกรรมนั้น มีความตั้งใจที่จะไม่กระทำเช่นนั้นอีกต่อไป

๕) พลอยยินดีกับกุศล คือ การแสดงออกซึ่งความยินดีกับสิ่งที่เป็นมงคลยิ่ง และสามารถนำพาสู่ความพ้นทุกข์นานาประการได้

๖) การอาราธนาให้หมุนธรรมจักร คือ การดำเนินไปของธรรมะที่แสดงแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายให้เข้าสู่กระแสพระนิพพานและเพื่อปิดกั้นอบายภูมิ แก่เหล่าสรรพสัตว์ตราบสิ้นหมดไปจากสังสารวัฏ

๗) การอัญเชิญให้ทรงสถิตในโลก คือ การน้อมนำหลักธรรมคำสั่งสอนที่พระศาสนาทรงแสดงไว้แก่เวไนยสัตว์เข้ามาประทับตราตรึงในกมลสันดานของสรรพสัตว์ แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธ์ไปแล้วก็ตาม กระแสแห่งพระสัจจธรรมยังคงอยู่ในโลกธาตุ

๘) การศึกษาตามพุทธอนุศาสน์ คือ พระสัจจธรรมที่พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ทรงตรัสรู้และมอบคำสั่งสอนแก่เหล่าสาธุชนทั้งหลาย ควรศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามให้เจนจบ

๙) การอนุโลมตามสรรพสัตว์ คือ ธรรมดาของสรรพสัตว์มีจริตอุปนิสัยความเคยชินการดำเนินชีวิตที่ปะปนกับกิเลสทั้งหลาย พระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ ย่อมอาศัยอุปายวิธีนานาประการเพื่อใช้ในการชักจูงนำพาให้เข้าสู่กระแสแห่งพระสัจจธรรม

๑๐) การอุทิศให้ทั้งสิ้น คือ การกระทำทั้งหลายที่เป็นไปด้วยกุศลกรรมที่เกิดจาก กาย วาจา ใจ ย่อมส่งให้เป็นผลานิสงส์ทุกครั้งทุกคราที่กระทำตั้งแต่อดีต ปัจจุบันและอนาคต อุทิศบุญทั้งหมดทั้งมวลจะมากหรือน้อยก็ตาม แผ่อุทิศไปยังสรรพสัตว์น้อยใหญ่ โดยไม่เลือกจำเพาะ[๑๑๔]

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า พระสมันตภัทรโพธิสัตว์เป็นแบบอย่างจริยาวัตรแม่บทสำหรับผู้ที่มุ่งสู่ความเป็นโพธิญาณเอาเป็นต้นแบบในการตั้งปณิธาน และพระองค์เป็นโพธิสัตว์สาวกของพระศากยมุนีพุทธเจ้าตามทัศนะคติความเชื่อของพระพุทธศาสนามหายาน ชาวจีนหรือพุทธศาสนิกชนฝ่ายมหายานนิยมแสวงบุญเดินทางกราบไหว้องค์พระสมันตภัทร ณ เขาง้อไบ๊ เป็นสถานที่บำเพ็ญบารมีธรรมของพระองค์ ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่เขาที่ศักดิ์ในประเทศจีน ในการกราบไหว้หรือนำปณิธานของพระองค์นั้น เพื่อเป็นการน้อมนำเอาหลักปณิธานทั้งสิบมาเป็นแบบอย่างที่เรียกว่า

---

[๑๑๔] พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก, *อมิตาพุทธสูตร สมันตภัทรจริยาปณิธานวรรค*, (กรุงเทพฯ: ส่องศยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙-๓๕.

ปณิธานจริยา เพื่อช่วยเหลือเหล่าเวไนยสัตว์ให้หลุดพ้น ซึ่งยังต้องให้ความเคารพและสรรเสริญต่อพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ที่พระองค์เหล่านั้นถึงซึ่งความปรารถทุกข์ประการแล้วไซ้หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า แสดงถึงการสามีกิจกรรม โดยไม่ได้ยกตนเองว่าสูงกว่าหรือดูแคลนต่อผู้ร่วมปณิธานเดียวกัน แต่ต้องแสดงความยินดีหรือมุทิตาจิตที่บริสุทธิ์ เป็นต้น

๔. ท่านวิมลเกียรติคหบดีโพธิสัตว์

ในวิมลเกียรตินิทเทสสูตรของพระพุทธศาสนามหายานฝ่ายคฤหัสถ์เพศบุรุษอีกหนึ่งท่านที่ได้ตั้งมหาปณิธานโพธิญาณนั่นคือ วิมลเกียรติคหบดี ซึ่งความตอนหนึ่งในปริเฉทที่ ๑๐ สุคันโธปจิตพุทธวรรค ได้กล่าวถึง ท่านวิมลเกียรติคหบดีได้แนะนำถึงบุคคลใดที่ปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์จะต้องมีมหาปณิธานเพื่อบำเพ็ญ จึงแนะนำโพธิสัตวจริยาอันเป็นคุณสมบัติหรือปณิธานของพระโพธิสัตว์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) พระโพธิสัตว์จักต้องบำเพ็ญตนให้เป็นคุณประโยชน์ต่อปวงสัตว์โดยไม่ปรารถนารับผลตอบแทนจากสัตว์ทั้งหลายใด ๆ

๒) พระโพธิสัตว์สามารถเสวยสรรพทุกข์แทนสรรพสัตว์ได้โดยมิย่นย่อท้อถอย

๓) พระโพธิสัตว์สร้างคุณความดีไว้มีประมาณเท่าไรก็สามารถอุทิศให้แก่สัตว์ทั้งหลาย ได้ไม่หวงแหนตระหนี่ไว้

๔) พระโพธิสัตว์ตั้งจิตอยู่ในสมธรรมอันสม่ำเสมอในปวงสัตว์ ไม่เลือกที่รักมักที่ชังถ่อมตนไว้ไม่ลำพองโดยปราศจาก ความขัดข้องใด ๆ

๕) พระโพธิสัตว์เห็นพระโพธิสัตว์ทุก ๆ องค์ ปานประหนึ่งเห็นพระพุทธองค์ อนึ่ง พระสูตรใดที่ยังมิเคยได้สดับตรับฟังครั้นได้มีโอกาสสดับรับฟังแล้ว ก็ไม่บังเกิดความคลางแคลงกังขาอย่างไรในพระสูตรนั้น ๆ

๖) พระโพธิสัตว์ไม่หันปฤษฎางค์ให้กับธรรมของพระอรหันตสาวก แต่สมัครสมานเข้ากันได้กับธรรมดังกล่าวนั้น

๗) พระโพธิสัตว์ ไม่เกิดความริษยาในลาภสักการะอันบังเกิดแก่ผู้อื่น แลไม่เกิดความหยิ่งทะนงในลาภสักการะอันบังเกิดแก่ตนเอง สามารถควบคุมจิตของตนไว้ได้

๘) พระโพธิสัตว์ จักต้องหมั่นพิจารณาโทษของตนอยู่เป็นนิตย์ ไม่เที่ยวเพ่งโทษโพนทะนาโทษของผู้อื่นตั้งจิตมั่นคงเด็ดเดี่ยวในการสร้างบารมี[๑๑๕] ซึ่งเนื้อหาสาระในพระสูตรนี้เป็นการยกอุบาสก ผู้เป็นเลิศในพระสัจจธรรมอันเป็นสารัตถะทั้งปรมัตถธรรมและสมมติธรรม ถูกถ่ายทอดในรูปแบบเรียกว่า บุคลาธิษฐาน ในพระสูตรนี้จะเห็นได้ว่าวิมลเกียรติอุบาสกโพธิสัตว์เป็นเลิศหลายด้านกว่าพระอรหันต์[๑๑๖]

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า ท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์จะถูกกล่าวถึงมากสุดในชื่อว่าวิมลเกียรตินิทเทสสูตร ซึ่งพระสูตรนี้กำเนินราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๕ เมื่อพระนาคารชุนรจนาอรรถ

---

[๑๑๕] เสถียร โพธินันทะ, *วิมลเกียรตินิทเทสสูตร*, พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

[๑๑๖] พระศุภวัฒน์ สุขวฑฺโน (เกตุกระทึก), *"ศึกษาวิเคราะห์โพธิสัตวจริยาในวิมลเกียรตินิทเทสสูตร"* ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๖๑, หน้า บทคัดย่อ.

กถามหาปรัชญาปารมิตาสูตร ได้อ้างข้อความในวิมลเกียรตินิทเทสสูตรหลายตอน ท่านวิมลเกียรติถือว่าเป็นพระโพธิสัตว์บุรุษเพศในรูปแบบของความเป็นปุถุชนหรือฆราวาสโพธิสัตว์ ที่เชี่ยวชาญสามารถแสดงหลักธรรมที่สุขุมคัมภีรภาพในเชิงที่มีการตอบ-ถาม กับพระสาวก จึงเป็นแบบอย่างของปุถุชนทั่วไปได้หากแม้นว่าบุคคลไม่อยากปรารถนาที่จะออกบวช แต่สามารถดำเนินจริยาตามท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ได้

๕. พระนางศรีมาลาเทวีโพธิสัตว์

มหายานกล่าวถึงความปรารถนาโพธิญาณไม่ได้จำกัดเฉพาะในบุรุษอย่างเดียวเท่านั้น ซึ่งในพระสูตรศรีมาลาเทวีศรีหนาทสูตร เป็นอีกหนึ่งพระสูตรที่ได้กล่าวถึงเพศสตรีที่มีความตั้งมหาปณิธานอย่างยิ่งใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในพระสูตรชื่อว่า ศรีมาลาเทวีสูตร มีผู้แปลสูตรนี้คือ ท่านคุณภัทระ พ.ศ. ๙๖๓-๑๐๒๒ และท่านโพธิรุจิ พ.ศ. ๑๐๕๑-๑๐๗๘ ซึ่งในพระสูตรนี้ได้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าได้ตรัสกับเจ้าหญิงศรีมาลาเทวีหลังจากที่พระนางได้สดับจากพุทธพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าแล้วจึงได้ตั้งมหาปณิธาน ๑๐ ข้อดังนี้

๑) ข้าพเจ้า จักไม่ยอมให้เกิดความคิดใดอันเป็นการละเมิดศีล

๒) ข้าพเจ้า จักไม่ยอมให้เกิดความคิดใดอันเป็นการไม่เคารพต่อครูผู้สอน

๓) ข้าพเจ้า จักไม่ยอมให้มีความโกรธ ความมุ่งร้ายแก่สรรพสัตว์

๔) ข้าพเจ้า จักไม่มีความริษยาในความเจริญรุ่งเรือง และในบารมีของผู้อื่น

๕) ข้า จักไม่มีความมักได้ แม้จะได้อาหารจากการบิณฑบาตเพียงเล็กน้อยก็ตามที

๖) ข้าพจ้า จักไม่สะสมสมบัติเพื่อตัวข้าพเจ้าเอง แต่จะใช้จ่ายเพื่ออนุเคราะห์คนยากไร้และอนาถา

๗) ข้าพเจ้า จักใช้เพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ โดยมิใช่ชักชวนให้หันมานับถือพุทะศาสนาเพื่อผลประโยชน์แห่งข้าพเจ้า จักมุ่งชักชวนสรรพสัตว์สู่พุทธธรรม โดยไม่หวงลาภสักการะอย่างไม่ท้อถอย

๘) เมื่อข้าพเจ้า ได้ประสบกับสรรพสรรสัตว์ ผู้ขาดเพื่อน ถูกจองจำ เจ็บไข้ อยู่ในความลำบาก ยากจนและทนทุกข์ ข้าพเจ้า จักไม่ละทิ้งเขาแม้ชั่วขณะ จนกว่าเขาจะได้รับความช่วยเหลือพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อได้เห็นเขาทนทุกข์ ข้า ฯ จักช่วยให้เขาพ้นจากทุกข์ภัยเหล่านั้น เมื่อเห็นว่าเขามีสุขแล้ว ข้าพเจ้าจึงจะจากไป

๙) เมื่อข้าพเจ้า ได้เห็นผู้ประกอบมิจฉาชีพ เช่น พ่อค้าสุกร ผู้ละเมิดพระธรรมและพระวินัยอันทรงแสดงแล้วโดยพระตถาคตเจ้า ข้าพเจ้า จักอยู่ในหมู่บ้าน ตำบล เขตหรือแคว้นจักทำลายสิ่งที่ควรทำลาย และทำนุบำรุงสิ่งที่พึงทำนุบำรุง ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าโดยการทำลายและทำนุบำรุง พระธรรมอันประเสริฐจึงจะสถิตในโลกได้ ทวยเทพและมนุษย์ย่อมคงอยู่และมารร้ายย่อมมลายหายไป พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อกงล้อพระธรรมจักรเริ่มเคลื่อนแล้วย่อมจะได้หมุนต่อไป

๑๐) เมื่อได้น้อบรับพระธรรมอันประเสริฐแล้ว ข้าพเจ้า จักมิมีวันลืมแม้เพียงชั่วขณะความคิด และข้าพเจ้า ขอยึดมั่นในปณิธานนี้ เพื่อการน้อมรับพระธรรมอันประเสริฐนั้น[๑๑๗] ผู้วิจัยมีทัศนะว่า จุดเด่นของพระนางศรีมาลาเทวีที่ปรากฏในศรีมาลาเทวีศรีหนาทสูตรซึ่งแปลเป็นพากย์

---

[๑๑๗] อเล็กซ์ และฮิเดโกะ เวย์แมน, *ศรีมาลาเทวีศรีหนาทสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๗๕-๗๗.

ภาษาไทยโดย ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (ปัจจุบัน คือ ภิกษุณีธัมมนันทา เป็นเจ้าอาวาสและประธานภิกษุณีสงฆ์วัตรทรงธรรมกัลยาณีภิกษุณีอาราม อำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม) ในรายละเอียดของคัมภีร์ได้กล่าวถึง พระนางที่เป็นเจ้าหญิงบุตรตรีของพระเจ้าปเสนทิกับพระนางมัลลิกา ที่เป็นอุบาสิกาตั้งปณิธานหลังจากได้สดับพระสัจจธรรมจากพระพุทธเจ้า ด้วยการตั้งจิตในโพธิญาณอันแน่วแน่เพื่อหมู่เหล่าสรรพสัตว์ทั้งปวง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นมูลเหตุให้เหล่าภิกษุณีหรืออุบาสิกาสามารถน้อมนำแบบอย่างของพระนางศรีมาลาเทวีโพธิสัตว์ ไปตั้งความปรารถนาในโพธิญาณ เพราะในทางพระพุทธศาสนาแล้วมนุษย์ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ย่อมสามารถเข้าถึงหลักธรรมอันบริสุทธิ์ได้โดยไม่มีข้อจำกัด ยกตัวอย่างเช่น พระนางบูเช็กเทียนเป็นจักรพรรดินีคนแรกของจีนตั้งแต่ พ.ศ. ๑๒๕๒ ทรงนับถือพุทธศาสนามาตั้งแต่ยังเยาว์วัย และสตรีมีศักยภาพเท่ากันสามารถเป็นคนดีด้วยกันได้ในสมัยของพระนางทรงโปรดให้ช่างแกะสลักพระพุทธเจ้าไวโรจนะ หน้าผาที่ถ้ำหลงเหมิน โดยมีพระพักตร์เหมือนพระนาง หากมีความตั้งมั่นแล้วมุ่งปฏิบัติเพื่อสู่ความหลุดพ้นอันแท้จริงได้และพระสูตรนี้เหล่าสตรีเพศฝ่ายมหายานจึงนิยมยกย่องให้พระนางศรีมาลาเทวีเป็นบุคคลที่สามารถเอาเป็นแบบอย่างได้

นอกจากรายนามพระโพธิสัตว์ที่ได้กล่าวในข้างต้นนั้น ผู้วิจัย จึงได้รวบรวมมหาปณิธานในพระพุทธศาสนามหายานดังรายละเอียดต่อไปนี้

พระอมิตาภพุทธเจ้า ซึ่งคำว่า อมิตาภะ แปลว่า ผู้มีแสงสว่างประมาณไม่ได้ ผู้ไม่ตาย เป็นอมตะจีนออกเสียงว่า “ออ มี ท้อ ฮุก”[๑๑๘] พุทธเกษตรของพระอมิตาภะ มีชื่อว่า สุขาวดี เป็นดินแดนในฝันอันอยู่ระหว่างสังสารวัฏกับนิพพาน ขอเพียงตั้งจิตไปอุบัติที่นั้นโดยไม่ต้องทำความดีอะไรมากมายก็อาจสัมฤทธิ์ผล สุขาวดีเป็นเหมือนสถานที่ที่ดวงจิตจะได้รับการขัดเกลา แม้จะยังไม่หลุดพ้นแต่ก็ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกแล้ว คำสอนแบบนี้ได้รับความนิยมมากในประเทศจีนและแถบตะวันออก[๑๑๙] ผู้วิจัยมีทัศนะว่า จากปณิธานทั้งสิบที่กล่าวในเบื้องต้นนั้นเป็นปณิธานที่พระองค์ตรัสรู้เป็นพระอมิตาภพุทธเจ้าแล้ว ตามคติความเชื่อของพุทธศาสนาฝ่ายมหายานกล่าวกันว่ามีพระพุทธเจ้าจำนวนมากเปรียบได้ดั่งเม็ดทรายในมหาสมุทร ซึ่งหนึ่งในนั้นเป็นที่รู้จักกันดี คือ พระอมิตาภพุทธเจ้า แม้ว่าพระองค์จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วแต่ยังมียังพระชนม์ชีพ อยู่ประทับอยู่ ณ แดนสุขาวดีพุทธเกษตรคอยสั่งสอนพระสัจธรรมแก่เหล่าพระโพธิสัตว์และช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพียงแค่เอ่ยพระนามของพระองค์เท่านั้นก็จะสามารถไปจุติยังแดนสุขาวดีได้ เช่น พระสงฆ์จะมีคำพูดประโยคหนึ่งอยู่เสมอว่า “อามิตาพุทธ” หรือให้บริกรรมภาวนาเมื่อยามใกล้สิ้นลมหายใจ จะมีเหล่าบริวารหรือตัวแทน แม้แต่พระอมิตาภพุทธเจ้าจะเสด็จลงมารับดวงวิญญาณของบุคคลนั้นไปพร้อมกับพระองค์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สุขติภูมิ เมื่อฟังพระสัจจธรรมจากพระองค์ก็สามารถจะบรรลุธรรมในแดนสุขาวดีนั้นได้

พระพุทธศาสนามหายานในประเทศจีน โดยมีท่านพระซานต้า ได้อธิบายกฎเกณฑ์ในนิกายสุขาวดีไว้ว่าให้ยึดถือพระสูตร ๓ สูตรคือ ๑) มหาสุขาวดีวยูหสูตร ๒) อมายุรธยานสูตร ๓) อมิตาภว-ยูหสูตร ซึ่งในนิกายนี้แตกต่างจากนิกายอื่น คือ ๑) ให้ภักดีสูงสุดต่อพระอมิตาภพุทธเจ้าเหมือนการนับถือพระเจ้าในศาสนาที่มีพระเจ้าสร้างโลก ๒) ผู้ที่เกิดในแดนสุขาวดีจะไม่มีวันเสื่อมจากโพธิญาณ

---

[๑๑๘] พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, *พระพุทธศาสนาในจีน*, อ้างแล้ว, หน้า ๒๗๘.

[๑๑๙] สุมาลี มหณรงค์ชัย, *พระชินพุทธห้าพระองค์ พระพุทธเจ้าในรูปกายทิพย์ตามคติของหมายานและวัชรยาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๘๘.

(การบรรลุธรรม) ๓) นิกายนี้มีวิธีปฏิบัติง่ายกว่านิกายอื่น ๆ คือ “สิ่ง” ศรัทธาเชื่อมั่นในพระอมิตาภะ “ทงลุง” ตั้งจิตอธิษฐานให้เกิดในแดนสุขาวดี “เห็ง” ให้เพ่งพระอมิตาภะเป็นอารมณ์[๑๒๐] ทั้งสามพระสูตรนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์มหาสุขวดีวยูหสูตร ได้พรรณนาอดีตชาติของพระอมิตาภพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่พระองค์เสวยพระชาติเป็นพระภิกษุนามว่า พระธรรมกร ได้ตั้งสัจจปณิธานไว้ ๔๘ ข้อ[๑๒๑]

มหาปณิธานของพระไภษัชยคุรุพุทธเจ้า เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ไภษัชยคุรุไวฑูรยประภาตถาคต[๑๒๒] ภาษาจีนออกเสียง เอี๊ยะ ซือ หยู ไล แปลว่า คุรุแห่งเภสัช หรือ ยารักษาโรค[๑๒๓] เมื่อครั้งที่พระองค์ยังคงเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีอยู่ ได้ตั้งมหาปณิธาน ๑๒ ประการ ดังนี้

๑) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ซึ่งมีวรกายอันรุ่งเรืองส่องสาดทั่วอนันตโลกธาตุบริบูรณ์ด้วยมหาปุริสลักขณะ ๓๒ และอนุพยัญชนะ ๘๐ ขอให้สรรพสัตว์จงมีวรกายดุจเดียวกับเรา

๒) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ขอให้วรกายของเรามีสีดุจไพฑูรย์ มีรัศมีรุ่งโรจน์โชตนาการยิ่งกว่าแสงจันทร์และแสงอาทิตย์ ประดับด้วยคุณาลังการอันมโหฬารไพศาลพันลึก ส่องทางให้แก่สัตว์ที่ตกอยู่ในอบายคติให้หลุดพ้นเข้าสู่ชอบตามปรารถนา

๓) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ก็ขอให้เราได้ใช้ปัญญาโกศลอันล้ำลึกสุขุมไม่มีที่สิ้นสุดยังสรรพสัตว์ให้ได้รับโภคสมบัตินานาประการ อย่าได้มีความยากจนใดๆ

๔) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ หากมีสัตว์ใดที่เป็นมิจฉาทิฐิก็ขอให้เรายังเขาให้ตั้งมั่นในสัมมาทิฐิโพธิมรรค หากมีสัตว์ใดดำเนินปฏิปทาแบบสาวกยาน ปัจเจกยาน ก็ขอให้เราสามารถยังเขาดำเนินปฏิปทาแบบมหายาน

๕) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ หากมีสรรพสัตว์ใดมาประพฤติพรหมจรรย์ในธรรมวินัยของเรา ก็ขอให้เขาเหล่านั้นอย่าได้มีศีลวิบัติเลย จงบริบูรณ์ด้วยองค์แห่งศีลทั้ง ๓ เถิด หากมีผู้ใดศีลวิบัติเมื่อได้สดับนามแห่งเรา ก็ขอให้จงบริสุทธิ์บริบูรณ์ดุจเดิมไม่ตกสู่ทุคคตินิรยาบาย

๖) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ หากมีสรรพสัตว์มีกายอันเลวทรามมีอินทรีย์อันไม่ผ่องใสโง่เขลาเบาปัญญา ตาบอดหรือหูหนวก เป็นใบ้บ้าหรือหลังค่อมสารพัดพยาธิทุกข์ต่าง ๆ เมื่อได้สดับนามแห่งเรา ก็ขอให้หลุดพ้นจากปวงทุกข์เหล่านั้น มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมีอินทรีย์ผ่องใสสมบูรณ์

๗) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ หากยังมีสรรพสัตว์อันความทุกข์เบียดเบียนปราศจากที่พึ่งพิงและที่อยู่อาศัย ปราศจากแพทย์และยา ปราศจากวงศาคณาญาติ อันความยากจนข้นแค้นมีทุกข์มาเบียดเบียนแล้ว เพียงแต่นามแห่งเราผ่านโสตของเขาเท่านั้น ขอสรรพความเจ็บป่วยจงปราศจากไปสิ้น เป็นผู้มีกายใจอันผาสุก มีบ้านเรือนอาศัยพรั่งพร้อมด้วยธนสารสมบัติ จนที่สุดก็จักได้สำเร็จแก่พระโพธิญาณ

---

[๑๒๐] พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, *พระพุทธศาสนาในจีน*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๕.

[๑๒๑] พระศิวภัทร เซี่ยเกี๊ยก, *มหาสุขาวตียุวหสูตร*, (กรุงเทพฯ: ส่องศยาม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗-๓๑.

[๑๒๒] *ภิกษุจีนวิศวภัทร*, *พระพุทธเจ้าและธรรมสูตรฝ่ายมหายาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๔๒.

[๑๒๓] พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, *พระพุทธศาสนาในจีน*, อ้างแล้ว, หน้า ๒๗๙.

๘) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ หากมีอิสตรีใดมีความเบื่อหน่ายต่อเพศแห่งตนปราศจากจะกลับเพศเป็นบุรุษไซร้ มาตรว่าได้สลับนามแห่งเราก็จงสามารถเปลี่ยนเพศจากหญิงเป็นชายตามปรารถนา จนที่สุดก็จักได้สำเร็จแก่พระโพธิญาณ

๙) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เราจงสามารถยังสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากข่ายแห่งมารและเครื่องผูกพันธ์ของเหล่ามิจฉาทิฐิ ให้สัตว์เหล่านั้นตั้งอยู่ในสัมมาทิฐิ และให้ได้บำเพ็ญโพธิสัตวจริยาจนบรรลุพระโพธิญาณในที่สุด

๑๐) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ มีสัตว์เหล่าใดถูกต้องพระราชอาญาต้องคุมขังรับทัณฑกรรมในคุกตะรางหรือต้องบทอาญาถึงประหารชีวิตตลอดจนได้รับการข่มเหงคะเนงร้าย ดูหมิ่นดูแคลนเหยียดหยามอื่น ๆ เป็นผู้อันความคับแค้นเผารนแล้วมีใจกายอันวิปฏิสารอยู่ หากได้สดับนามแห่งเราได้อาศัยบารมีและคุณาภินิหารของเรา ขอสัตว์เหล้านั้นจงหลุดพ้นจากปวงทุกข์ดังกล่าว

๑๑) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ มีสัตว์เหล่าใดมีความทุกข์ด้วยความกระหายแล้วประกอบอกุศลกรรมเพราะเหตุแห่งอาหารไซร้ หากได้สดับนามแห่งเรา มีจิตหมั่นตรึกนึกภาวนาเป็นนิตย์ เราจักประทานเครื่องอุปโภคบริโภคอันประณีตแก่เขา ยังเขาให้อิ่มหนำสำราญ แล้วประทานธรรมรสแก่เขาให้เขาได้รับความสุข

๑๒) ในกาลใดที่เราได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ มีสัตว์เหล่าใดที่ยากจนปราศจากอาภรณ์นุ่งห่มอันความหนาวและเหลือบยุงเบียดเบียนทั้งกลางวันกลางคืน หากได้สดับนามแห่งเราและหมั่นรำลึกภาวนาถึงเราไซร้ เขาจักได้สิ่งที่ปรารถนาและจักบริบูรณ์ด้วยธนสารสมบัติสรรพอาภรณ์เครื่องประดับและเครื่องบำรุงความสุขต่าง ๆ[๑๒๔] พระไภษัชยคุรุพุทธเจ้าเป็นพระพุทธเจ้าตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และวัชรยาน หรือเรียกอีกอย่างว่าพระพุทธเจ้าหมอยา โดยมีสาวก พระนามว่า พระสุริยประภาโพธิสัตว์และพระจันทรประภาโพธิสัตว์ ซึ่งคนไทยรู้จักในนามพระกริ่ง เป็นพระเครื่องที่ทำด้วยโลหะ ภายในมีลักษณะกลวง บรรจุก้อนโลหะซึ่งลงอักขระไว้เป็นเครื่องหมายแทนองค์พระพุทธเจ้า และเมื่อเขย่าดูจะได้ยินเสียงดังออกมาจากภายในองค์พระ ที่มีความเชื่อในมหาอำนาจ และพุทธคุณของพระกริ่งที่สืบทอดกันมาแต่โบราณเคารพศรัทธาว่าเป็นพระพุทธเจ้าผู้รักษาโรค และสามารถป้องกันภยันตรายต่าง ๆ ได้ด้วย[๑๒๕] นอกจากนี้ ฝ่ายมหายานในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เป็นที่นิยมสร้างพระไภษัชยคุรุพุทธเจ้าในมือถือหมอยาที่เป็นศิลปะแบบเขมร เห็นได้ว่า มีพระพุทธเจ้าอีกมากมาย ซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะตัวหรือพุทธคุณโดดเด่นต่างกัน จึงนำมาสร้างเป็นรูปเคารพตามคติความเชื่อของแต่ละภูมิภาคตามวัฒนธรรมผนวกเข้ากับศิลปะจินตนาการของผู้ออกแบบรังสรรค์สร้างพุทธลักษณะเฉพาะตัว และวัสดุที่แตกต่างกัน เช่น ภาพเขียนลงในผ้า (ทังกา) รูปเหมือนที่เป็นโลหะ ภาพวาดตามฝาผนัง ศาสนสถาน เป็นต้น แต่แฝงด้วยคติความเชื่อด้วยกันทั้งสิ้น

---

[๑๒๔] เสถียร โพธินันทะ, *กระแสพุทธธรรมฝ่ายมหายาน*, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙๗-๑๐๐.

[๑๒๕] พระครูปลัดสุรวุฒิ แสงมะโน และคณะ, พระกริ่ง, *วารสาร มมร วิชาการล้านนา*, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๓), หน้า ๗๕-๗๖.

ในพระคัมภีร์อนาคตวงศ์ได้กล่าวถึงพระราชานามว่า พระเจ้าสังขะจักรพรรดิ ทรงกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระองค์ทรงแสดงพระนิพพานอันเป็นธรรมเอกเป็นธรรมที่สุดในธรรมทั้งปวง แม้ข้าพระองค์ตัดศีรษะอันเป็นอวัยวะสูงสุดในอวัยวะทั้งปวง ของข้าพระองค์ บูชาพระธรรมของพระองค์เป็นการบูชาพิเศษก่อน” ครั้นตรัสแล้วจึงทรงใช้พระนขะตัดพระเศียร ทรงวางพระเศียรไว้บนฝ่าพระหัตถ์เป็นพระเศียรโพธิสัตว์ตรัสพระคาถาบทหนึ่งว่า “นี้ ข้าพระองค์ขอบรรลุนิพพาน ในภายหลัง”[๑๒๖] การตั้งปณิธานที่จะขอบรรลุในภายหลังด้วยการตัดศีรษะของตนเองถือว่าเป็นการอัตวินิบาตกรรม แต่ด้วยความศรัทธายิ่งและความตั้งใจอันแน่วแน่ของพระโพธิสัตว์แม้จะต้องตกอบายภูมิก็ยอม เพื่อขอให้ตนบรรลุเป็นคนสุดท้าย นอกจากปณิธานของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้าดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยจะขอยกปณิธานที่ปรากฏในพระสูตรสำคัญของฝ่ายมหายานคือ ทศภูมิสูตร ได้กล่าวถึงการตั้งปณิธานโดยเพิ่มจำนวนข้อจาก ๔ เป็น ๑๐ ข้อ เรียกว่า มหาปณิธาน ดังนี้

๑) เพื่อตั้งมั่นเคารพบูชาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

๒) เพื่อรักษาพุทธภาษิตธรรมทั้งหลาย

๓) เพื่อเข้าถึงนิรวาณด้วยการประพฤติตามประวัติของพระพุทธเจ้าทั้งแต่ประทับในดุสิตภพจนถึงเข้ามหาปรินิวาณ

๔) เพื่อให้ภูมิทั้งหลายหมดจดด้วยการเกิดจิตโตตปาท

๕) เพื่อยังให้สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงเข้าใจพุทธธรรมและเพื่อประดิษฐานสัตว์ทั้งหลายในสัพพัญญุตญาณ

๗) เพื่อนำมาซึ่งความบริสุทธิ์แห่งพุทธเกษตร

๘) เพื่อยังสัตว์ทั้งหลายให้เข้าถึงมหายาน

๙) เพื่อปฏิบัติตามโพธิสัตว์จรรยา

๑๐) เพื่อกระทำอภิสัมโพธิ มหาชญาณและอภิชญาณให้สำเร็จ[๑๒๗] เดิมปณิธานแรกเริ่มมี เพียง ๔ คือ ๑) เราจักโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หมดสิ้น ๒) เราทำลายกิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้น ๓) เราจะต้องบรรลุธรรมทั้งหลายให้เจนจบ และ ๔) เราจะต้องบรรลุพุทธภูมิให้จงได้[๑๒๘] แต่เป็นการเพิ่มเข้ามาของทัศนะคติของคณาจารย์ในยุคต่อมาจึงกลายเป็น ทศภูมิสูตร เพื่อเพิ่มศรัทธาปาสาทะให้แก่เหล่าพุทธศาสนิกชนหันมาศรัทธาให้มากขึ้นหรืออาจเป็นเพราะมีปัจจัยหลาย ๆ ด้านที่เป็นแรงผลักดันให้มีการเพิ่มเติม เข้ามา เช่น ศาสนาอื่น ความเห็นของคณาจารย์ ประเพณีหรือพิธีกรรม ดังนั้น ไม่ได้ผิดแปลกประการใดหากจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตราบนานเท่านั้นได้ ทั้งนี้ ไม่ได้ละทิ้งจากปณิธานของโพธิญาณที่จะฉุดช่วยเหล่าเวไนยสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง และยังสามารถเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดโพธิจิตแก่เหล่าสาธุชนได้ เพราะพื้นฐานของมนุษย์แล้วย่อมมจิตและปัญญาที่แตกต่างกันตามระดับภูมิธรรม จากระดับต่ำขึ้นไปสู่ระดับจิตที่สูงขึ้นไปกระทั่งนำปณิธานให้สามารถเข้าถึงซึ่งโพธิญาณและตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในที่สุดได้

---

[๑๒๖] ประภาส สุระเสน, *พระคัมภีร์อนาคตวงศ์,* (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๙๑-๙๒.

[๑๒๗] ประพจน์ อัศวิรุฬหการ, *โพธิสัตวจรรยา: มรรคาเพื่อมหาชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๐.

[๑๒๘] อภิชัย โพธิประสิทธิ์ศาสต์, *พระพุทธศาสนามหายาน*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓๙-๑๔๐.

ดังที่กล่าวมาในข้างต้นผู้วิจัยมีข้อสรุปเกี่ยวกับมหาปณิธานพระโพธิสัตว์ได้ว่า มหาปณิธานพระโพธิสัตว์เถรวาท ปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนคต จะต้องตั้งสัจจปณิธาน ๑) ตั้งในใจก่อนเป็นอันดับแรก นับเป็นเวลอย่างน้อยถึง ๗ อสงไขย ๒) ปรารถนาด้วยวาจา ๙ อสงไขยและ ๓) ปรารถนาทั้งกายและด้วยวาจา ๔ อสงไขยแสนกัป และจากนั้นบำเพ็ญบารมี ๑๐ ให้สมบูรณ์ และพระโพธิสัตว์นั้นยังแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) พระอนิยตโพธิสัตว์ ๒) พระนิยตโพธิสัตว์ แต่ก็สามารถลาพุทธภูมิได้หากเกิดความเบื่อหน่ายที่ต้องเวียนว่าตายเกิดแล้วมุ่งบำเพ็ญสู่ความเป็นพระอรหันต์ ส่วนพระพุทธศาสนามหายานเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์และสัตว์ทั้งหมดเพราะมีโพธิจิตในตัว และปณิธานที่ยกตัวอย่างจากพระโพธิสัตว์ ๕ พระองค์ คือ ๑) พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์เป็นตัวแทนของความเมตตา กรุณา ๒) พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ผู้เป็นสัญลักษณ์แห่งมหาปัญญา ๓) พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ เป็นแบบอย่างมหาจริยาวัตรแม่บท ๔) ท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์เป็นพระโพธิสัตว์ตัวแทนของบุรุษเพศในรูปแบบของปุถุชนหรือฆราวาสโพธิสัตว์ ๕) พระนางศรีมาลาเทวีโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ตัวแทนของมหาอุบาสิกา ผู้ศรัทธาและตั้งปณิธานให้สำเร็จเป็น บรรดาเหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลายต่างก็มีสาระสำคัญหลัก ๆ เหมือน ๆ กัน คือ ประโยชน์ตนเป็นสำคัญสุดท้าย และประโยชน์แก่มวลมหาชนเป็นสำคัญ เพื่อเป็นไปสู่ความพ้นทุกข์อย่างแท้จริงของสรรพสัตว์ตราบจนกว่าสังสารวัฏจะไม่หลงเหลือสัตว์แม้เพียงสักคน ส่วนตนเองนั้นก็จะเข้าสู่พระนิพพานเป็นคนสุดท้าย

๒.๖ สรุป

จากการศึกษาแนวความคิดจากเอกสารทางพระพุทธศาสนาได้เกิดองค์ความรู้ พอสรุปได้ดังนี้

มนุษย์มีความคาดหวังจะต้องประสบความสำเร็จในอนคต แต่ต้องอาศัยการทุ่มเทด้านแรงกายและแรงใจ ที่สำคัญต้องลงมือกระทำให้สุดความสามารถตามศักยภาพตนเอง หรือมีความฝันความต้องการ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้เป้าหมายในชีวิตเกิดความสำเร็จได้จริง หากชีวิตไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้การดำเนินชีวิตอยู่บนหนทางที่ไม่มีคุณค่าที่มากพอหรือดำเนินชีวิตไปเพื่อให้รอดไปวัน ๆ ทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาส่งผลให้ไม่สามารถจัดการปัญหาได้ ซึ่งความสำเร็จต้องอาศัยเครื่องมือสนับสนุนและสามารถเป็นเป็นสิ่งที่สะท้อนของปัญหา เพื่อจะนำไปแก้ไขได้ต้องมีองค์ประกอบของเป้าหมาย ดังนี้ ๑) ความยากและความเฉพาะเจาะจง เป้าหมายมีทั้งความยากและความง่ายตามแต่ละบุคคลมีวางเป้าหมายในชีวิต ๒) การให้ข้อมูลย้อนกลับ การบรรลุเป้าหมายที่เกิดจากการกระทำ เป็นการแสดงแนวโน้มที่จะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวในเป้าหมาย ๓) ความมุ่งมั่นหรือพันธะผูกพัน เป็นความพยายาม บากบั่น และตั้งใจอย่างแน่วแน่ มั่นใจและเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง และ ๔) การรับรู้ความสามารถของตนเอง รู้ว่าตนมีทักษะความสามารถในด้านไหน สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งทำให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ และในพระพุทธศาสนาได้แบ่งเป้าหมายในชีวิตออกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้ ๑) เป้าหมายสูงสุดในชีวิตระดับปุถุชน มนุษย์ต้องการความสุขที่เริ่มต้นจากด้านครอบครัวที่สมบูรณ์ มีการงานที่มั่นคงและสามารถเป็นทรัพย์สินที่ตกทอดสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน นอกจากนี้มีด้านสังคม เป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียง มีเกียรติหน้าตาทางสังคม เป็นความสุขที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อความหลุด ๒) เป้าหมายสูงสุดในชีวิตระดับพระอริยบุคคล เป็นเป้าหมายที่มุ่งแสวงหาความ

หลุดพ้นเพื่อละสังโยชน์ทั้งหมด ที่เกิดจากการเบื่อหน่ายในการเวียนว่ายเกิดตาย ในวัฏสังสาร มี ๔ ระดับ คือ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และ อรหันต์ ทั้งหมดล้วนต่างปรารถนาพระนิพพาน และ ๓) เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์มีเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ในการรื้อขนสรรพสัตว์ในสังสารวัฏเป็นสำคัญ ส่วนความสำคัญตนเองเป็นรอง เพื่อช่วยให้หลุดพ้นจากภัยแห่งวัฏสงสารจนหมดสิ้น และผู้ที่จะพระพุทธเจ้าในอนาคต สำหรับพระพุทธเจ้ามีเป้าหมายเพื่อแสวงหาสัจจธรรมเพื่อบรรลุพระโพธิญาณ ประกาศพระศาสนา มีพระสาวกผู้ประพฤติตามและนำคำสอนเผยแผ่เพื่อชี้แนวทางปฏิบัติสู่ความพ้นทุกข์ และเข้าสู่พระนิพพาน ในเป้าหมายปุถุชนยังเป็นโลกิยสุขส่วนเป้าหมายของพระอริบุคคล พระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้าเป็นการแสวงหาความสุขที่เป็นโลกุตรสุข ซึ่งสุขทั้งสองแบบล้วนต้องอาศัยความเพียรพยาม อดทนอย่างแรงกล้าทั้งสิ้นจึงจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้เป้าหมายสูงสุดในภาพรวมสามารถแบ่งประเภทเป้าหมาย ๕ ด้าน คือ ๑) เป้าหมายส่วนตัว ๒) เป้าหมายทางวิชาชีพ ๓) เป้าหมายการพัฒนาความก้าวหน้า ๔) เป้าหมายทางด้านร่างกาย ๕) เป้าหมายทางจิตวิญญาณ ซึ่งประเภทของเป้าหมายทั้ง ๕ ด้าน จะนำไปวิเคราะห์ในบทที่ ๔ ต่อไป

บทที่ ๓
มหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

บทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับเป้าหมายชีวิตตามมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิ-สัตวปูรวปณิธานสูตร ดังนั้น ผู้วิจัยได้แยกประเด็นที่สนใจศึกษาตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๓.๑ ความหมายและความสำคัญของมหาปณิธาน

๓.๒ ประวัติกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

๓.๓ มหาปณิธานพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ๕ ประการ

๓.๔ เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน

๓.๕ สรุป

มีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ ความหมายและความสำคัญของมหาปณิธาน

การจะศึกหาเนื้อหาในประเด็นใดประเด็นหนึ่งสิ่งแรกควรทำความเข้าใจเริ่มแรก คือ ความหมาย ของเนื้อหาที่จะศึกษาเป็นขั้นเริ่มต้น ซึ่งในหัวข้อนี้จะศึกษาความหมายและความสำคัญของมหาปณิธาน ผู้วิจัยจึงได้รวบรวบดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑.๑ ความหมายของมหาปณิธาน

คำว่า มหา หมายถึง ใหญ่, ยิ่งใหญ่, มักใช้เป็นส่วนหน้าของสมาส บางทีก็ลดรูปเป็น มห เช่น มหรรณพ[๑] นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งคำ คือ คำว่า ปณิธาน ซึ่งมีสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (๒๕๕๔) ได้ให้ความหมายของคำว่า ปณิธาน (Determination) หมายถึง การตั้งความปรารถนา ความมุ่งมั่นทำตาม สิ่งที่ตั้งใจ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๕๐) ได้ให้ความหมายคำว่า ปณิธาน (Determination) หมายถึง ความตั้งใจอันแน่วแน่ ความปรารถนา[๒]

คำว่า “ปณิธาน” ในบาลี รากศัพท์มาจาก ป (ทั่วไป, ข้างหน้า) + นิ (เข้า, ลง) + ฐา (ธาตุ = ตั้งไว้, ปรารถนา) + ยุ ปัจจัย, แปลง ยุ เป็น อน (อะ-นะ), แปลง น (ที่ นิ) เป็น ณ, แปลง ฐ (ที่ ฐา) เป็น ธ : ป + นิ + ฐา = ปนิฐา + ยุ > อน = ปนิฐาน > ปณิธาน แปลตามศัพท์ว่า (๑) “สิ่งอันเขาตั้งไว้” (๒) “สิ่งอันเขาปรารถนา” รูปคำในภาษาสันสกฤต “ปฺรณิธาน” ซึ่งคำว่า “ปฺรณิธาน: (คำนาม) ‘ประณิธาน,’ อุตสาหะยิ่ง, อุตสาหะ, ภาระหรือพละ, สมาธิอันสุขุม, การเข้าหา, การเข้าสู่[๓]

---

[๑] ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรม ไทย-ไทย*, <https://shorturl.asia/YctiN> สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๒] ปณิธาน (Determination), <https://shorturl.asia/DRIC0> สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๓] ชมรมธรรมธารา, *บาลีวันละคำ ประณิธาน*, <https://dhamtara.com/?p=3741> สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖.

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ปณิธาน เป็นการตั้งความปรารถนา ความตั้งใจอันแน่แน่ว ด้วยความอุสาหะวิริยะมุ่งมั่นในสิ่งที่ตั้งใจอย่างไม่มีวันยอมลด ละ ยกเลิก และยังคงหนักแน่นไปตราบสิ้นความมุ่งหมายนั้นจะสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์

๓.๑.๒ ความสำคัญของมหาปณิธาน

ในจำนวนพระโพธิสัตว์อันมหาศาลตามคติความเชื่อพุทธศาสนานิกชนให้ความเคารพศรัทธา และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย คือ พระกษิติครรภโพธิสัตว์ (ภาษาจีนเรียกว่า ตี่จังอ๊วงผ่อสัก) ผู้มีมหาปณิธานอันยิ่งใหญ่ว่า “ตราบใดนรกยังไม่สูญ คือ ไม่ว่างจากสัตว์นรก ตราบนั้นจะไม่ขอบรรลุพุทธภูมิ” ชาวจีนจึงนำภาพท่านมาบูชาในงานศพและมีพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับพระองค์จนมีคำกล่าวว่า “กวนซิอิมโปรดคนเป็น ตี่จังโปรดคนตาย”[๔] นอกจากนี้ พระกษิติครรภโพธิสัตว์เป็นพระโพธิสัตว์ผู้เป็นครรภ์ของแผ่นดินทรงประทับอยู่ใต้พื้นพิภพ พระกษิติครรภโพธิสัตว์ทรงมีปณิธานว่าหากมีสัตว์ยังหลงเหลืออยู่ในนรกภูมิเพียงหนึ่งเดียวพระองค์จะไม่เข้าสู่พุทธภูมิ ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่า พระกษิติครรภโพธิสัตว์ เป็นผู้ชักนำวิญญาณของคนตายให้พ้นทุกข์[๕] ในทัศนะความเชื่อของคนจีนหรือคนญี่ปุ่นมีความเชื่อว่าเป็นโพธิสัตว์ที่อธิฐานรับหน้าที่จะลงไปโปรดสัตว์นรก ภาษาจีนษาจีนแต้จิ๋วบ้านเราจะเรียกว่า “ตี้ซังพู่สัก” คือ “กษิติครรภโพธิสัตว์” เป็นพระโพธิสัตว์ที่เสียสละทำหน้าที่ยากลำบาก คือ การลงไปโปรดสัตว์นรก ด้วยบารมีของท่านทุกครั้งที่ลงไปในนรกไฟในนรกจะเย็นลงทุกครั้ง ส่วนชาวจีนมักจะทำบุญกับ พระโพธิสัตว์องค์นี้โดยเฉพาะเพื่อให้พระโพธิสัตว์พระองค์นี้นำบุญที่ตัวเองทำไปส่งให้กับพ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง ที่อาจจะยังตกนรกอยู่ในขุมลึก ๆ ซึ่งจะมีความคล้ายคลึงกับฝ่ายเถรวาท คือ พระมาลัยโปรดนรก สำหรับพระกษิติครรภโพธิสัตว์จะโดดเด่นและศาสนิกชนชนรู้จักเป็นจำนวนมากกว่าพระมาลัย เพราะไม่ว่าจะเป็นประเทศเกาหลี ญี่ปุ่น จีน ธิเบต ไทย ใต้หวัน เป็นต้น ด้วยเหตุที่ว่าสรรพสัตว์ยังคงเวียนว่ายตายเกิดไม่รู้จบสิ้นแต่มหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ยังคงดำรงเช่นนี้ไปตราบจนกว่าจะสรรพสัตว์จะว่างเว้นซึ่งไม่มีพระโพธิสัตว์ใดที่มีปณิธานอันแน่วแน่เช่นนี้ และเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถฉุดช่วยให้สรรพสัตว์ได้พ้นจากนรก ทำหน้าที่นี้ไม่ต่างจากพระพุทธเจ้า แต่พระพุทธเจ้าเข้าพระนิพพานซึ่งหน้าที่ของพระองค์ถือว่ายุติการโปรดสัตว์ แต่ในสถานะภาพของพระโพธิสัตว์ถือว่ายังข้องกับสัตว์อยู่ หากไม่มีพระกษิติครรภโพธิสัตว์ เหล่าสรรพสัตว์ในนรกก็ยังไม่สามารถจะหลุดพ้นได้ และสรรพสัตว์ในสุคติภูมิก็ไม่สามารถบังเกิดโพธิจิตในการเข้าโพธิสัตวมรรคได้ เช่น ครั้งสมัยที่เจ้าชายสิทธัตถะกุมารออกจากครรภ์พระมารดา ได้กล่าวอภิวาจาเป็นมหาปณิธานไว้ว่า “เรา คือ ผู้เลิศของโลก เรา คือ ผู้เจริญที่สุดของโลก เรา คือผู้ประเสริฐที่สุดของโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก” จะเห็นได้ว่า เป็นการประกาศมหาปณิธานอันยังใหญ่ว่าชาตินี้จะเป็นชาติสุดท้ายของพระองค์ และก็พระองค์ก็สามารถบรรลุสำเร็จตามพุทธประสงค์ได้

จากการศึกษาความหมายและความสำคัญของมหาปณิธานดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า มหาปณิธาน เป็นแนวทางของวิถีการดำเนินชีวิตอย่างมีทิศทางที่นำไปสู่ความประสบผลสำเร็จตามที่

---

[๔] ตั่วเสียวเจี้ย, *พระพุทธเจ้า พระโพธิสัตต์ เทพเจ้าและเซียน*, (กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

[๕] วรารัตน์ คำมณี, “แนวคิดพุทธปรัชญามหายานที่ปรากฏในคติความเชื่อและรูปเคารพในท้องถิ่นภาคใต้”, *Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia*, ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๓), ๒๐.

ตั้งใจปรารถนา เพราะเป็นผลอันเนื่องมาจากความประพฤติทางกาย วาจาและใจ ที่เป็นแนวทางหรือแบบอย่าง โพธิสัตวมรรค การตั้งปณิธานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิต เนื่องจากหากขาดความตั้งใจมั่นการดำเนินชีวิตบนเส้นทางที่คาดหวังไว้ จะเป็นชีวิตที่ไร้ทิศทางหรือไขว้เขวได้และเป้าหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าจิตใจไม่มั่นคง หนักแน่น

๓.๒ ประวัติกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

พระพุทธศาสนานิกายมหายาน เป็นยุคที่เฟื่องฟูเป็นอย่างมาก สามารถแบ่งความเจริญรุ่งเรืองในประเทศอินเดียออกได้เป็น ๓ ระยะ คือ ๑) ตั้งแต่ พ.ศ. ๑ ถึง พ.ศ. ๕๐๐ พระพุทธศาสนานิกายสาวกยานรุ่งเรือง ๒) ตั้งแต่ พ.ศ. ๕๐๐ ถึง พ.ศ. ๑๐๐๐ พระพุทธศาสนาฝ่ายลัทธิมหายานรุ่งเรือง ๓) ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๐๐๐ ถึง พ.ศ. ๑๕๐๐ พระพุทธศาสนาฝ่ายลัทธิตันตรยานรุ่งเรือง[๖] ในช่วงอายุกาลของพระพุทธศาสนานิกายมหายานรุ่งเรืองนี้ ยังไม่มีปรากฏคัมภีร์กษิติครรภโพธิสัตว์ปูรวปณิธานสูตร แต่มหายานได้แพร่กระจายไปตามหลายภูมิภาค มีสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักความเชื่อและเป้าหมายสูงสุดที่ต่างไปจากพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท หรือหีนยานที่ยึดหลักคำสอนดั่งเดิมของพระพุทธเจ้าแต่เนื่องด้วยภายหลังมีคณาจารย์ฝ่ายมหายานได้ใส่ทัศนะความเห็นหรือมรรควิธีที่ตนเองเชื่อในหลักการของตนลงไปในหลักคำสอนและได้มีการจดบันทึก เช่น การโต้เถียงอภิปรายปัญหาทางหลักธรรมอันมีความเห็นต่างทัศนะคติจึงทำให้เกิดการรวมหลักธรรมหรือปรับแนวคำสอนเพิ่มเติม โดยคณาจารย์ผู้รอบรู้ เรียกว่า “ศาสตร์” ได้อุบัติขึ้น ต่อมาปรากฏว่า พระโมคคลีบุตร ได้รจนาคัมภีร์ ชื่อว่า “กถาวัตถุ” เพื่อโต้แย้งกับนิกายพระพุทธศาสนาอื่น ๆ เพื่อรักษาตามพระพุทธมติอันบริสุทธิ์ให้คงไว้ไว้[๗]

ส่วนพระพุทธศาสนามหายานก็เช่นกัน ล่วงเลยกาลอันนานพอสมควรก็ย่อมมีคัมภีร์ที่แต่งขึ้นมาใหม่ ชื่อว่า กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ที่ได้กล่าวถึงหลักการความเชื่อ เป้าหมายสูงสุดที่ปรากฏในพระสูตรนี้ผ่านมหาปณิธานอันยิ่งใหญ่ผ่านบุคลาธิษฐานพระนามว่า พระกษิติครรภโพธิสัตว์จากการกล่าวถึงพระสูตรได้มี พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ ได้รวบรวมพระสูตรเกี่ยวกับพระกษิติครรภมหาโพธิสัตว์อยู่หลายปกรณ์แต่มี อยู่ ๓ ปกรณ์สำคัญ คือ

๑) พระสูตรที่ว่าด้วยการพยากรณ์กุศลและอกุศล พระตรีปิฎกธราจารย์โพธิประทีปชาวเทียนจู๋ (ชื่อเรียกอินเดียโบราณ) สมัยราชวงศ์สุย แปลสู่ภาษาจีนในปี พ.ศ. ๑๑๓๖

๒) มหาสังคีติกษิติครรภทศจักรสูตร พระตรีปิฎกธราจารย์เสวียนจั้ง สมัยราชวงศ์ถังแปลสู่ภาษาจีนในปี พ.ศ. ๑๑๙๔ ยังมีปรากฏในพระไตรปิฎกภาษาทิเบต

๓) กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ประกอบด้วยอักษรจีนหนึ่งหมื่นเจ็ดพันกว่าตัว กล่าวกันว่า พระศึกษานันทะ (พ.ศ. ๑๑๙๕-๑๒๕๓) ชาวเมืองโขตาน ปัจจุบัน คือ เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ ในสมัยราชวงศ์ถังเป็นผู้แปลจากพากย์ภาษาสันสกฤตสู่พากย์ภาษาจีน ในแต่ละบทบันทึกพุทธศาสนาไคหยวน และสารบัญพุทธศาสนาเจินหยวนของพระจื้อเชิงในสมัยราชวงศ์ถังบันทึกไว้ว่า พระศึกษานันทะ แปลพระสูตรไว้ทั้งสิ้น ๑๙ ชุด แต่ไม่พบกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

---

[๖] เสถียร โพธินันทะ, *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒๘.

[๗] เสถียร โพธินันทะ, *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๕-๑๘๖.

เล่มนี้ และไม่พบต้นฉบับภาษาอินเดียและทิเบต สันนิษฐานว่าอาจรจนาขึ้นในประเทศจีน เช่นเดียวกับคัมภีร์มหายานศรัทโธตปทศาสตร์ ที่รจนาโดยพระอัศวโฆษ พราหมณ์ชาวอินเดียกลางแถบเมืองสาวัตถีที่มีข้อสังเกตว่า พระศึกษานันทะ เป็นผู้แปลคัมภีร์นี้สู่ภาษาจีนจริงหรือไม่เช่นกัน และยังพบว่ามีกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร สำนวนของพระฝ่าเติงหรือพระฝ่าจวี้ ภิกษุสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันตก มีอักษรมากกว่าฉบับพระศึกษานันทะ จำนวน ๕๒๙ ตัว แต่สำหรับฉบับของพระศึกษานันทะเป็นที่นิยมและแพร่หลายมากกว่า[๕] สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาจากพระสูตรเป็นพากย์ภาษาไทย โดยแปลและจัดพิมพ์พบว่ามี ๓ แหล่ง คือ ๑) กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร แปลโดยพระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ ๒) พระกษิติครรภ์มหาปณิธานสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยปณิธานแลกการปฏิบัติของพระกษิติครรภ์มหาโพธิสัตต์ แปลโดย ธัมม-นันทา สามเณรี และ ๓) พระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร แปลโดย โจว ชิง ฟ่ง ซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยการตั้งมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ เป็นโพธิสัตวจริยาเมื่อครั้งอดีตชาติ ไว้ ๔ ชาติ คือ ๑) เกิดเป็นบุตรของคฤหบดี ๒) เกิดเป็นนางพราหมณี ในตระกลูพราหมณ์ บิดาชื่อ ชีรชิณณะ มารดาชื่อ ยัฐฐีลี ๓) เกิดเป็นกษัตริย์ปกครองแคว้นเล็ก ๆ และ ๔) นางพราหมณีชอบทำบุญถวายทาน ทั้งหมดในเนื้อหานี้แบ่งออกเป็น ๑๓ ปริเฉท ทั้งนี้ การแปลในพระสูตรดังกล่าวอาจมีสำนวนต่างกันบ้าง แต่ยังคงเนื้อหาสาระไว้คงเดิม

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พระสูตรดังกล่าวมีเนื้อหาจำนวน ๑๓ ปริเฉท เป็นพระสูตรที่กล่าวถึงอดีตชาติของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ทั้ง ๔ ชาติ ซึ่งในแต่ละชาติได้กล่าวถึงมูลเหตุและตั้งสัจจะปณิธาน ๕ ข้อ มีเนื้อหาที่โดดเด่นและเป็นที่รู้จักเกี่ยวกับมหาปณิธาน อานิสงส์ของการบูชา ความกตัญญูกตเวทิตา การสำนึกบาปและชี้ทางปฏิบัติสู่ความพ้นทุกข์ ของพระกษิติครรภโพธิสัตว์

๓.๓ มหาปณิธานพระกษิติครรภโพธิสัตว์

เนื้อหาในหัวข้อนี้เป็นการศึกษา รวบรวม รายละเอียดเกี่ยวกับมูลเหตุและการประกาศมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ดังที่ได้ศึกษาจากพระสูตรดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแยกประเด็นในการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๓.๑ มูลเหตุของมหาปณิธาน

สัจจะปณิธานหรือการปรารถนาจะช่วยเหลาเวไนยสัตว์นั้น อาศัยเหตุก่อนอับดับแรก หัวข้อนี้จึงตอบคำถามที่ว่ามหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์นั้นมีมูลเหตุได้อย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มูลเหตุของมหาปณิธานที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๑ อภิญญาบนดาวดึงส์เทวพิมาน ความตอนหนึ่งกล่าวถึง พระศากยมุนีได้มีตรัสกับพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ ความว่า

> “...ดูมัญชุศรี กษิติครรภโพธิสัตวมหาสัตว์นี้ ในอดตีที่ผ่านมานานหลายกัลป์จนกล่าวไม่ได้ ได้เกิดเป็นบุตรของมหาคฤหบดี สมัยนั้นในโลกมีพระพุทธเจ้าพระนามว่า สีหวิกฺรีฑิตสมปูรฺณจริยาตถาคต ครั้งนั้นบุตรคฤหบดีได้เห็นพระพุทธมงคลลักษณะ

---

[๕] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, (นครราชสีมา: มูลนิธิพุทธจักษุวิชชาลัย, ๒๕๖๔), หน้า ๑๔-๑๕.

ที่อลังการด้วยบุญญาธิการ เป็นเหตุให้ทูลถามพระพุทธเจ้าองค์นั้นว่า “ต้องการทำจริยาและปณิธานอย่างไรจึงจะได้ลักษณะอย่างนี้” ครั้งนั้นพระสีหวิกฺรีทิตสมปูรณจริยาตถาคต รับสั่งกับบุตรคฤหบดีว่า เมื่อปรารถนาได้กายอย่างนี้ จะต้องโปรดสรรพสัตว์ที่รับทุกข์ทั้งหลายเป็นเวลานานแสนนาน...”[๙]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า ในอดีตกาลพระกษิติครรภโพธิสัตว์เกิดเป็นบุตรของคหบดีตรงกับสมัยพระพุทธเจ้านามว่าพระสีหวิกฺรีทิตสมปูรฺณจริยาตถาคต เมื่อบุตรของคหบดีได้เห็นพุทธลักษณะของพระพุทธเจ้าจึงเกิดความเลื่อมใสและบังเกิดโพธิจิตอันเป็นมหากุศลสู่การตั้งมหาปณิธานโปรด สรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง

มูลเหตุของมหาปณิธานที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๑ อภิญญาบนดาวดึงส์เทวพิมาน ความตอนหนึ่ง เมื่อมารดาของนางพราหมณีได้สิ้นชีพลง นางจึงระลึกถึงมารดาด้วยความที่นางเป็นผู้ที่ศรัทธาในพระรัตนตรัย จึงบำเพ็ญกุศลด้วยอานิสงส์ส่งผลให้มารดาเปลี่ยนภูมิไปบังเกิดยังบนเทวโลก ความว่า

“...นิรวิษะถาม มารดาของพระโพธิสัตว์มีชื่อและตระกลูเช่นไร พราหมณีตอบว่า ทั้งบิดามารดาล้วนอยู่ในตระกลูพราหมณ์ บิดาชื่อ ชีรชิณณะ มารดารชื่อ ยัฐฐีลี

นิรวิษะได้พนมมือแล้วแจ้งพระโพธิสัตว์ว่า “ขอท่านกลับไปเถิดอย่าได้มีจิตกังวลโศกเศร้าอีกเลย นางบาปยัฐฐีลีได้ไปเกิดบนเทวโลกเมื่อสามวันก่อนแล้ว เพราะได้อาศัยผลบุญที่บุตรกตัญญูได้บำเพ็ญกุศลถวายบูชาต่อสถูปอารามแห่งพระโพธิปุณฑรีกไกวัลย-สมาธิราชตถาคตเจ้า แล้วอุทิศให้แก่มารดา...”[๑๐]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อพระกษิติครรภโพธิสัตว์เกิดในตระกูลพรหมณ์ มารดาของตนยังมีชีวิตอยู่ไม่ได้มีความศรัทธาในพระรัตนตรัย เมื่อสูญเสียมารดาของตนจึงได้เกิดความอาลัยและได้บำเพ็ญกุศลบูชาพระโพธิปุณฑรีกไกวัลยสมาธิราชตถาคตเจ้าอุทิศให้แก่มารดา ด้วยอานิสงส์ความกตัญญูนี้ส่งผลให้มารดาไปบังเกิดบนเทวโลก

มูลเหตุของมหาปณิธานที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๓ อกุศลกรรมและโทษทัณฑ์ของสรรพสัตว์ ความตอนหนึ่ง พระนางสิริมหามายาเกิดความสงสัยผลของการกระทำบาป เมื่อตกนรกแล้ว ผลของการกระทำบาปนั้นเป็นเช่นไร และพระกษิติครรภโพธิสัตว์จึงอธิบาย ความว่า

“....ในมหาอนันตจักรวาลอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้ บางจักวาลก็มีเวไนยสัตว์ไปจุติ บางจักรวาลก็ไม่มี บางจักวาลมีพระพุทธเจ้าเสด็จมาตรัสรู้ บางจักรวาลก็ไม่มี บางจักรวาลมีนรกอเวจี บางจักรวาลก็ไม่มี ฉะนั้นโทษทัณฑ์ที่วิญญาณบาปนั้น ๆ จะต้องได้รับจึงแตกต่างกันไป...”[๑๑]

---

[๙] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๓๙-๔๐.

[๑๐] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๖๒-๖๓.

[๑๑] โจว ชิง ฟ่ง, *พระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (สมุทรปราการ: ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์ (๑๙๘๘), ๒๕๕๗), หน้า ๓๐.

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า เหล่าบรรดามนุษย์ทั้งหลายเมื่อยังมีชีวิตอยู่ได้กระทำกรรมอันหนักหนาทั้งหลาย ภายหลังจากที่สิ้นชีวิตแล้วตกไปยังนรก เพื่อชดใช้กรรมอย่างทรมานแสนสาหัส ในกรณีกรรมต่าง ๆ มากมาย พระกษิติภรรภโพธิสัตว์จึงเกิดความสลดสังเวชต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย จึงอาศัยความกรุณาธิคุณที่จะหาวิธีการต่าง ๆ จะฉุดช่วยสรรพสัตว์เหล่านี้ได้พ้นจากความทุกข์ ทั้งปวง

มูลเหตุของมหาปณิธานที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๓ พิจารณากรรมปัจจัยของหมู่สัตว์ ความตอนหนึ่ง พระนางสิริมหามายาทูลถามเกี่ยวกับของสรรพสัตว์ที่ได้ทำกรรมต่างกันและผลวิบาก จากนั้นพระกษิติ-ครรภโพธิสัตว์ได้ตอบพระนาง ความว่า

> “...บาปวิบากของ (หมู่สัตว์) ในชมพูทวีปมีอย่างนี้ หากมีสรรพสัตว์ที่ไม่กตัญญูบิดามารดาหรือกระทั่งทำร้ายหรือฆ่าให้สิ้นชีพ จะต้องตกอเวจีนรก เป็นเวลานานแสน
> โกฏิกัลป์ ไม่สามารถหลุดออกมาได้
>
> หากมีสรรพสัตว์ทำพระพุทธเจ้าให้ห้อพระโลหิต กล่าวคำให้ร้ายพระรัตนตรัย ไม่เคารพพระคัมภีร์ จะต้องตกอเวจีนรก เป็นเวลาแสนโกฏิกัลป์ไม่สามารถหลุดออกมาได้
>
> หากมีสรรพสัตว์ที่ล่วงล้ำสมบัติของหมู่สงฆ์หรือทำให้ภิกษุณีแปดเปื้อนหรือกระทำการลามก เสพเมถุนในสังฆาราม หรือฆ่าหรือทำร้ายเหล่านี้จะต้องตกอเวจีนรก เป็นเวลาแสนโกฏิกัลป์ไม่สามารถหลุดออกมาได้
>
> หากมีสรรพสัตว์ที่หลอกลวงว่าตนเป็นสมณะแต่ใจมิเป็นสมณะทำลายเครื่องใช้ของสงฆ์ หลอกลวงฆราวาสผู้ประพฤติธรรม ฝ่าฝืนศีลวินัยกระทำความชั่วนานาประการ เหล่านี้จะต้องตกอเวจีนรก เป็นเวลาแสนโกฏิกัลป์ไม่สามารถหลุดออกมาได้
>
> หากมีสรรพสัตว์ลักขโมยทรัพย์ของสงฆ์ ทั้งข้าวสารธัญญาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค อาภรณ์ ตลอดจนของสิ่งหนึ่งที่ไม่ได้รับอนุญาต จะต้องตกอเวจีนรก เป็นเวลาแสนโกฏิกัลป์ไม่สามารถออกมาได้...”[๑๒]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า กรรมหนัก มี ๑๐ ประการ ได้แก่ ๑) สรรพสัตว์ที่ไม่กตัญญูด้วยการฆ่าบิดามารดา ๒) ทำพระพุทธเจ้าให้ห้อพระโลหิต ๓) ให้ร้ายพระรัตนตรัยและไม่เคารพพระคัมภีร์ ๔) ขโมยสมบัติของหมู่สงฆ์ ๕) เสพเมถุนในอาราม ๖) หลอกลวงว่าตนเป็นสมณะแต่ใจไม่ได้เป็นสมณะ ๗) ทำลายเครื่องใช้ของสงฆ์ ๘) หลอกลวงฆราวาส ๙) ประพฤติล่วงละเมินสิกขาบท ๑๐) ลักขโมยทรัพย์ของสงฆ์ทั้งเครื่องอุปโภคหรือบริโภค และอาภรณ์ ตลอดถึงสิ่งที่ไม่ได้รับอนุญาต จะต้องตกไปยังนรกอเวจี เป็นเวลาแสนโกฏิกัลป์ระยะเวลาอันยาวนานแสนนานจนไม่สามารถออกมาได้

---

[๑๒] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๘๑-๘๕.

มูลเหตุของมหาปณิธานที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๔ วงเวียนกรรมของเวไนยสัตว์ ความตอนหนึ่ง ผู้เป็นมารดาได้สิ้นชีพและล่วงตกสู่อบายภูมิด้วยความกตัญญูต่อจึงใคร่ให้มารดาของตนได้มีโอกาสพ้นจากทุกขเวนา ความว่า

> "...ข้าแต่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทั่วทุกทิศ ได้โปรดเมตตาต่อข้าพเจ้าด้วยเถิด ขอให้มารดาของข้าพเจ้าจงหลุดพ้นจากความทุกข์ทรมานตลอดกาลนาน ในถึงกาลมรณะแล้วก็ขออย่าให้มีโทษหนักต้องตกนรกอเวจีอีกเลย..."[๑๓]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า บุตรผู้มีการสูญเสียมารดา ด้วยความอาลัยโศกเศร้าอาลัยและสงสารผู้เป็นมารดา ด้วยที่นางมีความศรัทธาต่อพระรัตนตรัยและมั่นสร้างแต่กุศลกรรมทั้งหลายด้วยความกตัญญูของนางจึงได้ตั้งสัจจอธิษฐานเพื่อให้มารดาอย่าได้ตกลงสู่อบายภูมิ

มูลเหตุของมหาปณิธานที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๔ กิเลสกรรมของสัตว์ในชมพูทวีป ความตอนหนึ่ง เมื่อนางประภาเนตรได้ฟังบุตรนางทาสีเล่าถึงความทุกข์ทรมานในนรก ความว่า

> "...ประภาเนตรกล่าว ผลบาปในนรกเป็นอย่างไรหนอ บุตรทาสตอบว่า เรื่องทุกข์ทรมานนั้นไม่อาจฝืนทนพูดได้อีก แม้จะพรรณนาไปอีกแสนปีก็ยากจะจบสิ้น เมื่อประภาเนตรได้ฟังแล้ว ก็ร่ำไห้ ครำครวญ แล้วกล่าวกับฟ้าเบื้องบนว่า ขอให้แม่ของเราได้พ้นจากนรกตลอดไป เมื่ออายุครบสิบสามปีแล้วก็จงอย่าได้มีโทษหนักและไม่ต้องตกอบายภูมิอีกต่อไป ขอพระพุทธเจ้าทั้งปวงในทศทิศโปรดเมตตาสงสารข้าพเจ้า โปรดสดับฟังข้าพเจ้าประกาศมหาปณิธานเพื่อแม่..."[๑๔]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อนางประภาเนตรได้ทราบถึงความทุกข์ทรมานของมารดาตนที่ต้องตกในอบายภูมิแล้ว จึงเกิดความสลดสังเวชสงสารยังสรรพสัตว์อีกด้วย เพื่อให้สัตว์ผู้มีบาปทั้งหลายได้พ้นจากอบายภูมิ ซึ่งนางประภาเนตรจึงตั้งสัจจะปณิธานเพื่อช่วยเหลือแก่เวไนยสัตว์ให้หลุดพ้นจากสรรพทุกข์ทั้งปวง

มูลเหตุของมหาปณิธานที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๔ กิเลสกรรมของสัตว์ในชมพูทวีป ความตอนหนึ่ง กล่าวถึงมนุษย์ทั้งหลายต่างพากันกระทำซึ่งกรรมต่าง ๆ และได้รับผลของการกระทำนั้นจึงทำให้พระกษิติครรภโพธิสัตว์เกิดความสลดสังเวช ความว่า

> "...หมู่สัตว์ในชมพูทวีปเหล่านี้ที่มีการกระทำ คำพูด ความคิดที่เคยชินในความชั่วร้ายก็จะได้รับผลสนองนับร้อยนับพันประการ บัดนี้กล่าวได้โดยย่อเท่านั้น หมู่สัตว์ในชมพูทวีปมีกรรมแตกต่างกันอย่างนี้ กษิติครรภโพธิสัตว์จึงสั่งสอนด้วยวิธีการนับพัน หมู่สัตว์เหล่านี้ได้รับวิบากผลต่าง ๆ นี้ก่อน จากนั้นต้องตกนรกแม้จะล่วงเลยเวลาไปหลายกัลป์ก็ยังไม่มีโอกาสหลุดออกมาได้ เหตุฉะนี้ พวกเธอทั้งหลายจงคุ้มครองมนุษย์และโลกธาตุ อย่าให้บาปเหล่านี้มัวเมาหมู่สัตว์..."[๑๕]

---

[๑๓] โจว ชิง ฟง, *พระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๕๔.

[๑๔] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒๒-๑๒๓.

[๑๕] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕๙-๑๖๐.

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า เหล่าสรรพสัตว์ในชมพูทวีปได้การกระทำ คำพูด และความคิด จนเกิดความเคยชินเหล่านี้ และส่งผลให้ต้องได้รับผลแห่งการกระทำต้องตกไปยังอบายภูมิ แม้ว่าจะล่วงเลยเวลาอันยาวนานสักเพียงใด ก็ยังไม่สามารถหลุดพ้นจากกรรมวิบากอันนี้ได้ ด้วยเหตุนี้ทำให้ พระกษิติครรภโพธิสัตว์มหาสัตว์จึงต้องอาศัยอุปายวิธีต่าง ๆ ในการที่จะฉุดช่วยให้พ้นจากวัฏสงสาร

มูลเหตุของมหาปณิธานที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๕ อบายภูมิและสภาพการณ์ในนรก ความตอนหนึ่ง ครั้งนั้นพระกษิติครรภโพธิสัตว์ได้สาธยายผลของกรรมที่มนุษย์ได้สร้างและต้องชดใช้กรรมในนรก ความว่า

> "...ท่านทั้งหลาย อบายภูมิเหล่านี้เป็นแดนเกิดของสรรพสัตว์ที่ได้สร้างอกุศลกรรมไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตยู่ เมื่อตายไปวิญญาณจึงตกล่วงลงสู่อบายภูมิต่าง ๆ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับชนิดและประเภทของบาปที่พวกเขาได้กระทำ..."[๑๖]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า กรรรมของสรรพสัตว์ในชมพูทวีปอันเป็นผลจากการกระทำอันยิ่งใหญ่ เปรียบความสูงได้ดั่งเขาพระสุเมรุหรือลึกลงไปยังก้นมหาสมุทร ที่สามารถปิดกันหนทางแห่งอริยมรรค เพราะสรรพสัตว์ชอบมองข้ามกรรมอันเล็ก ๆ น้อย ๆ

มูลเหตุของมหาปณิธานที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๖ พระตถาคตเจ้าทรงสรรเสริญ ความตอนหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงมีพุทธดำรัสตรัสกับสมันตไวปุลยะ ถึงผลกรรมที่กล่าวเท็จว่าผลบุญที่ได้ทำการสักการะบูชาแก่พระกษิติครรภโพธิสัตว์นั้นไม่มีจริง ย่อมได้รับกรรม ความว่า

> "...บ้างก็กล่าวคำเท็จยุยงเสียดสี พูดกล่าวให้เสียหาย ว่าเป็นเรื่องปราศจากบุญกุศลและไร้สาระ บ้างก็ยิ้มเยาะเย้ยหยัน บ้างก็ว่าลับหลัง บ้างก็ยุยงผู้อื่น บ้างยุยงบุคคลเดียวหรือยุยงหลายบุคคล จนถึงการเกิดจิตจะให้ร้ายทำลายเพียงชั่วขณะเดียว บุคคลเหล่านั้นแม้พระพุทธเจ้าในภัทรกัลป์ทั้งหนึ่งพันพระองค์จะปรินิพพานไปทั้งหมดแล้ว วิบากของการให้ร้ายทำลายก็ยังอยู่ ต้องรับกรรมหนักแสนสาหัสในอเวจี เมื่อผ่านทุกข์ภัยนี้แล้วจะไปเกิดเป็นเปรตอีก เมื่อผ่านไปอีกพันกัลป์ก็จะไปเกิดเป็นเดรัจฉาน ผ่านไปอีกพันกัลป์จึงได้เกิดเป็นมนุษย์ แม้มีสังขารมนุษย์ก็จะเกิดเป็นคนต่ำต้อยยากจน อวัยวะพิการบกพร่อง กรรมชั่วนั้นยังจะทำให้เกิดจิตอย่างนั้นอีก มิช้านานก็จะตกสู่ทุคติภูมิอีก เหตุฉะนั้นแหละสมันตไวปุลยะ การให้ร้ายทำลายบุคคลอื่นผู้สักการะบูชา (กษิติครรภโพธิสัตว์) จะต้องได้รับผลอย่างนี้ แล้วจะปะสาใดกับการเกิดความเห็นอัน ชั่วร้าย คิดจะลายให้สิ้นไปอีกเล่า..."[๑๗]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า พูดคำเท็จยุยงเสียดสี พูดให้ร้ายเสียหาย ว่าเป็นเรื่องปราศจากบุญกุศลและไร้สาระ บ้างก็ยิ้มเยาะเย้ย นินทาลับหลัง พูดยุยงผู้อื่น จนถึงการเกิดจิตจะให้ร้ายทำลาย เพียงชั่วขณะเดียว ก็ต้องตกนรกเพื่อชดใช้ผลของการกระทำทั้งสิ้น แม้จะมีพระพุทธเจ้า

---

[๑๖] โจว ชิง ฟ่ง, *พระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๗๖.

[๑๗] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๒-๑๘๔.

เสด็จดับ ขันธปรินิพพานไปหลายพระองค์ก็ตาม กรรมอันนั้นก็ยังส่งผลให้ได้รับกรรมวิบากอยู่ หรือหากเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีรูปร่างพิกลพิการ บกพร่องทางร่างกาย เป็นต้น

มูลเหตุของมหาปณิธานที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๘ คณะพญายมราชสดุดี ความตอนหนึ่ง ด้วยเหตุที่สรรพสัตว์ในชมพูทวีปยังติดในอุปนิสัยที่ชอบกระทำแต่ความชั่วทั้งปวง จึงเป็นเหตุทำให้ยากที่จะหลุดพ้นจากวัฏสงสารได้ พระกษิติครรภโพธิสัตว์อาศัยมหาเมตตาเพื่อฉุดช่วยสรรพสัตว์เหล่านี้ให้ได้ ความว่า

> "...สรรพสัตว์ในชมพูทวีปเองนั่นเล่า ก็มีอุปนิสัยเคยชินในความชั่วยิ่งนัก วนเวียนเข้าออกทุคติสร้างความยากลำบากให้กับพระโพธิสัตว์ เป็นเวลายาวนานหลายกัลป์ถึงจะช่วยให้หลุดพ้นได้ อุปมามีผู้หลงทางกลับบ้านเข้าไปในทางอันตราย ในทางอันตรายนั้นแลก็มากด้วยรากษส เสือ หมาป่า สิงโต อสรพิษ แมงป่อง ผู้หลงทางนี้ขณะอยู่ในทางอันตราย ก็ได้เผชิญกับพิษร้ายทั้งหลาย..."[๑๘]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า ด้วยอุปนิสัยความเคยชินของสรรพสัตว์ที่ชอบสร้างกรรมวิบากอย่างไม่จบไม่สิ้น ก่อให้เกิดการวนเวียนสร้างกรรมใหม่เรื่อยไปเช่นนี้ ก่อให้เกิดความยากลำบากต่อการโปรดสรรพสัตว์ของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายและการช่วยให้หลุดพ้นจะต้องใช้เวลานาน

นอกจากนี้มีพระโพธิสัตว์จำนวนมากมายไม่อาจจะนับได้ ที่มีปฐมเหตุของการปรารถนาความเป็นโพธิญาณ อาจเกิดจากกรรมของสรรพสัตว์ จริตของพระโพธิสัตว์แต่ละพระองค์ เหตุปัจจัยของแต่ละพุทธันดร เป็นต้น แต่สำหรับพระโพธิสัตว์พระองค์หนึ่งครั้งที่ยังเป็นปุถุชนอยู่นั้น นามว่าเจ้าหญิงศรีมาลาเทวี ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าปเสนทิโกศล สมัยนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จไปแสดงพระธรรมเทศนา และในขณะเดียวกันเจ้าหญิงได้เห็นพุทธลักษณะของพระพุทธเจ้าจึงเกิดความเลื่อมใสและได้สดับ พระสัจจธรรม จึงบังเกิดโพธิจิตอยากมีพระวรกายเช่นเดียวกับพระองค์และได้ความปรารถนาในโพธิญาณ[๑๙]

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า มูลเหตุของมหาปณิธานที่ทำให้พระกษิติครรภโพธิสัตว์ได้ตั้งมหาปณิธานซึ่งมีมูลเหตุ คือ เห็นพุทธลักษณะของพระพุทธเจ้าจึงได้ตั้งความปรารถนาในโพธิญาณ ต่อมามารดาของตนเสียชีวิต มีความอาลัยและด้วยความกตัญญูรู้บุญคุณต่อผู้เป็นมารดา รวมทั้งกรรมหนักที่สรรพสัตว์ทั้งหลายได้กระทำเมื่อครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ พูดคำเท็จ ยุยงเสียดสี พูดให้ร้ายเสียหายต่อพระรัตนตรัย ก็เพราะอุปนิสัยความเคยชินของสรรพสัตว์ทั้งหลายในการสร้างกรรมจึงส่งผลให้ยากต่อการโปรดสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นได้ แม้พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานไปหลายพระองค์ก็ตามสรรพสัตว์เหล่านี้ก็ยังต้องทนทุกข์ทรมานในนรกอยู่ และส่งผลให้ต้องใช้เวลาให้การโปรดเป็นระยะเวลาอันยาวนานยิ่งขึ้น

๓.๓.๒ มหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์

เนื่องด้วยคัมภีร์กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรเป็นพระสูตรที่สำคัญของฝ่ายมหายาน ซึ่งได้กล่าวถึง การตั้งสัจจะมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์มหาสัตว์ถือได้ว่าเป็น ๑ ใน ๕

---

[๑๘] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร,* อ้างแล้ว, หน้า ๒๒๘.

[๑๙] ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, *ศรีมาลาเทวีศรีหนาทสูตร,* พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯ: ส่องสยาม, ๒๕๔๔), หน้า ๗๓.

พระโพธิสัตว์ที่ศาสนิกชนให้ความเคารพบูชาอย่างแพร่หลาย เพื่อง่ายต่อการศึกษา ผู้วิจัยจึงศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ปณิธานที่ว่าด้วย การโปรดสัตว์โลกในภูมิทั้ง ๖ ดังต่อไปนี้

ปณิธานข้อที่หนึ่ง ปรากฏในปริเฉทที่ ๑ ชื่อ อภิญญาบนดาวดึงส์เทวพิมาน ความตอนหนึ่งในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ถึงบุตรคฤหบดี ความว่า

> "...ดูก่อนมัญชุศรี เวลานั้นบุตรคฤหบดีจึงประกาศปณิธานว่า "นับแต่บัดนี้จนสิ้นขอบเขตเบื้องอนาคตที่ไม่อาจนับคำนวนกัลป์ได้ เพื่อหมู่สัตว์ทั้งหกภูมิผู้มีบาปทุกข์ ข้าพเจ้าจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หลุดพ้นจนหมดสิ้น แล้วตัวข้าพเจ้าจึงจะสำเร็จพระพุทธมรรค..."[๒๐]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า ในสมัยที่พระกษิติครรภโพธิสัตว์เกิดเป็นบุตรคฤหบดีได้ประกาศมหาปณิธาน คือ "นับแต่บัดนี้จนสิ้นขอบเขตเบื้องอนาคตที่ไม่อาจนับคำนวนกัลป์ได้ เพื่อหมู่สัตว์ทั้งหกภูมิผู้มีบาปทุกข์ ข้าพเจ้าจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หลุดพ้นจนหมดสิ้น แล้วตัวข้าพเจ้าจึงจะสำเร็จพระพุทธมรรค" เป็นปณิธานที่ว่าด้วยการตั้งสัจจะเพื่อจะฉุดช่วยเหล่าเวไนยสัตว์ในภูมิทั้ง ๖ คือ นรก เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย มนุสสภูมิ และเทวภูมิ ให้เข้าสู่พระนิพพานไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอีก โดยอาศัยอุบายวิธีต่าง ๆ ตามอุปนิสัยของหมู่สรรพสัตว์ แม้ว่าจะนับเวลากัลป์ไม่ได้ว่าเมื่อไหร่สรรพสัตว์ จะว่างจากสังสารวัฏและจะขอช่วยเช่นนี้ไปจนกว่าสังสารวัฏจะว่างจากสรรพสัตว์ แล้วค่อยสำเร็จโพธิญาณเข้าสู่พระนิพพาน

๒. ปณิธานที่ว่าด้วย มูลเหตุจากความกตัญญูต่อมารดา โดยจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หมู่สัตว์ได้การหลุดพ้น ดังต่อไปนี้

ปณิธานข้อที่สอง ปรากฏในปริเฉทที่ ๑ ชื่อ อภิญญาบนดาวดึงส์เทวพิมาน ความตอนหนึ่งด้วยอานิสงส์ผลบุญที่นางพรหมณีอุทิศบุญกุศลให้แก่ผู้เป็นมารดาและคนบาปที่รับทุกข์ทรมานใด้พ้นจากนรกอเวจี ด้วยเหตุนี้นางพราหมณีจึงได้ประกาศปณิธาน ความว่า

> "...นิรวิษะได้พนมมือแล้วแจ้งพระโพธิสัตว์ว่า ขอท่านกลับไปเถิดขอท่านอย่าได้มีจิตกังวลโศกเศร้าอีกเลย นางบาปยัฐฐีลี ได้ไปเกิดบนเทวโลกเมื่อสามวันก่อนแล้ว เพราะได้อาศัยบุญที่บุตรกตัญญูได้บำเพ็ญกุศลถวายบูชาต่อสถูปอารามแห่งพระโพธิปุณฑริกไกวัลยสมาธิราชตถาคตเจ้า แล้วอุทิศให้แก่มารดา มิเพียงแต่มารดาของ พระโพธิสัตว์เท่านั้นที่ได้พ้นจากนรก ในวันนั้นคนบาปในอเวจี ก็ล้วนได้รับอานิสงส์ไปเกิดพร้อมกันแล้ว เมื่อภูตราชากล่าวจบ จึงพนมมือแล้วลาจากไป พราหมณีจึงค่อย ๆ คลายจากสมาธิดุจตื่นจากความฝัน เมื่อระลึกถึงเหตุการณ์นี้แล้วจึงประกาศปณิธานที่เบื้องหน้าปฏิมา สถูปของพระโพธิปุณฑริกไกวัลยสมาธิราชตถาคตเจ้าว่า ข้าพเจ้า ขอประกาศว่า ตลอดสิ้นกัลป์ในอนาคต จะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หมู่สัตว์ผู้มีบาปทุกข์ได้ถึงการหลุดพ้น..."[๒๑]

---

[๒๐] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๔๑.

[๒๑] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๖๓-๖๕.

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า การประกาศมหาปณิธานข้อนี้แสดงถึงความกตัญญูกตเวทิตาของอดีตพระกษิติครรภโพธิสัตว์ที่แสดงออกถึงการรู้คุณ และวิธีการตอบแทนคุณ ภายหลังจากที่ผู้มีคุณนั้นได้สิ้นชีพ และด้วยความห่วงหาจึงปฏิบัติด้วยกุศลกรรมอันเป็นบุญยิ่งใหญ่แล้วอุทิศให้แก่ผู้มีพระคุณและสัตว์ทั้งหลายผู้มีบาปอย่างไม่มีประมาณ เพื่อให้ผู้มีบาปเหล่านั้นได้มีโอกาสเกิดยังสุขคติภูมิ ด้วยเหตุนี้จึงได้ประกาศปณิธานว่า ว่า “ข้าพเจ้าขอประกาศว่า ตลอดสิ้นกัลป์ในอนาคตจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หมู่สัตว์ผู้มีบาปทุกข์ได้ถึงการหลุดพ้น”

๓. ปณิธานที่ว่าด้วย ความทุกข์ยากและขาดคุณธรรมของสรรพสัตว์ ดังต่อไปนี้

ปณิธานของที่สาม ปรากฏในปริเฉทที่ ๔ ชื่อ กิเลสกรรมของสัตว์ในชมพูทวีป ความตอนหนึ่ง พระโพธิสัตว์นามว่า ไกวัลยสมาธิราช กราบทูลถามพระพุทธเจ้าถึงพระกษิติครรภโพธิสัตว์ได้ประกาศปณิธานไว้อย่างไร จากนั้นพระพุทธเจ้าจึงได้กล่าวถึงพระราชาทั้งสองเป็นสหายกัน ซึ่งต่างพากันตั้งปณิธาน ความว่า

> “พระราชาองค์หนึ่งประกาศปณิธานว่า “จะสำเร็จพระพุทธมรรคโดยเร็ว เพื่อโปรดสัตว์เหล่านั้นให้หมดสิ้น” ส่วนพระราชาอีกองค์ประกาศปณิธานว่า “หากไม่อาจโปรดสัตว์ที่มีบาปทุกข์เหล่านั้นให้ผาสุกแล้วได้บรรลุพระโพธิญาณ เราก็จะไม่ขอสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า”
>
> พระพุทธองค์ตรัสกับพระไกวัลยสมาธิราชโพธิสัตว์ “พระราชาองค์ที่ประกาศปณิธานจะสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าโดยเร็วก็คือ พระสรวชญาณสิทธิตถาคต ส่วนพระราชาที่ประกาศปณิธานว่า จะโปรดสรรพสัตว์ผู้มีบาปตลอดไป ยังไม่ปณิธานสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าก็ คือ พระกษิติครรภโพธิสัตว์ นี้เอง”[๒๒]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า ประกาศปณิธานคือ “หากไม่อาจโปรดสัตว์ที่มีบาปทุกข์เหล่านั้นให้ผาสุกแล้วได้บรรลุพระโพธิญาณ เราก็จะไม่ขอสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า”

๔. ปณิธานที่ว่าด้วย โปรดสรรพสัตว์ให้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ดังต่อไปนี้

ปณิธานข้อที่สี่ ปรากฏในปริเฉทที่ ๔ กิเลสกรรมของสัตว์ในชมพูทวีป ความตอนหนึ่ง เมื่อนางประภาเนตรได้ฟังความทุกข์ทรมานแสนสาหัสของมารดาที่เกิดมาเป็นบุตรของสาวใช้ในบ้านของนางถึงกรรมที่ตกในอบายภูมิ จากนั้นนางประภาเนตรจึงปณิธานความว่า

> “...ข้าพเจ้าจะขอประกาศยังเบื้องพระพักตร์ของพระวิศุทธิปัทมจักษุตถาคตว่า นับจากนี้ไปแสนหมื่นโกฏิกัลป์ บรรดาสรรพสัตว์ผู้มีบาปผู้ต้องทุกข์ทรมานในนรกและอบายภูมิสามที่มีในโลกธาตุทั้งปวงนั้น “ข้าพเจ้าขอประกาศปณิธานว่าจะช่วยเหลือยังให้พวกเขาไกลจากนรก ทุคติ เดรัจฉาน เปรต ต่อเมื่อมีบาปเหล่านี้ได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมดแล้ว ข้าพเจ้าจึงจะขอสำเร็จพระสัมโพธิ...”[๒๓]

---

[๒๒] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร,* อ้างแล้ว, หน้า ๑๐๙-๑๑๑.

[๒๓] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒๓-๑๒๔.

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า ปณิธาน คือ “จะช่วยเหลือยังให้พวกเขาไกลจากนรก ทุคติ เดรัจฉาน เปรต ต่อเมื่อมีบาปเหล่านี้ได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมดแล้ว ข้าพเจ้าจึงจะขอสำเร็จพระสัมโพธิ”

๕. ปณิธานที่ว่าด้วย จะโปรดสรรพสัตว์อย่างไม่มีประมาณ ดังต่อไปนี้

ปณิธานข้อที่ห้า ปรากฏในปริเฉทที่ ๔ กิเลสกรรมของสัตว์ในชมพูทวีป ความตอนหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับไกวัลยสมาธิราช ความว่า

> “พระอริยเจ้าที่โปรดประภาเนตรก็ คือ อักษยะมติโพธิสัตว์ มารดาของประภาเนตรก็ คือ วิมุตติโพธิสัตว์ ส่วนประภาเนตร นั้นเล่าก็คือ กษิติครรภโพธิสัตว์ ผ่านกาลเบื้องอดีตมาแล้วแสนนานที่ได้ตั้งอยู่ในความเมตตาสงสารอย่างนี้ ทั้งได้ประกาศปณิธานจำนวนเท่าเม็ดทรายในคงคานทีเพื่อจะโปรดสรรพสัตว์อย่างไพศาล”[๒๔]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า ปณิธานว่า “จะโปรดสรรพสัตว์อย่างไพศาล” เป็นการประกาศย้ำในมหาปณิธานเดิมก่อนหน้านี้ว่ายังคงมั่นคง หนักแน่น ไม่หวาดหวั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งหลาย และยังคงเดิมในมหาปณิธาน

นอกจากนี้การตั้งความปรารถนาเพื่อความเป็นโพธิญาณแล้ว สำหรับปณิธานไม่มีการจำกัดจำนวนข้อที่ตายตัวขึ้นอยู่กับพระโพธิสัตว์แต่ละพระองค์ ในส่วนตรงนี้ถือว่าเป็นเอกสิทธิ์ของแต่ละพระองค์ โดยมีพื้นฐานจากมหาปณิธาน ๔ ของมหายาน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามจริตกรรมของ สรรพสัตว์ในแต่ละพุทธันดร ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเวไนยสัตว์ทั้งสิ้น และยังมีสิ่งที่เป็นภาระของผู้โปรดสรรพสัตว์ดังที่ปรากฏใน ศรีมาลาเทวีสีหนาทสูตร ได้กล่าวถึง ภาระหน้าที่สำหรับฉุดช่วยสรรพสัตว์อันเป็นหน้าที่ของกุลบุตรกุลธิดามี ๔ ประการ ดังนี้

๑) กุลบุตรกุลธิดาจะต้องช่วยเหลือสรรพสัตว์ผู้ขาดการชีนำทางวิญญาณไม่เคยได้ยินและไม่รู้ในพระธรรม ให้หันมาปฏิบัติธรรมเป็นการสร้างสมบารมีของทวยเทพและมนุษย์

๒) กุลบุตรกุลธิดาผู้ชักนำสรรพสัตว์เข้าสู่สาวกยาน เป็นภาระที่หนักยิ่งกว่าภาระของโลก

๓) กุลบุตรกุลธิดาผู้ชักนำสรรพสัตว์เข้าสู่ปัจเจกพุทธยาน รับภาระหนักยิ่งกว่าภาระโลก

๔) กุลบุตรกุลธิดาผู้ชักนำสรรพสัตว์เข้าสู่มหายาน รับภาระหนักยิ่งกว่าภาระโลก[๒๕]

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม่กุลบุตรกุลธิดาก็สามารถนำพาเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ยังหลงในสิ่งสมมุตของโลกอยู่ หากแนะนำหรือชักจูงด้วยอาศัยหลักนำในการนำพาให้เข้าสู่กระแสของสัจจธรรมแล้วถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญและเป็นภาระที่หนัก ทั้งนี้การกระทำเหล่านี้เป็นการช่วยเหลือสรรพสัตว์ได้พ้นจากอาวาสกิเลสทั้งหลายสู่ความหลุดพ้นที่แท้จริง

สำหรับการดำเนินตามโพธิสัตวมรรคยังมีหน้าที่ที่นอกจากปณิธานแล้ว ยังมีการปฏิบัติของมหายานพื้นฐานมี ๗ ประการ ดังนี้

๑) ความครอบคลุมรอบด้าน มหายานไม่จำกัดขอบเขตของตนอยู่กับพุทธองค์แต่องค์เดียว

---

[๒๔] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒๗.

[๒๕] ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, *ศรีมาลาเทวีศรีหนาทสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๘๑.

๒) ความรักสากลสำหรับสรรพสัตว์ พระโพธิสัตว์มุ่งสงเคราะห์สรรพสัตว์โดยไม่ยกเว้นหรือโปรดแบบไม่มีประมาณ

๓) ความครอบคลุมรอบด้านทางภูมิธรรม มหายานอาศัยแนวคิดเรื่องอนัตตาในการอธิบาย

๔) พลังทางจิตวิญญาณ พระโพธิสัตว์ต่างไม่สิ้นหวังการบรรลุเป้าหมายในการชุดช่วยสรรพสัตว์ และไม่ส่งเสริมให้บุคคลบรรลุธรรมเพียงเฉพาะตนเท่านั้น

๕) กุศโลบาย การช่วยสรรพสัตว์ที่อยู่ในสภาพแตกต่างกันขึ้นอยู่กับจริตของสัตว์

๖) ภาวการณ์บรรลุธรรมที่สูงกว่าเป้าหมายสูงสุดของมหายานอยู่ที่การบรรลุพุทธภาวะ

๗) กิจที่ยิ่งใหญ่กว่า พระโพธิสัตว์จะประทับอยู่ทั่วสากลจักวาล เพื่อช่วยเหลือหมู่สรรพสัตว์[๒๖]

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า มหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรมี ๕ ข้อ ดังนี้ ๑) นับแต่บัดนี้จนสิ้นขอบเขตเบื้องอนาคตที่ไม่อาจนับคำนวนกัลป์ได้ เพื่อหมู่สัตว์ทั้งหกภูมิผู้มีบาปทุกข์ ข้าพเจ้าจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หลุดพ้นจนหมดสิ้น แล้วตัวข้าพเจ้าจึงจะสำเร็จพระพุทธมรรค เป็นปณิธานที่เกิดจากความสงสาร เมตตา โดยอาศัยมหากรุณาสรรพสัตว์ ทั้ง ๖ ภูมิ ให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏ ๒) ข้าพเจ้าขอประกาศว่า ตลอดสิ้นกัลป์ในอนาคตจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หมู่สัตว์ผู้มีบาปทุกข์ได้ถึงการหลุดพ้น เป็นปณิธานที่เกิดจากความกตัญญูของอดีตชาติพระกษิติครรภ ๓) หากไม่อาจโปรดสัตว์ที่มีบาปทุกข์เหล่านั้นให้ผาสุกแล้วได้บรรลุพระโพธิญาณเราก็จะไม่ขอสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า เป็นปณิธานที่เกิดจากความทุกข์ยากและขาดคุณธรรมของสรรพสัตว์ ๔) จะช่วยเหลือยังให้พวกเขาไกลจากนรก ทุคติ เดรัจฉาน เปรต ต่อเมื่อมีบาปเหล่านี้ได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมดแล้ว ข้าพเจ้าจึงจะขอสำเร็จพระสัมโพธิ เป็นปณิธานเกิดจากสรรพสัตว์ทั้ง ๖ ภูมิ สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมด และ ๕) จะโปรดสรรพสัตว์อย่างไพศาล เป็นปณิธานที่เกิดจากการย้ำในปณิธานทั้งสี่ข้อและจะโปรดสรรพสัตว์อย่างไม่มีประมาณ

๓.๔ เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน

การที่มีชีวิตอยู่อย่างการมีคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่นเป็นสำคัญนั้นเป็นมรรควิธีของโพธิญาณ โดยเฉพาะการมีแนวทางเป็นแบบแผนที่ชี้ทางนำไปสู่ความสำเร็จตามปณิธานที่ได้ตั้งสัจจะต่อเป้าหมายไว้ ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะเป็นการศึกษาและรวบรวม เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เป้าหมายในชีวิตที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๒ การชุมนุมแห่งนิรมาณกาย ความตอนหนึ่ง เหล่านิรมาณกายของพระกษิติครรภทั้งหมดที่กระจายอยู่ทั่วสากลจักวาลได้มาประชุมรวมกัน จากนั้นเหล่านิรมาณกายได้รวมกันเป็นกายเดียวแล้วกราบทูลต่อพระพุทธเจ้า ความว่า

> “...เป็นเวลาเนิ่นนานหลายกัลป์มาแล้ว ที่ข้าพระองค์ได้รับการชี้แนะสั่งสอนจากพระพุทธองค์ ทำให้มีอานุภาพเป็นอจินไตยพร้อมด้วยมหาปัญญาญาณ นิรมาณกายของข้าพระองค์มีอยู่ทั่วไปในโลกธาตุต่าง ๆ จำนวนเท่าเม็ดทรายในคงคานทีแสน

---

[๒๖] D.T. Suzuki, Suzuki, D.T. *Outline of Mahayana Buddhism*. (New York: Schocken Book, 1973), pp. 62-65.

หมื่นโกฏิ แต่ละโลกธาตุหนึ่ง ๆ ก็ได้นิรมาณกายไปแสนหมื่นโกฏิ แต่ละกายก็โปรดสัตว์ได้แสนหมื่นโกฏิ ยังให้เขาเหล่านั้นน้อมพระรัตนตรัยเป็นที่พึง ได้ไกลจากสังสารวัฏ แล้วเข้าถึงสุขแห่งพระนิพพาน...”[๒๗]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า เป็นเวลาเนิ่นนานหลายกัลป์มาแล้วอาศัยมหาปัญญาญาณได้นิรมาณกายอยู่ทั่วไปในโลกธาตุต่าง ๆ แสนหมื่นโกฏิ แต่ละกายก็โปรดสัตว์ได้แสนหมื่นโกฏิ เพื่อยังให้น้อมพระรัตนตรัยเป็นที่พึง สามารถหลุดพ้นจากสังสารวัฏที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในที่สุดแล้วก็เข้าถึง บรมสุขที่แท้จริง คือ พระนิพพาน

เป้าหมายในชีวิตที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๒ ที่ประชุมของภาคต่าง ๆ ของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ความตอนหนึ่ง การโปรดสัตว์ทั้งหลายที่มีจริตอุปนิสัยต่างกัน จึงเป็นการที่พระกษิติครรภต้องใช้อุปายโกศลเพื่อให้สัตว์ทั้งหลายหลุดพ้น ความว่า

“...ในการรื้อขนสัตว์แม้ผู้หัวดื้อหัวรั้นเพื่อให้เขาได้ถึงความหลุดพ้น คนที่หัวดื้อยังคงมีอยู่และหากเขาต้องถูกส่งลงไปในยมโลกเพื่อรับโทษ ขอให้ท่านระลึกด้วยว่าตถาคตขอร้องให้ท่านได้ตั้งใจจะช่วยให้พวกเขาเข้าถึงฝั่งพระนิพพานสู่การตรัสรู้...”[๒๘]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าจะมีสรรพสัตว์บางเหล่าที่ยากต่อการโปรด แต่ถึงกระนั้นพระโพธิสัตว์ไม่ได้ปล่อยละเลยทิ้งไป จะใช้ความพยายาม การเสียสละ มหากรุณา ช่วยให้สัตว์เหล่านั้นได้ถึงพร้อมการตรัสรู้เข้าสู่พระนิพพาน

เป้าหมายในชีวิตที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๒ การชุมนุมแห่งนิรมาณกาย ความตอนหนึ่ง พระกษิติครรภโพธิสัตว์ได้ตรัสต่อพระพุทธเจ้าว่า ขอพระพุทธเจ้าอย่าทรงเป็นห่วงสรรพสัตว์เลย ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ช่วยเหลือเหล่าสรรพสัตว์ให้ได้รับประโยชน์อันยิ่งใหญ่ และในครั้งนั้นพระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ความว่า

“...สาธุ ๆ ตถาคตขอโมทนากับเธอ เธอสามารถสำเร็จในปณิธานที่ประกาศมาแล้วนานแสนนานเป็นเวลาหลายกัลป์อย่างนี้ เมื่อการโปรดใกล้จบสิ้น เธอก็จะได้บรรลุพระโพธิญาณ...”[๒๙]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า สำเร็จในปณิธานที่ประกาศมาแล้วนานแสนนานเป็นเวลาหลายกัลป์อย่างนี้ เมื่อการโปรดสรรพสัตว์ใกล้จบสิ้นก็จะได้บรรลุซึ่งพระโพธิญาณ

เป้าหมายในชีวิตที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๔ ความตอนหนึ่ง พระกษิติครรภโพธิสัตว์มีความตั้งใจมั่นที่จะให้สรรพสัตว์กลับใจจากมิจฉาทิฏฐิ ความว่า

---

[๒๗] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๗๖.

[๒๘] ธัมมนันทา สามเณรี, *พระกษิติครรภ์มหาปณิธานสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยปณิธานแลกการปฏิบัติของพระกษิติครรภมหาโพธิสัตต์*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒.

[๒๙] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร,* อ้างแล้ว, หน้า ๗๘.

"...แม้ว่าพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์จะได้ช่วยมนุษย์ผู้ตั้งมั่นในมิจฉาทิฏฐิได้กลับใจและหลุดพ้นมายาวนานหลายต่อหลายกัลป์แล้วก็ตามที พระองค์ก็หาได้พอพระทัยไม่ พระองค์สงสารเหล่าคนบาปที่ยังเวียนวนอยู่..."[๓๐]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า มหาเมตตาของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ที่มีต่อสรรพสัตว์ผู้มีบาปทั้งหลายและอยู่มิจฉาทิฏฐิที่ยังเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏอย่างไม่มีที่สิ้น พระองค์มีความตั้งใจที่จะโปรดสัตว์ทั้งหลายได้กลับใจเป็นสัมมาทิฏฐิ เพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความหลุดพ้น

เป้าหมายในชีวิตที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๖ พระกิตติคุณแห่งองค์พระกษิติครรภโพธิสัตว์ ความตอนหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เหล่าพระโพธิสัตว์ พระอรหันต์ เทพเทวา ทั้งหลายให้คอยปกปักรักษาสรรพสัตว์และช่วยสรรพสัตว์ได้มีโอกาสได้ศึกษาพระสูตร ความว่า

"...หลังจากที่เราเข้าสู่แดนนิพพานแล้ว ขอให้พวกท่านเหล่าพระโพธิสัตว์ เทพเทวา นาคาและอสูรทั้งหลายจงช่วยกันจดจำและปกปักรักษาพระสูตรนี้ไว้ให้ดี เพื่อที่บรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายจะได้มีโอกาสบรรลุมรรคผลอันประเสริฐได้เสวยสุขนิรันดร์ในแดนพระนิพพาน..."[๓๑]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า แม้พระพุทธเจ้าจะเข้าสู่พระนิพพานแล้ว แต่สำหรับสรรพสัตว์ทั้งหลายนั้นยังคงต้องเสวยทุกขเวทนอยู่ ตราบนั้นยังต้องอาศัยพระกษิติครรภโพธิสัตว์เป็นที่พึ่งแก่สัตว์ ผู้มีบาป นอกจากนั้น พระสูตรดังกล่าวนี้ต้องอาศัยเหล่าพระโพธิสัตว์องค์อื่น ๆ เหล่าเทพเทวาผู้เป็นใหญ่ในสุคติภพ คอยช่วยเหลืออนุเคราะห์เพื่อยังเวไนยสัตว์เหล่านั้นได้มีโอกาสศึกษาพระสูตร เพื่อเกิดดวงตาเห็นธรรม เกิดโพธิจิตมุ่งมั่นในโพธิสัตวมรรค ตราบเข้าสู่พระนิพพาน

เป้าหมายในชีวิตที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๘ การสรรเสริญพระยามัจจุราชและบริวาร ผู้ปกครองแห่งยมเทวโลกและผู้พิพากษาคนตาย ความตอนหนึ่ง พระกษิติครรภโพธิสัตว์มีเป้าหมายของการช่วยเหล่าเวไนยสัตว์ได้หลุดพ้นจากสังสารวัฏและปิดอบายภูมิ ความว่า

"...พระกษิติครรภโพธิสัตว์ ทรงนำคนชั่วคนบาปให้พ้นทุกข์และชี้ทางไปสู่สวรรค์หรือมนุษยโลก เพื่อเข้าถึงความสุข พระองค์ได้ทำให้สรรพสัตว์เหล่านั้นได้ตระหนักว่าผู้ที่ทำชั่วบาปจะต้องได้รับทุกข์ และผู้ที่ทำบุญกุศลก็จะได้เสวยสุขจากวิบากกรรมของเขาเอง..."[๓๒]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า พระกษิติครรภโพธิสัตว์ทรงอาศัยมหากรุณาต่อมวลสรรพสัตว์ให้รู้โทษของกรรมอันเป็นบาปเพื่อพึงระวังการกระทำ และรู้ผลของการกระทำที่เป็นกุศลกรรมทั้งหลาย เป็นแนวทางสู่ความสุขที่แท้จริง

---

[๓๐] ธัมมนันทา สามเณรี, *พระกษิติครรภ์มหาปณิธานสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยปณิธานแลกการปฏิบัติของพระกษิติครรภมหาโพธิสัตต์,* อ้างแล้ว, หน้า ๒๔.

[๓๑] โจว ชิง ฟง, *พระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๘๑.

[๓๒] ธัมมนันทา สามเณรี, *พระกษิติครรภ์มหาปณิธานสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยปณิธานแลกการปฏิบัติของพระกษิติครรภมหาโพธิสัตต์.* อ้างแล้ว, หน้า ๔๙.

เป้าหมายในชีวิตที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๑๒ อานิสงส์ของการได้สดับพระนามของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ความตอนหนึ่ง ความตั้งใจของพระกษิติครรภโพธิสัตว์เป็นการเสียสละอย่างยิ่งใหญ่ เพราะจะฉุดช่วยสรรพสัตว์ให้หมดสิ้น ความว่า

> "...การที่พระกษิติครรภโพธิสัตว์มุ่งมั่นฉุดช่วยสรรพสัตว์และรอคอบให้พวกเขาเหล่นนั้นสำเร็จเป็นพุทธะทั้งหมดเสียก่อน แล้วจึงจะยอมเข้าไปเสวยสุขในแดนนิพพาน ปณิธานแห่งการเสียสละเช่นนี้นับเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่และเกินกว่าจะหาสิ่งใดมาเปรียบได้..."[๓๓]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า พระกษิติครรภโพธสัตว์สร้างคุณประโยชน์นับประมาณไม่ได้ในการช่วยให้มวลมนุษย์ อมนุษย์ และเทวดาทั้งหลาย และยังประโยชน์ให้สามารถบรรลุถึงภูมิทั้งสิบของพระโพธิสัตว์ได้ และจะไม่เสื่อมถอยจากพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณอย่างที่สุด

เป้าหมายในชีวิตที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๑๒ อานิสงส์ของการได้เห็นและได้ยิน ความตอนหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงมีพุทธดำรัสกับพระอวโลกิเตศวรถึงการบรรลุพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความว่า

> "...ตรัสกับพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ว่า เธอมีเหตุปัจจัยที่ยิ่งใหญ่กับสหาโลกธาตุแห่งนี้ หากเทพ นาค ชาย หญิง ภูต ปีศาจ จนถึงหมู่สัตว์ในภูมิทั้งหกที่มีบาปทุกข์ได้ยินชื่อ ได้เห็นรูป เลื่อมใส สรรเสริญสดุดีเธอ หมู่สัตว์เหล่านี้จะไม่เสื่อมถอยจากพระอนุตรสัมโพธิจะได้เกิดเป็นมนุษย์และเทวดาเสวยสุขที่ประณีตอยู่เป็นนิจเมื่อเหตุและผลสุกงอมก็จะได้รับพุทธพยากรณ์..."[๓๔]

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์อนาคตกาลภายข้างหน้าจะสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแน่นอน เมื่อพร้อมเหตุปัจจัยภายหลังจากที่ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว

เป้าหมายในชีวิตที่ปรากฏในปริเฉทที่ ๑๒ อานิสงส์ของการได้สดับพระนามของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ความตอนหนึ่ง ความเมตตาต่อสรรพสัตว์ได้มีโอกาสได้ศึกษาพระสูตร เพื่อจะรับอานิสงส์ส่งผลไปยังอนาคต ความว่า

> "...พระโพธิสัตว์แห่งเมตตาอาศัยบุญสัมพันธ์ที่มีต่อสรรพสัตว์ในโลกียโลกขอจงใช้ฤทธานุภาพของท่านเผยแพร่พระสูตรนี้ เพื่อให้เวไนยสัตว์ทั้งหลายมีโอกาสได้ศึกษาอันจะนำมาซึ่งผลานิสงส์ยิ่งใหญ่สืบต่อไปนับร้อยยพันโกฏปี..."[๓๕]

---

[๓๓] โจว ชิง ฟ่ง, *พระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๒.

[๓๔] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๒๙๒.

[๓๕] โจว ชิง ฟ่ง, *พระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕๒.

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า การโปรดสรรพสัตว์ของพระกษิติครรภโพธิสัตว์จะใช้อุปายโกศลที่มีบุญสัมพันธ์ด้วยการใช้อิทธิฤทธิ์เป็นสื่อช่วยให้ได้มีโอกาสศึกษาธรรมและแนวทางปฏิบัติ

นอกจากนี้ในพระสูตรมหายานที่สำคัญอีกหนึ่งพระสูตร คือ พระไภษัชยคุรุไวฑูรยประภาสัปตพุทธปูรวปณิธานวิเศษสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าอาศัยมหากรุณา มหาเมตตา ที่มีต่อเหล่าสรรพสัตว์ที่ มีอาการป่วยทั้งทางร่ายกายและจิตใจ จึงเป็นวิธีการรักษาทั้งสองอย่างไปพร้อม ๆ กัน อีกหนึ่งนัยยะ ของพระสูตรนี้เป็นการปรารถนาเป้าหมายสูงสุด คือ ให้สัตว์ทั้งหลายหายจากอาการป่วยร่างกายและจิต แต่ด้วยกรรมอย่างเป็นอกุศลกรรมส่งผลให้อุบัติในอบายภูมิ แต่ด้วยอำนาจของพระไภษัชยพุทธเจ้าย่อมนำพาให้สัตว์เหล่านั้นได้อุบัติในสวรรค์ และเป็นเหตุของการสร้างสมบุญจนพัฒนาจิตให้เข้าสู่กระแสโพธิญาณ[๓๖] ในทัศนะของพระพุทธศาสนามหายานเป้าหมายสูงสุด คือ พุทธภูมิ ซึ่งการจะตรัสรู้นั้นเป็นสิ่งที่ใช้ระยะเวลานาน แต่ในขณะที่ไม่สำเร็จในโพธิญาณ เหล่าผู้โปรดสรรพสัตว์ต้องมีหน้าที่ช่วยเหลือ สรรพสัตว์ให้เข้าสู่กระแสธรรมหรือกระตุ้นให้บังเกิดโพธิจิต และการประพฤติจะต้องดำเนินไปตามหลักโพธิสัตวมรรคอยู่เป็นนิจอย่าให้ขาด ด้วยการตั้งเป้าหมายในพุทธภูมิในฝ่ายมหายานจึงมองว่าพระโพธิสัตว์มีฐานะที่สูงกว่าพระอรหันต์ เนื่องจากพระโพธิสัตว์ เป็นผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาลเบื้องหน้า[๓๗] สำหรับผู้ที่กำลังสร้างสมบารมีหรือกำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นพระโพธิสัตว์ ในแต่ละชั้นภูมิของพระโพธิสัตว์ เรียกว่า ทศภูมิหรือภูมิทั้ง ๑๐ ของพระโพธิสัตว์ ซึ่งในภูมิชั้นต้น ๆ กำลังสร้างบุญกุศลและสร้างกรรมบาปปะปนอยู่บ้าง[๓๘] ท้ายสุดแล้วการคาดหวังหรือความตั้งใจที่จะก้าวขึ้นสู่ภูมิแต่ละชั้น ต้องอาศัยกาลเวลา และสร้างบารมีอย่างแรงกล้าให้ไปยังหมุดหมายที่สูงสุด คือ ธรรมเมฆ เป็นภูมิที่ พระโพธิสัตว์มีบารมีเต็มเปรียบเสมือนพระพุทธเจ้า หากแต่รอการจุติลงมาเป็นมนุษย์ในชาติสุดท้ายเสียก่อนค่อยตรัสรู้สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

จากการศึกษาเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สามารถแบ่งออกได้ ๒ ประการ คือ ๑) เป้าหมายในชีวิตเพื่อตนเอง คือ เมื่อสำเร็จตามปณิธานที่ประกาศมาแล้วนาน แสนนานเมื่อการโปรดสรรพสัตว์ใกล้จบสิ้นเป็นการบำเพ็ญบารมียังประโยชน์ให้บรรลุทศภูมิและรอพุทธพยากรณ์ก็บรรลุพระโพธิญาณ ๒) เป้าหมายในชีวิตเพื่อผู้อื่น คือ การใช้อุปายวิธีในการโปรด เช่น การนิรมาณกายไปยังสหโลกธาตุ เพื่อช่วยเหลือเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายที่มีอุปนิสัยและมีวาระกรรมหนัก เบา ต่างกัน ด้วยมหาปณิธานที่จะรื้อขนสัตว์ให้ว่างเว้นจากสังสารวัฏ จึงตั้งความปรารถนายับยั้งการสำเร็จบรรลุโพธิญาณจนกว่าสังสารวัฏจะว่างเว้น จากนั้นจึงจะขอสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเข้าสู่พระนิพพานเป็นคนสุดท้าย

---

[๓๖] พระมหาสมณะ อี้ จิง, *พระไภษัชยคุรุไวฑูรยประภาสัปตพุทธปูรวปณิธานวิเศษสูตร*, อ้างแล้ว, หน้า ๒๕.

[๓๗] ประยงค์ แสนบุราณ, *พระพุทธศาสนามหายาน*, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๔.

[๓๘] สุวิญ รักสัตย์, *พระพุทธศาสนามหายาน*, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘.

๓.๕ สรุป

เนื้อหาในบทนี้เป็นการสรุปปัญหามหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรเป็นอย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มนุษย์มีความตั้งใจ ความคาดหวังใคร่อยากจะประสบความสำเร็จเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต แต่สำหรับผู้โปรดสัตว์เป็นการตั้งมหาปณิธานประโยชน์ยังเวไนยสัตว์เป็นสำคัญ นำไปสู่ความสำเร็จหรือการช่วยสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นทั้งหมด จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพระโพธิสัตว์ มีพระสูตรที่สำคัญ คือ กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยการตั้งความปรารถนาขนรื้อสรรพสัตว์ให้ พ้นทุกข์จากสังสารวัฏจนหมดสิ้นแล้วค่อยพระสำเร็จโพธิญาณเป็นคนสุดท้าย พบว่า มีทั้งหมด ๑๓ ปริเฉท มหาปณิธาน ๕ ประการ ดังนี้ ๑) นับแต่บัดนี้จนสิ้นขอบเขตเบื้องอนาคตที่ไม่อาจนับคำนวนกัลป์ได้ เพื่อหมู่สัตว์ทั้งหกภูมิผู้มีบาปทุกข์ ข้าพเจ้าจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หลุดพ้นจนหมดสิ้น แล้วตัวข้าพเจ้าจึงจะสำเร็จพระพุทธมรรค ๒) ข้าพเจ้าขอประกาศว่าตลอดสิ้นกัลป์ในอนาคตจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้ หมู่สัตว์ผู้มีบาปทุกข์ได้ถึงการหลุดพ้น ๓) หากไม่อาจโปรดสัตว์ที่มีบาปทุกข์เหล่านั้นให้ผาสุกแล้วได้ บรรลุพระโพธิญาณเราก็จะไม่ขอสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ๔) จะช่วยเหลือยังให้พวกเขาไกลจากนรก ทุคติ เดรัจฉาน เปรต ต่อเมื่อมีบาปเหล่านี้ได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมดแล้ว ข้าพเจ้าจึงจะขอสำเร็จพระสัมโพธิ และ ๕) จะโปรดสรรพสัตว์อย่างไพศาล พระสูตรดังกล่าวมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับหลักธรรมและคุณธรรมเป็นภาระหน้าที่ของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ที่จะโปรดสรรพสัตว์ในอบายภูมิให้หมดไปจากวัฏสังสารและสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมด อุบายธรรมเพื่อโปรดสัตว์และต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะ และต้องอาศัยมหากรุณา มหาเมตตาและมหาปัญญาอย่างไม่มี สามารถแบ่งออก ๒ ประการ คือ ๑) มหาปณิธานประโยชน์สุขเพื่อผู้อื่น มี ๔ ประการ ดังนี้ (๑) มหาปณิธานโปรดสรรพสัตว์ในอบายภูมิ (๒) มหาปณิธานโปรดสรรพสัตว์ให้สำนึกบาป คือ เว้นการกระทำทางความประพฤติ ทางวาจาและการกระทำทางใจ (๓) มหาปณิธานโปรดสรรพสัตว์ในบรรลุสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า (๔) มหาปณิธานเพื่อเน้นย้ำในความตั้งใจ และ ๒) มหาปณิธานประโยชน์สุขเพื่อตนเอง การบรรลุในการขนรื้อสรรพสัตว์จนหมดสิ้นจากสังสารวัฏและเข้าพระนิพพาน

บทที่ ๔
วิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

ในบทนี้ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรกับเป้าหมายในชีวิตทางพระพุทธศาสนา ตลอดถึงผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและนำองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสนับสนุนผลการศึกษาและผลวิเคราะห์การตั้งเป้าหมายในชีวิต ๕ ด้าน เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในงานวิจัยนี้ มีรายละเอียดของเนื้อหา ผู้วิจัยจึงแยกประเด็นตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๔.๑ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อตนเอง (Personal goals)

๔.๒ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อการงานวิชาชีพ (Professional goals)

๔.๓ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อพัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals)

๔.๔ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อด้านร่างกาย (Physical goals)

๔.๕ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อจิตวิญญาณ (Spiritual goals)

๔.๖ สรุป

มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อตนเอง (Personal goals)

การมีเป้าหมายในชีวิตของตนเองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตอย่างมีแบบแผนและแนวทางที่ชัดเจนที่นำมาสู่ความผาสุกและความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้เพื่อประโยชน์สุขส่วนตน ดังนั้น ผู้วิจัยแยกเป็น ๒ หัวข้อ รายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์

ความตั้งใจหรือเป้าหมายสูงสุดของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ที่มีกล่าวถึงเนื้อหาสาระในพระสูตรนั้นที่แท้จริงแล้ว มีความปรารถนาเพื่อประโยชน์ส่วนผู้อื่นเป็นสำคัญยิ่ง เพราะมีอุดมการณ์ที่ว่าความทุกข์ของสรรพสัตว์ยิ่งใหญ่กว่าความทุกข์ของตนเอง ซึ่งสรรพสัตว์ทั้งหลายจะมุ่งเน้นไปที่อบายภูมิ เนื่องจากเป็นภูมิที่รัดทด แร้นแค้น ยากที่จะมีพระโพธิสัตว์หรือแม้แต่พระพุทธเจ้าพระองค์ใดที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ เด็ดเดี่ยวในการจะขนรื้อสัตว์ในนรกให้หลุดพ้นจนหมดสิ้นและที่สำคัญคือ จะนำสัตว์นรกเหล่านั้นให้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมด สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๐ กล่าวว่า เปรียบได้กับผู้ด้อยโอกาส เพราะไม่มีใครใส่ใจที่จะช่วยหรือเป็นภูมิที่ถูกมองข้าม จึงเป็นหน้าที่ของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ หากไม่ลงไปช่วยในนรกแล้วใครจะช่วย จึงอุปมาเทียบเคียงไว้ว่า มี ๓ มิติ คือ ๑) สัตว์นรกบนดิน (บุคคลที่ขาดอิสรภาพ, มนุษย์, สัตว์ดิรัจฉานหรือมนุษย์สเปโต

๒) นรกในใจ และ ๓) ๓๑ ภพภูมิ[๑] เนื่องจากสัตว์ผู้มีบาปในอบายภูมิเสวยทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส จึงเป็นที่มาของปณิธานที่ว่า มหาปณิธานโปรดสรรพสัตว์ในอบายภูมิ ข้อที่ ๑ ไว้ว่า “นับแต่บัดนี้จนสิ้นขอบเขตเบื้องอนาคตที่ไม่อาจนับคำนวนกัลป์ได้ เพื่อหมู่สัตว์ทั้งหกภูมิ ผู้มีบาปทุกข์ ข้าพเจ้าจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หลุดพ้นจนหมดสิ้น แล้วตัวข้าพเจ้าจึงจะสำเร็จพระพุทธมรรค” ส่วนข้อที่ ๒ คือ ๒) “ข้าพเจ้าขอประกาศว่า ตลอดสิ้นกัลป์ในอนาคตจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หมู่สัตว์ผู้มีบาปทุกข์ได้ถึงการหลุดพ้น” ๓) “หากไม่อาจโปรดสัตว์ที่มีบาปทุกข์เหล่านั้นให้ผาสุกแล้วได้บรรลุพระโพธิญาณ เราก็จะไม่ขอสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า เป็นปณิธานที่เกิดจากความทุกข์ยากและขาดคุณธรรมของสรรพสัตว์” ๔) “จะช่วยเหลือยังให้พวกเขาไกลจากนรก ทุคติ เดรัจฉาน เปรต ต่อเมื่อมีบาปเหล่านี้ได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมดแล้ว ข้าพเจ้าจึงจะขอสำเร็จพระสัมโพธิ” ๕) “จะโปรดสรรพสัตว์อย่างไพศาล” ดังที่ปรากกฏในพระสูตรจะเห็นได้ว่า ไม่มีปณิธานข้อใดที่ตั้งเป้าหมายสูงสุดเพื่อความสุขของตนเอง และต้องใจความเพียร วิริยะ อุตสาหะ อย่างไม่มีประมาณ เพราะในอบายภูมิมี นรก เปรต อสูรกาย สัตว์เดรัจฉาน ในภูมิเหล่านี้ถือว่าเป็นแหล่งรวมของบุพกรรมอันชั่วในอดีตที่เคยกระทำมาก่อนแล้ว สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑ กล่าวว่า การที่จะสอนให้สัตว์นรกเหล่านี้เข้าใจในบาปบุญคุณโทษจึงเป็นเรื่องที่ยาก เพราะเหตุนี้พระกษิติครรภโพธิสัตว์ตั้งปณิธานที่จะโปรดเหล่าวิญญาณผู้มีบาปเหล่านี้ หากพิจารณาแล้วว่าเป็นการยาก แต่สามารถโปรดได้อยู่เพราะพื้นฐานของสัตว์นรกเหล่านี้ย่อมมี กรรมดีอยู่ แต่เพียงแค่จิตถูกอำนาจของกิเลสบดบังจึงทำกรรมชั่ว[๒] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๒ ยังกล่าวว่า พระกษิติครรภโพธิสัตว์เหนือกว่าในบรรดาพระโพธิสัตว์อื่น เพราะพระองค์ผู้เป็นเลิศด้านมหาปณิธานเพื่อสรรพสัตว์มีอุบายวิธีโปรดให้ผู้มีบาปสามารถเข้าถึงธรรมะได้ และไม่มีเป้าหมายเพื่อเฉพาะตนเลยแม้แต่น้อย[๓] นอกจากนี้ มีความสอดคล้องคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๔ กล่าวว่า อุดมการณ์ของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ใช้เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติหรือการสร้างทานบารมีในสำหรับผู้ที่มีจิตเมตตา กรุณาต่อผู้ทุกข์ตกได้ยากเพื่อลดความเห็นแก่ตัว[๔] เนื่องจากในพระสูตรกล่าวถึงมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ที่มุ่งเน้นช่วยเหลือเวไนยสัตว์ผู้มีบาปหมดไปจากสังสารวัฏ รวมทั้งแนวทางปิดอบายภูมิ ด้วยการมีจิตสำนึกบาปและเว้นบาปทั้งปวง ซึ่งจะคอยฉุดช่วยไปจนกว่าสรรพสัตว์จะถึงซึ่งฝั่งพระนิพพานจนหมดเสียก่อน ดังนั้น การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อส่วนตัว (Personal goals) สำหรับพระกษิติครรภโพธิสัตว์จึงไม่มีเป้าหมายหรือให้ความสำคัญกับตนเองเลยแม้แต่น้อย

๔.๑.๒ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา

เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะของพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนั้น ผู้วิจัยแยกประเด็นเพื่อวิเคราะห์ รายละเอียดดังต่อไปนี้

---

[๑] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๐ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๖.

[๒] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

[๓] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๒ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

[๔] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๔ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

๑. เป้าหมายในชีวิตของปุถุชน

ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของปุถุชน เป็นการแสวงหาความสุขที่ต่างก็ปรารถนาจะไขว่คว้าให้ได้มาซึ่งความสำเร็จในชีวิตที่ได้ตั้งความคาดหวังไว้ ปุถุชนมีมุมมองในการมุ่งแสวงหาหรือการตั้งเป้าหมายเพื่อตนเองเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เนื่องจากทุกคนย่อมรักสุข เกลียดทุกข์ การเห็นแก่ตัวในบางคราวจึงเป็นสิ่งที่ควรทำ การเห็นแก่ตัวในสังคมปัจจุบันมีเยอะจนกลายเป็นเรื่องปกติ แต่สำหรับ คำสอนในทางพระพุทธศาสนาจะสอนเสมอว่า เผื่อแผ่ แบ่งปัน ให้ผู้อื่นเพื่อลดละ ความตระหนี่ ความโลภทั้งหลาย เป็นการสลัดความทุกข์ทางจิตใจออก แต่ในทางตรงกันข้ามกลับกลายเป็นสิ่งที่ปุถุชนต้องการเพื่อแสวงหาประโยชน์สุขส่วนตน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๖ กล่าวว่า ความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการไม่ว่าจะสุขมากหรือสุขน้อยก็เป็นความสุขทั้งสิ้น เพราะเป็นสุขเพื่อตนเองในชาตินี้และชาติหน้า บุญเป็นความสุขสำหรับของแต่ละคนที่ต้องกระทำเองด้วยตนเอง ไม่สามารถให้ผู้อื่นทำแทนกันได้[๕] มีความเห็นสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๕ กล่าวว่า คนเราทั่วไปดำเนินชีวิตอยู่ได้เพราะส่วนหนึ่งมาจากความคาดหวังในหลาย ๆ เรื่อง เนื่องจากการกระทำของเราเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความพยายามที่มีเป้าหมายสูงสุดเพื่อผลประโยชน์ ส่วนตน[๖] นอกจากนี้มีความสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๗ กล่าวว่า เป้าหมายของพระโพธิสัตว์เป็นเป้าหมายที่สวนทางกันกับมนุษย์ทั่วไป แต่ก็มีส่วนน้อยเท่านั้นที่มีความตั้งใจจะทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เพราะประโยชน์ส่วนตนเองจะต้องมาก่อน[๗] เป้าหมายที่ตั้งไว้ประสบความสำเร็จและมีความอิ่มตัวของการดิ้นรนพยายามเพียงพอแล้ว ภายหลังอาจจะเป็นผู้ให้ก็สามารถบังเกิดได้ เพราะโดยปกติของพุทธศาสนิกชนได้ผ่านการอบรมหรือการขัดเกลาจากแนวคำสอนพระพระพุทธเจ้า จึงทำให้ภายหลังจาการสำเร็จแล้ว จิตเกิดเมตตา กรุณา ปรารถนาจะแบ่งปันความสุขให้ผู้อื่นได้พ้นจากความทุกขเวทนา ดังนั้น ในทัศนะของปุถุชนมีการตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อส่วนตัวก่อนเป็นอันดับแรกและให้ความสำคัญตนเองก่อนเสมอ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ กล่าวว่า การให้ความสำคัญในเรื่องของผลประโยชน์ส่วนตนถือว่าจำเป็นและไม่ผิด เช่น การว่ายน้ำตนเองต้องว่ายเป็นเสียก่อน ค่อยจะไปช่วยคนอื่นที่กำลังจมน้ำ ในลักษณะนี้จะเป็นแนวคิดหรือวิธีการของฝ่ายเถรวาทที่ต่างจากมหายาน คือ ช่วยตนเองไปพร้อมกับช่วยผู้อื่นด้วย[๘] นอกจากนี้ คำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๖ ยังกล่าวว่า การศึกษาหาความรู้ทั่วไปนั้น สำหรับการที่จะชี้แนะผู้อื่นได้นั้นตนเองต้องมีความแตกฉานรอบรู้อย่างลึกซึ้งเสียก่อน ซึ่งต่างจากพระโพธิสัตว์เนื่องจากจะต้องศึกษาหลักธรรมให้เจนจบไปพร้อมกับการให้ความรู้หรือธรรมะแก่สรรพสัตว์[๙] จากทฤษฎีของการตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อส่วนตัว (Personal goals) สำหรับปุถุชนถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องการอย่างแรงกล้า เพราะมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข และในมุมมองทาง

---

[๕] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๖ สัมภาษณ์ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

[๖] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๕ สัมภาษณ์ วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

[๗] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๗ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

[๘] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ สัมภาษณ์ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

[๙] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๖ สัมภาษณ์ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

พระพุทธศาสนาการตั้งเป้าหมายควรอยู่บนศีลธรรม จริยธรรมหรือดำเนินตามหลักธรรมคำสอนเป็นที่พึ่งจึงถือว่าเป็นเป้าหมายประโยชน์ส่วนตนที่มีคุณค่าและถูกต้องอันดีงาม

๓. เป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล เป็นเป้าหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตัวในการแสวงหาความหลุดพ้นเฉพาะตนเองเสียก่อน การจะหลุดพ้นได้จำเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของความอดทน อดกลั้น พากเพียร บากบั่น ละอาสวกิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้นด้วยศักยภาพของตนเองเท่านั้น ไม่ได้เกิดจากผู้อื่นคอยช่วยเหลือแต่อย่างใดหรือได้รับการช่วยเหลือจากเทพเจ้า แต่เกิดจากได้มีโอกาสรับฟังพระสัจจธรรม จากการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง และนำคำสั่งสอน วิธีการ มาปฏิบัติด้วยตนเอง สำหรับเป้าหมายสูงสุดของพระอริยบุคคล คือ การได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ แต่กว่าจะสำเร็จขั้นนี้ได้จะต้องผ่านการบำเพ็ญเพียรละสังโยชน์ในขั้นเริ่มต้น คือ พระโสดาบัน และพัฒนายกระดับขั้นขึ้นไปเรื่อย ๆ สำหรับเป้าหมายสู่การเป็นพระอริยบุคคลนั้นเป็นการปรารถนาของสาวกยานฝ่ายพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นส่วนใหญ่ พบน้อยมากหรือไม่ปรากฏในคำสอน วิธีการของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่ให้ตั้งความปรารถนาเป็นพระสาวกยาน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ กล่าวว่า การตั้งเป้าหมายสูงสุดจะมุ่งเน้นที่การหลุดพ้นเฉพาะตน สำเร็จด้วยตนเองเสียก่อนของพระอรหันต์ เป็นหนทางสู่ความดับทุกข์ที่เป็นแนวปฏิบัติที่โดดเด่นอย่างมากของฝ่ายเถรวาท เปรียบกับคนที่ว่าน้ำเป็นก่อนค่อยไปช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังจะจมน้ำ[๑๐] มีความต่างจากแนวคิดที่เป็นอุดมการณ์ของฝ่ายมหายาน เนื่องจากจะให้ความสำคัญกับผู้อื่นมากกว่าประโยชน์สุขของตนเอง ยอมได้แม้แต่สละชีวิตเพื่อผู้อื่น สำหรับการตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อส่วนตัว (Personal goals) จึงมีความสำคัญและเป็นความปรารถนาที่จำเป็นของพระอริยบุคคลอย่างมากเพื่อความพ้นทุกข์ เนื่องจากเกิดความเบื่อหน่ายในสังสารวัฏ

๔. เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า เป็นเป้าหมายในชีวิตเพื่อผู้อื่นเป็นสำคัญ เนื่องจากมีความยินดีในการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เพื่อสร้างสมบารมีพร้อมกับการช่วยเหลือสรรพสัตว์ผู้มีบาปทั้งหลายได้มีโอกาสหลุดพ้นจากสังสารวัฏ อันมีมูลเหตุเกิดจากการกระทำความชั่วทั้งหลายของสรรพสัตว์และผลกรรมส่งผลให้เสวยทุกขเวทนาในอบายภูมิ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๑ กล่าวว่า ต้องอาศัยมหาอุบายที่หลากลายวิธีการสำหรับการที่จะให้พระสัจจธรรมเข้าสู่ภายในจิตของสัตว์ทั้งหลาย แม้ต้องอาศัยระยะเวลาจะนานสักเพียงใด เป้าหมายของผู้โปรดสัตว์ยังคงเป็นไปเพื่อสรรพสัตว์อยู่เสมอ เพื่อจุดประกายโพธิจิตของสัตว์ให้ตื่นรู้ว่าตัวตนที่แท้จริง คือ พุทธะ หากสรรพสัตว์เกิดโพธิจิตแล้วจะดำเนินตามโพธิสัตวจริยาอันจะเกิดยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นในโลกธาตุสังสารวัฏ[๑๑] นอกจากนี้ สอดคล้องกับหลักการและแนวคิดของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เนื่องจากการมีแนวคิดที่เชื่อว่า โพธิสัตวยาน

---

[๑๐] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๑ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๒ กันนายน ๒๕๖๖.

[๑๑] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖.

เป็นยานพาหนะที่ประเสริฐที่สุดกว่ายานอื่น เพราะสามารถนำพาสรรพสัตว์ข้ามสังสารวัฏได้จำนวนทีละมาก ๆ แม้ว่าพระโพธิสัตว์จะใช้เวลาเนิ่นนานเท่าไหร่ ด้วยการมีปณิธานจึงยังคงสภาวะพระโพธิสัตว์ช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ ตราบจนกว่าบารมีบริบูรณ์พร้อมจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อประกาศพระศาสนาแก่เหล่ามหาชนผู้เห็นภัยในสังสารวัฏ สำหรับการตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อส่วนตัว (Personal goals) ของพระโพธิสัตว์กับพระพุทธเจ้าไม่ได้มุ่งเน้นหรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ สำหรับการตั้งเป้าหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตัว จึงจะไม่ใช่เป้าหมายของพระโพธิสัตว์กับพระพุทธเจ้า

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อส่วนตัว (Personal goals) เป็นเป้าหมายที่ปุถุชนและพระอริยบุคคล ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก แต่การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อส่วนตัว มุ่งเน้นที่ความสุขแต่ไม่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นยังเป็นความสุข เรียกว่า โลกียสุข ส่วนเป้าหมายของพระอริยบุคคล เป็นเป้าหมายเพื่อความหลุดพ้นเฉพาะตนเท่านั้น และพระโพธิสัตว์กับพระพุทธเจ้าไม่ได้ตั้งเป้าหมายหรือไม่มีความปรารถนาเพื่อประโยชน์ส่วนตน เป้าหมายทุกอย่างจะสำเร็จได้จะต้องมีความพากเพียร พยายาม อดทนและสามารถแก้ไขปัญหาได้กับทุกเหตุการณ์ด้วยอาศัยกำลังใจหรือแรงจูงใจ ทั้งภายในและภายนอก

๔.๒ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อการงานวิชาชีพ (Professional goals)

สำหรับการศึกษาในศาสตร์ความรู้วิชากการหรือแขนงต่าง ๆ รวมทั้งที่เป็นทักษะเฉพาะสายงานที่มนุษย์สามารถพัฒนาต่อยอดได้ เนื่องจากเป็นพื้นฐานจากระบบการศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ให้เข้ากับความต้องในการตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อวิชาชีพ ผู้วิจัย แยก ๒ ประเด็น คือ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์และเป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนาเพื่อวิเคราะห์ ดังรายละเอียดไปนี้

๔.๒.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ สำหรับในประเด็นนี้เกี่ยวกับเป้าหมายที่เป็นวิชาชีพ พระกษิติครรภโพธิสัตว์ไม่ได้ให้ค่าและความสำคัญกับวิชาชีพอย่างปุถุชนทั่วไป เนื่องจากมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์มุ่งเน้นที่ช่วยสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกขเวทนาและเข้าสู่พระนิพพาน ดังที่ปรากฏการประกาศมหาปณิธานในพระสูตรดังกล่าว ซึ่งไม่ได้มีเป้าหมายที่เป็นทักษะสายวิชาชีพเลย เพราะเป้าหมายการงานที่เป็นสายวิชาชีพจะเป็นเป้าหมายสำคัญของปุถุชนมากกว่าเป้าหมายของพระโพธิสัตว์ ผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๕ กล่าวว่า ทักษะความรู้ความสามารถเป็นเป้าหมายอีกประการหนึ่งในเรื่องของการทำงานในระดับมนุษย์ทั่วไป แต่สำหรับพระโพธิสัตว์แล้วท่านกลับมองข้าม เพราะการทำงานเป็นของมนุษย์ทั่วไปเท่านั้น[๑๒] แต่มีคำสัมภาษณ์ที่เห็นต่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๗ กล่าวว่า แนวทางและรูปแบบของสิ่งที่พระกษิติครรภโพธิสัตว์กำลังทำอยู่ คือ การทำงานหน้าที่ที่ไม่มีใคร

[๑๒] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๕ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๖.

เหมือน และเป็นการทำงานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ที่ไม่มีใครว่าจ้างและเป็นงานที่เสียสละเพื่อผู้อื่นอย่างไม่มีประมาณ ซึ่งเป็นสถานที่ทำงานหรือโปรดสัตว์ คือ อบายภูมิ[๑๓] การโปรดสัตว์ คือ งานของพระโพธิสัตว์ที่มุ่งเน้นให้พ้นทุกข์จากอบายภูมิเป็นงานเฉพาะพระกษิติครรภโพธิสัตว์ นอกจากนี้ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๕ ยังกล่าวว่า ปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์เป็นงานที่รับภาระอันยิ่งใหญ่และเป็นการทำงานที่หาผู้ใดที่กล้ายอมสละความสุขของตนอย่างยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นภาระที่ไม่มีกำหนดว่าจะเสร็จสิ้นเมื่อไหร่และคาดการณ์ได้ยากยิ่งสำหรับจะว่างเว้นจากสรรพสัตว์ทั้งหลาย[๑๔] สำหรับทัศนะคติของชาวโลกทั่วไปที่ว่าด้วยการงานด้านวิชาชีพ เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานพระกษิติครรภโพธิสัตว์ไม่มีความสอดคล้องหรือเกี่ยวพันธ์ซึ่งกันและกันแต่อย่างใด หากแต่มองในมิติลักษณะการทำงานเพื่อเป้าหมายของพระกษิติครรภจึงเป็นการทำงานเพื่อผู้อื่น มีคำสัมภาษณ์ที่เห็นต่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๒ กล่าวว่า วิธีการโปรดสัตว์ของพระกษิติครรภโพธิสัตว์เป็นการใช้เทคนิควิธีการที่หลายหลาย สามารถเข้าสู่ขั้นตอนของการฝึกให้สรรพสัตว์ได้มีโอกาสเข้าสู่เส้นทางของโพธิญาณและการโปรดสัตว์จึงไม่ใช่งาน แต่เป็นลักษณะของการสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อตนเอง มุ่งเพื่อประโยชน์สุขของเวไนยสัตว์เป็นสำคัญ[๑๕]

๔.๒.๒ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา

๑. เป้าหมายในชีวิตของปุถุชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของปุถุชนที่คาดหวังเกี่ยวกับการงาน ที่มีความปรารถนาอันเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถตอบสนองเพื่อความสุขได้ คือ การทำงานที่มีทักษะด้านวิชาชีพที่ปุถุชนต้องมีเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความหลากหลายอาชีพที่ต้องอาศัยด้านวิชาชีพเฉพาะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความเรียบร้อย จึงชี้ให้เห็นว่าในมุมมองของปุถุชนให้ความสำคัญกับเป้ามายในชีวิตเพื่อวิชาชีพ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการ เนื่องจาการมีทักษะวิชาชีพหรือความชำนาญ อัตราการตอบแทนเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้หลายคนมองว่าเป็นสิ่งที่ต้องมีทักษะวิชาชีพให้สูงขึ้นและต้องมีการวางแผนสำหรับตั้งเป้าหมายในด้านสายวิชาชีพ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๔ กล่าวว่า มนุษย์ทั่วไปมีความคาดหวังผลสำเร็จในตำแหน่ง หน้าที่ และในขณะเดียวกันต้องมีทักษะวิชาชีพที่พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและสำหรับบางคนนำวิธีการหรือหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต ไปพร้อมกับการทำงานในสายงานวิชาชีพเพื่อพัฒนาตนเอง[๑๖] นอกจากนี้ ในบางสาขาการทำงานจำเป็นต้องมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องยึดแนวปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพื่อยึดมั่นในเกียรติยศศักดิ์ศรีของความถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของหลักจรรยาบรรณ และมีความเกี่ยวพันธ์กับหลักทางจริยธรรมที่ว่าด้วยความประพฤติ มีความสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่าน

---

[๑๓] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๗ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๖.

[๑๔] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๕ สัมภาษณ์ วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

[๑๕] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๒ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๖.

[๑๖] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๔ สัมภาษณ์ วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

ที่ ๑๗ กล่าวว่า การมีแบบอย่างความประพฤติดีย่อมเป็นสิ่งที่ควรนำมาเป็นแบบอย่างในการทำงาน หรือตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ พระสูตรดังกล่าวที่สอนแนวทางปฏิบัติตามแนวทางของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ทั้งนี้ต้องมีการปรับเพื่อนำมาประยุกต์ให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตแต่ละบุคคลได้[๑๗] นอกจากนี้คำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๔ ยังกล่าวว่า การดำเนินชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์มีหลายประการที่สามารถนำไปเป็นแนวทางเพื่อการทำงาน เช่น ความอดทน เป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และเหมาะสำหรับวิชาชีพบางประเภทที่นำธรรมะมาประยุกต์เพื่อเป็นกฎระเบียบในทางจรรยาบรรณของวิชาชีพนั้น ๆ[๑๘] ทั้งนี้การตั้งเป้าหมายของการทำงานมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในเรื่องของค่าตอบแทน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตสำหรับปุถุชน

๒. เป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล เป็นเป้าหมายเพื่อความพ้นทุกข์เท่านั้น ไม่มีความยินดีในตำแหน่ง ลาภ สักการะแต่อย่างใด เพราะเป็นเส้นทางที่มุ่งแสวงหาเพียงความหลุดพ้นจากภัยในวัฏสงสารเท่านั้น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๙ กล่าวว่า พระอริยสาวกท่านมุ่งมั่นบำเพ็ญเพียรสมณะด้วยความอดทน อดกลั่นอย่างยิ่ง เพราะท่านเหล่านั้นเป็นผู้ที่เห็นภัยจาการเกิด และไม่ยินดีในลาภ สักการะทั้งหลาย เพราะเส้นทางของท่านเหล่านั้นเพื่อพระนิพพานเท่านั้น[๑๙] การงานในทางโลกทั้งหลายหรือกิจการ หน้าที่ทั้งหลายที่ชาวโลกต่างมุ่งหวังในความก้าวหน้าตามสายงานวิชาชีพต่าง ๆ สำหรับพระอริยบุคคลทั้ง ๔ ระดับ ท่านทั้งหลายไม่ได้มีความยินดีหรือมีความปรารถนาในเป้าหมายนี้เลยแม้แต่น้อย เพราะท่านเหล่านี้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนในระดับภูมิธรรมว่า ภัยที่แท้จริงที่สามารถดึงและฉุดให้หลงอยู่ในวัฏสงสารเกิดจาก จิตที่มีความยินดียินร้ายในสิ่งสมมติทั้งหลายที่ปุถุชนทั่วไปต่างแสวงหา ชีวิตที่เป็นไปเพื่อวิชาชีพจึงไม่มีความสำคัญกับอริยมรรคแต่อย่างใด วิชาชีพเป็นสิ่งที่ต้องการเพื่อให้บังเกิดผลสำเร็จในชีวิตประจำวันและสำหรับวิชาชีพ ในทัศนะของพระอริยบุคล เป็นสิ่งที่เหนี่ยวรั้งไม่ให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏ และสำหรับพระอริยบุคคลจึงไม่มีความปรารถนาในการตั้งเป้าหมายเพื่อการงารวิชาชีพเลย นอกจากนี้ ยังสั่งสอนธรรมะให้รู้จักการเปลี่ยนแปลงตามกฎไตรลักษณ์ทั้งสิ่งที่เห็นด้วยตาเปล่าหรือคามรู้สึกภายในจิตใจที่ว่าด้วยสายงานวิชาชีพมีเพื่ออาศัยในการดำเนินชีวิตเท่านั้น เพราะในบางช่วงของชีวิตมีการปรับเปลี่ยนไปตามโลกาภิวัฒน์ อีกประการหนึ่ง คือ การงานของพระอริยบุคคลเป็นการศึกษาในด้านของปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เพราะพระอริยบุคคลบางประเภทยังละสังโยชน์ได้ไม่บริสุทธ์จึงต้องมีการศึกษา (เสขบุคคล) เพื่อพัฒนาตนเองให้ก้าวข้ามความทุกขเวทนาด้วยการหลุดพ้นให้ได้โดยเร็ว สำหรับการงานในลักษณะนี้เป็นการงานที่มีประโยชน์สูงที่สุด เนื่องจากเป็นการงานทางจิตให้ลด ละ สรรพกิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้นไป

---

[๑๗] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๗ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

[๑๘] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๔ สัมภาษณ์ วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

[๑๙] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๙ สัมภาษณ์ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

๓. เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า เป็นเป้าหมายที่มุ่งบำเพ็ญเพียรสร้างสมบารมีและสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต สำหรับเป้าหมายที่ว่าด้วยชีวิตเพื่อวิชาชีพ (Professional goals) จึงไม่มีความสำคัญและไม่ได้มุ่งแสวงหาในเป้าหมายเลยแม้แต่น้อย ซึ่งพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้าต่างมีปณิธานในชีวิตเพื่อการโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลาย โดยไม่ได้จำเพาะเจาะจงบุคคลหนึ่งบุคคลใด และเป็นสิ่งที่เกื้อกูลสงเคราะห์แก่สัตว์ทั้งหลายผู้มีบาปให้สามารถมีโอกาสได้เข้าถึงพระสัจจธรรมและสามารถพิจารณาภัยจากสิ่งสมมติทั้งหลาย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑ กล่าวว่า พระโพธิสัตว์ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเถรวาทหรือมหายานจะมีเป้าหมายที่ชัดเจนเหมือนกัน คือ จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากวัฏสงสาร ที่เป็นเป้าหมายหลักที่เห็นได้ชัดเจน แต่สำหรับจะตรัสรู้ได้ทั้งหมดนั้นก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง[๒๐] เป็นเพราะสาเหตุที่ว่าการจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายากกว่าการเป็นพระโพธิสัตว์ จะเห็นได้ว่า ชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้าไม่ได้ให้ความสำคัญและคุณค่าหรือตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อวิชาชีพ แต่เป็นการดำเนินชีวิตทุ่มเทที่จะนำพาเหล่าเวไนยสัตว์พ้นทุกข์เท่านั้น ส่วนการงานวิชาชีพไม่ได้ให้ค่าและความสำคัญ แต่เป็นการแสดงหรือชี้แนะแนวทางการใช้ธรรมะไปปรับประยุกต์กับการทำงานตามสายวิชาชีพ เช่น อิทธิบาท ๔ ให้รู้จัก ๑) ฉันทะ คือ ความพึงพอใจกับการงานที่ตนเองกำลังทำอยู่และทำด้วยใจรักในงานนั้น ๆ ๒) วิริยะ คือ การใส่ใจหรือการใส่รายละเอียดด้วยความมุ่งมั่น แน่วแน่ และทุ่มเทในสายการทำงานที่ตนเองรักหรือพึงพอใจ ๓) จิตตะ คือ อาศัยการฝึกสมาธิอยู่กับการงานที่กำลังทำหรืออยู่กับปัจจุบัน รวมทั้งการฝึกอารมณ์ให้รู้จักการปล่อยวางกับผลของงานที่ไม่เป็นไปตามใจปรารถนา และ ๔) วิมังสา คือ เป็นขั้นตอนของการคิดไตรตรอง ทบทวนอย่างถี่ถ้วน รอบคอบกับการงานที่ทำและสามารถนำไปปรับปรุง ต่อยอดจากของเดิมให้ดียิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่า หลักธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าให้แก่ปุถุชนเกี่ยวกับการทำงานในดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กันกับรู้จักการปล่อยวาง ไม่ควรยึดติดการกับสิ่งสมมติ

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อวิชาชีพเป็นเป้าหมายที่ปุถุชนมีความคาดหวังอย่างยิ่งว่าจะต้องประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน มีความเชี่ยวชาญด้านสายวิชาชีพที่ตอบสนองความปรารถนาให้มีความสุขและมีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น แต่สำหรับพระกษิติครรภโพธิสัตว์ พระอริยบุคคล พระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า กลับมองว่าไม่มีความจำเป็นหรือไม่ยินดีเพื่อจะให้เป็นเป้าหมายในส่วนของการงานวิชาชีพและไม่ได้เป็นไปในทิศทางของการฉุดช่วยสรรพสัตว์ได้มีโอกาสหลุดพ้นและไม่สามารถเป็นเป้าหมายเข้าพระนิพพานได้

[๒๐] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๔.๓ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อพัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals)

มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ประเสริฐจากการกระทำรู้ถูก ผิด ชอบ ชั่วดี แต่ในขณะเดียวกันนั้นการมีสติสัมปชัญญะในการที่จะพัฒนาความสามารถหรือศักยภาพได้มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงนำผลจากการศึกษาเป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์กับเป้าหมายในชีวิตของปุถุชน เพื่อมาวิเคราะห์สำหรับการตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อพัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals) ดังรายละเอียดดังนี้

๔.๓.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ สำหรับความตั้งใจที่แน่วแน่ในสิ่งที่ยิ่งใหญ่ยากอย่างยิ่งที่จะมีพระโพธิสัตว์พระองค์ใดที่สามารถจะเปรียบได้ ที่เห็นได้ชัดเจน คือ เรื่อง ความกตัญญูกตเวทิตา มหาอุปาย วิธีการละการสร้างบาป รู้จักสำนึกในสิ่งที่เป็นบาปและเว้นจากการทำบาปซ้ำ รวมทั้งความตั้งใจมั่นในการจะโปรดสรรพสัตว์อบายภูมิให้หมดสิ้น จะเห็นได้ว่าการสร้างสมบารมีเพื่อให้ถึงพร้อมด้วยพลบารมีทั้ง ๑๐ ประการ จะต้องใช้ระยะเวลาไม่อาจคำนวณนับได้ ทั้งนี้ ต้องอาศัยความพากเพียร ความวิริยะอุตสาหะ และต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง มีความพยายามอย่างไม่มีประมาณ สำหรับพระกษิติครรภโพธิสัตว์มีอุดมการณ์ที่ยิ่งใหญ่ในการช่วยเหลือสัตว์พ้นจากอบายภูมิให้ได้มากที่สุดหรือให้สรรพสัตว์หมดไปจากสังสารวัฏได้ไวยิ่งขึ้น และสิ่งที่ยากกว่านั้น คือ การช่วยให้สัตว์นรกเหล่านี้ได้มีโอกาสสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๓ กล่าวว่า สำหรับสัตว์นรกที่ไม่มีจิตใจโน้มเข้าสู่กระแสธรรมเลยแม้แต่น้อย พระองค์จะใช้อุบายให้เข้ากับจริตของสัตว์นรก เป็นการชักจูงจิตให้เข้าหาหลักธรรม แม้ว่าจะขณะจิตก็พยายามให้บังเกิดแก่สัตว์เหล่านี้[๒๑] ยังสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๐ กล่าวว่า พระกษิติครรภโพธิสัตว์จะอาศัยวิธีการต่าง ๆ หรือการตั้งเป้าหมายที่จะรื้อขนสัตว์นรกได้หลุดพ้นเป็นกระบวนการที่พยายามพัฒนาแก่ผู้ที่ขาดโอกาสให้ได้รับโอกาสและสามารถก้าวพัฒนาจากสัตว์นรก[๒๒] สู่ชั้นภูมิที่สูงขึ้นหรือสุขติภูมิ และสิ่งที่สำคัญ คือ ปิดอบายภูมิ เป็นเป้าหมายที่จะต้องทำให้สำเร็จ แต่จะหมดไปจากอบายภูมิเมื่อไหร่นั้นไม่สามารถกำหนดได้ สำหรับการตั้งเป้าหมายของพระกษิติครรภมหาโพธิสัตว์สามารถแยก ๒ ประการ คือ ๑) พัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals) สำหรับตนเอง คือ เป้าหมายที่วางไว้ในเบื้องต้นยิ่งใหญ่เท่าไหร่ จิตก็จะละวางได้มากเท่านั้นและปฏิบัติตามปณิธานให้สำเร็จได้มากที่สุด เพราะหากโปรดสัตว์ให้พ้นจากอบายภูมิสู่การตรัสรู้หรือเข้าสู่พระนิพพานได้ จึงเป็นตัวชี้วัดได้ว่าเป้าหมายได้มีการพัฒนาก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น และ ๒) พัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals) สำหรับผู้อื่น คือ เป้าหมายมุ่งไปที่สรรพสัตว์เป็นสำคัญ หากฉุดช่วยให้สรรพสัตว์ได้หลุดพ้นจากสังสารวัฏได้มากเท่าไหร่การพัฒนาความก้าวหน้าก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย และการพัฒนาก้าวหน้าสำหรับพระกษิติครรภมหาโพธิสัตว์จะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการโปรดเหล่าเวไนยสัตว์ได้มีโอกาสหลุดพ้นจากสังสารวัฏอย่างไม่มีประมาณ

---

[๒๑] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๓ สัมภาษณ์ วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๖.

[๒๒] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๐ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๖.

๔.๓.๒ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาได้จัดประเภทของเป้าหมายชีวิตออกเป็น ๓ ประเภท ผู้วิจัยได้ผลจากการศึกษาทบวนเอกสารและองค์ความรู้จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ในการวิเคราะห์ตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

๑. เป้าหมายในชีวิตของปุถุชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของปุถุชนเพื่อพัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals) ในชีวิต สำหรับปุถุชนสามารถมองในเรื่องความก้าวหน้าได้หลากหลาย ผู้วิจัย นำข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์และข้อมูลที่ศึกษาจากแหล่งข้อมูลด้านวิชาการทางหนังสือ ตำรา พบว่า เป็นความต้องการให้เป้าหมายได้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือความอยากของปุถุชนที่เต็มไปด้วยความคาดหวังความสำเร็จในอนาคต เช่น ธุรกิจ ตำแหน่งหน้าที่ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้คงหลีกหนีไม่พ้นที่มนุษย์อยากจะบังเกิดขึ้นในตนเองสักครั้ง แต่ทั้งนี้ความคาดหวังจะบังเกิดได้ต้องอาศัยความพากเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้ได้มาตามใจตนปรารถนาทั้งนั้น และส่วนใหญ่จะเป็นผลประโยชน์เพื่อตนเองเป็นสำคัญเพื่อให้ก้าวพัฒนาให้สูงขึ้นจากที่มีอยู่ก่อนแล้ว แต่ในมิติของปุถุชนที่มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยกลับมากว่า การพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำและพัฒนาด้านสติปัญหาให้รู้เท่าทันกับเหตุการณ์ปัจจุบันในทุกขณะจิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาตามกฎไตรลักษณ์ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๒ กล่าวว่า สำหรับปุถุชนธรรมดาทั่วไปที่เคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติตามศีล ๕ และสามารถสร้างบารมีด้วยการทาน เช่น การสร้างโรงทานแก่ผู้ยากไร้ การช่วยด้านการศึกษา เป็นต้น เป็นสิ่งที่ได้มีโอกาสทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นเวลานานพอสมควร เป็นการสละสิ่งที่ตนมีด้วยการแจกจ่ายผู้ที่ขาดแคลน เป็นการพัฒนาจิตให้รู้จักการลดความตระหนี่ถี่เหนียวในจิตใจตน ฝึกให้เป็นผู้ให้และจะบังเกิดความสุขภายในใจ[๒๓] เป็นผู้ให้ยิ่งทำเป็นการลดอัตตาตัวตนของเรามากเท่านั้น แต่ตรงกันข้ามบุคคลที่มองข้ามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจะมองในเรื่องกับสิ่งที่ได้มาเท่าไหร่ จึงเป็นผลลัพธ์ของสิ่งตอบแทนได้มากเท่านั้น และชี้ให้เห็นว่าตนเองสามารถพัฒนาความก้าวหน้าในชีวิตอย่างแท้จริง แม้จะเบียดเบียนผู้อื่นก็เป็นเรื่องปกติ จะเห็นได้ว่า สำหรับการพัฒนาความก้าวหน้ามีความสำคัญและอิทธิพลต่อปุถุชนอย่างยิ่งที่สามารถพัฒนาจากศักยภาพของตนเองทั้งทางโลก คือ การงาน ครอบครัว สังคม เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของแต่คนต้องมีการพัฒนาให้ก้าวหน้าดียิ่งขึ้นจากเดิม และทางธรรม คือ การพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ การปล่อยวาง การจัดการปัญหาแก้ไขให้การดำเนินชีวิตอยู่นั้นเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทั้งสองอย่างนี้ต้องการมีพัฒนาอยู่เสมอ

๒. เป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล เป็นเป้าหมายที่มุ่งสู่ความพ้นทุกข์ไม่มีความยินดีและเห็นภัยในสังสารวัฏ ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของอริยมรรคซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความพากเพียร มานะบากบั่น ฝ่าฝันอุปสรรคทั้งหลายเพื่อให้เป็นไปสู่พระนิพพาน เพราะการสำเร็จเป็นพระอรหันต์เป็นสิ่งที่ยาก แต่ไม่ได้ง่ายสำหรับทุกคน เนื่องจากจะมีขั้นหรือระดับ

---

[๒๓] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๒ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๖.

ของการละสังโยชน์ที่มีความละเอียดในการละที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงจำเป็นยากยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาความก้าวหน้าของเป้าหมายอย่างเต็มกำลัง เนื่องจากระดับพระอริยบุคคลมี ๔ ขั้น คือ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ เพราะทั้ง ๔ ระดับจะมีความต่างกัน แต่เหมือนกันตรงที่ทั้ง ๔ ระดับนี้ มีความตั้งใจที่จะสำเร็จเพื่อเข้าสู่พระนิพพานอันเป็นบรมสุขอย่างแท้จริง (โลกุตรสุข) สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๕ กล่าวว่า การที่บุคคลตั้งเป้าหมายเป็นจะสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้นั้น เป็นสิ่งที่ยากและต้องใช้ความเพียร พยายาม ขันติบารมีอย่างยิ่งในการละสังโยชน์ได้หมดสิ้น[๒๔] จะเห็นได้ว่า การตั้งเป้าหมายที่สูงหรือยิ่งใหญ่เพื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์ จุดเริ่มต้น คือ การทุ่มเทแรงด้วยการบำเพ็ญเพียรภาวนาด้วยอริยบถ ๔ และการทุ่มเทแรงใจ ด้วยการไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากทั้งปวง ทั้งนี้ การพัฒนาจิตใจจากปุถุชนธรรมดายกระดับภูมิธรรมเป็นพระโสดาบัน ซึ่งเป็นพระอริยผลชั้นต้น ต้องอาศัยการละสังโยชน์เบื้องต้นเสียก่อน จากนั้นต้องพากเพียร อุตสาหะอย่างยิ่งเพื่อให้พัฒนายกระดับสูงขึ้นไปตามลำดับขั้นและอาศัยจากพื้นฐานเดิมที่ได้ฟังธรรมะของพระพุทธเจ้าพัฒนาตนให้สำเร็จในภูมิชั้นสูง คือ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ จึงถือว่าเป็นการสิ้นสุดในการพัฒนาความก้าวหน้าในด้านจิตใจที่เป็นการละสังโยชน์ให้หมดอย่างสมบูรณ์ทุกประการ สำหรับการตั้งเป้าหมายเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะด้านจิตใจเพื่อละสังโยชน์จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมายในการหลุดพ้นจากวัฏสงสาร สำหรับพระอริยบุคคลไม่มีความปรารถนาที่จะมุ่งบำเพ็ญตนเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตอย่างปุถุชน พระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้า และพระปัจเจกพุทธเจ้า เพราะเป้าหมายของพระอริยบุคคล คือ สาวกภูมิในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง

๓. เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า เป็นเป้าหมายเพื่อสรรพสัตว์หรือเพื่อผู้อื่นเป็นที่สุดไม่มีประมาณ สำหรับการที่จะพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าถือว่ามีความสำคัญและเป็นเป้าหมายที่อิทธิพลต่อการโปรดสัตว์หรือต่อตนเองด้วย เนื่องจากการสั่งสมบำเพ็ญบารมีเพื่อหนุนส่งให้มีบารมีทั้ง ๑๐ เกิดความบริบูรณ์หรือเป็นสิ่งที่หนุนและพัฒนาระดับขั้นของพระโพธิสัตว์ ทั้ง ๑๐ ภูมิ หรือทศภูมิ ซึ่งในภูมิที่ ๘ คือ อจลาภูมิ เป็นภูมิของพระโพธิสัตว์ผู้มีความหนักแน่นในมหาปณิธานอย่างยิ่ง แม้สามารถจะลาเข้าสู่พุทธภูมิได้ แต่ด้วยมีมหาเมตตาธิคุณต่อสรรพสัตว์จึงยังคงภาวะความเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ และสูงขึ้นไปเป็นภูมิที่ ๙- ๑๐ เปรียบได้ดั่งการเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งต่างจากพระพุทธเจ้าตรงที่การลงมาจุติยังโลกมนุษย์เพียงชาติสุดท้ายแล้วบำเพ็ญเพื่อสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประกาศพระสัจจธรรมเผยแผ่หลักธรรม คำสอน ชี้แนะแนวทางสู่ความพ้นทุกข์ให้แก่เหล่าสาวกและศาสนิกชนทั้งหลาย จะเห็นได้ว่า ก่อนที่สำเร็จในป้าหมายสูงสุดในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า ต้องเริ่มจากการมีมหากรุณา สงสารผู้อื่น ปรารถนาอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ในขณะเดียวกันตนเองที่ตั้งปณิธานในโพธิญาณจะต้องสร้างสมบารมีไปพร้อมกันด้วย ซึ่งเป็นวิถีในการพัฒนาความก้าวหน้าในการช่วยเหลือสรรพสัตว์เป็นสำคัญและความก้าวหน้า

---

[๒๔] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๕ สัมภาษณ์ วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

ส่วนตนนั้นเป็นเรื่องรอง สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๗ กล่าวว่า พระโพธิสัตว์ทั้งหลายจะมองถึงความทุกข์ของเวไนยสัตว์ว่าเป็นความทุกข์ของตนเอง และแสวงหาหนทางด้วยวิธีการต่าง ๆ ใช้เป็นอุบายให้สัตว์ทั้งหลายได้เข้าใจและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาจิตของตนเอง[๒๕] นอกจากนี้คำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๙ ยังกล่าวว่า ไม่ว่าจะเป้าหมายสู่เส้นชัยอย่างไรก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธเจ้าทรงประกาศหลักธรรมแก่ผู้อื่น และสามารถนำไปเพื่อเป็นแบบอย่างหรือวิธีการ พระพุทธเจ้าไม่ได้ดลบันดาลให้คนทั้งหลายเข้าพระนิพพาน แต่บุคคลเหล่านั้นเองนำไปฝึกหัด ขัดเกลากิเลสด้วยตนเองและพัฒนาความก้าวหน้าในการละสังโยชน์ต่อไปได้[๒๖] สำหรับเป้าหมายในการพัฒนาแก่สรรพสัตว์จึงมีความจำเป็นอยู่จนกว่าสรรสัตว์จะสามารถหลุดพ้นได้ แต่สำหรับการพัฒนาความก้าวหน้าของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้าจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของเหล่าสรรพสัตว์เป็นสำคัญ ซึ่งเป้าหมายสูงสุดนั้นจะเป็นความสุขที่หลุดพ้นจากความทุกขเวทนาทั้งสิ้น ไม่ได้พัฒนาเพื่อตนเองเป็นที่ตั้ง นอกจากนี้ คำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๗ ยังกล่าวว่า การเลื่อนขั้นภูมิที่สูงขึ้นไปหรือการได้สำเร็จในโพธิญาณก็เกิดจากการได้พัฒนาจิตให้ละอาสวกิเลสทั้งหลายให้บริสุทธิ์ ยิ่งละมากเท่าไหร่จิตหรือความผ่องใสภายในจิตใจก็บริบูรณ์ขึ้นอีกด้วย[๒๗]

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เป้าหมายในชีวิตของปุถุชน เป็นเป้าหมายที่มุ่งแสวงหาความสุขที่เกิดจากการพัฒนาความสามารถ หน้าที่ ตำแหน่งให้เจริญก้าวหน้า แต่ไม่ได้มุ่งหวังหรือเป้าหมายพัฒนาให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏ ส่วนพระกษิติครรภโพธิสัตว์ เป็นเป้าหมายเพื่อโปรดสรรพสัตว์ในอบายภูมิได้หลุดพ้นและเพื่อพัฒนาให้โปรดสัตว์ได้หลุดพ้นได้มากยิ่งขึ้น ท้ายสุดสามารถสำเร็จบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมด ส่วนพระอริยบุคคล เป็นการมุ่งพัฒนาจิตให้บริสุทธิ์สามารถละสังโยชน์หมดสิ้นจากระดับพระโสดาบันไปจนถึงพระอรหันต์ ด้วยการพัฒนาศักยภาพของตนเองเข้าพระนิพพาน และพระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้า เป็นเป้าหมายในการพัฒนาความก้าวหน้าในด้านการโปรดสรรพสัตว์ให้ได้มากที่สุดและหลุดพ้นออกจากวัฏสงสารให้เหลือน้อยที่สุด

๔.๔ การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อทางด้านร่างกาย (Physical goals)

สำหรับความคาดหวังทางด้านร่างกายซึ่งเป็นปัจจัยภานนอกที่สำคัญอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการตอบกระบวนการนำไปสู่ความสำเร็จในด้านร่างกาย สำหรับในทัศนะคติของการตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อทางด้านร่างกาย (Physical goals) จึงแยกวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตตามทัศนะของพระกษิติครรภโพธิสัตว์เป็นความตั้งใจที่มุ่งเน้นสำหรับสรรพสัตว์ทั้งหลายเป็นที่สุด แต่เป้าหมายเพื่อทางด้านร่างกายสำหรับพระกษิติครรภโพธิสัตว์มีกายอันเป็นภาวะของความเป็นพระโพธิสัตว์ มีเพื่ออาศัยเพียงเป็นการอุปโลกน์ร่างกายด้วย

---

[๒๕] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๗ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๖.

[๒๖] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๙ สัมภาษณ์ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

[๒๗] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๗ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

การนิรมาณกาย เพื่อฉุดช่วยให้พ้นทุกขเวทนาตามจริตอนุสัยวิบากกรรมของเหล่าสรรพสัตว์เท่านั้น แต่ไม่ได้ยินดียินร้ายหรือเข้าไปยึดมั่นในร่างกายหรือกายที่เป็นภาวะทิพย์ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ กล่าวว่า สำหรับปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์เป็นเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่เกินกว่าจะคาดเดาได้ในระดับสติปัญญาของมนุษย์อย่างเราทั่วไป ยิ่งเป้าหมายที่ใหญ่ความเป็นตัวตนหรือยึดมั่นในกายก็ยิ่งไม่มี แต่ทั้งนี้มีกายหรือคงภาวะความเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ก็เพื่อจะทำให้ปณิธานบรรลุสำเร็จ[๒๘] นอกจากนี้คำสัมภาษณ์มีความสอดคล้องกับอุดมการณ์มหาปณิธานทั้ง ๕ ของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ เนื่องจากมุ่งเน้นไปที่สัตว์ผู้มีบาปในนรก และยังมีการช่วยเหลือไปถึงภูมิทั้ง ๖ อีกด้วย จึงเป็นอุดมการณ์แบบอจินไตยที่ยากยิ่งในการจะคาดคะเนได้ แต่พระกษิติครรภโพธิสัตว์จะใช้ร่างกายเพื่ออาศัยในการช่วยโปรดสรรพสัตว์เท่านั้น โดยใช้เป็นอุบายวิธีการที่จะชักจูงหรือโน้มน้าวจิตให้เกิดศรัทธาในพระรัตนตรัยและสามารถบังเกิดโพธิจิต ดำเนินตามโพธิสัตวมรรค อีกนัยยะหนึ่งประการคือ สัมโภคกาย เป็นกายที่อยู่ภาวะความเป็นพระมหาโพธิสัตว์แผ่ซ่านทั่วสากลจักรวาล ทำหน้าที่แสดงธรรมแก่เทวดาหรือภาคทิพย์จิตวิญญาณทั้งหลายให้หลุดพ้นจากภูมินั้น ๆ ได้มีโอกาสเข้าสู่กระแสแห่งธรรมะ จะเห็นได้ว่า สำหรับการตั้งเป้าหมายในร่างกายของพระกษิติครรภโพธิสัตว์มี ๒ ประการ คือ ๑) เป็นการอุปโลกน์ร่างกายหรือการนิรมาณกายเป็นมนุษย์ใช้ในการสั่งสอนและชี้แนะแนวทางให้รู้จักการละบาปทั้งหลาย และรู้จักการสร้างบุญกุศล คุณงามความดีทั้งหลายให้ถึงพร้อมด้วยการบังเกิดโพธิจิตให้แก่มนุษยภูมิ ๒) เป็นกายที่ดำรงความเป็นพระโพธิสัตว์มหาสัตว์ เพื่อคอยอยู่เคียงข้างและขจัดความทุกขเวทนาให้แก่สรรพสัตว์ รวมถึงแก่พระโพธิสัตว์ที่กำลังสร้างบารมีในขั้นต้น และดำรงเช่นนี้ตราบจนกระทั่งสังสารวัฏไม่มีหลงเหลือสรรพสัตว์ผู้มีบาปแม้แต่คนเดียว ดังนั้น พระกษิติครรภโพธิสัตว์ตั้งเป้าหมายเพื่อมีร่างกายสำหรับโปรดเวไนยสัตว์เท่านั้น

๔.๔.๒ เป้าหมายในชีวิตของพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายในชีวิต ๓ ประเภท ผู้วิจัยจึงแยกประเด็นเพื่อวิเคราะห์การผลการศึกษาและองค์ความรู้จากผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูล สำหรับการตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อทางด้านร่างกาย (Physical goals) รายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑. เป้าหมายในชีวิตของปุถุชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของปุถุชน เป็นเป้าหมายที่มุ่งแสวงหาความสุขอันได้มาจากทางร่างกาย ผ่านทางกิจกรรมหรือทางการกระทำให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ และความสุขตามค่านิยมในสังคมปุถุชนทั่วไปได้ให้คุณค่า นอกจากนี้การมีร่างกายที่งดงามสมประกอบเป็นสิ่งที่น่ายินดี ชื่นชม ความสุขรวมทั้งการมีสุขภาพที่ดีไร้โรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย เนื่องจากการมีสุขภาพที่ดีจะมีความสัมพันธ์กันกับทางจิตใจ เมื่อมีสุขภาพแข็งแรงส่งผลให้มีจิตใจที่แช่มชื่น แจ่มใส สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติและมีความสุขจึงทำให้ปุถุชนทั่วไปมีการตั้งเป้าหมายในเรื่องของทางด้านร่างกาย (Physical goals) แต่ร่างกายก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาซึ่งเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ หากปุถุชนยังมีความยึดมั่นหรือยึดติดในรูปร่างกายที่ไม่เป็นไปตามตนเองหวัง

[๒๘] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ สัมภาษณ์ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

จะเกิดผลต่อสุขภาพจิตหรือมีจิตใจที่ย่ำแย่ การมีชีวิตก็จะเกิดความท้อแท้ สิ้นหวัง หมดกำลังใจ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๒ กล่าวว่า การที่ได้มีโอกาสทำความดีทั้งหลายเป็นความสุขทางใจอย่างไม่สามารถอธิบายได้ โดยเฉพาะการตั้งโรงทานแจกจ่ายอาหารแก่ผู้ยากไร้หรือขัดสน เมื่อร่างกายอิ่มท้อง ใจมีแรงสู้ทำงานต่อ จะมองชีวิตของตนเองว่ามีคุณค่า[๒๙] จะเห็นได้ว่าร่างกายมีความสัมพันธ์กับจิตใจและส่งผลต่อกำลังใจในการมีชีวิต พรั่งพร้อม มากด้วยความสุขที่ทุกคนปรารถนา ในทัศนะของพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง ร่างกายหรือสังขารไว้ว่า เป็นของที่ไม่เที่ยง ไม่จีรังยั่งยืนเป็นของชั่วคราวเท่านั่น แม้ร่างกายจะสลายไปคงไว้เหลือเพียงแต่จิตที่ยังเวียนว่ายในสังสารวัฏอยู่ สำหรับผู้มีพุทธิปัญญาจะพิจารณาได้ว่าสังขารหรือร่างกายสามารถสร้างกุศลกรรมและสามารถนำพาให้ปฏิบัติและประพฤติตามกรอบของจารีต ประเพณี ศาสนา ดังนั้น ร่างกายจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีพให้เป็นไปตามธรรมดาของสัตว์โลก แต่พระพุทธศาสนาให้ตระหนักอยู่เสมอว่าร่างกายเป็นเพียงเรือที่อาศัยชั่วคราว เมื่อถึงฝั่งแล้วก็สละไม่ยึด แต่สำหรับบุคคลที่ไม่ได้ใช้ปัญญาบนหลักธรรมคำสอนแล้วกลับมองว่า ร่างกายเป็นสิ่งที่สวยงาม น่าชื่นชม รักษาไว้ให้มั่นเป็นต้น ในขณะเดียวกันตราบใดที่ร่างกายหรือสังขารไม่เป็นไปตามที่ใจประสงค์ ผลที่ตามมาคือ ความทุกขเวทนาทางใจ และรวมถึงการที่ชีวิตหมดกำลังใจ สิ้นหวัง ไม่มีชีวิตชีวา จิตใจห่อเหี่ยว เหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดจากหลงยึดมั่นในร่างกาย แต่ถ้าตราบใดใจปล่อยวางในร่างกาย จิตใจก็เบิกบานแจ่มใส การใช้ชีวิตก็มีความสุขมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้คำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๖ กล่าวว่า พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักการละวางหรือปล่อยวางกับสิ่งที่เรามี เราเป็น และรู้จักกับสิ่งที่เกินความสามารถของเราจะควบคุมได้ เช่น ร่างกาย เนื่องจากมีการแปรสภาพอยู่ทุกเวลา การจะมีความสุขได้นั้นต้องปล่อยให้เป็นไปตามธรรมดาของโลก ใจก็มีความสุขเพียงแค่เราไม่ไปยึดติดกับร่างกายอันเหม็นเน่านี้[๓๐] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๓ กล่าวว่า หากปุถุชนทั่วไปรู้จักศึกษาและทำความเข้าใจตามธรรมะของพระพุทธเจ้าในการเห็นการเปลี่ยนแปลงเพียงแค่ร่างกายของเราอย่างเดียว ก็สามารถเข้าใจถึงกฎไตรลักษณ์ได้อย่างง่ายดาย[๓๑] ในความเป็นจริงแล้วปุถุชนก็ยังคงให้ความสำคัญในด้านทางร่างกายเพื่อแสวงหาความสุข โดยที่จะใช้ร่างกายกระทำหรือปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่ตนเองพึงพอใจให้ได้มากที่สุด และผลที่เกิดจากความสุขของปุถุชนคือ ความสุขที่เป็นโลกียสุข สุขที่ทำให้ไม่พ้นจากสังสารวัฏและยังคงต้องเสวยกรรมวิบาก

๒. เป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล เป้าหมายที่ว่าด้วยการมีชีวิตที่ดีต้องทางด้านร่างกาย (Physical goals) สำหรับพระอริยบุคคลเป็นเพียงสิ่งที่สมมติขึ้นประกอบด้วยธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ รวมกันเป็นร่างกาย ส่วนสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า คือ จิตใจ การที่ได้มีโอกาสเกิดเป็นมนุษย์ครบ ๓๒ ประการ โดยทั่วไปมีคติว่าด้วยเป็นผู้มีความโชคดี มีวาสนา มีบุญ ในทัศนะคติของ

---

[๒๙] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๒ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๖.

[๓๐] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๖ สัมภาษณ์ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

[๓๑] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๓ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

พระอริยบุคคลกลับมองพิจารณาเห็นว่า ร่างกายนี้ประกอบด้วยความทุกขเวทนา เป็นบ่อเกิดแห่งการเสวยวิบากกรรม เนื่องจากร่างกายเป็นผู้กระทำในสิ่งที่เป็นอกุศลกรรมทั้งหลายตกล่วงสู่อบายภูมิ ตรงกันข้ามหากเป็นผู้มีสติปัญญาใคร่ครวญก่อนจะกระทำก็จะมีจิตสั่งให้ร่างกายไปในทางฝ่ายที่เป็นกุศลกรรม และเป็นผลพวงให้ได้เสวยสุขในสุคติเป็นที่หวัง จะเห็นได้ว่า พระอริยบุคคลจะพิจารณาร่างกายว่าเป็นสิ่งที่สมมติขึ้น เพราะร่างกายนี้ไม่ใช่ของเรา กายนี้ไม่เที่ยง เต็มไปด้วยความเป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน และพิจารณาร่างกายว่าเต็มไปด้วยสิ่งที่เป็นปฏิกูล หากมีส่วนใดของร่างกายเปลี่ยนแปลงก็เพียงกำหนดว่ารู้ และรู้แล้วก็วางเฉย เป็นต้น สำหรับพระอริยบุคคลจะให้ร่างกายเป็นเครื่องมือ เพื่อให้จิตเห็นภาวะเกิด ดับ ของร่างกายที่เป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ให้จิตคลายความกำหนัดจากร่างกายวางเฉย เป็นต้น อีกประการหนึ่ง คือ พระอริยบุคคลตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อเป็นการเห็นความทุกขเวทนาของทางด้านร่างกาย (Physical goals) ซึ่งเป็นเป้าหมายที่มุ่งให้เห็นภัยจากการมีร่างกายด้วยการเกิด แก่ เจ็บและตาย ดังนั้น เป้าหมายที่ใช้ร่างกายในปัจจุบันพิจารณาเพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๓ กล่าวว่า ในบรรดาพระอริยบุคคลจะมองว่าร่างกายเป็นของเน่าเหม็น ไม่น่ายินดี รื่นรมย์ ซึ่งจะใช้ร่างกายนี้เองเป็นเป้าหมายเพื่อใช้พิจารณาสู่ความพ้นทุกข์[๓๒] จะเห็นได้ว่า ร่างกายเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ใช้เพื่ออาศัยดำรงชีพให้สามารถปฏิบัติเพียรบำเพ็ญในการลด ละ สังโยชน์ทั้งหลายให้หมดสิ้นไป ให้เห็นถึงหลักปฏิจจสมุปบาทและสามารถเกิดดวงตาเห็นธรรมนำสู่ความพ้นทุกข์เข้าพระนิพพานในที่สุด เนื่องจากการพิจราณากายในกายให้เห็นยังสภาวะการแปรเปลี่ยนของร่างกายตามกฎไตรลักษณ์ ด้วยเหตุนี้ พระอริยบุคคลอาศัยจากการมีร่างกายนี้พิจารณาสู่ความพ้นทุกข์เท่านั้น

๓. เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า เป็นเป้าหมายที่มุ่งเน้นช่วยเหลือเหล่าสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏจนหมดสิ้น ซึ่งในขณะเดียวกันก็จะใช้ชีวิตเพื่อทุ่มเทให้กับการสร้างสมบารมีด้วยการอาศัยการสังขารหรือร่างกาย ในการประพฤติพรหมจรรย์และดำเนินตามโพธิสัตวมรรค โดยพระโพธิสัตว์จะใช้ร่างกาย มี ๒ ประเภท คือ ๑) ร่ายกายเป็นมนุษย์อันเกิดจากการนิรมาณกายจุติเป็นมนุษย์ในการสร้างสมมหาบารมี เพื่อมุ่งมั่นฉุดช่วยเหล่าเวไนยสัตว์โดยเฉพาะมนุษย์การส่งเสริมหรือเป็นแบบอย่างให้แก่มนุษย์ทั่วไปได้เกิดโพธิจิต ๒) กายทิพย์ ดำรงภาวะความเป็นทิพย์ที่มากด้วยมหาบารมีอันเป็นกายที่ละเอียดประณีตที่ต่างจากร่างกายของมนุษย์ ซึ่งคอยช่วยเหลือแก่ผู้ที่อ้อนวอน ร้องขอ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ กล่าวว่า ในทัศนะของคนทั่วไปสำหรับพระโพธิสัตว์เป็นที่พึ่งพาแก่สรรพสัตว์ในยามที่ทุกข์ยากคอยรับฟังความทุกข์และช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ให้แก่ผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือ[๓๓] จะเห็นได้ว่า พระโพธิสัตว์จะใช้ร่างกายเพื่อเป้าหมายสูงสุดในการขนรื้อสรรพสัตว์ให้พ้นทุกขเวทนาและสามารถมีโอกาสได้บังเกิดโพธิจิตต่อไปได้ ดังนั้น พระโพธิสัตว์จึงไม่ได้ตั้งเป้าหมายจากกร่างกาย แต่เป็นการใช้สมมติจากร่างกาย

---

[๓๒] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๓ สัมภาษณ์ วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๖.

[๓๓] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ สัมภาษณ์ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

พิจารณาตามกฎไตรลักษณ์ เห็นอริยสัจ ๔ สู่การตรัสรู้และอาศัยร่างกายในการประกาศพระสัจจธรรม เผยแผ่หลักธรรมคำสอนแก่ศาสนิกชนทั่วไปให้เป็นแบบอย่างแนวทาง และนำไปปฏิบัติตามให้เกิดมรรค ผล นิพพาน สำหรับในอีกหนึ่งทัศนะฝ่ายพระพุทธศาสนามหายานกลับให้ความสำคัญในร่างกายของพระพุทธเจ้าว่า กายของพระตถาคตไม่มีการสูญจากไปไหน และการที่พระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน เป็นเพียงการสำแดงให้พุทธบริษัทได้พิจารณาการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปเท่านั้น กายที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า เรียกว่า ธรรมกาย เป็นกายที่เป็นนิรันดร์ อมตะ ซึ่งสามารถรับฟังคำร้องขอและความทุกขเวทนาของสรรพสัตว์ คอยช่วยเหลือสรรพสัตว์อยู่เสมอไปจนกระทั่งสรรพสัตว์สำเร็จในโพธิญาณ นอกจากนี้คำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๑ ยังกล่าวว่า ความแตกต่างในทัศนะคติฝ่ายเถรวาท (อนัตตา) กับมหายาน (สูญตา) เช่น พระอมิตาภพุทธเจ้าจะเสด็จมารับผู้ที่สิ้นชีพและมีการภาวนาถึงพระองค์พร้อมกับพระโพธิสัตว์องค์อื่น ๆ[๓๔] ทั้งนี้ แม้จะมีความเห็นที่ต่างกันระหว่างสองนิกาย เป้าประสงค์หลักของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า คือ เพื่อให้เป็นแบบอย่างและให้เห็นแนวปฏิบัติจากการพิจารณาร่างกายให้เห็นว่า ร่างกายเป็นของไม่เที่ยงจีรังยั่งยืนอันเป็นสิ่งปฏิกูล ควรละวางไม่ยึดติดในกายอันเน่าเหม็น และเห็นประโยชน์ว่าเป็นเครื่องมือเพื่ออาศัยนำไปสู่ความหลุดพ้นเท่านั้น สำหรับการตั้งเป้าหมายร่างกายของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์จะให้ความสำคัญถึงการพิจารณาเหตุที่ให้เวียนว่ายตายเกิดและใช้ร่างกายในการสร้างสมบารมีที่ใช้อุปโลกน์เพียงเท่านั้น

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อทางด้านร่างกายสำหรับปุถุชนมีความยินดีที่ร่างกายมีสุขภาพที่สมบูรณ์ แข็งแรง และสามารถใช้ร่างกายดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นหมายหมายให้สำเร็จ เพื่อตอบสนองความสุขของตนเอง แต่ไม่ได้ตั้งเป้าหมายโดยใช้ร่างกายในการแสวงหาความหลุดพ้น ซึ่งต่างจากพระอริยบุคคล พระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า มีเป้าหมายเพื่อความหลุดพ้นทั้งตนเองและเพื่อผู้อื่นให้สามารถเข้าถึงซึ่งพระนิพพาน ด้วยการอาศัยร่างกายเป็นเครื่องมือในการพิจารณาร่างกายเห็นภัยที่เกิดจากสังสารวัฏและสร้างสมบารมีเพียงเท่านั้น และไม่ยึดติดในร่างกาย

๔.๕ การตั้งเป้าหมายในชีวิตทางจิตวิญญาณ (Spiritual goals)

การมีความสุขด้วยการมีชีวิตที่ดีของจิตวิญญาณที่ไม่ใช่ศาสนา แต่เป็นพลังชีวิตที่ช่วยในการขับเคลื่อน และผลักดันวิถีการดำเนินชีวิตด้วยความสุข มีจิตใจที่เบิกบาน สำหรับการตั้งเป้าหมายในชีวิตทางจิตวิญญาณ ผู้วิจัย แยกประเด็นในการวิเคราะห์และองค์ความรู้ที่ได้จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์รายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๕.๑ เป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ เป็นเป้าหมายที่สำคัญอย่างยิ่งในการฉุดช่วยสรรพสัตว์ได้มีโอกาสสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล แต่ด้วยอนุสัยจริตที่สะสมจนนอนเนื่องอยู่ภายใต้จิตของเหล่าสรรพสัตว์ จึงเป็นเหตุให้พระกษิติครรภโพธิสัตว์ต้องใช้

---

[๓๔] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๑ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖.

วิธีการต่าง ๆ ในการจะฉุดและรื้อสรรพสัตว์ผู้มีบาปได้มีโอกาสสำเร็จโพธิญาณเข้าสู่พระนิพพานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสรรพสัตว์ทั้งหลายที่พอจะมีสติปัญญาอยู่บ้างก็ย่อมมี หากแต่ว่ายังมีความไม่รู้หรือยึดมั่นถือมั่นในคตินิยมที่โลกแห่งสมมตินำไปเป็นค่านิยมอันไม่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์อยู่ด้วย มหาอุบายวิธีของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ที่ใช้ให้เหมาะกับจริตของสรรพสัตว์แต่ละบุคคล ดังนั้น การเสริมสร้างด้านพลังบวกให้แก่สัตว์ทั้งหลายก็ย่อมเป็นอีกหนึ่งเหตุผลของการใช้อุบายวิธีจึงเป็นวิธีการในขั้นเริ่มต้น ในการกล่อมประโรม ชักจูงให้เกิดมีสติและปัญญาสู่กระแสแห่งธรรม สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๗ กล่าวว่า พระกษิติครรภโพธิสัตว์ผู้มากด้วยปัญญา เชี่ยวชาญการใช้อุบายวิธีการทั้งหลายตามปณิธานของพระองค์ทรงประกาศ เพราะลึกซึ้ง สุขุมคัมภีรภาพเกินกว่าสติปัญญาของปุถุชนทั่วไปจะพิจารณาได้หรือเกินความสามารถที่จะหยั่งรู้ได้[๓๕] ตราบใดเมื่อสรรพสัตว์ได้มีโอกาสบังเกิดจิตที่เป็นกุศล จิตใจ แช่มชื่น เบิกบาน สดใส มีความสุขจิตที่สว่างเกิดความศรัทธา ในพระกษิติครรภโพธิสัตว์ จึงทำให้จิตมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้นำแนวทางสำหรับเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและตระหนักในศักยภาพของตนเอง ดังนั้น การใช้อุบายวิธีของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ในการฉุดช่วยเหล่าผู้มีบาปทั้งหลาย มีความสอดคล้องกับจิตวิญญาณของปุถุชน นอกจากนี้ ความสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๙ กล่าวว่า บุคคลที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระกษิติครรภโพธิสัตว์รู้สึกถึงความเบิกบาน แจ่มใส ความรู้สึกเกิดปิติชุ่มชื่น เกิดพลังใจในการใช้ชีวิตบนความไม่ประมาท[๓๖] ความปิติของจิตวิญญาณที่มีความเบิกบาน มีความปิติสุขเท่านั้น ซึ่งมีความต่างกัน คือ จิตที่เกิดปิติสุข แช่มชื่น เบิกบาน ในทางพระพุทธศาสนาเกิดจากการได้รับพระสัจจธรรมที่สามารถเกิดปัญญาญาณนำพาสู่การหลุดพ้นได้ ดังนั้น การตั้งเป้าหมายเกี่ยวกับด้านจิตวิญญาณเป็นเพียงอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่จะชักจูงให้สรรพสัตว์ทั้งหลายที่ยังอ่อนด้านสติปัญญาได้มีโอกาสเกิดโพธิจิตได้ เพราะโพธิจิตอยู่ในตัวของสรรพสัตว์เดิมอยู่แล้ว แต่เพียงได้รับการกระตุ้นหรือมีสิ่งเร้าที่เป็นพระสัจจธรรมที่ลึกซึ้งหรือธรรมะอย่างง่าย ที่สามารถให้สรรพสัตว์ได้พ้นจากความทุกข์ได้เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับกรรมของสรรพสัตว์

๔.๕.๒ เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา

เป้าหมายในชีวิตตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา แบ่งออก ๓ ประเภท ในการวิเคราะห์ผลจากการศึกษาและองค์ความรู้จากผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูล ในประเด็นการตั้งเป้าหมายเพื่อจิตวิญญาณจึงแยกประเด็นเพื่อวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

๑. เป้าหมายในชีวิตของปุถุชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของปุถุชน เป็นเป้าหมายที่ปรารถนาความสุขเป็นปัจจัยหลักและเน้นที่ตัวเองเป็นสำคัญ เนื่องจากความสุขยังสามารถเผื่อแผ่ไปยังผู้อื่นได้และที่สำคัญการเผื่อแผ่ไปยังผู้อื่นเป็นการเพิ่มความความสุขให้ตนเองอีกด้วย การใช้ชีวิตที่มีจิตวิญญาณต่อตนเองและผู้อื่นที่เกิดจาก ๒ ประเด็น คือ ๑) จิตวิญญาณที่ไม่ใช่ศาสนา สำหรับการดำเนินชีวิตของ

---

[๓๕] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๗ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๖.

[๓๖] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๙ สัมภาษณ์ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

มนุษย์ที่มีพื้นฐานปัจจัยสี่หรือนอกเหนือจากนั้น เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการดำรงชีพที่มีความเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมต่าง ๆ อันส่งผลให้การตั้งเป้าหมายนั้น ๆ เกิดกำลังใจ แรงสนับสนุนให้มีชีวิตอย่างมีความหวังและมีกำลังใจต่อตนเอง สิ่งเหล่านี้เป็นความต้องการหรือเป้าหมายของปุถุชนโดยปกติเดิมอยู่แล้ว สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ กล่าวว่า ปัจจุบันมีคนจำนวนมากที่ไม่ได้ระบุว่าตนเองศาสนาใด แต่วิธีการปฏิบัติของคนเหล่านั้นก็มีความสุขได้ โดยไม่ได้ยึดหรืออ้างอิงตามแนวคำสอนในศาสนานั้น ๆ เพราะความสุขอย่างโลกียสุขที่เกิดจากการมีจิตใจที่แช่มชื่น ไม่ได้เกิดจากหลักธรรมหรือคำสอนตามศาสดาพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง การมีจิตวิญญาณจึงไม่ได้จำเป็นสำหรับกลุ่มคนที่นับถือศาสนาหรือไม่ได้ตั้งความปรารถนาจะหลุดพ้น[๓๗] และ ๒) จิตวิญญาณมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนา แม้จิตวิญญาณในที่นี้จะไม่ใช่ศาสนาและกิจกรรมหรือวิธีการ รวมทั้งผลของกิจกรรม มีส่วนที่มีความสอดคล้องกับจริยธรรมและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาการตั้งเป้าหมายทำให้เกิดความสุขหรือปิติสุข จิตใจเกิดความเบิกบาน แช่มชื่น แจ่มใส มีชีวิตชีวา เพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปอย่างมีความสุขและราบรื่น ทั้งนี้ เกิดจากวิธีการหรือกิจกรรมที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๒ กล่าวว่า การเกิดเป็นมนุษย์ คือ เป็นสัตว์สังคมที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน การให้หรือบริจาคทานที่เป็นกิจกรรม เป็นวิธีของการแสดงออกด้วยจิตใจที่เบิกบานในฐานะเป็นผู้ให้ และเกิดความปิติสุข ในทำนองเดียวกันยิ่งเป็นผู้ให้มากเท่าไหร่ ความสุข ความเบิกบานก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น[๓๘] นอกจากนี้ คำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๔ ยังกล่าวว่า วิธีการดำรงชีวิตของปุถุชนหรือมนุษย์ทั่วไปเป็นปกติธรรมดาที่ต้องมีความรู้สึกที่อยากมีความสุข และพยายามไม่ให้ตนเองเผชิญกับความทุกข์ทั้งหลาย ด้วยวิธีการอย่างไรก็ได้เพื่อให้ตนเองนั้นมีพบกับความสุข ซึ่งการกระทำนั้นก็ตรงกับข้อห้ามของศีลห้า[๓๙] ความสุขหรือความอิ่มเอิบในเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นแรงกระตุ้นและเป็นกำลังใจให้การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและเห็นคุณค่าถึงการชีวิตของมนุษย์ เพราะการมีจิตวิญญาณที่ดีหรือเป็นพลังบวกที่สำคัญในทุก ๆ วันของการดำเนินชีวิต ยังสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๕ กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธศาสนามหายานหรือเถรวาท เป็นแนวทางหรือวิธีการที่เกิดขึ้นในภายหลังจากการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า แต่สำหรับการแสวงหาความสุขที่เป็นจิตวิญญาณในรูปแบบของการดำรงชีพของผู้คนทั่วไปย่อมมีมาก่อนอยู่แล้ว เพราะจิตวิญญาณ คือ ความสุขอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ใช่ศาสนาใดศาสนาหนึ่ง[๔๐]

๒. เป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระอริยบุคคล เป็นวิถีดำเนินชีวิตตามแนวทางคำสอนของพระพุทธเจ้าและนำไปปฏิบัติตาม เพื่อความพ้นทุกข์ด้วยการเห็นความเป็นไปของอริยสัจสี่

---

[๓๗] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ สัมภาษณ์ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

[๓๘] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๒ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๖.

[๓๙] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๔ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

[๔๐] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๕ สัมภาษณ์ วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

และเพื่อลด ละสังโยชน์จากเบื้องต้นตั้งแต่พระโสดาอริยผล พระสกิทาคาผล พระอนาคาผลและพระอรหันตผล ตามลำดับขั้นเพื่อพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด ดังนั้น วิถีการดำเนินของพระอริยบุคคลจะมีหนทางเดิน เรียกว่า อริยมรรค เป็นแนวทางหรือแบบอย่าง วิธีการปฏิบัติของเหล่าพระอริยบุคคล ซึ่งเป็นข้อประพฤติปฏิบัติจากการตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณด้วยการถ่ายทอดเผยแผ่ ชี้เส้นทางให้จบจากการเวียนว่ายในวัฏสงสาร จะเห็นได้ว่า เป้าหมายของพระอริยบุคคลมีความชัดเจนในเรื่องของดำเนินตามอริยมรรค ไม่มีความปรารถนาอื่นใดที่นอกเหนือจากจะต้องหลุดพ้นการเวียนว่ายตายเกิด และต้องได้พบพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรมะจากพระองค์ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๑ กล่าวว่า ในพระพุทธศาสนาเถรวาทจะยึดเป้าหมายการเป็นพระอรหันต์อย่างหนักแน่น และอดทนอย่างถึงที่สุดเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ก้าวไปในภูมิที่สูงขึ้น และมีเส้นทางเดินที่โดดเด่นและมีความชัดเจนอย่างยิ่งเพื่อพระนิพพาน[๔๑] ในทัศนะของพระอริยบุคคลไม่มีความห่วงอาลัยอาวรณ์ในร่างกายแต่อย่างใด เนื่องจากพระอริยบุคคลสามารถแยกกายกับจิตออกจากกัน เมื่อร่างกายเกิดอาการเจ็บป่าย ไม่สบาย แต่จิตของท่านไม่ได้ป่วย ไม่ได้กังวลกับอาการที่สำแดงขึ้นทางร่างกาย ซึ่งพระอริยบุคคลจะนำอาการของขันธ์ทั้ง ๕ ประกอบด้วย รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขาร และวิญญาณขันธ์ ดูอาการเกิด-ดับ ความเสื่อมสลายของธาตุขันธ์ทั้งห้า ดังนั้น การตั้งเป้าหมายเพื่อจิตวิญญาณสำหรับพระอริยบุคคลจึงไม่มีความสำคัญและจำเป็น เพราะพระอริยบุคคลมีจิตที่มุ่งมั่น หนักแน่นเพียงหนึ่งเดียวในสาวกยานเท่านั้น

๓. เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า เป็นความตั้งใจที่จะฉุดช่วยเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายได้มีโอกาสบรรลุสำเร็จโมกขธรรมเข้าสู่พระนิพพาน โดยการเข้าถึงพระรัตนตรัย มีดวงตาเห็นธรรม และสามารถถ่ายทอดหลักธรรมสู่พุทธบริษัท ให้รู้ธรรมะ สละละ วางการมีตัวตัน ปลุกจิตสำนึกของสรรพสัตว์ให้ตื่นจากความลุ่มหลง งมหงายจากความไม่รู้ ละจากมิจฉาทิฐิกลายเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ เป็นเป้าหมายที่เน้นสรรพสัตว์ทั้งหลายให้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าจนหมดสิ้น ด้วยเหตุที่สรรพสัตว์ต่างมีกิเลสหนาหรือบางต่างกัน จึงเป็นหน้าที่ของเหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลายด้วยการใช้วิธีการทั้งที่ต่อหน้าหรือลับหลัง ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่สัตว์ทั้งหลายเกิดจิตที่เบิกบาน แจ่มใส มีพลังบวกในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข แต่สำหรับเป้าหมายของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้าเป็นการนำหลักธรรมและแนวทางไปสู่ความพ้นทุกข์ให้แก่สรรพสัตว์ในของจิตวิญญาณจะไม่ได้กล่าวถึงหลักธรรมแต่วิธีการประพฤติในบางประการมีความเหมือน เช่น ความสุข ความสบายกายและสบายใจ แต่สำหรับพระพุทธศาสนาสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงอารมณ์การเกิดดับของจิตเท่านั้น และไม่มีความจีรังยั่งยืน แม้ว่าจะไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของเป้าหมายสำคัญสำหรับพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้าแต่สามารถนำมาใช้เป็นเพียงวิธีการหรืออุบายเบื้องต้นเท่านั้นในเป็นการชักจูงให้จิตเกิดความเบิกบาน จิตมีความสุนทรีแล้วจึงค่อย ๆ นำธรรมะเข้าไปสู่จิตใจภายหลัง สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๓ กล่าวว่า ปัจจุบันมีผู้คนจำนวนมากที่ไม่ได้ให้

---

[๔๑] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๑ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๖.

ความสำคัญกับศาสนา เพราะมีทัศนะที่ว่าความสุข ความดีหรือการกระทำ จะดีได้หรือไม่นั้นไม่ได้ถูกกำหนดด้วยหลักศาสนาอย่างเดียว เพราะความดีมีคุณค่าในตัวมันเอง ซึ่งก็มีความคล้ายคลึงหรือสอดคล้องกับแนวทางของศีล ๕ ที่ชาวพุทธศาสนิกพึงปฏิบัติ จึงทำให้กลุ่มที่ไม่มีศาสนาหันมาศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนามหายานที่การปฏิบัติหรือเป้าหมายสามารถดำเนินไปตามวิถีชีวิตที่ง่ายต่อการปฏิบัติอย่างเช่น ฆราวาสโพธิสัตว์ที่ไม่จำเป็นต้องออดบวช โดยนำแบบอย่างพระโพธิสัตว์มหายาน เช่น พระอวโลกิเตศวร เจ้าแม่กวนกิม เป็นต้น[๔๒] จะเห็นได้ว่าพระโพธิสัตว์มีอิทธิต่อความเชื่อจากวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงธรรมะพื้นฐาน และไม่ได้เน้นหลักธรรมที่ลุ่มลึกด้วยปฏิบัติอย่างเข้มข้น เพื่อให้มีความสอดคล้องหรือปรับไปตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงจากหลายปัจจัย เช่น วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ภาษา เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้มหาชนได้เข้าถึงความสุข ความเบิกบาน การมีชีวิตชีวาที่เป็นแรงผลักดันให้สามารถดำเนินชีวิตด้วยความผาสุก และให้มีแรงบันดาลใจไปสู่อนาคตที่สดใส นอกจากนี้มีความสสอดคล้องคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๓ กล่าวว่า การเข้าถึงจิตวิญญาณทุกคนสามารถรับรู้ได้จากการใช้ชีวิตประจำวัน แต่สำหรับพระโพธิสัตว์ รวมทั้งพระพุทธเจ้ามีวัตถุประสงค์ที่การเบิกบานจิตใจ ไร้กังวล ที่เป็นผลมาจากการนำหลักธรรมด้วยการโยนิโสมนสิการหรือนำมาประพฤติปฏิบัติ เพื่อการลด ละ อาสวกิเลสทั้งหลายให้สิ้น มากเสียกว่าการที่มีความสุขแบบไร้จุดมุ่งหมายหรือแนวทางสู่ความหลุดพ้น

จากการศึกษาดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จิตวิญญาณมีความสำคัญต่อปุถุชนในแง่ของการดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก มีแรงบันดาลใจให้จิตเบิกบาน สามารถดำเนินวิถีได้อย่างเรียบรื่นและเป็นเป้าหมายหนึ่งที่มีความต้องการอย่างยิ่ง แต่ไม่ได้มีผลต่อการหลุดพ้นอย่างแท้จริง จิตวิญญาณจัดอยู่ในประเภทของโลกุตรสุข ส่วนพระอริยบุคคลมีทัศนะต่อจิตวิญญาณว่า เป็นความเบิกบาน มีชีวิตชีวาชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น และไม่ได้ลด ละ วางในสังโยชน์เพื่อความพ้นทุกข์ แต่กลับกลายเป็นว่าการมีจิตวิญญาณเป็นตัวทุกข์ และเป้าหมายของพระโพธิสัตว์กับพระพุทธเจ้ามุ่งเน้นให้พุทธบริษัทได้อาศัยแนวทางประพฤติในการลด ละ การกระทำที่เป็นกิเลสทั้งหลาย เพื่อสามารถเข้าสู่กระแสแห่งธรรมะและเกิดความรู้แจ้ง ปัญญา เบิกบานในพระสัจจธรรมและเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความหลุดพ้นจากสังสารวัฏ ซึ่งต่างจากจิตวิญญาณ แม้จะมีความเบิกบาน มีชีวิตชีวิต มีสติปัญญา แต่สิ่งที่ต่างที่ไร้เป้าหมาย ไม่มีแนวทางที่นำไปสู่ความหลุดพ้น

๔.๖ สรุป

เป้าหมายในชีวิตแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) การตั้งเป้าเหมายแบบโลกิยสุข (เป้าหมายสำหรับปุถุชน) คือ การดำเนินชีวิตของปุถุชนย่อมพยายามแสวงหาความสุขเริ่มต้นได้จากการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงทางด้านร่างกาย (Physical goals) รวมไปถึงจิตวิญญาณ (Spiritual goals) ที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ความเบิกบาน ทั้งต่อตนเอง (Personal goals) รวมถึงเพื่อครอบครัว มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่ามีศักยภาพมาก

[๔๒] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๓ สัมภาษณ์ วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๖.

พอและมีความมุ่งมานะ พยายาม บากบั่น ด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ไม่ลด ละ ความพยายามในสิ่งที่ตนเองตั้งเป้าหมายไว้ ด้วยการฝึกฝนอบศักยภาพของตนเองที่จะพัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals) ของตนเองทั้งนำไปสู่ความสำเร็จในด้านการงานวิชาชีพที่มั่นคง (Professional goals) ให้ตนเองดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามที่ตนเองตั้งเป้าหมายไว้ ๒) การตั้งเป้าหมายแบบโลกุตรสุข (พระอริยบุคคล พระโพธิสัตว์ทั่วไป พระกษิติครรภและพระพุทธเจ้า) คือ สำหรับพระอริยบุคคลและพระพุทธเจ้า เป็นการตั้งเป้าหมายเพื่อมุ่งแสวงหาหนทางสู่ความพ้นทุกข์ละสังโยชน์ให้หมดสิ้นและสำเร็จบรรลุเข้าสู่พระนิพพาน สำหรับพระพุทธเจ้าเป็นชีวิตที่แสวงหาหนทางพระสัจจธรรม ที่รู้แจ้งชัดในอริยสัจจ ๔ รู้หลักการเกิด-ดับ ในหลักปฏิจจสมุปบาท และบำเพ็ญให้สำเร็จพระอนุตตรสัมโพธิญาณ แล้วนำหลักธรรมประกาศแก่ชาวโลกเพื่อเป็นแนวทางและวิธีการปฏิบัติให้เข้าถึงซึ่งพระนิพพาน ซึ่งการดำเนินชีวิตของพระพุทธเจ้าจะมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกันกับพระโพธิสัตว์ และ การตั้งเป้าหมายเพื่อสรรพสัตว์ด้วยการยอมสละความสุขตนเอง ยอมอุทิศตนในการขนรื้อสรรพสัตว์ให้ออกจากสังสารวัฏและสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าจนหมด

บทที่ ๕
สรุปผล อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตว ปูรวปณิธานสูตร ผู้วิจัย ได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ เอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย รวมถึงการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ ๔ ข้อ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน ๒) เพื่อศึกษามหาปณิธานที่ปรากฏในในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ๓) เพื่อวิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร และ ๔) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็น ๓ ประการ คือ เป้าหมายในชีวิตทางพระพุทธศาสนามี กับเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ เพื่อวิเคราะห์ตามการตั้งเป้าหมายในชีวิตทั้ง ๕ ประเภท ให้เกิดองค์ความรู้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๕.๔ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

มีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตั้งเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า

ความประสบผลสำเร็จเป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกคน และขึ้นอยู่กับกาลเวลาสั้นหรือยาวนานขึ้นอยู่กับความมุ่งมานะ ความพยายาม การเอาใจใส่ทุกรายละเอียดของเป้าหมายนั้นและต้องอาศัยแรงบันดาลในที่ใช้เป็นตัวอย่าง แนวทางการดำเนินในการกระทำที่อาศัยทั้งแรงกายและแรงใจผลักดันให้อดทนสู้กับปัญหาอุปสรรคนานาประการด้วยศักยภาพของตนเอง แม้ว่าความสำเร็จจะยากสักเพียงใดแต่ก็ไม่ยอมลด ละ ความเพียรพยายามให้ได้มาเพื่อความสุขและเป้าหมายมี ๒ ประเภท คือ ๑) เป้าหมายสูงสุดในระดับโลกิยะสุข สุขของระดับปุถุชน คือ ความสุขที่มีอยู่ในหลากหลายกิจกรรมที่เกิดจากการตั้งเป้าหมายและคาดหวังว่าจะต้องประสบผลสำเร็จ โดยเกิดจากความอยากที่เป็นกิเลสทั้งหลายสามารถก่อให้เกิดอกุศลกรรมได้และปุถุชนจะมุ่งเน้นประโยชน์สุขเพื่อส่วนตนเป็น

สำคัญหรืออัตตัตถจริยา แต่ปุถุชนเพียงบางกลุ่มที่เห็นความสุขส่วนตนและอยากจะแบ่งปัน เผื่อแผ่เกื้อกูลให้เป็นประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นพอมีอยู่บ้าง และไม่ได้เป็นไปเพื่อการพ้นทุกข์ออกจากสังสารวัฏ เรียกว่า โลกิยสุข สำหรับการตั้งเป้าหมายในชีวิตที่เป็นภาพรวม แบ่งออก ๕ เป้าหมาย ดังนี้ (๑) เป้าหมายส่วนตัว เป็นการปฏิบัติตามเป้าหมายในทุกกิจกรรมหรือเป้าหมาย เพื่อได้สิ่งตอบแทนในทุกรูปแบบเพื่อประโยชน์สุขของตนเองมาก่อนอันดับแรกเป็นสำคัญ (๒) เป้าหมายทางวิชาชีพ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตด้วยการทำงานที่มีการเน้นทักษาวิชาชีพที่สูงและได้รับผลตอบแทนประโยชน์แก่ตนเอง (๓) เป้าหมายการพัฒนาความก้าวหน้า เป็นการใช้ศักยภาพที่ตนเองมีแสดงออกเพื่อให้ประสบผลสำเร็จและเกิดประโยชน์ต่อตนเอง (๔) เป้าหมายทางด้านร่างกาย เป็นสิ่งที่ให้ความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตอย่างผาสุกด้วยการมีร่างกายที่สมบูรณ์ รวมทั้งสามารถใช้ร่างกายกระทำหาผลประโยชน์สุขส่วนตนเป็นสำคัญ และ (๕) เป้าหมายทางด้านจิตวิญญาณ แม้จะไม่ใช่เกี่ยวกับศาสนาและก็มีความคล้ายกันบ้าง เพื่อเป็นความสุขที่แช่มชื่น เบิกบาน ความรู้สึกที่กระชุ่มกระชวย การมีชีวิตชีวา และส่งผลให้จิตใจมีความเข็มแข็งสู้กับปัญหานานาประการ ซึ่งเป็นความคาดหวังให้เป้าหมายได้มีโอกาสสำเร็จเพื่อเป็นประโยชน์สุขต่อตนเอง และต้องอาศัยความเพียรพยาม อดทน มุ่งมานะ อย่างแรงกล้า อาศัยองค์ประกอบของเป้าหมาย มี ๔ ประการ ดังนี้ (๑) ความยากและความเฉพาะเจาะจง แต่ละบุคคลมีความคาดหวังผลสำเร็จมีทั้งเป้าหมายที่เกิดจริงหรือยิ่งใหญ่ หากว่าถ้าเป้าหมายยากและมีความเป็นไปได้ยากที่จะสำเร็จ ก็จะทำให้บุคคลนั้น ๆ เกิดความฮึกเหิมมีกำลังใจที่จะลงมือปฏิบัติอย่างแนวแน่ ไม่ย่อท้อ และยังคงยืนหยัดในความตั้งใจมั่นในปณิธานอย่างหนักแน่น เพื่อให้เป้าหมายที่ยากกลับกลายเป็นเรื่องง่ายและเป็นเป้าหมายที่เหมาะกับลักษณะบุคลิก จริต อุปนิสัยเป็นสำคัญ เนื่องจากมนุษย์ตั้งเป้าหมายจากสิ่งที่ตนเองชื่นชอบ (๒) การให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการพิจารณาด้วยการอาศัยหลักเหตุและผลของการลงมือปฏิบัติถึงสิ่งที่สะท้อนกลับเป็นตัวชี้วัดว่าผลที่ออกมาจะเป็นอย่างไร โดยข้อมูลที่ได้นั้นเป็นการแสดงถึงอัตราแนวโน้มที่จะบังเกิดขึ้นของผลสำเร็จ และแนวโน้มอัตราเสี่ยงของเป้าหมายที่จะล้มเหลวได้ จึงเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับแบบประเมินแนวโน้มที่จะเอนเอียงไปในทิศทางของประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว (๓) ความมุ่งมั่นหรือพันธะผูกพัน เป็นสิ่งที่เกิดจากความใคร่ในสิ่งที่ต้องการและตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะต้องประสบผลสำเร็จให้จงได้ เป็นสิ่งที่มีความคาดหวังผลสำเร็จไว้สูงมาก จะต้องมีความมุ่งมานะ อย่างแรงกล้า และ (๔) การรับรู้ความสามารถของตนเอง ควรทราบว่าตนเองมีทักษะความสามารถด้านสติปัญญาความเฉลียวฉลาดด้านไหน มีทักษะความถัดเชี่ยวชาญ รวมทั้งจริตหรืออุปนิสัยเป็นอย่างดี ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตของการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นพื้นฐานที่สำคัญอันนำไปสู่ความประสบผลสำเร็จในการนำเดินชีวิตที่สมบูรณ์ และ ๒) เป้าหมายสูงสุดในระดับโลกุตระสุข สุขของระดับพระอริยบุคคล พระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้า และพระกษิติครรภโพธิสัตว์ เป็นเป้าหมายที่มุ่งแสวงหาความพ้นทุกข์ เป็นการตั้งเป้าหมายสูงสุดในชีวิตเพื่อพระนิพพาน สำหรับการตั้งความปรารถนาเป็นพระสาวกภูมิ เพื่อได้มีโอกาสสดับพระสัจจธรรมจากพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ไม่มีความยินดีในการเวียนว่ายตายเกิด มีจิตที่มุ่งมั่ง เด็ดเดี่ยวในการบำเพ็ญ

มุ่งสู่การแสวงหาโมกขธรรม เพื่อความหลุดพ้นอย่างไม่ยอมลดละ ที่เกิดจากการเห็นภัยในวัฏสังสาร ด้วยการพิจารณาหลักปฏิจจสมุปปบาท รู้แจ้งชัดในอริยสัจ ๔ เป็นผู้ที่ละสังโยชน์ แบ่งเป็น ๔ ระดับ คือ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ มีความประพฤติปฏิบัติเพื่อตนเองสู่การพ้นทุกข์สู่พระนิพพาน นอกจากนี้ การตั้งเป้าหมายสูงสุดในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า คือ พระนิพพาน แต่ในขณะที่ดำเนินตามโพธิสัตวมรรคในการสร้างสมบารมีให้ถึงพร้อมสมบูรณ์ด้วยการอาศัยมหากรุณา มหาเมตตาและมหาปัญญา เป็นหลักธรรมที่หนุนนำในการฉุดช่วยเหล่าสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากวัฏสงสารจนหมดสิ้น รวมทั้งประกาศพระศาสนาเพื่อเป็นแนวทางความประพฤติให้แก่สัตว์โลกทั้งหลายสู่ความพ้นทักข์

นอกจากนี้ มีพระโพธิสัตว์ที่ทุ่มเทการเสียสละอย่างไม่มีประมาณแก่สรรพสัตว์ผู้มีบาปในอบายภูมิที่มุ่งมั่นจะฉุดช่วยให้พ้นทุกขเวทนาและสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมดในอนาคต คือ พระกษิติครรภโพธิสัตว์มหาสัตว์ ซึ่งมีการตั้งเป้าหมายสูงสุดในชีวิตเพื่อขนรื้นสรรพสัตว์ในสังสารวัฏได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าและเข้าสู่พระนิพพานจนหมดสิ้น เนื่องจากการเข้าสู่พระนิพพานเป็นการช่วยให้หลุดพ้นจากการสังสารวัฏ จึงเป็นพระโพธิสัตว์ที่เสียสละความสุขของตนเองเพื่อผู้อื่นอย่างไม่มีประมาณ มุ่งหวังให้สรรพสัตว์ทั้งหลายที่มีบาปให้มีโอกาสสามารถเข้าถึงพระสัจจธรรม ด้วยการช่วยกระตุ้นให้สรรพสัตว์บังเกิดโพธิจิตและสามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวขึ้นสู่การตั้งโพธิญาณ ดังมีปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยการตั้งมหาปณิธานที่มีมูลเหตุจากความทุกขเวทนาของสรรพสัตว์ รวมถึงแนวทางวิธีการปฏิบัติให้หลุดพ้นจากวัฏสงสาร และประกาศสัจจมหาปณิธาน ๕ ประการ ดังนี้ ๑) นับแต่บัดนี้จนสิ้นขอบเขตเบื้องอนาคตที่ไม่อาจนับคำนวนกัลป์ได้เพื่อหมู่สัตว์ทั้งหกภูมิผู้มีบาปทุกข์ ข้าพเจ้าจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หลุดพ้นจนหมดสิ้น แล้วตัวข้าพเจ้าจึงจะสำเร็จพระพุทธมรรค ๒) ข้าพเจ้าขอประกาศว่า ตลอดสิ้นกัลป์ในอนาคตจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หมู่สัตว์ผู้มีบาปทุกข์ได้ถึงการหลุดพ้น ๓) หากไม่อาจโปรดสัตว์ที่มีบาปทุกข์เหล่านั้นให้ผาสุกแล้วได้บรรลุพระโพธิญาณเราก็จะไม่ขอสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ๔) จะช่วยเหลือยังให้พวกเขาไกลจากนรก ทุคติ เดรัจฉาน เปรต ต่อเมื่อมีบาปเหล่านี้ได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมดแล้ว ข้าพเจ้าจึงจะขอสำเร็จพระสัมโพธิ และ ๕) จะโปรดสรรพสัตว์อย่างไพศาล พระสูตรดังกล่าวมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับหลักธรรมและคุณธรรม คือ ภาระหน้าที่ของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ จะโปรดสรรพสัตว์ในอบายภูมิให้หมดไปจากวัฏสังสาร และสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมด อุบายธรรมเพื่อโปรดสัตว์และต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะ และต้องอาศัยมหากรุณา มหาเมตตาและมหาปัญญาอย่างไม่มีประมาณ สามารถแบ่งออก ๒ ประการ คือ ๑) มหาปณิธานประโยชน์สุขเพื่อผู้อื่นที่เป็นความตั้งใจอย่างไพศาล มี ๔ ประการ ดังนี้ (๑) มหาปณิธานโปรดสรรพสัตว์ในอบายภูมิ (๒) มหาปณิธานโปรดสรรพสัตว์ให้สำนึกบาป คือ เว้นการกระทำทางความประพฤติ ทางวาจา และการกระทำทางใจ (๓) มหาปณิธานโปรดสรรพสัตว์ในบรรลุสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า (๔) มหาปณิธานเพื่อเน้นย้ำในความตั้งใจ และ ๒) มหาปณิธานประโยชน์สุขเพื่อตนเอง การบรรลุในการขนรื้อสรรพสัตว์จนหมดสิ้นจากสังสารวัฏและเข้าพระนิพพาน ดังที่ได้ตั้งความปรารถสำเร็จทุกประการ

การดำเนินชีวิตของปุถุชนย่อมพยายามแสวงหาความสุขเริ่มต้นได้จากการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงทางด้านร่างกาย รวมไปถึงจิตวิญญาณที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ความเบิกบาน ทั้งต่อตนเองและเพื่อครอบครัว มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่ามีศักยภาพมากพอและมีความมุ่งมานะ พยายาม บากบั่น ด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ไม่ลด ละ ความพยายาม ในสิ่งที่ตนเองตั้งเป้าหมายไว้ ด้วยการฝึกฝนอบศักยภาพของตนเองที่จะพัฒนาความก้าวหน้าของตนเองทั้งในนำไปสู่ความสำเร็จในด้านการงานวิชาชีพที่มั่นคง ในตนเองดำเนินชีวิตตามวิถีอย่างมีความสุข จึงเป็นการตั้งเป้าหมายที่ไม่ได้พ้นทุกข์อย่างแท้จริงหรือเรียกว่าโลกิยสุข สำหรับพระอริยบุคคลและ พระพุทธเจ้า เป็นการตั้งเป้าหมายเพื่อความพ้นทุกข์ ให้หลุดออกจากสังสารวัฏและชี้นำแนวทางการปฏิบัติด้วยหลักสัจจธรรมแก่ตนเองและพุทธบริษัททั้งหลายให้สู่พระนิพพานเป็นที่ตั้ง จัดเป็นสุขเรียกว่า โลกุตรสุข จึงต่างจากสุขแบบปุถุชนที่ยังเป็น โลกียสุข และพระโพธิสัตว์มีเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ยอมอุทิศตนเพื่อสรรพสัตว์เป็นสำคัญ อาศัยมหากรุณามหาเมตตาและมหาปัญญา ด้วยการใช้อุบายวิธีการจาก ๕ เป้าหมาย ของปุถุชน แล้วจึงค่อย ๆ พัฒนาด้านปัญญาเห็นทุกขเวทนาและตั้งเป้าหมายสู่ความหลุดพ้นหรือพระโพธิญาณ สำหรับเป้าหมายในชีวิตตามทัศนะพระพุทธศาสนา มี ๓ ประเภท ดังนี้ เป้าหมายในชีวิตของปุถุชน มีความคาดหวังในอนาคตและได้ตั้งเป้าหมายมุ่งสู่ความประสบผลสำเร็จ เพื่อความสุข โดยเฉพาะผลสำเร็จที่เกิดประโยชน์แก่ตัวเองเป็นสำคัญที่สุด ไม่ว่าจะด้วยวิธีการอย่างไรก็ตามเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข และแทบไม่สนใจความทุกข์ของผู้อื่นด้วย แต่ก็มีปุถุชนบางกลุ่มที่เป็นระดับปัญญาชนและพุทธบริษัทที่เคารพในพระรัตนตรัย นำหลักธรรมและคำสอนมาปฏิบัติเพื่อให้ตนเองมีแนวทางสู่ความพ้นทุกข์ดังที่ปรากฏในหลักปฏิจจสมุปบาท สำหรับการดำรงชีวิตของปุถุชนจำต้องดิ้นรนด้วยการงานทั้งหลายและมีความต้องการอย่างแรงกล้าสำหรับสายงานวิชาชีพที่เป็นทักษะเฉพาะ ซึ่งเป็นธรรมดาของมนุษย์ในสังคมที่ต้องมีการพัฒนาศักยภาพเพื่อความก้าวหน้าทั้งในหน้าที่ การงาน ครอบครัว เป็นต้น นอกจากยังต้องการความสุขจากการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ ความงดงามในรูปลักษณ์ยึดมั่นให้เป็นไปให้ได้ตามใจตนต้องการ และต้องมีความสุขในทุก ๆ อย่าง แต่ทั้งหมดของปุถุชนที่มีการตั้งเป้าหมายทั้ง ๕ ประการนี้ ไม่ได้มีความตั้งใจจะหลุดพ้นจากสังสารวัฏเลย เพราะการตั้งเป้าหมายของปุถุชนเป็นการแสวงหาความสุขที่เป็นโลกิยวิสัยอยู่หรือโลกิยสุข ท้ายสุดแล้วก็ยังหลงวนเวียนในวัฏสงสารอยู่ ส่วนเป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นของเหล่าเวไนยสัตว์ แต่ด้วยจริย อนุสัย วิบากกรรมของสรรพสัตว์ทั้งหลายยากที่จะหลุดพ้น จึงต้องอาศัยอุบายวิธีการทั้งหลายให้สรรพสัตว์ได้มีโอกาสเข้าถึงธรรมะและวิธีการปฏิบัติอย่างง่ายดาย เช่น สวดนามพระพุทธเจ้าก็สามารถจุติยังดินแดนสุขาวดี เป็นต้น ซึ่งเป็นการเสวยความสุขเป็นเวลายาวนานอย่างประณีต แต่ก็ยังไม่ถึงจุดหมายสูงสุดถึงพระนิพพาน และเป้าหมายสูงสุดในชีวิตของพระอริยบุคคลและพระพุทธเจ้า เป็นการแสวงหาความหลุดพ้นจากการเห็นภัยในการเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่จบสิ้นด้วยการค้นหาหนทางเพื่อดับทุกข์เฉพาะตนเองก่อน คือ พระอริยบุคคล และนำธรรมะที่ค้นพบด้วยตนเอง มีการแสดงพระสัจจธรรมแก่ผู้อื่นหรือพุทธบริษัทให้ปฏิบัติและสามารถบรรลุสำเร็จตาม

คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่การตั้งเป้าหมายทั้ง ๔ ประการ คือ เพื่อตนเอง การงานวิชาชีพ ร่างกาย จิตวิญญาณ ไม่ได้ให้ความสำคัญและไม่ยินดีการการตั้งเป้าหมายเหล่านี้ แต่สำหรับการตั้งเป้าหมายเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าของตนเองในเรื่องของการยกระดับจิตหรือการละสังโยชน์ สร้างสมบารมี เป็นต้น ยังอาศัยการพัฒนาให้ก้าวหน้าอยู่ แต่เป็นการสมมติในการใช้เท่านั้นไม่ได้ยึดมั่นกับสิ่งเหล่านี้ จึงเป็นการตั้งเป้าหมายที่เน้นความสุข เรียกว่า โลกุตรสุขหรือพระนิพพาน

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรนี้ มีข้อค้นพบที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และมีคุณค่าทางวิชาการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำมาอธิปรายผล เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ผลวิจัยพบว่า เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานซึ่งในพระพุทธศาสนามี ๓ ระดับ ดังนี้ ๑) เป้าหมายสูงสุดในชีวิตระดับปุถุชน พื้นฐานของมนุษย์หรือปุถุชนมีต้องการความสุขที่เริ่มต้นจากด้านครอบครัวที่สมบูรณ์ มีการงานที่มั่นคงและสามารถเป็นทรัพย์สินที่ตกทอดสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน นอกจากนี้มีด้านสังคม เป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียง มีเกียรติยศหน้าตาทางสังคม สอดคล้องกับ ชัชฎาภรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข กล่าวไว้ว่า การศึกษาพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของมนุษย์มีความต้องการหรือเป้าหมายในการพัฒนาที่ยังยืน มี ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านพฤติกรรม เป็นการปลูกฝังการมีวินัยต่อพฤติกรรมของการใช้ชีวิตร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีความเสมอภาค มีการแบ่งปัน ลดการเอารัดเอาเปรียบ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เป็นต้น ๒) ด้านจิตใจ มีองค์ประกอบที่สำคัญจากการมีสติและสมาธิ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาด้านสภาพจิตใจให้ดีงาม และอาศัยคุณธรรม เพื่อเป็นแนวทางความประพฤติให้เกิดความสุข ความเบิกบาน และ ๓) ด้านปัญญา เป็นการพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงและเกิดองค์ความรู้ในแง่ของแนวคิด มีทัศนคติ รวมทั้งการมีค่านิยม[๑] ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาพยุงศักดิ์ ธมฺมวิสุทฺธิเมธี (โสภาสาย) กล่าวไว้ว่า มนุษย์ตามแนว พุทธปรัชญาจะต้องมีความสมบูรณ์แบบตามและสามารถแสดงออกผ่านทางพฤติกรรมหรือจริยธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการรับรู้จากจิตที่มีความสำนึกตระหนักเห็นคุณค่ากับสิ่งที่พึงกระทำ โดยการยึดตามความถูกต้องด้วยหลักธรรมะที่สามารถแยกแยะความดี ความชั่ว เป็นการใช้เหตุผลสำหรับการเลือกในสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างสูงสุดให้เป็นการประพฤติตามแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนา[๒] การมีจิตสำนึกเห็นคุณค่าและรู้จักสิ่งที่เป็นคุณกับเป็นโทษ รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลและรู้จักการมีการแยกแยะในการตัดสินใจเลือกกับสิ่งที่เกิดประโยชน์สูงสุดหรือสิ่งที่เป็นสาระ สำหรับการดำเนินชีวิตในปุถุชนทั่วไปที่

---

[๑] ชัชฎาภรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข, “การศึกษาพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๖๑, หน้า ๑๒๖.

[๒] พระเทวะฤทธิ์ กวินโท (เหมือยประกาย), “การศึกษาวิเคราะห์มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธปรัชญา”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๔, หน้า บทคัดย่อ.

ไม่ได้ให้ความสำคัญตามหลักธรรมหรือแนวทางตามคำสอนในพระพุทธศาสนาที่พยายามสอนให้ปล่อยวาง แต่เป็นการดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุขกับทุก ๆ กิจกรรม ๒) เป้าหมายสูงสุดในชีวิตระดับพระอริยบุคคล เป็นเป้าหมายที่มุ่งแสวงหาความหลุดพ้นเพื่อละสังโยชน์ให้หมดสิ้น เกิดจากการเบื่อหน่ายและเห็นโทษในการเวียนว่ายเกิดตายในวัฏสังสาร มีเป้าหมายสูงสุด คือ ปรารถนาเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งและบำเพ็ญเพียรเพื่อมุ่งหวังในพระนิพพาน ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษา มี ๔ ระดับ ดังนี้ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และ พระอรหันต์ ดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามหลักธรรม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สอดคล้องกับ พระเทวะฤทธิ์ กวินฺโท (เหมือยประกาย) กล่าวไว้ว่า ศึกษาภาวะความเป็นพระอริยบุคคลแบบอุภโตภาควิมุตติในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ถึงความเป็นพระอริยบุคคลที่บ่งบอกถึงผู้ประพฤติปฏิบัติจากการทำวิปัสสนากรรมฐานให้เข้าถึงซึ่งพระสัจจธรรมอันประเสริฐ สามารถเข้าถึงได้การพิจารณาด้วยสติ ปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงตามกฎไตรลักษณ์เป็นลักษณะที่บ่งบอกถึงสถานภาพของบุคคลที่ได้เข้าถึงความจริงอันประเสริฐด้วยปัญญาเห็นแจ้งตามความเป็นจริงเป็นปัญญาที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน[๓] และ ๓) เป้าหมายในชีวิตของพระโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้า เป็นการตั้งเป้าหมายที่ยอมอุทิศตนเพื่อประโยชน์สุขช่วยผู้อื่นอย่างไม่มีประมาณ แต่เป็นการช่วยที่จบให้กับสรรพสัตว์ คือ เป็นการนำพาสรรพสัตว์สู่การพ้นทุกข์อย่างแท้จริง ด้วยการชี้แนวทางให้สรรพสัตว์ได้ถึงฝั่งซึ่งพระนิพพาน ในขณะเดียวกันพระโพธิสัตว์ทั้งหลายต้องสร้างสมบารมีให้สมบูรณ์ สอดคล้องกับ พระปรีชา เถี่ยนกือ (โพธิ์เงิน) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนามหายานตามแนวพุทธจิตวิทยา ถึงการบำเพ็ญตามหลักโพธิสัตวจริยา มีการสั่งสมบารมี ๖ มีการประกาศปณิธาน ๔ และตั้งอุดมการณ์ ๓ อันเป็นพื้นฐานของผู้ที่มีความปรารถนาในโพธิญาณเห็นความทุกข์ของเหล่าสรรพสัตว์ผู้ที่เต็มไปทุกขเวทนาและเป็นผู้ที่มืดบอดในด้านปัญญา จะเห็นได้ว่า การที่จะช่วยผู้อื่นนั้นต้องอาศัยกำลังจากทั้ง ๓ ประการ เป็นสิ่งที่เสริมสร้างให้ความเป็นภาวะหรือสำเร็จในโพธิญาณได้ไวขึ้น รวมทั้งสามารถฉุดช่วยเวไนยสัตว์ นอกจากนี้ การประพฤติตามแบบอย่างในฝ่ายมหายานได้กล่าวถึงสรรพสัตว์สามารถพ้นทุกข์ได้ด้วยการสร้างสมบารมีที่ไม่มีความซับซ้อนหรือวิธีการปฏิบัติที่ยากเหมือนกับฝ่านเถรวาท สอดคล้องกับ พรชัย หะพินรัมย์ ได้กล่าวไว้ในการศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สมาธิราชสูตรถึงอานิสงค์สำหรับพุทธบริษัทที่กระทำความดี สร้างบารมีที่ปรากฏในสมาธิราชสูตรถึงการบังเกิดยังดินแดนพุทธเกษตรและในขณะจิตที่กำลังจะสิ้นอายุขัยจะมีเหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย รวมทั้งพระอมิตาภพุทธเจ้าจะเสด็จมารับไปยังดินแดนพุทธเกษตรชื่อว่า สุขาวดี[๔] เป็นการปฏิบัติอย่างง่ายเพียงแค่สวดพระนามของพระพุทธเจ้าเท่านั้นก็สามารถบังเกิดในสุขาวดีพุทธเกษตร

---

[๓] พระเทวะฤทธิ์ กวินฺโท (เหมือยประกาย), “การศึกษาวิเคราะห์มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธปรัชญา”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๔, หน้า ๒๐๐.

[๔] พรชัย หะพินรัมย์, “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สมาธิราชสูตร”, ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๘. หน้า ๔๑๐.

การตั้งเป้าหมายในชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เกิดจากการเห็นคุณค่าในศักยภาพ ความชอบ ความถนัด จริตหรืออุปนิสัยของตัวเองเป็นพื้นฐานอันดับแรก โดยจะมองถึงผลตอบแทนที่ตนเองจะได้รับประโยชน์สูงสุดอาจอยู่ในรูปธรรมหรือมีความสุขทางใจ สอดคล้องกับ จงมั่นคง ได้กล่าวไว้ว่า เข็มทิศความสำเร็จของคนเรานั้นไม่ว่าจะมีเป้าหมายที่มีขนาดเล็กน้อย เพราะไม่กล้าที่จะคาดหวังในสิ่งที่เกินความสามารถ หรือเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่เกิดศักยภาพที่ตนมี แต่ทั้งนี้ล้วนมีวัตถุประสงค์มุ่งไปยังความต้องการที่ว่าด้วยการแสวงหาความสุข แม้เป็นสิ่งที่ยากหรือง่ายต้องอาศัยความพยายาม มุ่งมานะ การมีไหวพริบ สติปัญญาในการแก้ไขอุปสรรคทั้งหลาย ซึ่งในแต่ละเป้าหมายย่อมมีวิธีการดำเนินของมันเองตามแนวทางปฏิบัติ สอดคล้องกับ จงมั่นคง กล่าวไว้ว่า เข็มทิศความสำเร็จ ที่จะต้องไม่ละทิ้งความตั้งใจในขณะที่กำลังเดินตามฝัน ผู้คนบางส่วนไม่สมปรารถนาอันเนื่องมาจากการสิ้นหวัง ท้อแท้กับเป้าหมายที่ใหญ่เกินกำลัง หากพิจารณาในอีกมุม ความฝันที่เป็นเป้าหมายยิ่งใหญ่ เป็นสิ่งที่ท้าทายศักยภาพที่ตนเองมีในการพิสูจน์ได้ว่า ความสำเร็จนั้นยิ่งทำให้ต้องมุ่งมั่น ฝ่าฝันและใส่ใจให้มากด้วยการเติมเชื้อไฟหรือแรงบันดาลใจในการลงมือปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้นและที่สำคัญต้องเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง[๕] ซึ่งสอดคล้องกับ คาร์ดอน แกรนท์ ได้กล่าวไว้ว่า ความคาดหวังจะไปไกลกว่าที่คิดไว้แค่ตั้งเป้าหมายให้ใหญ่กว่าเดิม เนื่องจากการมีเป้าหมายยิ่งใหญ่เท่าไหร่ก็ยิ่งทำให้รู้จักดึงศักยภาพที่มีในตัวออกมาให้ได้มากที่สุด เพื่อลงมือกระทำอย่างสุดความสามารถ หากตั้งเป้าหมายขนาดเล็กจะทำให้ศักยภาพมีน้อยตามเป้าหมาย และการตั้งเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่นั้นเป็นการดึงความใส่ใจ มีแรงกระตุ้นที่ไม่ยอมทิ้งความฝันไปกลางทาง เนื่องเป้าหมายขนาดเล็กถ้าล้มเลิกความตั้งใจแล้ว ความรู้สึกจะไม่มีความอาลัยเสียดายกับสิ่งที่ล้มเหลวหรือปล่อยทิ้งความตั้งใจนั้น จึงสามารถเป็นตัวชี้วัดได้ว่าบุคคลนั้นไม่มีแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจที่มากพอในเป้าหมายนั้น ๆ อาจเกิดจากการไม่มีแนวทางหรือแบบอย่างที่ชัดเจน จึงส่งผลให้เป้าหมายอื่น ๆ ล้มเหลวตามด้วย[๖]

การมีความฝันจะยิ่งใหญ่หรือขนาดเล็กทั้งต่อตนเองและเพื่อผู้อื่น ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลตามความชอบหรือจริต ซึ่งสอดคล้องกับ รวงรัชต์ บัณฑิตยารักษ์ อ้างอิงจาก ณรงค์ศักดิ์ จันทร์นวล (๒๕๔๖) ได้กล่าวไว้ว่า การตั้งเป้าหมายในชีวิต แบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ดังนี้ ๑) เป้าหมายส่วนตัว เป็นการลงมือปฏิบัติให้บังเกิดผลประโยชน์ต่อตนเองเป็นอันดับแรก แต่มีเป้าหมายบางอย่างส่งผลไปยังผู้อื่นด้วยโดยที่ไม่ได้มุ่งเน้นในเป้าหมายให้ผู้อื่น ๒) เป้าหมายทางวิชาชีพ เป็นการพัฒนาศักยภาพในความถนัดหรือเชี่ยวชาญบางอย่างที่ตนเองมี ให้เกิดประโยชน์หรือเพิ่มช่องทางหาผลลประโยชน์จากวิชาชีพที่มีอยู่เดิม ๓) เป้าหมายการพัฒนาความก้าวหน้า การมีทักษะ มีความสามารถ ในการพัฒนาต่อยอดให้เป็นประโยชน์อย่างสูงสุดต่อตนเองหรือสังคมได้ด้วย ๔) เป้าหมายทางด้านร่างกาย การมีความฝันหรือเป้าหมายอันดับต้น ๆ คือ การมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไร้โรคภัยทั้งหลาย

---

[๕] จงมั่นคง, *เข็มทิศความสำเร็จ,* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์Dดี, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗.

[๖] คาร์ดอน แกรนท์, *ไปไกลกว่าที่คิดไว้ แค่ตั้งเป้าหมายให้ใหญ่กว่าเดิม*, แปลโดย ต่อคำ, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแลนด์พับลิสชิ่ง, ๒๕๕๙), หน้า ๙๑.

มีร่างกายที่มีอวัยวะครบ ๓๒ ประการ และ ๕) เป้าหมายทางจิตวิญญาณ เป็นเป้าหมายที่ไม่ใช่ศาสนา แต่เป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขที่ทำให้รู้สึกมีชีวิตชีวา เบิกบานกับทุก ๆ กิจกรรม[๗]

ผลวิจัยพบว่า กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรเป็นพระสูตรที่ว่าด้วย มูลเหตุของการประกาศมหาปณิธานและแนวทางวิธีการปฏิบัติเพื่อปิดอบายภูมิของสรรพสัตว์ผู้มีบาปทั้งหลาย เนื้อหาในพระสูตร ทั้งหมด ๑๓ ปริเฉท มีการกล่าวถึงอดีตชาติ ๔ ชาติ คือ ๑) เกิดเป็นบุตรคฤหบดี ได้ประกาศปณิธานข้อที่ ๑ ไว้ว่า นับแต่บัดนี้จนสิ้นขอบเขตเบื้องอนาคตที่ไม่อาจนับคำนวนกัลป์ได้ เพื่อหมู่สัตว์ทั้งหกภูมิ ผู้มีบาปทุกข์ ข้าพเจ้าจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หลุดพ้นจนหมดสิ้น แล้วตัวข้าพเจ้าจึงจะสำเร็จพระพุทธมรรค ๒) เกิดเป็นบุตรนางพรหมณี ได้ประกาศปณิธานข้อที่ ๒ ไว้ว่า ข้าพเจ้าขอประกาศว่า ตลอดสิ้นกัลป์ในอนาคตจะใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วยให้หมู่สัตว์ผู้มีบาปทุกข์ได้ถึงการหลุดพ้น ๓) เกิดเป็นพระราชาปกครองแคว้นเล็ก ๆ ได้ประกาศปณิธานข้อที่ ๓ ไว้ว่า หากไม่อาจโปรดสัตว์ที่มีบาปทุกข์เหล่านั้นให้ผาสุกแล้วได้บรรลุพระโพธิญาณเราก็จะไม่ขอสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ๔) เกิดเป็นนางประภาเนตร ได้ประกาศปณิธานข้อที่ ๔ ไว้ว่า จะช่วยเหลือยังให้พวกเขาไกลจากนรก ทุคติ เดรัจฉาน เปรต ต่อเมื่อมีบาปเหล่านี้ได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมดแล้ว ข้าพเจ้าจึงจะขอสำเร็จพระสัมโพธิ และ ๕) เกิดเป็นนางประภาเนตร ประกาศย้ำในความตั้งใจจะฉุดช่วยรื้อขนสรรพสัตว์ ด้วยเหตุสังสารวัฏยังคงมีสรรพสัตว์เวียนว่ายเกิดเกิดอยู่ จึงย้ำในปณิธานเดิมไว้ว่า จะโปรดสรรพสัตว์อย่างไพศาล[๘] ซึ่งมหาปณิธานทั้ง ๕ ประการ มีเป้าหมายสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) มหาปณิธานประโยชน์สุขเพื่อผู้อื่น เป็นความตั้งใจอันแน่วแน่ มั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงที่หวังจะฉุดช่วยสัตว์ทั้งหลายผู้มีบาปให้พ้นจากอบายภูมิ รวมไปถึงสัตว์ที่อยู่ภูมิอื่น ๆ ที่ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่จบสิ้น โดยจะใช้อุบายวิธีการที่หลากหลายอย่างไม่มีประมาณใช้เพื่อชักจูง โน้มน้าว เชิญชวน เป็นต้น ให้เข้าสู่กระแสแห่งพระสัจจธรรมเพื่อให้เกิดจิต ปาสาทะมีโพธิจิต แล้วตั้งความปรารถนาในโพธิญาณมุ่งมั่นสั่งสมเพียรสร้างบารมีตามแนวทางของโพธิสัตวภูมิต่อไป และสรรพสัตว์เหล่านั้นสามารถสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมดเสียก่อน จากนั้นพระกษิติครรภโพธิสัตว์จึงจะตรัสรู้เป็นพระอนุตตรสัมมาสัมพุทธเจ้าและเข้าสู่พระนิพพานเป็นคนสุดท้าย ซึ่งสอดคล้องกับ วิเชียร ชาบุตรบุณฑริก ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทมีการอธิบายถึงพระโพธิสัตว์มุ่งบำเพ็ญสร้างบารมีเพื่อการตรัสรู้พระโพธิญาณและจึงประกาศศาสนาโปรดสรรพสัตว์ ซึ่งเป็นแนวทางแบบอัตตัตถจริยา ที่ถือประโยชน์ตนเองก่อน สำหรับพระกษิติครรภโพธิสัตว์เป็นการสร้างบารมีและโปรดสรรพสัตว์ไปพร้อม ๆ กัน และมุ่งประโยชน์แก่เหล่าเวไนยสัตว์เป็นอันดับแรกส่วนประโยชน์ตนเป็นเรื่องรอง เป็นแนวประพฤติแบบโลกัตถจริยา และยินดีคงภาวะความเป็นพระมหาโพธิสัตว์ตลอดจนสรรพสัตว์ว่างเว้นจาก

---

[๗] รวงรัชต์ บัณฑิตยารักษ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การทำหน้าที่ของครอบครัว อัตมโนทัศน์และการตั้งเป้าหมาย กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”, ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗, หน้า ๒๖-๒๗.

[๘] พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร*, (นครราชสีมา: มูลนิธิพุทธจักษุวิชชาลัย, ๒๕๖๔), หน้า ๔๑-๑๒๗.

สังสารวัฏ[๙] นอกจากนี้สอดคล้องกับ พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์เป็นการบำเพ็ญบารมีและจะสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาลเบื้องหน้าโดยการอาศัยยึดหลักมหาปณิธานอย่างแรงกล้า มั่นคงในพุทธภูมิไม่บังเกิดความเบื่อหน่ายในการช่วยขนรื้อสัตว์ผู้มีบาปออกจากการเวียนว่ายตายเกิด และมีแนวคิดที่กว้างขวาง ไร้ขอบเขตสำหรับการมีมหากรุณา มหาเมตตาต่อผู้มีบาปทั้งหลาย ซึ่งต่างกับฝ่ายเถรวาทอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากมีแนวคิดที่แคบ ๆ เห็นแต่ประโยชนส่วนตนเป็นสำคัญ[๑๐] สอดคล้องกับ โรเบิร์ต เทอร์แมน ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนาของธิเบตมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อสรรพสัตว์ร่วมสังสารวัฏและสั่งสมบารมีให้บริบูรณ์ เป็นการยกระดับให้ภาวะความเป็นพระโพธิสัตว์สูงขึ้นตามลำดับตราบจนสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งในคติแบบธิเบตกล่าวถึง ดินแดนของพระพุทธเจ้าอันเป็นจักวาลที่เต็มไปด้วยผลแห่งกุศลกรรมที่เกิดจากครั้งสร้างสามบารมีในความเป็นมนุษย์ และสำเร็จกาย ๓ คือ สัมโภคกาย เป็นกายที่ยินดียับยั้งและคงภาวะความเป็นพระโพธิสัตว์ที่ทำหน้าที่ฉุดช่วยเหล่าเวไนยสัตว์ นิรมาณกาย คือ กายที่แบ่งภาคอวตารได้แสนหลายโกฏิจักวาลไปในโลกธาตุต่าง ๆ เพื่อโปรดสัตว์ที่มีความต่างของสรรพกิเลส และ ธรรมกาย คือ กายที่แท้จริงของพระพุทธเจ้าแม้จะดับขันธปรินิพพานจากภาวะความเป็นมนุษย์แล้ว แต่พระพุทธเจ้ายังไม่ได้หายหรือดับสูญไปไหน[๑๑] นอกจากนี้บุคคลที่ตั้งความปรารถนาในโพธิญาณสิ่งที่เป็นพื้นฐานของการสร้างบารมี คือ โพธิสัตว์ศีลในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทไม่มีปรากฏในพระไตรปิฎก

ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อสนองความสุขแบบไม่ปรารถนาพระนิพพาน สำหรับการตั้งเป้าหมายเพื่อความสุขทั่วไปในทุก ๆ กิจกรรมของการดำเนินชีวิตจะเป็นความต้องการของระดับปุถุชน เนื่องจากยังมีความต้องการ หลงใหล ไปตามสิ่งที่หลอกล่อให้ใจเกิดเข้าไปยึดติดกับความสุขที่เป็นผลมาจากเป้าหมายเกิดประสบความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นความปรารถนาในชีวิตเพื่อตนเอง (Personal goals) กับ ชีวิตเพื่อด้านร่างกาย (Physical goals) ทั้ง ๒ เป้าหมายนี้มีความสัมพันธ์กัน คือ ทุกสิ่งอย่างที่กระทำย่อมใส่ใจรายละเอียด ให้ความสำคัญ มุ่งมั่นในสิ่งที่ต้องการและมุ่งหวังเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเป็นอันดับแรกและความสุขที่หาพบได้ผ่านทางร่างกายเพื่อความสุขตนเองจาก ทางตา คือ เห็นรูปที่สวยงามน่ารื่นรมย์ถูกจริตของตนเอง ทางหู คือ ได้ยินเสียงที่ไพเราะน่าฟัง ทางลิ้น คือ ได้ลิ้มรสอันโอชาที่ถูกปาก ทางกาย คือ ได้

---

[๙] วิเชียร ชาบุตรบุณฑริก, *พุทธศาสตร์,* (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๖๔.

[๑๐] พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน), “การศึกษาเปรียบเทียบบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน”, ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๖๑, หน้า ๑๕๕.

[๑๑] โรเบิร์ต เทอร์แมน, *สาระพระพุทธศาสนาของธิเบต*, แปลโดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์, (กรุงเทพฯ: ส่องสยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๕๓.

สัมผัสกับความชื่นชอบน่าหลงไหล[๑๒] ชีวิตเพื่อการงานวิชาชีพ (Professional goals) เป็นอีกหนึ่งประการที่มีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตที่ต้องเลี้ยงชีพด้วยการทำงานที่ต้องอาศัยทักษะวิชาชีพและมีผลตอบแทนที่สูง จึงต้องพยายามพัฒนาความก้าวหน้า (Mental goals) ของตนให้มากยิ่งขึ้นให้มีทันกับความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเทศชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ การตั้งเป้าหมายที่เป็นการดำเนินชีวิตให้เบิกบาน มีแรงใจ มีชีวิตชีวา เป็นชีวิตเพื่อจิตวิญญาณ (Spiritual goals) ที่ไม่ใช่ศาสนา แต่เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตในทุกกิจกรรมที่มีความสดชื่นเป็นอาหารทางใจที่สามารถทำให้ทุกกิจกรรมของการดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ราบรื่น มีความสุข มีชีวิตชีวาและมั่นใจที่จะก้าวเดินต่อไปยังอนาคตอย่างมีความสุข[๑๓] ๒) การตั้งเป้าหมายในชีวิตเพื่อพระนิพพาน สรรพสัตว์บางคนเกิดโพธิจิตภายหลังจากได้รับแรงบันดาลใจจากการศึกษาแนวทางโพธิสัตวมรรคของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ แล้วบังเกิดโพธิจิตมุ่งบำเพ็ญสร้างบารมี แต่ด้วยเหตุที่ว่าการปรารถนาโพธิญาณสามารถกระทำได้ทุกคน แต่ไม่ใช่ทุกคนที่จะสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้หมด จึงทำให้เหล่าพระโพธิสัตว์ที่ยังไม่ได้รับพุทธพยากรณ์เกิดความเบื่อหน่ายจึงประกาศลาพุทธภูมิเพื่อตั้งเป้าหมายในชีวิตเป็นพระอริยบุคคลอันเกิดจากการเห็นภัยในวัฏสังสารที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จบสิ้นและพยายามแสวงหาหนทางวิธีการอย่างไรให้หลุดพ้นจากภัยเหล่านี้ โดยการเป็นพระสาวกที่เป็นผู้เดินตามรอบยพระพุทธเจ้าด้วยการรู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจ ๔ สามารถละสังโยชน์ได้อย่างหมดสิ้น แม้จะต้องอาศัยวิริยะอุตสาหะอย่างแรงกล้าเท่าไหร่ก็ยอมพลีชีพเพื่อให้สำเร็จบรรลุสู่พระนิพพานให้จงได้ และ ๓) การตั้งเป้าหมายเพื่อโปรดสรรพสัตว์อย่างไม่มีประมาณ มี ๒ ระดับ คือ (๑) เป็นเป้าหมายของพระโพธิสัตว์ทั่วไป มุ่งหวังให้สรรพสัตว์ได้หลุดพ้นจากความทุกข์ด้วยนำพาสรรพสัตว์พ้นทุกขเวทนาได้อย่างง่ายดายเพียงเอ่ยพระนามของพระพุทธเจ้าอย่างเดียวก็พ้นจากความทุกข์เพื่อจะได้เสวยสุขบนแดนพุทธเกษตร แต่ก็ไม่เวียนวนในสงสารวัฏอยู่ สอดคล้องกับ พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก ได้กล่าวไว้ว่า หากสรรพสัตว์ใดที่ต้องการเสวยสุขและพ้นจากความทุกข์ให้ปฏิบัติด้วยการเอ่ยถึงนามของพระอมิตาภะ เท่านี้ก็สามารถจุติยังพุทธเกษตรได้พร้อมกับในขณะที่กำลังจะสิ้นลมจะมีพระอมิตาภะเหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เทพธิดา เทวดาหลายแสนโกฏิจักวาลจะมารับไปยังดินแดนสุขาวดีพุทธเกษตร[๑๔] มนุษย์ทั่วไปสามารถตั้งโพธิจิตได้และตั้งความปรารถนาในการสร้างบารมีทั้ง ๑๐ ทัศ ที่ไม่จำเป็นเฉพาะผู้ที่อยู่ในรูปแบบของนักบวชเท่านั้น ซึ่งคฤหัสถ์สามารถเป็นพระโพธิสัตว์ฆราวาสได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ทศพร คุ้มภัย ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบการปฏิบัติตามแนวทางคฤหัสถ์สามารถปฏิบัติธรรมตามโพธิสัตวมรรคได้ โดยทั่วไปมีทัศนะเพียงด้านเดียวที่ว่าจะช่วยรื้อขนสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ หากมียังสามารถจรรโลงพระพุทธศาสนา เทศนาโปรดแก่ผู้อื่นเนื่องจากพระโพธิสัตว์จะอาศัยอุบายวิธีการอย่างหลากหลายให้ถูกจริตและดึงดูด สรรพสัตว์เข้าสู่

---

[๑๒] ปรีชา ช้างขวัญยืน, *ปรัชญากับวิถีชีวิต*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ๒๕๔๙), หน้า ๗๓.

[๑๓] พุทธทาสภิกขุ, *ชีวิตคืออะไร*, (กรุงเทพฯ: เพชรประกาย, ๒๕๔๙), หน้า ๖๘.

[๑๔] พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก, *มหาสุขาวดีวยูหสูตร*, (กรุงเทพฯ: ส่องศยาม, ๒๕๕๑), หน้า ๖๘.

กระแห่งธรรม[๑๕] แม้จะเอ่ยเพียงพระนามก็เป็นส่วนหนึ่งในการโปรดสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับ โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ ได้กล่าวไว้ว่า วิถีชีวิตของพระโพธิสัตว์เป็นการดำเนินชีวิตที่ทุ่มเทให้กับสรรพสัตว์อย่างไม่มีประมาณ จะต้องทำทุกวิธีทางเพื่อให้สัตว์ทั้งหลายได้มีโอกาสรอดพ้นจากภัยทุกขเวทนาด้วยการกระตุ้นให้สรรพสัตว์ทั้งหลายบังเกิดโพธิจิต และบำเพ็ญสร้างบารมีให้สมบูรณ์ หากมีผู้โปรดสัตว์มากเท่าไหร่ก็จะยิ่งช่วยสรรพสัตว์ได้มากขึ้น[๑๖] นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ พรชัย หะพินรัมย์ ได้กล่าวไว้ว่า ในคัมภีร์สมาธิราชสูตร ได้มีการกล่าวถึงเปล่งพระนามของพระอมิตาภะก็สามารถจุติไปยังแดนสุขาวดีได้ ซึ่งเป็นวิธีการที่ง่ายอย่างยิ่งจึงเป็นสาเหตุที่ว่าทำไมพระพุทธศาสนามหายานแตกเป็นนิกายหนึ่งที่ได้รับความนิยมจากพุทธบริษัทในประเทศจีน เกลาหลี ญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นการกล่าวอย่างพิสดารมุ่งให้มีผู้คนหันมาสนใจได้มากยิ่งขึ้น[๑๗] และ (๒) การตั้งเป้าหมายแบบอย่างจากพระกษิติครรภโพธิสัตว์ เป็นเป้าหมายที่จะขนรื้อสัตว์ทั้งหลายให้หมดไปจากอบายภูมิ และจะต้องให้สรรพสัตว์เหล่านี้บังเกิดโพธิจิตมุ่งบำเพ็ญเพียรให้ถึงพร้อมสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมด การปลูกศรัทธาหรือผ่านทางประเพณีพิธีกรรมที่เป็นวิธีการเบื้องต้นของอุบายวิธีของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ก่อนจะนำเข้าสู่วิธีการทางโพธิสัตวมรรคต่อไป สอดคล้องกับ ปีเตอร์ เดลลา สันตินา ได้กล่าวว่า ต้นไม้แห่งโพธิเกิดขึ้นเริ่มต้นจากความศรัทธาที่มั่นคง ยิ่งให้เกิดความหนักแน่นในมหาปณิธาน เพื่อเป็นที่พึ่งพิงของสัตว์ทั้งหลายผู้มีบาปอยู่ ตราบใดที่สรรพสัตว์ยังไม่สำเร็จในโพธิญาณ เช่น พระกษิติครรภโพธิสัตว์ยังมีความยินดี เสียสละ คงภาวะพระโพธิสัตว์อยู่ตราบจนกว่าสรรพสัตว์จะว่างเว้นจากสังสารวัฏ เนื่องจากเป็นอานิสงค์จากการบังเกิดโพธิจิตในอดีตชาติและมีมูลเหตุจากการได้เห็น ได้สัมผัสกับความทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสของสัตว์ทั้งหลาย[๑๘] นอกจากนี้ แนวทางการดำเนินโพธิสัตวมรรคถูกนำมาหล่อหลอมให้เข้ากับประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อแบบสืบ ๆ กันมากลายเป็นแนวปฏิบัติที่มีความเป็นเอกลักษณ์หรือมีอัตลักษณ์ เช่น ในประเทศจีนทำพิธีเชิญวิญญาณมักนำพระกษิติครรภโพธิสัตว์เข้าร่วมเป็นประธานในพิธีด้วย เนื่องจากความเชื่อหรือความศรัทธาในกลุ่มคนมีความคิดที่ว่า การอุทิศเซ่นไหว้ทั้งหลายจะไปถึงแก่ญาติโดยพระกษิติครรภโพธิสัตว์เป็นผู้นำบุญไปยังญาติของตนที่ล่วงลับไป

สำหรับประเด็นการอภิปรายผลข้อนี้ชี้ให้เห็นว่า มหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์เป็นเป้าหมายที่สูงและยิ่งใหญ่เกินกว่าปุถุชนทั่วไปจะหยั่งถึง นั่นไม่ได้หมายความว่าจะไม่สามารถดำเนินตามได้ แต่เป็นการดำเนินเป้าหมายในการเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตให้พบความผาสุก

---

[๑๕] ทศพร คุ้มภัย, “รูปแบบการปฏิบัติตามแนวทางคฤหัสถ์โพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนามหายาน” ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๖๕, หน้า บทคัดย่อ.

[๑๖] โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, *วิถีชีวิตของพระโพธิสัตว์*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๗.

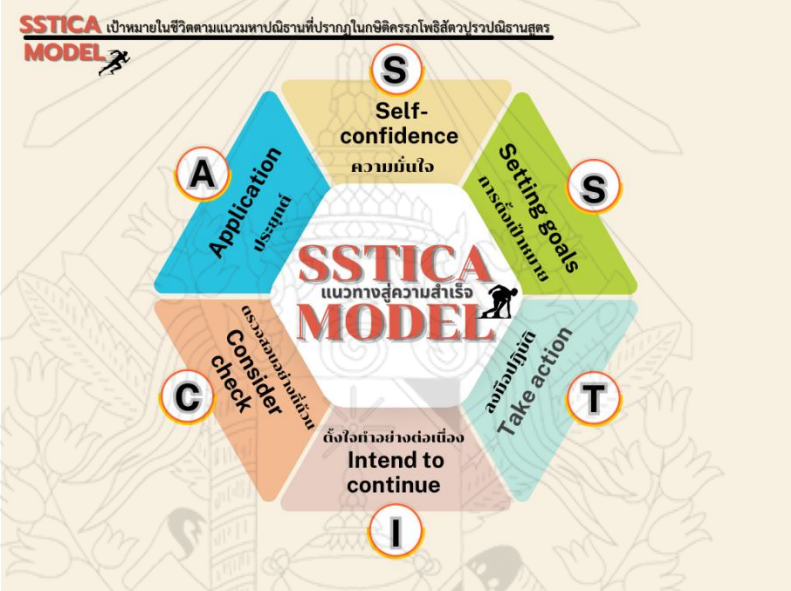
[๑๗] พรชัย หะพินรัมย์, “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สมาธิราชสูตร”, ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๘. หน้า ๔๑๐.

[๑๘] ปีเตอร์ เดลลา สันตินา, *ต้นไม้แห่งโพธิ*, แปลโดย สมหวัง แก้วสุฟอง, (เชียงใหม่: โพธิบัณณ์, ๒๕๖๑), หน้า ๑๙๘.

อันมีกรอบของการปฏิบัติที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและที่สำคัญ คือ ประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นด้วย ทั้งนี้ เป้าหมายสูงสุดของแต่ละบุคคลนิยามแตกต่างกันและวิธีการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกัน มีปลายทาง คือ ความสำเร็จ

๕.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิเคราะห์เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร เป็นการนำแบบอย่างตามมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์มาวิเคราะห์กับการตั้งเป้าหมายในชีวิตตามทฤษฎี ๕ ประเภท ดังนี้ ๑) เพื่อตนเอง ๒) เพื่อการงานวิชาชีพ ๒) เพื่อพัฒนาความก้าวหน้า ๔) เพื่อด้านร่างกาย ๕) เพื่อจิตวิญญาณ สามารถนำมาสังเคราะห์และกำหนดเป็นกรอบความคิดขององค์ความรู้ใหม่ ได้ดังนี้

ภาพที่ ๕.๑ ภาพแสดงกรอบแนวคิด SSTICA MODEL

๑. S = Self-confidence (ความมั่นใจ) คือ เป็นความมั่นใจในศักยภาพของตนเองที่เริ่มต้นจากสิ่งที่ชอบจิตเกิดปสาทะ เกิดแรงจูงใจหรือแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนให้เกิดความรู้สึกมีกำลังใจเกิดความมุ่งมั่นและมั่นใจว่าจะทำสิ่งนั้นให้ได้และต้องสำเร็จอย่างแน่นอน แต่ทั้งนี้ต้องเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

๒. S = Setting goals (การตั้งเป้าหมาย) คือ เป็นแนวทางแบบอย่างวิถีการดำเนินชีวิตอย่างไรให้ไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางข้างหน้าหรือเป็นการปักมุดหมายเพื่อชัยนะ จำเป็นต้องมีความชัดเจนกับสิ่งที่ตนเองปรารถนาหรือตั้งใจไว้ หากไร้ทิศทางแล้วบางเหตุการณ์ส่งอิทธิพลต่อความรู้สึกภายในเกิดการไขว้เขว ท้อแท้ ทำให้ไร้จุดยืนที่แน่นอน

๓. T = Take action (ลงมือปฏิบัติ) คือ เป็นการกระทำด้วยความตั้งใจมั่นกับทุก ๆ กิจกรรม ที่มีการแสดงออกภายนอกหรือกำลังกาย และภายในหรือกำลังใจ ที่ได้ทุ่มเทเต็มกำลังสุดความสามารถที่เห็นผลเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ได้

๔. I = Intend to continue (ตั้งใจทำอย่างต่อเนื่อง) คือ อุปสรรคเป็นปัญหาที่สำคัญส่งผลกระทบต่อความรู้สึกที่ท้อแท้ เหนื่อยล้ากับการคาดหวังที่ยิ่งใหญ่ ควรตั้งสติและให้กำลังใจตนเองอยู่เสมอ ตั้งใจกระทำอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องอย่างไม่ขาดช่วงขาดตอน เพราะหากปล่อยให้ความขี้เกียจครอบงำ ความเฉื่อยชา หมดกำลังใจก็จะบังเกิดได้ ความตั้งใจและกระทำต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อเป็นการเติมไฟให้ตนเองมีแรงใจกระทำอยู่เสมอ

๕. C = Consider checking (ตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน) คือ เป็นการทบทานความถูกต้องด้วยการเพ่งพินิจพิจารณาตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน ละเอียด รอบคอบ ตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงปัจจุบันว่ายังมีข้อบกพร่องหรือยังกระทำไม่ครบสมบูรณ์หรือไม่ ซึ่งถือว่าเป็นการทบทวน ตรวจทานในข้อผิดพลาดและหาหนทางเพื่อแก้ไข ปรับปรุง หากมีข้อที่ยังต้องปรับปรุง ควรเร่งรีบแก้ไขโดยด่วน หรือขาดแรงจูงใจให้เต็มกำลังใจด้วยการดูแบบอย่างความสำเร็จของผู้อื่น พร้อมกับให้กำลังใจตนอยู่เสมอ

๖. A = Application (ประยุกต์) คือ เป็นการนำไปปรับใช้ให้เหมาะกับจริตและเป้าหมายของแต่ละบุคคลตามความเหมาะสม เพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของเป้าหมาย

๕.๔ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัย เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร ผู้วิจัยพบว่า ยังมีลักษณะบางประการที่น่าสนในการทำวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเพื่อทำการวิจัยในประเด็น ดังต่อไปนี้

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. เพื่อนำแนวทางมหาปณิธานพระกษิติครรภโพธิสัตว์ กำหนดรูปแบบในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามพันธกิจขององค์กรต่อไปได้

๒. จัดคอร์สอบรมพัฒนาศักยภาพเกี่ยวกับแนวทางการตั้งเป้าหมายสู่ความสำเร็จในชีวิต

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยนี้ ป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร หากมีผู้ประสงค์จะทำวิจัยในครั้งต่อไปมีประเด็นที่น่าจะศึกษาวิจัยตามประเด็นดังต่อไปนี้

๑. เปรียบเทียบระหว่างมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์กับมหาปณิธานของพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒. นำเสนอรูปแบบวิธีการดำเนินชีวิตของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ในมิติของจริยศาสตร์

บรรณานุกรม

๑. หนังสือภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

โจว ชิง ฟ่ง. *พระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร.* (พิมพ์ครั้งที่ ๑๘). สมุทรปราการ: ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์. ๑๙๘๘.

ธัมมนันทา สามเณรี. *พระกษิติครรภ์มหาปณิธานสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยปณิธานแลกการปฏิบัติของพระกษิติครรภ์มหาโพธิสัตต์.* กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๔๕.

พระวิศวภัทร มณีปัทมเกตุ. *กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร.* นครราชสีมา: มูลนิธิพุทธจักษุวิชชาลัย. ๒๕๖๔.

ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือทั่วไป

กฤษณะ กฤตมโนรถ. *แรงบันดาลใจ.* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด. ๒๕๔๓.

คาร์ดอน แกรนท์. *ไปไกลกว่าที่คิดไว้ แค่ตั้งเป้าหมายให้ใหญ่กว่าเดิม.* (ต่อคำ, แปล). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแลนด์พับลิสชิ่ง. ๒๕๕๙.

คณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย. *สัทธรรมปุณฑรีกสูตร (妙法蓮華經 เมี่ยว ฝ่า เหลียนฮวา จิง).* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด. ๒๕๔๗.

คูนุ รินโปเช่. *บทสรรเสริญโพธิจิต (รัตนประทีป).* พระศักดิ์ชัย กิตติชโย (แปล). กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.๒๕๔๔.

เจิงซื่อเฉียง. *อี้จิง ศาสตร์พื้นฐานแห่งชีวิต.* กรุงเทพฯ: มติชน. ๒๕๕๖.

จงมั่นคง. *เข็มทิศความสำเร็จ.* กรุงเทพฯ: Dดี. ๒๕๕๕.

จงเหว่ยจี. *เทคนิคการตั้งเป้าหมายเพื่อชีวิตใหม่ในการทำงาน.* (ทิภาพร เยี่ยมวัฒนา, แปล). กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า. ๒๕๓๘.

โจอาคิม เดอ โพซาด้า และ เอลเล็น ซิงเกอร์. *วิธีคิดที่ทำให้ชีวิตคุณประสบความสำเร็จและแตกต่างกว่าคนอื่น.* (เนืองนันต์ สำรวจรวมผล, แปล). นนทบุรี: บี มีเดีย. ๒๕๕๐.

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์. *จิตวิทยาทั่วไป.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ษัฏเสน. *พระพุทธศาสนาแบบธิเบต.* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๕๔.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ษัฏเสน. *ศรีมาลาเทวีศรีหนาทสูตร.* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๔๔.

เซเล่ นัทซอก รังดรอล. *ประทีบแห่งมหามุทรา ประทีบอันบริสุทธิ์ ที่ส่องความหมายแห่งมหามุทราอย่างหมดจดและสมบูรณ์ แก่นแท้แห่งปรากฏการณ์ทั้งปวง.* (พระศักดิ์ชัย กิตติชโย, แปล). กรุงเทพฯ: ส่องศยาม. ๒๕๔๙.

เดวิด โมลเดน & เดนิส ปาร์คเกอร์. *พิชิตเป้าหมาย คุณทำได้ Beat You Goals.* (อังศุธร ศรีพรหม, แปล). กรุงเทพฯ: กู๊ด มอนิ่ง. ๒๕๔๖.

ตั่วเสียวเจี้ย. *พระพุทธเจ้า พระโพธิสัตต์ เทพเจ้าและเซียน.* กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญา. ๒๕๕๐.

ทะไลลามะ และ โฮวาร์ด ซี คัทเลอร์. (๒๕๔๕). *ศิลปะแห่งความสุขคู่มือเพื่อการดำเนินชีวิต.* (จรรยา ยิ้มประเสริฐ, แปล). กรุงเทพฯ: ส่องศยาม.

ทิพยจักร. *สืบสานพระโพธิญาณ สานปณิธานพระโพธิสัตว์.* นนทบุรี: กรีนปัญญา. ๒๕๕๖.

ทองใบ หงส์เวียงจันทร์. *พุทธธรรมมหายานแบบญี่ปุ่น.* กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก. ๒๕๓๒.

ธนเดช ธนเดชสวัสดิ์. *มหาเมตตาจากสวรรค์พระโพธิสัตว์กวนอิม.* ชลบุรี: ยอดมาลา. ๒๕๕๒.

นวม สงวนทรัพย์. *พระพุทธศาสนาลัทธิมหายาน.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๒.

ไบรอัน เทรซี. *Brian Tracy on Goals 21 หลักการตั้งเป้าหมายที่ใช้ได้ผลตลอดชีวิต.* (วิญญู กิ่งหิรัญวัฒนา, แปล). กรุงเทพฯ: วีเลิร์น. ๒๕๖๔.

บรรจบ บรรณรุจิ. *พระโพธิสัตว์ในนิกายเถรวาท.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ. ๒๕๒๙.

บรรจบ บรรณรุจิ. *พุทธประวัติ: ประสูติ–ตรัสรู้.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๖.

บุณย์ นิลเกษ. *พุทธศาสนามหายาน.* กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา. ๒๕๒๖.

ประยงค์ แสนบุราณ. *ปรัชญาอินเดีย.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. ๒๕๔๗.

ประยงค์ แสนบุราณ. *พระพุทธศาสนามหายาน.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. ๒๕๔๘.

ประภาส สุระเสน. *พระคัมภีร์อนาคตวงศ์.* พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.

ประพจน์ อัศวิรุฬหการ. *โพธิสัตวจรรยา: มรรคาเพื่อมหาชน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๗.

ปรีชา ชางขวัญยืน. *ปรัชญากับวิถีชีวิต.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. ๒๕๔๙.

ปีเตอร์ เดลลา สันตินา. *ต้นไม้แห่งโพธิ.* (สมหวัง แก้วสุฟอง, แปล). เชียงใหม่: โพธิบัณณ์. ๒๕๖๑.

ปัญญา ใช้บางยาง. *พระโพธิสัตว์เป็นมาอย่างไร.* รติธรรม: นครปฐม. ๒๕๔๘.

พร รัตนสุวรรณ. *พระอริยบุคคล.* (พิมพครั้งที่ ๔). กรุงเทพฯ: สำนักคนควาทางวิญญาณ. ๒๕๓๕.

พุทธทาสภิกขุ. *วิธีฝึกสมาธิวิปัสสนา ฉบับสมบูรณ์.* (พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์. ๒๕๓๖.

พุทธทาสภิกขุ. *ชีวิตคืออะไร.* กรุงเทพฯ: เพชรประกาย. ๒๕๔๙.

พระกุมารชีวะ. *วัชรเฉกทิกปรัชญปารมิตสูตร.* (ธัมมนันทา สามเณรี, แปล). กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๔๕.

พระอาจารย์อัครเดช ถิรจิตฺโต (ตั๋น). *ถามตอบปัญหาธรรม.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิบ้านอารีย์. ๒๕๕๓.

พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก. *๑๐๘ ธรรมวจนะในพระสูตรมหายานว่าด้วย “โพธิจิต”.* กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๕๒.

พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก. *มหาสุขาวตีวยูหสูตร.* กรุงเทพฯ: ส่องศยาม. ๒๕๕๑.

พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก. *อมิตาพุทธสูตร สมันตภัทรจริยาปณิธานวรรค.* กรุงเทพฯ: ส่องศยาม. ๒๕๕๒.

พระวิศวภัทร เซี่ยเกี๊ยก. *อมิตายุรฺธฺยานสูตร พระสูตรว่าด้วยการเพ่งสมาธิถึงสุขาวดีพุทธเกษตร.* กรุงเทพฯ: ส่องศยาม. ๒๕๕๒.

พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ. *พระพุทธศาสนาในจีน.* กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพริ้นติ้ง. ๒๕๕๒.

พระมหามิตร ธตปญฺโญ. *พระพุทธศาสนามหายาน.* พิมพ์ครั้งที่ ๒. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา. ๒๕๕๘.

พระมหาสมปอง มุทิโต. *คัมภีร์อภิธานวรรณนา.* (พิมพครั้งที่๒). กรุงเทพฯ: บริษัท ประยูรวงศพริ้นทติ้ง จำกัด. ๒๕๔๗.

พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ. *พุทธปรัชญา สารและพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๔.

พระมหาโมคคัลลานะ. *คัมภีร์อภิธานวรรณนา*. (พระมหาสมปอง มุทิโต, แปล). (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: บริษัท ประยุรวงศ์พริ้นท์ติ้ง จำกัด. ๒๕๔๗.

พระมหาสมณะ อี้ จิง. *พระไภษัชยคุรุไวฑูรยประภาสัปตพุทธปูรวปณิธานวิเศษสูตร*. (วิศวภัทร มณีปัทมเกตุ, แปล). กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๔๔.

พระสัทธัมมโชติกะธัมมาจริยะ. *ปรมัตถโชติกะ อภิธัมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๙ เล่ม ๒ วิปัสสนากรรมฐาน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพยวิสุทธิ์. ๒๕๕๔.

พระนันทาจารย์. *สารัตถสังคหแปล เล่ม ๑*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียง. ๒๕๒๘.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ ๗). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๗.

พระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมงฺคโล). *ทางสายเอก*. (พิมพ์ครั้งที่ ๗). เชียงใหม่: ห้างหุ้นส่วนจำกัดดาราวรรณการพิมพ์. ๒๕๕๓.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทฺธิเถร). *พระมาลัยลงไปโปรดสัตว์นรก*. กรุงเทพฯ: กู๊ด มอร์นิ่ง. ๒๕๓๗.

พระธรรมกิตติวงศ (ทองดีสุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต). ๒๕๕๐. *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์คำวัด*. (พิมพครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพครั้งที่ ๙). กรุงเทพฯ: โรงพิมพมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ ๓๔). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ. ๒๕๕๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *ความสุขของครอบครัว คือ สันติสุขของสังคม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย. ๒๕๕๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก. ๒๕๔๔.

ภิกษุจีนวิศวภัทร. *พระพุทธเจ้าและธรรมสูตรฝ่ายมหายาน*. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๔๙.

ภิกษุณีธัมมนันทา. *บนเส้นทางโพธิสัตต์*. กรุงเทพฯ: ส่องศยาม. ๒๕๕๔.

ยวาหระลาล เนห์รู. *พบถิ่นอินเดีย*. กรุงเทพฯ: ศยาม. ๒๕๔๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด. ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๕๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔*. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด. ๒๕๕๖.

โรเบิร์ต เทอร์แมน. *สาระพระพุทธศาสนาของธิเบต*. (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, แปล). กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๔๖.

รวมบทปาฐกถาขององค์ทะไล ลามะ. *จิตที่แปรเปลี่ยนใคร่ครวญในสัจจะ ความรักและความสุข*. (วิศิษฐ์ วังวิญญู, แปล). กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๔๕.

ลาวินสกี้, เดฟ. *ตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน เท่ากับสำเร็จไปแล้วครึ่งทาง Start at the end*. นนทบุรี: ปราณพับลิชชิ่ง. ๒๕๕๘.

ลามะ เยเช่. *บทเริ่มต้นสู่ตันตระทรรศนะแห่งความบริบูรณ์*. (ทาคินี, แปล). กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๔๖.

ลำดวน ศรีมณี. *จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก*. กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว. ๒๕๓๙.

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี. *คู่มือศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ ๑ จิตปรมัตถ์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิแนบมหานีรานนท์. ๒๕๔๕.

วรทัศน์ วัชรวสี. *เบญมหาโพธิสัตว์ และกฤษดาอภินิหาร "กวนอิม"*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ. ๒๕๔๐.

วรวรรธน์ ชื่นโชคสันต์. (มปป). *มัญชุศรีปารมิตาสูตร-มัญชุศรีวิหรสูตร*. มปพ.

ว.วชิรเมธี. *เรียนรู้ทุกข์ ได้สุขเป็นกำไร ฉบับปรับปรุงใหม่*. นนทบุรี: ปราณ. ๒๕๕๖.

วิเชียร ชาบุตรบุณฑริก. *พุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. ๒๕๓๕.

วิโรจ นาคชาตรี. *ศาสนาเปรียบเทียบ*. (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๖๒.

ศานติเทวะ. *โพธิสัตตวจรรยาวตาร*. (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, แปล). กรุงเทพฯ: ส่องศยาม. ๒๕๔๓.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชฯ. (มปป.). *ชีวิตนี้สำคัญนัก*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันลือธรรม.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. *ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๒*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๓.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. *พระปฐมสมโพธิกถา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา. ๒๕๐๕.

สมบัติ จำปาเงิน. *ความรู้สารพัดชื่อ ด้านภาษา วัฒนธรรมไทย และ สังคมศึกษา*. พระนคร: โอเดียนสโตร์. ๒๕๑๕.

สมพร ศรีวารทิตย์. *คัมภีร์สัมดมหาวิโนทนี อรรถกาพระวิภังคปกรณ์แปล ตอน สติปัฏฐานวิภังค์-ฌานวิภังค์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธิสารการพิมพ์. ๒๕๑๙.

สมภาร พรมทา. *พุทธศาสนามหายานนิกายหลัก*. กรุงเทพฯ: สานักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย. ๒๕๔๐.

เสถียร โพธินันทะ. *ปรัชญามหายาน*. กรุงเทพฯ: เวิ้งนครเกษม. ๒๕๒๒.

เสถียร โพธินันทะ. *ปรัชญามหายาน*. (พิมพ์ครั้งที่ ๗). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๖๓.

เสถียร โพธินันทะ. *วิมลเกียรตินิทเทสสูตร*. (พิมพ์ครั้งที่ ๗). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๐.

เสถียร โพธินันทะ. *กระแสพุทธธรรมฝ่ายมหายาน*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๓.

เสถียร โพธินันทะ. *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๓.

เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป. *เรื่องพระโพธิสัตว์*. กรุงเทพฯ: ส่องศยาม. ๒๕๔๖.

เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป. *กวนอิมพระโพธิสัตว์แห่งการุณ*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์. ๒๕๔๔.

สุขพัฒน์ อนนท์จารย์. *กว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์*. กรุงเทพฯ: ลูก ส.ธรรมภักดี. ๒๕๔๗.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. *พระชินพุทธะห้าพระองค์ พระพุทธเจ้าในรูปกายทิพย์ตามคติของมหายานและวัชรยาน*. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๔๗.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. *พุทธศาสนามหายาน*. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๔๖.

สุนทร ณ รังษี. *พุทธปรัชญาจากพระไตรปฎก.* (พิมพครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย. ๒๕๔๓.

สุนทร ณ รังษี.*ปรัชญาอินเดีย: ประวัติและลัทธิ.* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๗.

สุวิญ รักสัตย์. *พระพุทธศาสนามหายาน.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๕.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. *แผ่นดินและประชากรของข้าพเจ้า อัตชีวประวัติของทะไลลามะแห่งธิเบต*. (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพฯ: ส่องสยาม. ๒๕๕๖.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. *ความเข้าใจในเรื่องมหายาน.* กรุงเทพฯ: ส่องศยาม. ๒๕๔๒.

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. *วิถีชีวิตของพระโพธิสัตว์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐.

แสง มนวิทูร. *คัมภีร์ลลิตวิสตระ พระพุทธประวัติฝ่ายมหายาน.* กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. ๒๕๑๒.

หลวงพ่อชุมพล พลปญโญ. *พุทธวงศ์.* นนทบุรี: สยามคัลเลอร์พริน จำกัด. ๒๕๖๐.

เหลาจื่อ. *วิถีแห่งเต๋า.* (นิโรธ จิตวิสุทธิ์, แปล). กรุงเทพฯ: ก้าวแรก. ๒๕๖๔.

อคฺคธีโรภิกขุ. *ฐานิยตฺเถรวตฺถุ.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. ๒๕๔๓.

อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสต์. *พระพุทธศาสนามหายาน.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

อิโนะอุเอะ และ ฮิโรยูกิ. *เปลี่ยนเป็นคนส่วนน้อยที่สำเร็จมากกว่าคนส่วนใหญ่.* (ปาวัน การสมใจ, แปล). กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น). ๒๕๕๘.

อเล็กซ์ และฮิเดโกะ เวย์แมน. *ศรีมาลาเทวีศรีหนาทสูตร.* (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, แปล). (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: ศูนย์ไทย-ธิเบต. ๒๕๔๔.

องค์ทะไลลามะ. *ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร.* (นัยนา นาควัชระ, แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง. ๒๕๕๘.

ฮันส์ โวล์กัง ชูมันน์. *พุทธศาสนา (คำสอนและปรัชญา).* (สมหวัง แก้วสุฟอง, แปล). ภาควิชา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๖.

๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

ชำนิ แสงภักดี. *แนวคิดเรื่องโพธิสัตว์จริยาในพระพุทธศาสนามหายาน*. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๘.

ทศพร คุ้มภัย. *รูปแบบการปฏิบัติตามแนวทางคฤหัสถ์โพธิสัตว์ ในพระพุทธศาสนามหายาน*. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๕.

พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน). *การศึกษาเปรียบเทียบบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน.* ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๑.

พระปรีชา เถี่ยนกือ (โพธิ์เงิน). *แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนามหายานตามแนวพุทธจิตวิทยา*. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาพุทธจิตวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๑.

พระศุภวัฒน์ สุขวฑฺฒโน (เกตุกระทึก). *ศึกษาวิเคราะห์โพธิสัตวจริยาในคัมภีร์วิมลเกียรตินิทเทสสูตร*. ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๖๑.

พระเทวะฤทธิ์ กวินฺโท (เหมือยประกาย). *ศึกษาภาวะความเป็นพระอริยบุคคลแบบอุภโตภาควิมุตติในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท*. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา, บัณฑิตวิทยาลัมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๐.

พรชัย หะพินรัมย์. *การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สมาธิราชสูตร.* ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๕๘.

พาสนา นิยมบัตรเจริญ. *ผลของโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการตั้งเป้าหมายทางการศึกษาและอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนโพธิสารพิทยากร*. ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๕๑.

รวงรัชต์ บัณฑิตยารักษ์. *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การทำหน้าที่ของครอบครัว อัตมโนทัศน์และการตั้งเป้าหมาย กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖.* ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๗.

สุดาพร เขียวงามดี. *การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์คุหยสมาชตันตระ.* ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาสันสกฤตศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๖๒.

สุนันทา คาเนโกะ. *อิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ การตั้งเป้าหมาย ในการทำงานและการรับรู้ความสามารถของตนเองในการสอนที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๕๔.

๓) เว็ปไซต์

ชมรมธรรมธารา. *บาลีวันละคำ.* สืบค้นเมื่อ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖. จาก https://dhamtara.com/?p=3741> 11-10-58

ปณิธาน (Determination). สืบค้น ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖. จาก https://shorturl.asia/DRIC0

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก. *พระปฐมบรมราชโองการเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก.* สืบค้นเมื่อ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ จาก http://www.phralan.in.th/coronation/royalcoronationdetail.php?id=66.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ไทย-ไทย. สืบค้นเมื่อ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖. จาก https://shorturl.asia/YctiN.

๔) วารสารวิชาการ/การประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติ

ณัฐพล โสตถิรัตน์วิโรจน์. ความคิดทางจริยศาสตร์ของปีเตอร์ ซิงเกอร์ในงานจริยศาสตร์เชิงปฏิบัติ. *วารสารประวัติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๔๑ (๑). ๒๕๕๙.

เด่นพงษ์ แสนคำ. บทวิเคราะห์ว่าด้วยจารีตและมนุษยธรรมในปรัชญาของขงจื๊อ. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์*, ๓ (๒). ๕๑. ๒๕๖๔.

พระครูปลัดสุรวุฒิ แสงมะโน และคณะ. พระกริ่ง. *วารสาร มมร วิชาการล้านนา*, ๙ (๑). ๗๕-๗๖. ๒๕๖๓.
วรารัตน์ คำมณี. แนวคิดพุทธปรัชญามหายานที่ปรากฏในคติความเชื่อและรูปเคารพในท้องถิ่นภาคใต้. *Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia*, ๒๖ (๒), ๒๐. ๒๕๖๓.
ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักแห่งอรรถประโยชน์ของจอห์น สจ๊วต มิลล์กับประชาธิปไตย. การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล ครั้งที่ ๕ “การบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล: กฎหมาย ความเป็นธรรม และการกลับคืนสู่ประชาธิปไตย”. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

๒. ภาษาอังกฤษ

1) Books

Aldag. R. J. & Kazuhara. L. W. *Organizational behavior and management: an integrated skills approach*. Australia: South-Western. 2001.
Brecht. G. *Sorting out goals*. Sydney: Prentice Hall. 1996.
Brecht. *Sorting out goals*, (Sydney: Prentice Hall. 1996.
Brecht. G. *Sorting out goals*. Sydney: Prentice Hall. 1996.
D.T. Suzuki, Suzuki, D.T. *Outline of Mahayana Buddhism*. New York: Schocken Book. 1973.
Greenberg. J., & Baron. R. R. *Behavior in Organization*. 8th ed. New Jersay: Prentice Hall. 2003.
Locke. E. A.. & Latham, G.P. *Goal Setting a Motivation Technique that works.* New Jersey: Prentice Hall. 1984.
Locke. 1968 cited in (Luthans, F. *Organizational Behavior*. 7th ed. Singapore: McGrew-Hill, Inc. Locke. 1995.
Mill. John Stuart. *Utilitarianism 1863*. In john gray (Ed.). On Liberty and OtherEssays. 1991.
Rouillard. L. A. *Goals and goal setting*. London: Kogan Page. 1993.
Har Dayal. *The Bodhisattva Doctrine in Buddhist Sanskrit Cerature*, Delhi: Sundarlal Jain. 1970.
Suzuki. D.T. *The Lankavatara Sutra: A Mahayana Text*. Ddlhi : India Motilal Banarsidess Publishers Private. 1999.
Snyder. C. R.; & Lopez. Shane J. *Handbook of Positive Psychology*. Madison: Oxford University Press. 2002.
Wallace. H. R. & Masters. L. A. *Personal development for life and work.*(8th ed.). OH: South Western. 2002.
Williams. M. Monier. *A Sanskrit- English dictionary*. Delhi: Motilal Banarsidass. 1970.

บุคคลานุกรม

๑. องพจนกรโกศล, ดร. (พิสิษฐ์ เถี่ยนบ๊าว)

ตำแหน่ง ผู้ช่วยปลัดขวาอนัมนิกาย เจ้าอาวาสวัดธรรมปัญญารามบางม่วง จ.นครปฐม

สัมภาษณ์เมื่อ ๑๘ พ.ย. ๒๕๖๖

๒. องสมุห์ณัฐกิจ เพื๊อกยือ (จูวรกุล)

ตำแหน่ง เลขานุการผู้ช่วยปลัดขวาอนัมนิกาย วัดธรรมปัญญารามบางม่วง จ.นครปฐม

สัมภาษณ์เมื่อ ๒๙ ส.ค. ๒๕๖๖

๓. พระสมชัย แซ่ลิ้ว

ตำแหน่ง พระลูกวัดโพธิ์แมนคุณาราม ก.ท.ม.

สัมภาษณ์เมื่อ ๑๙ พ.ย. ๒๕๖๖

๔. หลวงจีนนิกร ธนธัชศุภกุล

ตำแหน่ง พระลูกวัดอารามวัตรมหายาน มูลนิธิพุทธจักษุ วิชชาลัย จ.นครปฐม

สัมภาษณ์เมื่อ ๒๕ ก.ค. ๒๕๖๖

๕. หลวงจีนพชรเสฏฐ์ จึงวิสิฐตีรกุล

ตำแหน่ง พระลูกวัดอารามวัตรมหายาน มูลนิธิพุทธจักษุ วิชชาลัย จ.นครปฐม

สัมภาษณ์เมื่อ ๑๙ ส.ค. ๒๕๖๖

๖. พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น จ.ขอนแก่น

สัมภาษณ์เมื่อ ๓๑ ก.ค. ๒๕๖๖

๗. หลวงจีนวิศวภัทร ปัทมเกตุ

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสอารามวัตรมหายาน มูลนิธิ พุทธจักษุวิชชาลัย จ.นครปฐม
ผู้แปลคัมภีร์กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

สัมภาษณ์เมื่อ ๑๒ ส.ค. ๒๕๖๖

๘. คุณสุธาวัชร์ ปานเงิน

ตำแหน่ง แอดมินเพจ เสถียร โพธินันทะ

สัมภาษณ์เมื่อ ๑ พ.ย. ๒๕๖๖

๙. ผศ.คมกฤช อุ่ยเต็กเค่ง

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร ก.ท.ม.

สัมภาษณ์เมื่อ ๓๑ ก.ค. ๒๕๖๖

๑๐. รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์

ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดี ด้านบริหารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
สัมภาษณ์เมื่อ ๑๓ ส.ค. ๒๕๖๖

๑๑. อาจารย์เศรษฐพงษ์ จงสงวน

ตำแหน่ง นักวิชาการพระพุทธศาสนามหายาน
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๒ ก.ย. ๒๕๖๖

๑๒. อาจารย์บุญฤทธิ์ บุญยงมณีรัตน์

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ก.ท.ม.
ผู้อำนวยการสถานรับเลี้ยงเด็กไบร์ท เนอสเซอรี่
สัมภาษณ์เมื่อ ๑๕ ส.ค. ๒๕๖๖

๑๓. ทันตแพทย์อภิรักษ์ กริชจนรัช

ตำแหน่ง เจ้าของคลินิกทันตกรรมอภิรักษ์ จ.ขอนแก่น
สัมภาษณ์เมื่อ ๔ ส.ค. ๒๕๖๖

๑๔. นายแพทย์โสภณ เอี่ยมศิรินุกูล

ตำแหน่ง The Skin Clinic ก.ท.ม.
สัมภาษณ์เมื่อ ๓ พ.ย. ๒๕๖๖

๑๕. คุณภาณุพงศ์ จิรธรรมเสถียร

ตำแหน่ง ผู้ศรัทธาพระโพธิสัตว์มหายาน
สัมภาษณ์เมื่อ ๔ พ.ย. ๒๕๖๖

๑๖. ดร.ทศพร คุ้มภัย

ตำแหน่ง ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิเมตตา คุณธรรมสถานลพบุรี จ.ลพบุรี
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๗ ต.ค. ๒๕๖๖

๑๗. ดร.สนธยา กริชนวรักษ์

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถาบันการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.อ.ท.)
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๐ ก.ค. ๒๕๖๖

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

ลำดับ	รายนาม-สกุล	คุณวุฒิ
๑	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, ผศ.ดร.	- Ph.D. (พระพุทธศาสนา) - M.A. (พระพุทธศาสนา) - พธ.บ. (ภาษาไทย) - ป.ธ.๖ - อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๒	พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ, ผศ.ดร	- Ph.D. (ภาษาบาลี) - M.A. (ภาษาสันสกฤต) - ศษ.บ. (หลักสูตรและการสอน) - พธ.บ. (ศาสนา) - ป.ธ.๖ - อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓	รศ.ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก	- ศศ.ด (ภาษาสันสกฤต) - ศศ.ม (ปรัชญา) - ศศ.ม (ภาษาสันสกฤต) - ศษ.บ. (การสอนมัธยม) - ป.ธ. 9 - อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนาตะวันออก มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๔	ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา	- Ph.D. (Philosophy) - M.A. (Philosophy) - ศน.บ. (ปรัชญา) - อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนาตะวันออก มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๕	ผศ.ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	- Ph.D. (Philosophy) - M.A. (Philosophy) - ศน.บ. (ปรัชญา) - อาจารย์ประจำศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๙ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๔๘๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔-๑๔๑๒
www.mbuisc.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๐๘๖๗

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระครูสุธีคัมภีรญาณ, ผศ.ดร.

ด้วย **พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก)** เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในการนี้ เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๙ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๒๔-๓๔๘๔ โทรสาร. ๐-๔๓๒๔-๓๕๐๖
www.mbuisc.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๐๘๖๗

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ, ผศ.ดร.

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๐๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในการนี้ เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ ๑๒ ตำบลโนนม่วง
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๐๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๒๔ ๑๙๘๘ โทรสาร. ๐-๔๓๒๔-๑๔๑๒
www.mbuisc.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๐๘๖๗

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๐๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในการนี้ เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๙ หมู่ ๑๒ ตำบลโนนเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๔๘๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๔๐๒
www.mbuisc.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๐๘๖๗

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในการนี้ เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ตรวจแบบเครื่องมือเรียบร้อยแล้ว

ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐-๔๓๒๔-๑๘๕๙

ที่ อว ๗๙๑๔/๐๒๑๔ **วันที่** ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัย ก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในการนี้ เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยแล้ว
(ผศ.ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์)

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
เรื่อง เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏใน กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนามหายานและพุทธศาสนิกชนมหายาน เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน

ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นต่อมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

ตอนที่ ๔ ประเด็นความคิดเห็นต่อเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลให้สัมภาษณ์

โปรดทำเครื่องหมาย √ ในช่อง ☐ ตามความเป็นจริง

☐ พระภิกษุมหายาน

☐ นักวิชาการพระพุทธศาสนามหายาน

☐ ศาสนิกชนผู้ศรัทธาในพระกษิติครรภโพธิสัตว์

๑.๑ ชื่อ.....ฉายา.....

นามสกุล..... อายุ.....ปี

ที่อยู่บ้าน/วัด เลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....

รหัสไปรษณีย์.....โทร.....

E-mail.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธาน

๒.๑ ท่านมีเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อเป้าหมายในชีวิตในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทหรือพระพุทธศาสนามหายาน ?

.....

.....

.....

.....

๒.๓ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อมหาปณิธานของพระโพธิสัตว์มหายาน ?

.....

.....

.....

.....

๒.๔ เมื่อท่านทราบหลักมหาปณิธานแล้ว ท่านคาดหวังและวางรากฐานของเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ประเด็นความคิดเห็นต่อมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

๓.๑ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับมหาปณิธานพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๒ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์ ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๓ ท่านคิดว่า มหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์สามารถนำมาปฏิบัติตามเพื่อก้าวสู่ความสำเร็จได้อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ ประเด็นความคิดเห็นต่อเป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร

๔.๑ เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตรสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตได้อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔.๒ มหาปณิธานของพระกษิติครรภโพธิสัตว์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการตั้งเป้าหมายในชีวิตได้อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔.๓ ท่านคิดว่ามหาปณิธานของพระโพธิสัตว์ สามารถนำมาใช้ในเป้าหมายในชีวิตของท่านมากที่สุด ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔.๔ ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กราบขอบพระคุณและอนุโมทนา ในความเมตตาอนุเคราะห์ที่ให้ความร่วมมือ
พระศุภวัฒน์ สุขวฑฺฒโน (เกตุกระทึก)
นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
หนังสือรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและใบยินยอม
หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๓๑๒/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่างได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากลตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในคัมภีร์กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร
(The Aim Life According to Maha Panidhana Appeared in Kstitgarbha Boohisattva Purva Panidhana Sutra)
รหัสข้อเสนอการวิจัย: ดุษฎีนิพนธ์
สถาบันที่สังกัด: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้วิจัยหลัก: พระศุภวัฒน์ สุขวฑฺฒโน (เกตุกระทึก)
เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๖
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๖
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๖
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๖

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, รศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๓๑๒/๒๕๖๖
วันที่ให้การรับรอง: ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖
วันหมดอายุใบรับรอง: ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๗

ภาคผนวก จ
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

รายนามผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

ลำดับ	รายนาม	ว/ด/ป สัมภาษณ์	หมายเหตุ
๑	องพจนกรโกศล, ดร. (พิสิษฐ์ เถี่ยนบ๊าว)	๑๘ พ.ย. ๒๕๖๖	- ผู้ช่วยปลัดขวาอนัมนิกาย - เจ้าอาวาสวัดธรรมปัญญาราม บางม่วง จ.นครปฐม
๒	องสมุห์ณัฐกิจ เพื๊อกยือ (จูวรกุล)	๒๙ ส.ค. ๒๕๖๖	- เลขานุการผู้ช่วยปลัดขวาอนัมนิกาย วัดธรรมปัญญารามบางม่วง จ.นครปฐม
๓	พระสมชัย แซ่ลิ้ว	๑๙ พ.ย. ๒๕๖๖	- วัดโพธิ์แมนคุณาราม ก.ท.ม.
๔	หลวงจีนนิกร ธนธัชศุภกุล	๒๕ ก.ค. ๒๕๖๖	- อารามวัตรมหายาน มูลนิธิพุทธจักษุวิชชาลัย จ.นครปฐม
๕	หลวงจีนพชรเสฏฐ์ จึงวิสิฐตีรกุล	๑๙ ส.ค. ๒๕๖๖	- อารามวัตรมหายาน มูลนิธิพุทธจักษุวิชชาลัย จ.นครปฐม
๖	พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.	๓๑ ก.ค. ๒๕๖๖	- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น จ. ขอนแก่น
๗	หลวงจีนวิศวภัทร ปัทมเกตุ	๑๒ ส.ค. ๒๕๖๖	- เจ้าอาวาสอารามวัตรมหายาน มูลนิธิพุทธจักษุวิชชาลัย จ.นครปฐม - ผู้แปลคัมภีร์กษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร
๘	คุณสุธาวัชร์ ปานเงิน	๑ พ.ย. ๒๕๖๖	- แอดมินเพจ เสถียร โพธินันทะ
๙	ผศ.คมกฤช อุ่ยเต็กเค่ง	๓๑ ก.ค. ๒๕๖๖	- อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ก.ท.ม.
๑๐	รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์	๑๓ ส.ค. ๒๕๖๖	- ผู้ช่วยอธิการบดี ด้านบริหารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
๑๑	อาจารย์เศรษฐพงษ์ จงสงวน	๒๒ ก.ย. ๒๕๖๖	- นักวิชาการพระพุทธศาสนามหายาน
๑๒	อาจารย์บุญฤทธิ์ บุญยงมณีรัตน์	๑๕ ส.ค. ๒๕๖๖	- อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ก.ท.ม. - ผู้อำนวยการสถานรับเลี้ยงเด็กไบร์ทเนอสเซอรี่

ลำดับ	รายนาม	ว/ด/ป สัมภาษณ์	หมายเหตุ
๑๓	ทันตแพทย์อภิรักษ์ กริชจนรัช	๔ ส.ค. ๒๕๖๖	- เจ้าของคลินิกทันตกรรมอภิรักษ์ จ.ขอนแก่น
๑๔	นายแพทย์โสภณ เอี่ยมศิรินุกูล	๓ พ.ย. ๒๕๖๖	- The Skin Clinic ก.ท.ม.
๑๕	คุณภาณุพงศ์ จิรธรรมเสถียร	๔ พ.ย. ๒๕๖๖	- ผู้ศรัทธาพระโพธิสัตว์มหายาน
๑๖	ดร.ทศพร คุ้มภัย	๒๗ ต.ค. ๒๕๖๖	- ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิเมตตาคุณธรรมสถานลพบุรี จ.ลพบุรี
๑๗	ดร.สนธยา กริชนวรักษ์	๒๐ ก.ค. ๒๕๖๖	- ผู้อำนวยการสถาบันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.อ.ท.)

ภาคผนวก ฉ
หนังสือขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๙ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๙๘๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๙๗๖
www.mbuisc.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร องพจนกรโกศล, ดร. (พิสิษฐ์ เถี่ยนบ๊าว)

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

๑๘ พ.ย. ๒๕๖๖

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๙ หมู่ ๑๖ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๐๕ ๑๙๘๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๙๓๖๒
www.mbu.isc.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร องสมุห์ณัฐกิจ เพื้อกยือ (จูวรกุล)

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยินดี ให้สัมภาษณ์ ตามความเหมาะสม

10 ก.ค. 66

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๑/๓๓ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๔๘๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๐๔ ๗๐๒๒
www.mbu.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร พระสมชัย แซ่ลิ้ว

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยินดี ในนิมนต์เกาะ นิมนต์เกาะ
พระสมชัย แซ่ลิ้ว
19. 11. 66

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๓ หมู่ ๑๒ ตำบลโนนมีชัย
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๗๒๔ ๑๙๘๘ โทรสาร. ๐ ๔๗๒๔-๑๔๑๒
www.mbuac.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร หลวงจีนนิกร ธนธัชศุภกุล

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยินดีให้สัมภาษณ์
และได้ให้สัมภาษณ์แล้ว
(หลวงจีนนิกร ธนธัชศุภกุล)
วันที่ ๒๓ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๗/๓๗ หมู่ ๗๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๒๔ ๑๔๑๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๕๖๒
www.mbu[illegible].ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร หลวงจีนพชรเสฏฐ์ จึงวิสิฐตีรกุล

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฺฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยินดีให้สัมภาษณ์
และได้ให้สัมภาษณ์แล้ว

(หลวงจีนพชรเสฏฐ์ จึงวิสิฐตีรกุล)
๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๖

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฺฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๓ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔-๑๔๔๙ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๕๐๖
www.mbu.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๙ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๐๙ ๑๓๑๔ โทรสาร ๐ ๔๓๐๙ ๑๕๒๑
www.mbu.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร พระวิศวภัทร ปัทมณีเกต

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจิริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

12 ส.ค. 66

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๑๗ หมู่ ๗ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔-๗๘๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๗๙๒
www.mbu.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร นายสุธาวัชร์ ปานเงิน

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

16 พ.ค 2566

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๙ หมู่ ๗ ตำบลโพธิ์ไทร
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๔๘๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๔๐๖
www.mbusc.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร ผศ.คมกฤช อุ่ยเต็มเค็ง

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

31 ก.ค. 66

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร ๐-๔๓๒๔-๑๘๕๙

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๓๘๗ **วันที่** ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขทฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัย ก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

(รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์)
ผู้ช่วยอธิการบดี ด้านบริหารวิชาการ
- ยินดีให้สัมภาษณ์

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๗/๓๙ หมู่ ๑๒ ตำบลลับแล
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔-๑๔๔๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๕๗๑
www.mbuisc.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร ผศ.เศรฐพงษ์ จงสงวน

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

(เศรษฐพงษ์ จงสงวน)
22 กย. 2566

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๑๗๗ หมู่ ๗๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๗๒๔-๑๔๘๔ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔-๔๔๐๒
www.mbuisc.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร อาจารย์บุญฤทธิ์ บุญยงมณีรัตน์

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยินดีให้สัมภาษณ์
และได้ให้สัมภาษณ์แล้ว

15 สิงหาคม 2566

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
[illegible]
อำเภอ[illegible] จังหวัดขอนแก่น ๔๐๒๑๐
โทร. ๐-๔๓๐๙-๑๙๙๙ โทรสาร. ๐-๔๓๐๙-๑๓๑๙
www.mbuisc.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร ทพ.อภิรักษ์ กริชจนรัช

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

[illegible]

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๓ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔ ๓๘๑๒ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๓๕๖๘
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร นายแพทย์ โสภณ เอี่ยมศิรินุกูล

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยินดีให้สัมภาษณ์
และได้ให้สัมภาษณ์แล้ว
(นายแพทย์ โสภณ เอี่ยมศิรินุกูล)
๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ ๗ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๑๐๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๕๐๖
www.mbu...ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร คุณภานุพงศ์ จีระธรรมเสถียร

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ดำเนินการสัมภาษณ์เรียบร้อย
ขอแสดงความนับถือ
ภูริพุฒ
๐๔ / ๑๑ / ๒๕๖๖

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๙๘๘ โทรสาร. ๐ ๔๓๒๔ ๑๕๓๖
www.mbu๒.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร ดร.ทศพร คุ้มภัย

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ให้สัมภาษณ์ได้
และให้สัมภาษณ์แล้ว
ดร. ทศพร คุ้มภัย
15 ส.ค. 2566.

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๑๒๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
๙/๒๙ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐ ๔๓๒๔ ๓๔๘๘ โทรสาร ๐ ๔๓๒๔ ๓๕๐๗
www.mbu4e.ac.th

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร ดร.สนธยา กริชนวรักษ์

ด้วย พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๔๕๐๘๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา รุ่นที่ ๑/๒๕๖๓ กำลังทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “เป้าหมายในชีวิตตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในกษิติครรภโพธิสัตวปูรวปณิธานสูตร (THE LIFE GOALS ACCORDING TO MAHA PANIDHANA APPEARED IN KASITIGARBHA BODHISATTAVA PURVA PANIDHANA SUTRA)” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน – เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยินดีให้สัมภาษณ์ และได้ให้สัมภาษณ์แล้ว
เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๖

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ติดต่อประสานงาน : พระศุภวัฒน์ สุขฑฒโน (เกตุกระทึก) ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล : พระศุภวัฒน์ สุขวฑฺฒโน (เกตุกระทึก)

วัน/เดือน/ปีเกิด : วันศุกร์ที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๒

ชาติภูมิ : ๑๕๔ บ้านหนองโดน ตำบลสามสวน อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดศรีอภัยวัน ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ๔๒๑๐๐
E-mail: Supawat.ket@mbu.ac.th
เบอร์โทร ๐๘๘-๕๖๕-๓๔๙๐

การศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๔ : วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.) สาขาวิชาจุลชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา

พ.ศ. ๒๕๖๑ : ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) สาขาวิชาพุทธ-ศาสนาและปรัชญา คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : คณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลขที่ ๒๕๓/๗ ถนนวิสุทธิเทพ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ๔๒๐๐๐